

Möjligheternas Stockholm

– trots fortsatta utmaningar framåt

Mer än två år har passerat sedan utbrottet av coronaviruset och ingen har lämnats oberörd av pandemins konsekvenser. Under 2021 fortsatte pandemin att starkt påverka stadens verksamheter, men trots detta visade sig Stockholms stad snabbt kunna ställa om för att möta nya behov och förutsättningar. Vaccineringen av befolkningen började på bred front under året och gav anledning till optimism inför framtiden. Vi började planera för att öppna samhället igen.

Det var då.

Nu, i mitten av 2022, har vi successivt börjat återgå till arbetsplatserna och vi börjar så smått bekanta oss på nytt med det som tidigare var vår vardag. Det mest akuta hotet från pandemin har lagt sig, men istället för en lugn omställningsfas kom Rysslands brutala invasion av Ukraina och ett krig i Europa. Stockholms stad fortsätter dock att verka för att vara möjligheternas Stockholm, där alla invånares frihet, självständighet och möjligheter ska värnas oberoende av bakgrund. Stockholm ska vara en stad för alla, nya som gamla stockholmare, en stad där människor trivs och vill bo, känner tillit och framtidstro. Det ska vara en stad där tillgängligheten och delaktigheten ständigt utvecklas och där vi tar hand om dem som behöver det offentliga hjälp. I Stockholm ska varje människa ha friheten att utvecklas och känna trygghet.

Socialtjänstrapporten har tagits fram av socialnämnden. Årets rapport, som avser verksamhetsåret 2021, är den trettonde i ordningen. Dess huvudsyfte är att beskriva tillståndet i Stockholms stads socialtjänst och hur socialtjänsten utvecklas över tid. Socialnämnden har samlat in och sammanställt statistikuppgifter och annan relevant information för följande verksamhetsområden: *ekonomiskt bistånd, barn och unga, familjerätten, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, missbruk och beroende, hemlöshet, socialpsykiatri och funktionsnedsättning.*

Den statistik som återfinns i socialtjänstrapporten är viktig för att utveckla framtidens socialtjänstinsatser och göra det möjligt för socialtjänsten att ännu bättre möta stockholmarnas behov. Vi behöver fortsätta att förbättra våra digitala system liksom samarbetet mellan forskning och praktik för att utveckla stödinsatser som ger klienter och brukare än mer självständighet.

I årets rapport presenterar vi många förändringar och nya trender, nedan följer ett urval:

- Andel i befolkningen i behov av ekonomiskt bistånd samt antalet hushåll fortsätter att minska, men biståndstiderna fortsätter att öka. Under 2021 uppmättes den högsta genomsnittliga biståndstiden sett över en tjugoårsperiod.
- Variationen är stor mellan stadsdelsförvaltningarna gällande andel inledda utredningar av anmälningar som avser nya barn. Skillnaden spänner mellan 22 procent till 50 procent.
- Antal personer som utsatts för våld i nära relation och som är kända av socialtjänsten har minskat totalt sett men drygt hälften av stadsdelsnämnderna rapporterade fler kända våldsutsatta under 2021 än under 2020.
- Kvinnor hade fler verkställda beslut än män inom boendestöd, hemtjänst, kontaktperson, ledsagning och trygghetslarm enligt SoL.

Vi har även valt att fortsätta analysera pandemins effekter på våra verksamheter. Mer om detta kan ni läsa i respektive kapitel, tillsammans med andra utvecklingstendenser och trender kopplade till våra olika verksamhetsområden.

Jan Jönsson (L)
Socialborgarråd

Innehåll

Möjligheternas Stockholm – trots fortsatta utmaningar framåt

3

Förkortningar

8

Demografi

11

1

Befolkning

11

Utbildningsnivå

15

Medelinkomst

16

Ekonomiskt bistånd

19

2

Målgruppsbeskrivning

19

Insatser, biståndets omfattning och utformning

20

Biståndsbehov över tid	20
Skillnader av biståndsbehov mellan stadsdelsområden	20
Biståndshushåll	21
Biståndshushållens storlek	23
Barn i familjer med ekonomiskt bistånd	24
Skillnader i kön	24
Hushållstyper	25
Åldersfördelning	26
Försörjningshinder	27
Biståndstider	28
Kostnader för ekonomiskt bistånd	30
Biståndets ändamål	31
Medelbidrag	33
Avslutade ärenden	33

Brukardelaktighet

35

Indikator ekonomiskt bistånd	35
------------------------------	----

Effekter av covid-19

36

Budget och skuldrådgivning

36

Målgruppsbeskrivning	36
Insatser, biståndets omfattning och utformning	37

Barn och unga

41

Målgruppsbeskrivning

41

Effekter av covid-19

42

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

44

Anmälningar och inledda utredningar	44
Ansökningar	54
Utredningstider	56
Öppenvårdsinsatser	57

Heldygnsvård

59

Familjehem och jourhem	59
Effekter av covid-19 inom familjehemsvården	60
Vårdnadsöverflyttningar	60
Tvångsvård av barn och unga	61

Unga lagöverträdare

62

Yttranden enligt LUL	63
Ungdomsvård	63
Sluten ungdomsvård	64
Mellantvång	64
Ungdomsövervakning	64
Ungdomstjänst	64
Särskild kvalificerad kontaktperson (SKKP)	65

Ensamkommande barn och unga

65

Nya bestämmelser inom migrationsområdet under 2021	65
Antal ensamkommande barn har förändrats över tid	66
Nyttillkomna ensamkommande barn och unga	67
Placeringsformer för ensamkommande barn och unga	68
Ensamkommande barn och unga är en utsatt grupp	68
Idéburet offentligt partnerskap (IOP)	69

Familjerätten

71

4

Målgruppsbeskrivning

71

Effekter av covid-19

72

Utredning inom familjerätten

73

Faderskap och föräldraskap – ett område i förändring	73
Adoption	75
Vårdnad, boende och umgänge	77

Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck

85

5

Målgruppsbeskrivning

86

Utveckling under året	87
-----------------------	----

Utredningar

88

Utredningar som rör vuxna	88
---------------------------	----

Insatser, biståndets omfattning och utformning

89

Skydd och stöd till våldsutsatta vuxna	89
Stöd till våldsutövare	96
Barn som upplevt våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck	97
Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld	102

Brukardelaktighet

102

Effekter av covid-19

103

Missbruk och beroende

105

6

Statistiken i kapitlet

106

Målgruppsbeskrivning

106

Alkohol- och narkotikaanvändning	106
Samsjuklighet	107
Återhämtningsperspektiv	107
Anhöriga	108
Antal, köns- och åldersfördelning	108

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	110
Icke biståndsbedömda insatser	110
Biståndsbedömda insatser i öppenvård	110
Stadsövergripande stöd	111
Individuellt behovsprövade öppna insatser	111
Biståndsbedömda boendeinsatser	112
Institutionsvård	113
Anmälningar enligt LVM	114
Vård enligt LVM	115
Biståndsbedömda insatser under 2021	117
Indikator vuxen/missbruk	118
Målgrupp och insamlingsmetod	118
Resultat indikator	118
Brukardelaktighet	118
Effekter av covid-19	119
Redan identifierade följder	119
Troliga befintliga följder som inte med säkerhet kan identifieras	119
Möjliga följder på sikt	119

Hemlöshet	121
Målgruppsbeskrivning	121
Stadens program för att motverka hemlöshet 2020–2025	121
Programmets mål	122
Tre strategier för att motverka hemlöshet	122
Vräkningsförebyggande arbete	122
Avhysningar där barn är berörda i Stockholms stad	122
Barnfamiljer med socialtjänstkontakt som lever under osäkra boendeförhållanden	124
Socialtjänstens ansvar för bostadsanskaffning	125
Tak över huvudet-garantin	126
Beläggning på stadens akutboenden	126
Socialförvaltningens stadsövergripande verksamheter för personer som lever i hemlöshet	127
Enheten för hemlösa	127
Uppsökarteamet	128
Medborgarkontoret för hemlösa	128
Boendeenheten	129
Insatser riktade till äldre personer som lever i hemlöshet	129
Försöks- och träningslägenheter	130
Övriga målgrupper och boendeformer	132
SHIS Bostäder	132
Seniorlägenheter inom Micasa	133
Mottagande av nyanlända	133
Bosättning av nyanlända som anvisats till Stockholms stad	134
Egenbosatta i Stockholms stad	135
EU-medborgare som lever i social eller ekonomisk utsatthet	136
EU-teamet	136
Idéburet offentligt partnerskap kring stöd till målgruppen	136
Effekter av covid-19	137

Socialpsykiatri	139
Målgruppsbeskrivning	139
Återhämtningsperspektivet	141
Effekter av covid-19	142
Kartläggning av socialpsykiatrins målgrupp 2020	144
Bakgrund, genomförande och målgrupp	144
Resultaten i korthet	144
Samverkan med externa aktörer och förekomst av SIP	144
Minderåriga barn	145
Arbete och sysselsättning	147
Försörjning	147
Samsjuklighet mellan psykisk sjukdom och missbruk/beroende	148
Utskrivning från sluten hälso- och sjukvård	150
Kommunalt betalningsansvar pausat under 2021	150
Förseningar i införandet av nytt IT-stöd för utskrivning från slutenvård	150
Säkra digitala möten	150
Insatser, biståndets omfattning och utformning	151
Sysselsättning	151
Boendestöd	153
Boendeformer	155
Personligt ombud	157
Systemfelsrapportering	158
Indikator socialpsykiatri	158
Målgrupp och insamlingsmetod	158
Resultat indikator	158
Brukardelaktighet	159
Diskriminering	160
Delaktighet	160
Bemötande	161

Funktionsnedsättning	163
Effekter av covid-19	163
Rapportering av ej verkställda beslut	164
Barn och unga med funktionsnedsättning	165
Målgruppsbeskrivning	166
Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	169
Insatser enligt LSS	169
Insatser enligt SoL	172
Insatser som kan ges enligt SoL eller LSS inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning	175
Avlösarservice och avlösning	176
Valfrihetsystem	177
Brukardelaktighet	179
Resultatindikatorer	179
Brukarundersökning för insatserna daglig verksamhet samt bostad med särskild service för vuxna enligt LSS	180
Brukarundersökning för insatserna korttidshem samt korttidstillsyn	181
Diskriminering	181

Förkortningar

ABO	Anläggningsboende för asylsökande
ADAD	Adolescent Drug Abuse Diagnosis
ADHD	Attention Deficit Hyperactivity Disorder
ANDT	Alkohol, narkotika, doping och tobak
ASI	Addiction Severity Index
BBIC	Barns behov i centrum
BMM	Barnmorskemottagning (tidigare MVC – mödravårdscentral)
BoU	Barn- och ungdomsenheterna
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
BUP	Barn- och ungdomspsykiatri
BVC	Barnavårdscentral
CAN	Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning
CEPI	Centrum för evidensbaserade psykosociala insatser
CM	Case management
CSN	Centrala studiestödsnämnden
CES	Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin
DUR	Socialpsykiatrins utredningsinstrument, (Dokumentation, Utvärdering, Resultat)
EBO	Egenbosatt asylsökande eller nyanländ
EFH	Enheten för hemlösa
FB	Föräldrabalk (1949:381)
FIA	Förutsättningar inför arbete
FL	Förvaltningslag (2017:900)
FN	Förenta nationerna
FoT	Försöks - och träningslägenhet
FUT	Felaktiga utbetalningar
GDPR	The General Data Protection Regulation
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
HIV	Humant immunbristvirus
HLM	Hemlöshetsmottagningen
HSL	Hälso- och sjukvårdslag (2017:30)
HVB	Hem för vård eller boende
HVH	Hem för viss annan heldygnsvård
IB	Initial bedömning
IFO	Individ- och familjeomsorgen
ILS	Integrerat ledningssystem
IOP	Idéburet offentligt partnerskap
IPS	Individual placement and support
i.u	Inga uppgifter
IVO	Inspektionen för vård och omsorg
KBF	Kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning
KBT	Kognitiv beteendeterapi
LMA	Lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.
LOV	Lag (2008:962) om valfrihetssystem
LPT	Lag om psykiatrisk tvångsvård (1991:1128)

LSU	Lag (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård
LUL	Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare
LVM	Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
LYHS	Lag (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område
MI	Motiverande samtal (motivational interviewing)
MFD	Myndigheten för delaktighet
MFoF	Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
MNKR	Miljoner kronor
Mv	Medelvärde
MVP	Mentorer i våldsprevention
NSPH	Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa
OSL	Offentlighet- och sekretesslagen (2009:400)
PRIO	Plan för riktade insatser inom området psykisk ohälsa
PUT	Permanent uppehållstillstånd
RKA	Rådet för kommunala analyser
RVC	Relationsvårdscentrum
RVT	Relationsvårdsteam
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SAVRY	Structured Assessment of Violence Risk in Youth
SFB	Socialförsäkringsbalk (2010:110)
SHIS	Stiftelsen SHIS Bostäder
SIP	Samordnad individuell plan
SIS	Statens institutionsstyrelse
Skoll	Skollag (2010:800)
SKKP	Särskilt kvalificerad kontaktperson
SKR	Sveriges kommuner och regioner
SLK	Stadsledningskontoret
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
SOSFS	Socialstyrelsens författningssamling
SSBTEK	Sammansatt bastjänst ekonomiskt bistånd
STIS	Stärkt tidigt stöd i samverkan
TKR	Tusen kronor
TUT	Tillfälligt uppehållstillstånd
TÖG	Tak över huvudet-garanti
UNHCR	The office of the United Nations High Commissioner for Refugees
VIP	Vård- och insatsprogram

Demografi

I detta inledande kapitel av socialtjänstrapporten behandlas Stockholms stads demografi.

De demografiuppgifter som presenteras nedan har valts ut för att de på något sätt påverkar socialtjänstens utveckling samt för att bidra till ökade möjligheter att analysera de enskilda verksamhetsområdenas utveckling.

Uppgifterna som redovisas är stadens befolkningsantal, utbildningsnivåer, medelinkomst samt in- och utflyttningsstatistik i Stockholms stad.

Statistiken är uppdelad dels per stadsdelsnämnd och dels för hela staden. Värt att notera är att den sammanlagda summan för stadsdelsnämnderna inte summerar till den totala summan för hela staden. Detta beror på att det finns restförda personer i staden. Det är personer som saknar adress som redovisas som en restpost på staden. I restposten återfinns personer med skyddad adress, personer som är i utlandstjänst för offentliga och privata arbetsgivare eller av annan anledning saknar känd hemvist. Dessa har tidigare fördelats på stadsdelarna men ingår nu enbart i summan för hela staden.

Befolkning

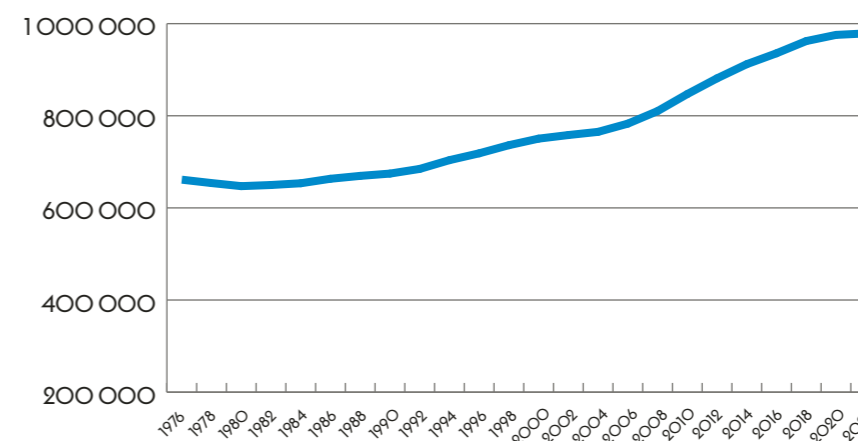
År 2021 hade Stockholms stad en befolkning som bestod av 494 048 kvinnor och 484 722 män.

I figuren nedan visas hur befolkningsökningen har sett ut från 1976 fram till 2021. I slutet av 1970-talet skedde en minskning av invånarantalet men sedan 1980-talet har det skett en ökning varje år. I Stockholms stad bor fler flickor och kvinnor än pojkar och män. Skillnaden mellan könen har minskat genom åren men kvinnor och flickor är fortfarande i majoritet, om än marginellt.

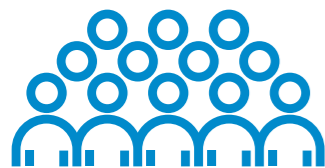

År 2021 hade Stockholms stad en befolkning som bestod av 494 048 kvinnor och 484 722 män.

Figur 1:1 Stockholms stads befolkningsutveckling, totalt antal, 1976–2021

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

Under 2021 levde totalt 978 770 personer i Stockholms stad, vilket motsvarar en ökning med 3 219 (0,3 procent) personer i jämförelse med 2020.

Befolkningen i Spånga-Tensta, Farsta och Östermalm stadsdelsnämnder hade den största procentuella befolkningsökningen, medan Kungsholmen, Skärholmen, Skarpnäck och Södermalm hade den största minskningen. Sett till befolkningsantal stod Farsta för den största ökningen med 1049 personer och Södermalm för den största minskningen med 913 personer.

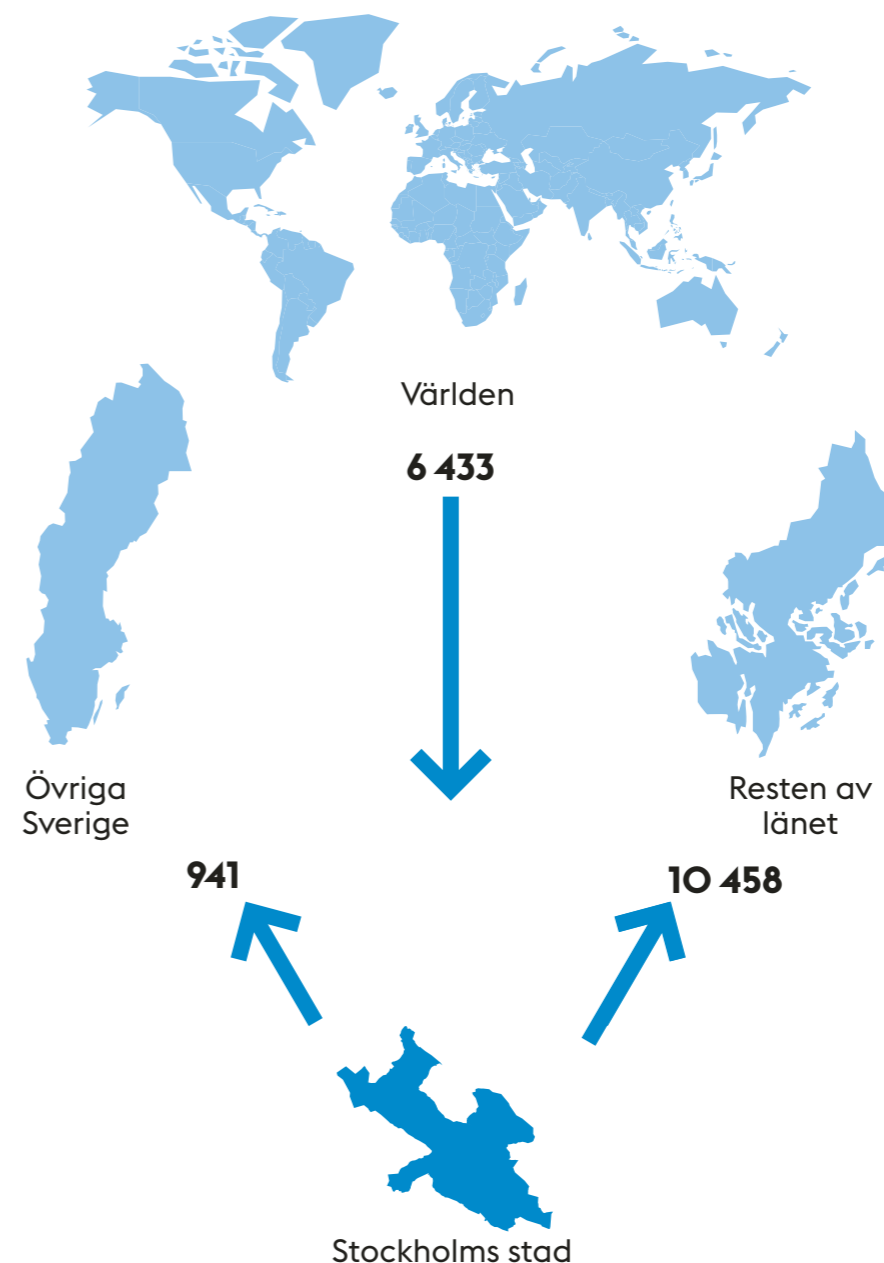
Tabell 1:1 Befolkningsantal per stadsdelsnämnd 2020–2021

Stadsdelsnämnd	2021	2020	Skillnad 2020–2021 (antal)	Skillnad 2020–2021 (%)
Rinkeby-Kista	51 902	51 388	514	1,0
Spånga-Tensta	39 185	38 459	726	1,9
Hässelby-Vällingby	76 784	76 135	649	0,9
Bromma	81 836	81 188	648	0,8
Kungsholmen	70 760	71 359	-599	-0,8
Norrholm	73 763	73 649	114	0,2
Östermalm	80 038	79 079	959	1,2
Södermalm	130 189	131 102	-913	-0,7
Enskede-Årsta-Vantör	103 323	103 407	-84	-0,1
Skarpnäck	46 083	46 428	-345	-0,7
Farsta	60 858	59 809	1 049	1,8
Hägersten-Älvsjö	124 692	124 037	655	0,5
Skärholmen	36 759	37 037	-278	-0,8
Restförda	2 598	2 474	124	5,0
Totalt i staden	978 770	975 551	3 219	0,3

Källa: Områdesdatasystem (ODS).
Stadsdelsområdena summerar inte till totalen för staden. Detta beror på att restförda individer tidigare har fördelats ut på SDO men nu endast ingår i totalen för staden.

Under 2021 flyttade 73 092 personer till Stockholms stad och 78 058 personer flyttade ut ur staden, vilket ger ett totalt flyttnetto om -4 966 personer.

Det föddes 13 165 barn i Stockholms stad 2021¹, men antalet invånare i åldersgruppen 0–19 år minskade trots detta med 392 individer jämfört med 2020. Även i åldern 20–29 år minskade antalet invånare, med 2 360 individer. Övriga åldersgrupper har ökat.

Tabell 1:2 Befolkningsantal per åldersgrupp 2011–2021

År	0–19 år	20–29 år	30–49 år	50–69 år	70+ år	Totalt
2011	184 688	137 760	273 821	185 685	82 370	864 324
2012	188 112	141 119	279 004	189 377	83 623	881 235
2013	192 204	143 420	283 358	192 871	85 847	897 700
2014	195 342	145 506	285 979	196 572	88 590	911 989
2015	198 516	145 768	287 889	199 769	91 574	923 516
2016	201 920	145 283	291 175	202 796	94 445	935 619
2017	205 917	145 250	295 712	205 109	97 773	949 761
2018	209 404	143 871	300 847	207 312	100 720	962 154
2019	212 014	142 238	306 668	209 613	103 540	974 073
2020	211 731	138 468	308 794	211 533	105 025	975 551
2021	211 339	136 108	309 548	214 317	107 458	978 770

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

¹ Statistik gällande folkmängd i riket, län och kommuner och befolkningsförändringar finns att hitta på: www.scb.se

978 770

personer levde i Stockholms stad under 2021.

Under 2021 flyttade 6 433 personer från utlandet till Stockholms stad. 941 personer flyttade från staden till övriga Sverige och 10 458 personer flyttade från Stockholms stad till övriga delar av Stockholms län.

För att vidare förklara befolkningsförändringen kan man se till hur många i befolkningen som föds och avlider under ett år. I Stockholms stad föddes, som beskrivet ovan, 13 165 barn medan det avled 6 158 personer under 2021.

Tabell 1:3 Befolkningsantal och andel samt åldersfördelning per stadsdelsnämnd, 2021

Stadsdelsnämnd	Totalt		0–24 år		25–64 år		65 år och äldre	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Rinkeby-Kista	51 902	5%	17 191	7%	28 432	5%	6 279	4%
Spånga-Tensta	39 185	4%	13 918	5%	20 480	4%	4 787	3%
Hässelby-Vällingby	76 784	8%	24 216	9%	41 420	7%	11 148	7%
Bromma	81 836	8%	23 540	9%	46 259	8%	12 037	8%
Kungsholmen	70 760	7%	14 292	5%	44 239	8%	12 229	8%
Norrmalm	73 763	8%	16 385	6%	44 962	8%	12 416	8%
Östermalm	80 038	8%	19 634	7%	44 121	8%	16 283	11%
Södermalm	130 189	13%	28 309	11%	76 800	14%	25 080	17%
Enskede-Årsta-Vantör	103 323	11%	28 944	11%	61 481	11%	12 898	9%
Skarpnäck	46 083	5%	12 579	5%	27 006	5%	6 498	4%
Farsta	60 858	6%	17 561	7%	33 666	6%	9 631	6%
Hägersten-Älvsjö	124 692	13%	34 378	13%	73 417	13%	16 897	11%
Skärholmen	36 759	4%	11 552	4%	20 056	4%	5 151	3%
Restfärda	2 598	0%	429	0%	1 945	0%	224	0%
Totalt i staden	978 770	100%	262 928	100%	564 284	100%	151 558	100%

Källa: Områdesdatasystem (ODS). Stadsdelsområdena summerar inte till totalen för staden. Detta beror på att restfärda individer tidigare har fördelats ut på SDO men nu endast ingår i totalen för staden.

Det fanns 564 284 barn och unga i åldrarna 0–24 år i staden 2021.

I tabellen ovan redovisas befolkningens uppdelning utifrån åldersgrupperna 0–24 år, 25–64 år och 65 år eller äldre. Det fanns 262 928 barn och unga i åldern 0–24 år i staden 2021, vilket var en minskning med 777 barn och unga i jämförelse med 2020.

I åldersgruppen 25–64 år fanns 564 284 personer i staden under 2021, vilket är en minskning med 708 personer från 2020. När det kommer till personer 65 år eller äldre så fanns det 151 558 personer, vilket innebar att åldersgruppen ökade med 3 288 personer under 2021.

Utbildningsnivå

År 2020 hade 88 procent av invånarna i Stockholms stad i åldersgruppen 25–64 år gymnasial eller eftergymnasial utbildning.

Vid jämförelse med övriga riket är det tydligt att staden har invånare med hög utbildningsnivå. I riket hade 44 procent av befolkningen i åldern 25–64 år 2020 någon form av eftergymnasial utbildning. I Stockholm var den siffran 60 procent. Motsvarande andel som hade gymnasieutbildning som högsta utbildningsnivå i riket var 42 procent medan motsvarande siffra i Stockholm var 28 procent. Enligt Statistiska centralbyrån finns det variationer i utbildningsnivåer mellan regioner och kommuner. Högst utbildningsnivå återfinns oftast i residensstäder och i storstadsområden.²

Inom staden varierade utbildningsnivåerna mellan stadsdelsnämnderna. Innerstadsdelarna samt Södermalm och Bromma stadsdelsnämnder hade en övervägande del invånare med eftergymnasial utbildning, en trend som kunnat påvisas även tidigare år. Andelen invånare med eftergymnasial utbildning i övriga stadsdelsnämnder varierade mellan 36 till 64 procent. De stadsdelsnämnder med högst andel invånare med förgymnasial utbildning som *högsta* utbildningsnivå var Rinkeby-Kista, Skärholmen och Spånga-Tensta, med mellan 17 till 21 procent. I de övriga stadsdelsnämnderna hade mellan 3 till 12 procent av invånarna förgymnasial utbildning som högsta utbildningsnivå. Utjämnat över hela staden hade 8 procent av invånarna förgymnasial utbildning som högsta utbildningsnivå år 2020.

60,5%

av stadens invånare hade eftergymnasial utbildning 2020.

Tabell 1:4 Andel av befolkningen 25–64 år efter högsta utbildningsnivå 2020

Stadsdelsnämnd	Förgymnasial utbildning (%)	Gymnasieutbildning (%)	Eftergymnasial utbildning (%)	Uppgift saknas (%)
Rinkeby-Kista	21,1	35,3	36,6	7,1
Spånga-Tensta	17,7	33,9	42,9	5,5
Hässelby-Vällingby	12,1	37,6	46,5	3,8
Bromma	5,0	26,5	66,1	2,4
Kungsholmen	3,3	22,0	72,1	2,6
Norrmalm	3,6	21,3	71,8	3,3
Östermalm	3,0	19,5	73,4	4,2
Södermalm	4,8	24,9	68,0	2,4
Enskede-Årsta-Vantör	9,4	33,0	54,3	3,3
Skarpnäck	7,0	27,3	63,5	2,2
Farsta	10,8	36,1	50,7	2,3
Hägersten-Älvsjö	6,0	27,3	64,4	2,2
Skärholmen	17,4	36,3	39,5	6,7
Totalt i staden	7,9	28,3	60,5	3,3

Källa: SCB.

² Statistik gällande befolkningens utbildning på riksnivå finns att hitta på: www.scb.se

Medelinkomst

I Stockholms stad har medelinkomsten ökat mellan år 2019 och 2020. Medelinkomsten för kvinnor ökade med 9 911 kronor (3 procent) medan motsvarande ökning för män var 12 866 kronor (3 procent).

Den sammanlagda årliga medelinkomsten är fortsatt högre för män än för kvinnor. Medelinkomsten för kvinnor år 2020 var 350 875 kronor och för män 448 246 kronor. Skillnaden i medelinkomst var 97 371 kronor. Skillnaden mellan mäns och kvinnors medelinkomst har ökat med 2 955 kronor mellan 2019 och 2020.

Högst medelinkomst för kvinnor återfanns i Södermalm, Östermalm, Norrmalm, Kungsholmen och Bromma stadsdelsnämnder, som samtliga hade medelinkomster som översteg stadens sammanlagda medelinkomst för kvinnor.

Rinkeby-Kista, Skärholmen, och Spånga-Tensta stadsdelsnämnder hade de lägsta medelinkomsterna bland kvinnor. Dessa låg mellan 204 667 kronor och 279 170 kronor.

Tabell 1:5 Medelinkomst kvinnor, 2018–2020, 20 år och äldre

Stadsdelsnämnd	Medelinkomst 2018	Medelinkomst 2019	Medelinkomst 2020	Skillnad 2019–2020 (kr)	Skillnad 2019–2020 (%)
Rinkeby-Kista	198 587	203 800	204 667	867	0,4%
Spånga-Tensta	264 589	271 015	279 170	8 155	3,0%
Hässelby-Vällingby	281 000	288 455	294 736	6 281	2,2%
Bromma	376 706	389 033	402 004	12 971	3,3%
Kungsholmen	387 911	402 985	414 514	11 529	2,9%
Norrmalm	400 334	417 164	430 264	13 100	3,1%
Östermalm	371 807	383 965	398 692	14 728	3,8%
Södermalm	362 280	372 492	383 762	11 270	3,0%
Enskede-Årsta-Vantör	298 814	307 500	315 925	8 424	2,7%
Skarpnäck	311 172	320 890	328 675	7 785	2,4%
Farsta	285 114	294 994	300 711	5 716	1,9%
Hägersten-Älvsjö	339 392	351 463	361 082	9 619	2,7%
Skärholmen	218 459	221 586	227 411	5 826	2,6%
Totalt i staden	330 257	340 964	350 875	9 911	3%

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

Högst medelinkomst för män återfanns i Östermalm, Norrmalm och Kungsholmens stadsdelsnämnder. Samtliga översteg stadens sammanlagda medelinkomst för män. De lägsta medelinkomsterna för män fanns i Rinkeby-Kista, Skärholmen, och Spånga-Tensta stadsdelsnämnder, dessa låg på mellan 266 756 till 345 767 kronor. Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd hade lägst medelinkomst för både kvinnor och män 2020.

Tabell 1:6 Medelinkomst män, 2018–2020, 20 år och äldre

Stadsdelsnämnd	Medelinkomst 2018	Medelinkomst 2019	Medelinkomst 2020	Skillnad 2019–2020 (kr)	Skillnad 2019–2020 (%)
Rinkeby-Kista	258 705	264 516	266 756	2 240	0,8%
Spånga-Tensta	333 375	340 631	345 767	5 136	1,5%
Hässelby-Vällingby	353 364	362 054	369 280	7 226	2,0%
Bromma	521 964	533 773	550 977	17 204	3,2%
Kungsholmen	519 886	540 325	556 351	16 026	3,0%
Norrmalm	554 000	569 707	592 912	23 205	4,1%
Östermalm	578 376	582 899	609 704	26 805	4,6%
Södermalm	442 046	457 027	469 315	12 288	2,7%
Enskede-Årsta-Vantör	362 408	370 179	377 454	7 276	2,0%
Skarpnäck	360 268	370 198	379 070	8 872	2,4%
Farsta	335 641	348 419	355 296	6 877	2,0%
Hägersten-Älvsjö	415 030	428 205	440 369	12 164	2,8%
Skärholmen	261 314	266 237	269 319	3 083	1,2%
Totalt i staden	424 088	435 380	448 246	12 866	3,0%

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

Ekonomiskt bistånd

Ekonomiskt bistånd utgör samhällets yttersta skyddsnät och kan beviljas om behovet av försörjning inte kan tillgodoses på annat sätt. Ekonomiskt bistånd består av två delar, försörjningsstöd och stöd till livsföringen i övrigt. I den senare delen ingår andra nödvändiga utgifter vid sidan av den vardagliga försörjningen, som exempelvis kostnader för barnomsorg, läkarvård, medicin och tandvård. Utgångspunkten för biståndet är att tillförsäkra befolkningen en skälig levnadsnivå, vilken preciseras i riksnormen för försörjningsstöd och i stadens riktlinjer.

I arbetet med ekonomiskt bistånd är den första och huvudsakliga uppgiften att hjälpa personer så att de på sikt kan klara sin försörjning på egen hand. Socialtjänstens bistånd är inte kravlöst, men kraven måste anpassas efter varje persons förutsättningar och hänsyn tas till den enskildes integritet och självbestämmande. Därmed är det viktigt att välja insatser och åtgärder utifrån den aktuella situationen samt den enskildes behov. Den andra uppgiften är att utreda rätten till ekonomiskt bistånd vid varje ansökan till dess att den enskilde kan försörja sig själv. Det är stadsdelsnämnderna och socialnämnden som ansvarar för bistånd till enskilda i Stockholms stad. En förutsättning för handläggningen är att den utförs med noggrannhet och att felaktiga utbetalningar förebyggs.

Som stöd i arbetet med att utreda och kartlägga den enskildes behov, resurser och förutsättningar i med syfte att hitta individuella lösningar på försörjningsproblemen använder Stockholms stad två bedömningsinstrument, Initial Bedömning (IB) och Förutsättningar.

Inför Arbetet (FIA). IB används vid utredning av nya ärenden och är uppdelad i fyra delar, varav stadens jobbsökarverksamhet, Jobbtorg Stockholm, ansvarar för en av delarna. FIA används när det finns behov av en fördjupad utredning kring den enskildes behov av insatser och stöd. FIA ska om möjligt göras i samverkan med Jobbtorg.

Barnets bästa ska särskilt beaktas vid åtgärder som rör barn. Detta framgår av 1 kap. 2 § socialtjänstlagen (SoL) vilket svarar mot artikel 3 i FN:s barnkonvention. Hänsynen till barns bästa innebär att barnets situation ska uppmärksammas när vuxna söker om ekonomiskt bistånd. I Stockholms stad finns ett stödmaterial för att uppmärksamma barnperspektivet vid handläggning av ekonomiskt bistånd. Syftet med stödmaterialiet är att underlätta för socialtjänstens ledning och socialsekreterare att i det dagliga arbetet lyfta fram barnets perspektiv såväl som att genomföra barnkonsekvensanalyser som underlag inför beslut.

Målgruppsbeskrivning

Behovet av ekonomiskt bistånd påverkas av en mängd olika faktorer men främst av situationen på arbetsmarknaden. Även utvecklingen inom områden såsom integrations- och utbildningspolitiken samt hur sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna är utformade, påverkar hur stor andel av befolkningen som helt eller delvis inte klarar sin försörjning på egen hand och därmed har behov av ekonomiskt bistånd. Exempelvis kan ändrade bestämmelser om sjukförsäkringens borte gräns påverka individers möjlighet till självförsörjning. Medelbidraget per person påverkas av förändringar av riksnormens belopp, inflation, hushållens inkomster och utgifter, handläggningsrutiner samt pris- och hyresutveckling.

Under 2021 uppbar 2,3 procent av befolkningen i Stockholms stad någon gång under året ekonomiskt bistånd, vilket motsvarar 22 842 personer (vuxna och barn).

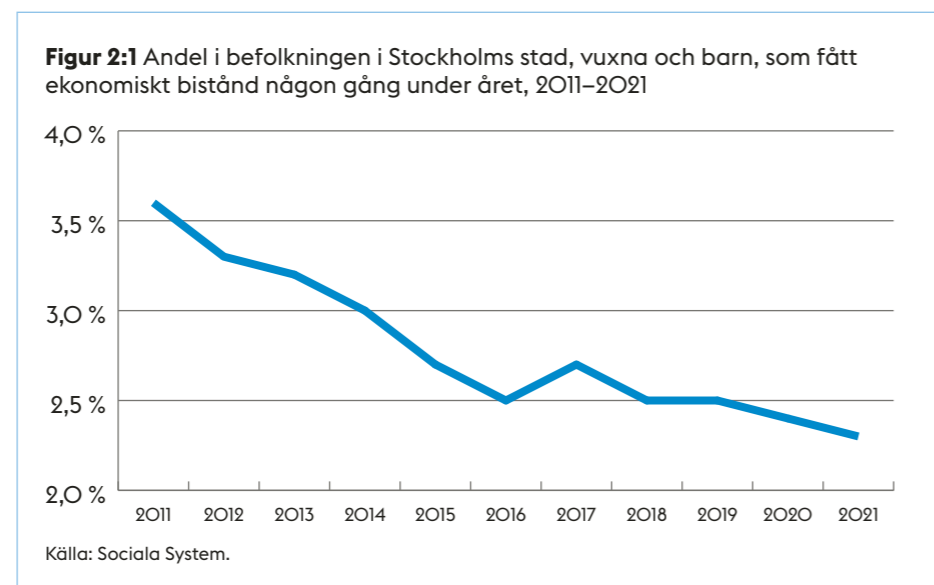
Insatser, biståndets omfattning och utformning

Biståndsbehov över tid

Andelen personer av befolkningen som uppbar ekonomiskt bistånd har minskat sett ur ett tioårsperspektiv, med undantag för en mindre uppgång 2017. Denna uppgång förklaras främst av det ökade antalet nyanlända individer som beviljades ekonomiskt bistånd vid socialnämndens enhet Intro Stockholm i ett initialt skede vid avvaktan av sin etableringsersättning.

Under 2021 uppbar 2,3 procent av befolkningen i Stockholms stad någon gång under året ekonomiskt bistånd, vilket motsvarar 22 842 personer (vuxna och barn). Jämfört med 2020 är det 667 personer färre som uppburit ekonomiskt bistånd under året. Sett ur ett tioårsperspektiv har även antalet personer som uppburit ekonomiskt bistånd minskat med 8 569 personer, vilket motsvarar en minskning på 27 procent.

Diagrammet som följer visar utvecklingen av ekonomiskt bistånd i Stockholms stad i förhållande till befolkningen under de senaste tio åren.

Skillnader av biståndsbehov mellan stadsdelsområden

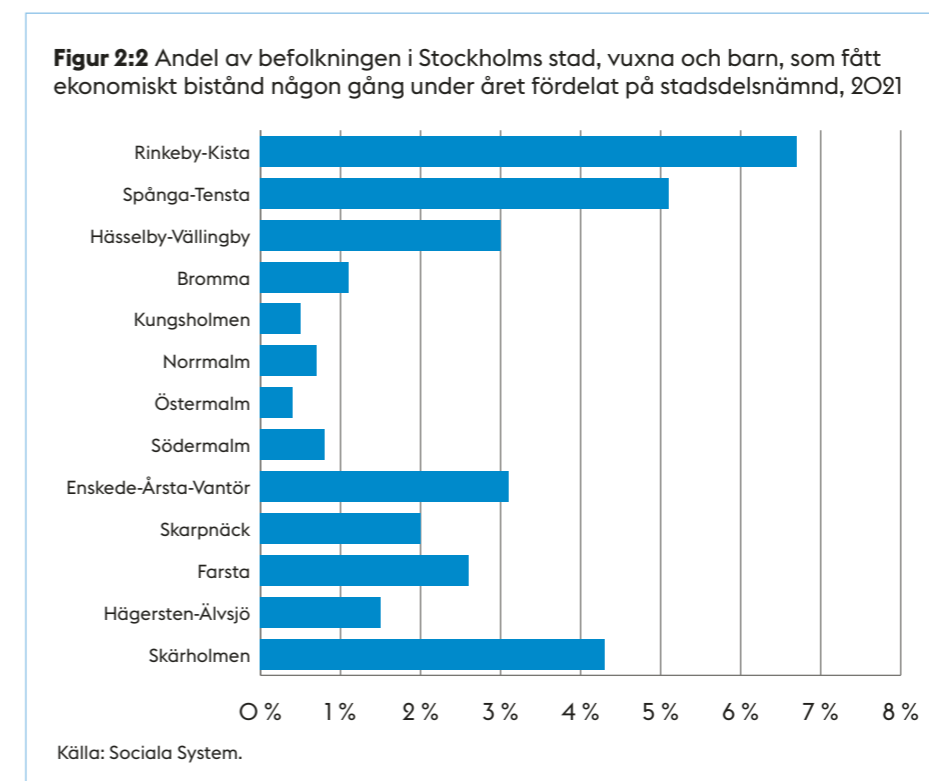
Befolkningens behov av ekonomiskt bistånd fördelar sig olika över staden och är avhängig befolkningssammansättningen i respektive stadsdelsområde.

Genomgående visar sig skillnader mellan innerstads- och ytterstadsområden där befolkningen i de senare har ett större behov av ekonomiskt bistånd. Andelen biståndsmottagare i befolkningen varierar under 2021 från högst i Rinkeby-Kista (6,7 procent), Spånga-Tensta (5,1 procent) och Skärholmen (4,3 procent) till lägst på Östermalm (0,4 procent), Kungsholmen (0,5 procent) och Norrmalm (0,7 procent).

Andelen av befolkningen i Stockholms stad som fått ekonomiskt bistånd någon gång under året minskar för varje år. Minskningen under 2021 är särskilt påtaglig i Farsta, från 3,1 procent av befolkningen under 2020 till 2,6 procent under 2021. Detta motsvarar en minskning om 320 personer. Även Skärholmen (från 4,6 procent till 4,3 procent) samt Hässelby-Vällingby (från 3,2 procent till 3,0 procent) utmärker sig när det gäller minskning i biståndsbehov bland befolkningen jämfört med föregående år. Skärholmen har en tydlig trend av minskat ekonomiskt bistånd över tid då andelen i befolkningen i behov av ekonomiskt bistånd var 5,0 procent under 2019, 4,6 procent under 2020 och 4,3 procent under 2021.

I de stadsdelsnämnder där andelen biståndsmottagare i befolkningen minskar mest är orsaken främst att biståndsmottagare har fått arbete, men även att de har börjat studera (Farsta), samt flyttat från stadsdelen (Skärholmen). Den enda stadsdelsnämnd där andelen som får ekonomiskt bistånd ökar är i Spånga-Tensta (från 4,9 procent till 5,1 procent).

Diagrammet som följer visar en jämförelse av andel i befolkningen i respektive stadsdelsnämnd som någon gång under år 2021 haft ekonomiskt bistånd.

Biståndshushåll

Den som är gift eller sambo ansöker om ekonomiskt bistånd tillsammans med sin partner, och bådas sammanräknade inkomster och utgifter ligger till grund för bedömningen av biståndsbehovet. Av denna anledning redovisas inte enbart individer utan även hushålls behov av ekonomiskt bistånd. Ett hushåll kan bestå av en ensamstående individ med eller utan barn, eller ett par med eller utan barn.

År 2021 var det 13 698 hushåll i staden som någon gång under året uppbar ekonomiskt bistånd. Det var 438 hushåll färre jämfört med året innan, vilket motsvarar en minskning med 3,1 procent.

Biståndshushållen minskade till antalet vid elva av de tretton stadsdelsnämnderna under året. De stadsdelsnämnder som minskade mest var Farsta med 150 hushåll (12,8 procent) och Bromma med 112 hushåll (16,2 procent). Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta var de stadsdelsnämnder som däremot ökade mest med 52 hushåll (2,7 procent) respektive 40 hushåll (3,9 procent).

År 2021 var det 13 698 hushåll i staden som någon gång under året uppbar ekonomiskt bistånd, en minskning med 438 hushåll jämfört med föregående år.

6%

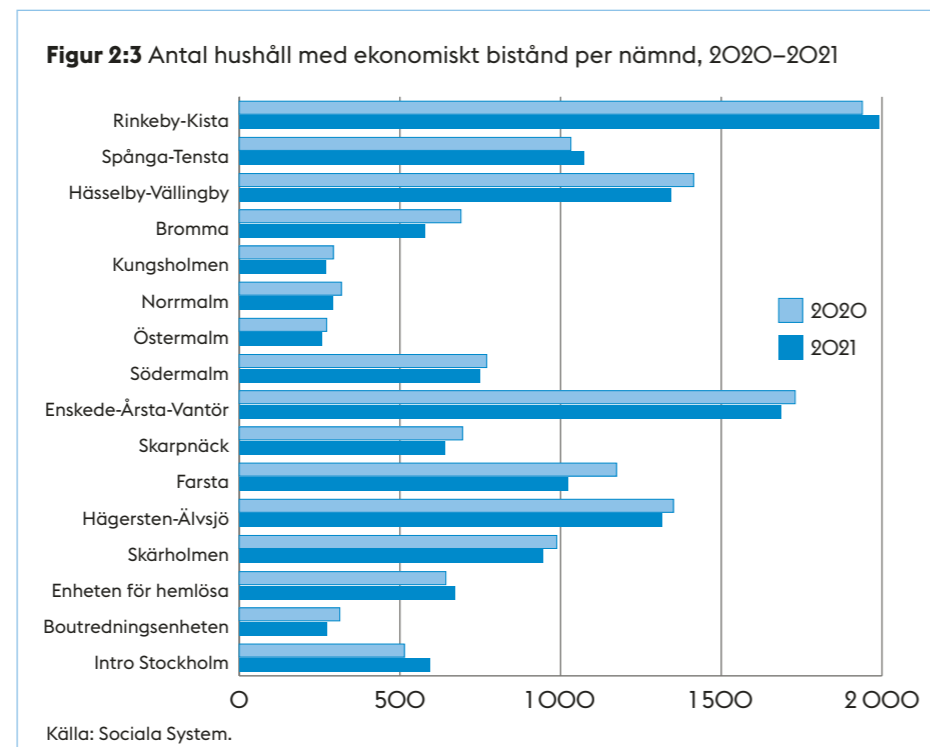
av de hushåll som aktualiserades inom ekonomiskt bistånd under 2021 avser hushåll som inte kunde tillgodose sina behov på grund av den pågående pandemin.

Under året har stadsdelsnämnderna fört manuell statistik över antalet nytillkomna hushåll som beviljats ekonomiskt bistånd, vars biståndsbehov tydligt har kunnat kopplas till den pågående situationen med covid-19. Stadsdelsnämnderna rapporterade att det var sex procent av de hushåll som aktualiserades inom ekonomiskt bistånd under året som avsåg hushåll vars biståndsbehov har uppkommit som en konsekvens av pågående pandemi. Detta motsvarar drygt 240 hushåll. Samma mätning genomfördes 2020 från och med maj månad till december månad och stadsdelsnämnderna rapporterade då att det rörde sig om 700 hushåll, motsvarande 25 procent.

Även hos Enheten för hemlösa noteras en ökning av antal hushåll 2021, efter att antalet biståndshushåll tidigare minskat under ett par år. Under 2020 ökade biståndshushållen med 18,2 procent och 2021 syns en fortsatt ökning med 4,2 procent.

Dödsbesektionen vid Enheten för hemlösa, som bland annat handlägger ansökningar om begravningskostnader, hade en minskning med 41 biståndshushåll vilket motsvarar 13,1 procents minskning.

Diagrammet nedan visar antal hushåll per stadsdelsnämnd de senaste två åren. Hushållen presenteras på den stadsdelsnämnd där de senast under året fick bistånd.

Nyanlända biståndshushåll

Det är socialnämndens enhet Intro Stockholm som tar emot och introducerar nyanlända som har anvisats boende i staden. Intro Stockholms uppdrag är att matcha nyanlända till genomgångsboenden, att handlägga ekonomiskt bistånd för nyanlända i avvaktan den statliga etableringsersättning, samt att tillhandahålla initialt socialt stöd och praktisk hjälp i samband med bosättningen. Intro Stockholm handlägger även ärenden där nyanlända erhåller etableringsersättning men har behov av kompletterande ekonomiskt bistånd på grund av hög boendekostnad under etableringstiden. Vid behov av andra insatser från socialtjänsten överförs hela ärendet till aktuell stadsdelsnämnd.

Under 2021 uppbar 593 hushåll ekonomiskt bistånd från Intro Stockholm, vilket motsvarar 1 769 personer (vuxna och barn). Intro Stockholm har varje år sedan 2017 minskat sitt ärendeantal. År 2021 bröts trenden och en ökning med 79 hushåll noteras, vilket motsvarar 15,4 procent. Utvecklingen kan framförallt kopplas till de senaste årens minskade flyktingmottagande samt det stora antal afghanska medborgare som flydde och mottogs som kvotflyktingar bland annat av Stockholms stad under sommaren 2021, till följd av den akuta situation som uppstod när talibanerna tog kontroll över Afghanistan.

Biståndshushållens storlek

Den genomsnittliga storleken på de hushåll som uppbar ekonomiskt bistånd har varit oförändrad de senaste åren och ligger även under år 2021 på 1,7 personer.

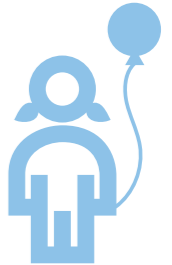
Den genomsnittliga storleken på biståndshushållen skiljer sig något mellan stadsdelsnämnderna, där Spånga-Tensta, Norrmalm samt Enskede-Årsta-Vantör har den högsta genomsnittliga hushållsstorleken på 1,9 personer, medan Östermalm har den lägsta genomsnittliga hushållsstorleken på 1,2 personer. Intro Stockholm ligger högre än stadsdelsnämnderna och här är den genomsnittliga hushållsstorleken 3,0 personer.

Följande tabell visar genomsnittlig hushållsstorlek fördelat per nämnd under 2021.

Tabell 2:1 Genomsnittlig hushållsstorlek per nämnd, 2021

Nämnd	Antal personer
Rinkeby-Kista	1,7
Spånga-Tensta	1,9
Hässelby-Vällingby	1,7
Bromma	1,6
Kungsholmen	1,4
Norrholm	1,9
Östermalm	1,2
Södermalm	1,4
Enskede-Årsta-Vantör	1,9
Skarpnäck	1,5
Farsta	1,5
Hägersten-Älvsjö	1,5
Skärholmen	1,7
Enheten för hemlösa	1,0
Boutredningsenheten	1,0
Intro Stockholm	3,0
Totalt i staden	1,7

Källa: Sociala System.

Sedan 2011 har antalet barn i familjer med ekonomiskt bistånd sjunkit från 10 983 barn till 7 867 barn 2021.

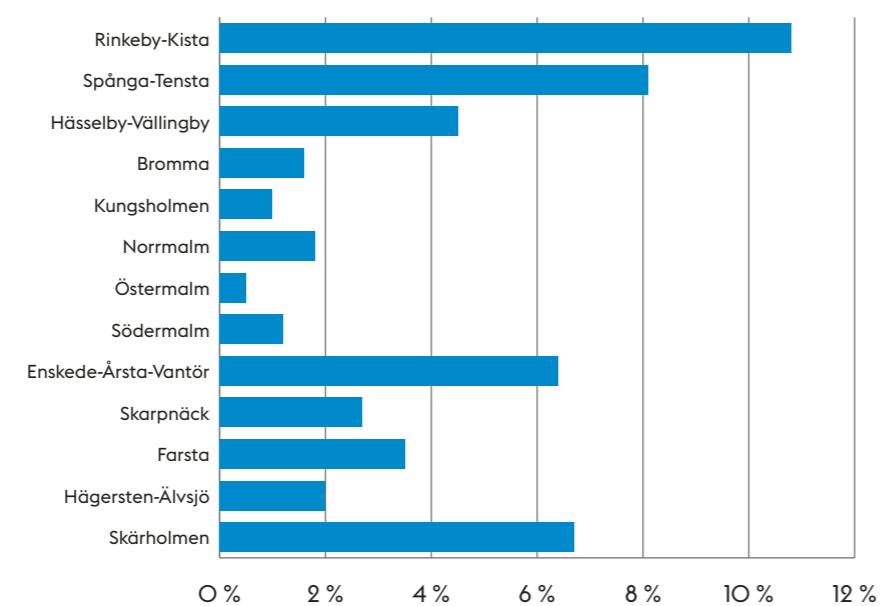
Barn i familjer med ekonomiskt bistånd

Antalet barn som ingår i hushåll med ekonomiskt bistånd har successivt minskat de senaste tio åren. Sedan 2011 har antalet barn minskat från 10 983 barn till 7 867 barn år 2021, vilket motsvarar ungefär 28 procent färre barn.

Andelen barn i hushåll med ekonomiskt bistånd i befolkningen (0-17 år) har också successivt minskat under de senaste tio åren, från 6,6 procent 2011 till 4,2 procent 2021. Detta följer trenden med överlag minskad andel i befolkningen som har behov av ekonomiskt bistånd, sett till hela befolkningsunderlaget. Andelen barn (i befolkningen) som lever i familjer med ekonomiskt bistånd har dock minskat mer över tid, jämfört med andelen i hela befolkningen som har behov av ekonomiskt bistånd.

Andelen och antalet barn som lever i familjer med ekonomiskt bistånd skiljer sig påtagligt åt mellan de olika stadsdelsnämnderna. I Rinkeby-Kista lever 10,8 procent av barnen i familjer som någon gång under 2021 har uppburit ekonomiskt bistånd jämfört med 0,5 procent på Östermalm. Samtliga stadsdelsnämnder förutom Spånga-Tensta och Enskede-Årsta-Vantör har ett minskat antal barn som lever i familjer som någon gång under året uppburit ekonomiskt bistånd under 2021, jämfört med året innan. I Spånga-Tensta var ökningen 63 barn.

Figur 2:4 Andel i befolkningen 0-17 år som ingår i hushåll som någon gång under året har uppburit ekonomiskt bistånd, per stadsdelsnämnd, 2021

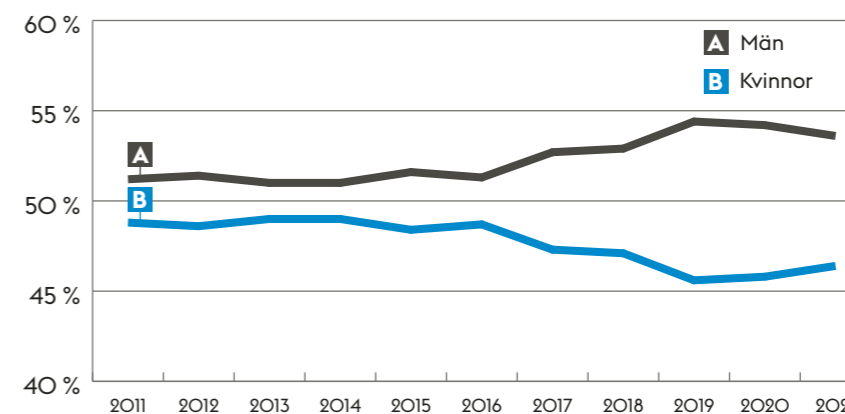

Källa: Sociala System.

Skillnader i kön

Vid slutet av 1990-talet och i början av 2000-talet var det ungefär lika stor andel män som kvinnor som var i behov av ekonomiskt bistånd. Sedan dess har män uppburit ekonomiskt bistånd i något högre utsträckning än kvinnor. Dock kan man under 2020 och 2021 se att skillnaderna i andelen mellan kvinnor och män har minskat något. Under 2021 var 46 procent av de vuxna biståndstagarna kvinnor och 54 procent var män. Nedanstående diagram visar utvecklingen de senaste tio åren vad gäller fördelningen mellan kvinnliga och manliga vuxna biståndsmottagare.

Figur 2:5 Andel kvinnliga och manliga vuxna biståndsmottagare, 2011-2021

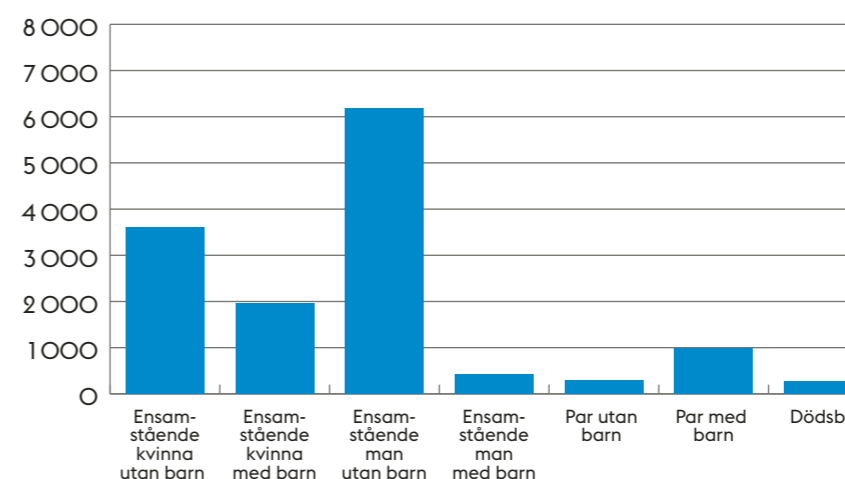
Källa: Sociala System.

Hushållstyper

Den vanligaste hushållstypen som ansöker om ekonomiskt bistånd och som utgör mer än 45 procent av biståndshushållen är i likhet med tidigare år ensamstående män utan barn. Ensamstående kvinnor utan barn utgjorde 26 procent av biståndshushållen. Den hushållstyp som är i minst behov av ekonomiskt bistånd är par utan barn. De utgör endast 2 procent av samtliga hushåll.

I figuren som följer visas fördelningen av antal hushåll inom respektive hushållstyp.

Figur 2:6 Antal hushåll med ekonomiskt bistånd efter hushållstyp, 2021

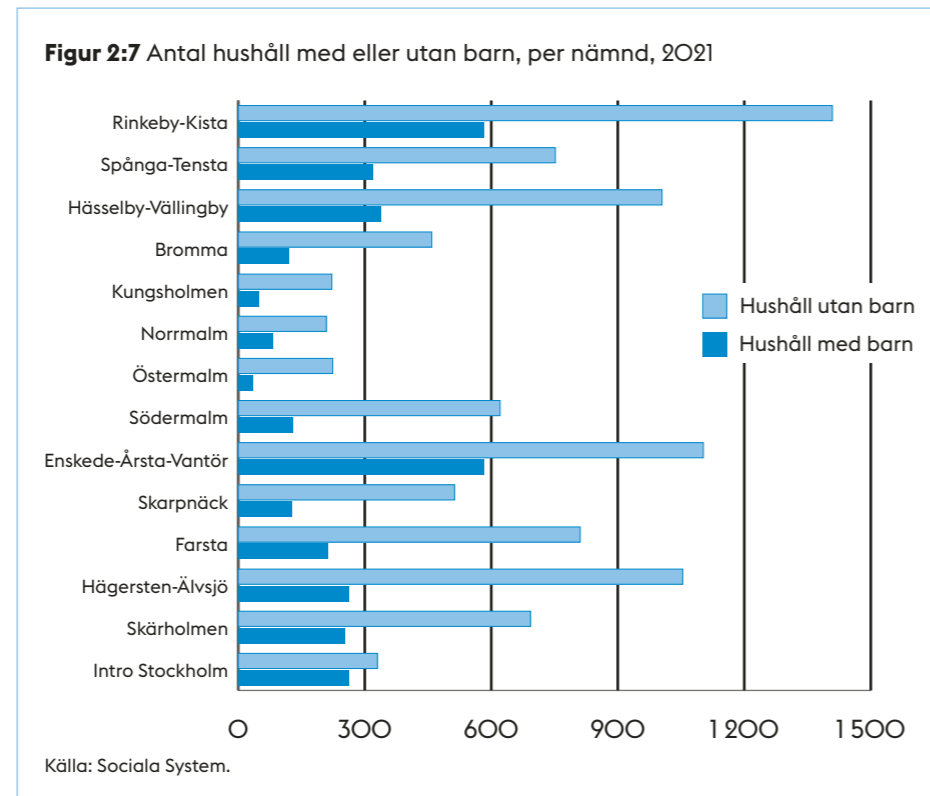
Källa: Sociala system.

45%

av biståndshushållen utgörs av ensamstående män utan barn och 26 procent av ensamstående kvinnor utan barn.

Vid en jämförelse mellan stadsdelsnämnderna syns en del skillnader vad gäller andelen av de olika hushållstyperna. Vid Södermalms och Skarpnäcks stadsdelsnämnder är det runt 5 procent av biståndshushållen som är par med eller utan barn, medan samma siffra för Spånga-Tensta, Enskede-Årsta-Vantör och Norrmalms stadsdelsnämnder ligger runt 13 procent. 33 procent av biståndshushållen vid Intro Stockholm är par med eller utan barn.

Hushåll, både ensamstående och par, utan barn utgör 76 procent av samtliga hushåll som uppburit ekonomiskt bistånd någon gång under 2021, och i samtliga stadsdelsnämnder består majoriteten av de biståndssökande hushållen av hushåll utan några barn.

Åldersfördelning

Den största åldersgruppen av vuxna biståndsmottagare som uppbar ekonomiskt bistånd någon gång under året 2021 var 40–64 år. Totalt 7 614 personer återfanns inom denna ålderskategori, vilket motsvarar drygt 50 procent av de vuxna biståndsmottagarna.

Den näst största gruppen var personer i åldrarna 30–39 år (3 311 personer vilket motsvarar 22 procent) och unga vuxna i åldrarna 18–24 år som betraktas som vuxna med eget hushåll var den tredje största gruppen (1 963 personer vilket motsvarar 13 procent).

Det finns vissa skillnader när det gäller fördelningen av antalet och andelen biståndstagare efter ålder och kön. I den yngsta åldersgruppen (18–24 år) finns de största skillnaderna mellan kvinnors och mäns behov av ekonomiskt bistånd under 2021. Antalet kvinnor i den yngre åldersgruppen som någon gång under året uppbar ekonomiskt bistånd var 698 jämfört med 1 265 män i samma ålder, vilket också motsvarar en högre andel sett till hela den manliga gruppen biståndsmottagare jämfört med kvinnorna.

Vid en jämförelse mellan stadsdelsnämnderna framgår att Rinkeby-Kista har högst antal unga vuxna biståndstagare (18–24 år) följt av Hägersten-Älvsjö. Antalet unga vuxna biståndstagare vid dessa stadsdelsnämnder var 360 respektive 222 personer. I Rinkeby-Kista motsvarar denna grupp tio procent av biståndstagarna och i Hägersten-Älvsjö tolv procent.

Försörjningshinder

Försörjningshinder registreras för varje individ som ansöker om ekonomiskt bistånd och anger skälet till att individen inte kan försörja sig på egen hand. Av de försörjningshinder som finns i socialtjänstens verksamhetssystem är följande tre kategorier de mest förekommande: arbetslöshet, sjukdom och sociala/medicinska skäl.

Den som är arbetsför och oförhindrad att söka arbete samt omgående kan påbörja en erbjuden anställning tillhör kategorin arbetslösa. Inom gruppen som kodas som arbetslösa finns stora variationer vad gäller hur nära arbetsmarknaden de befinner sig och inom gruppen finns både individer som har annan ersättning för sin försörjning, såsom exempelvis arbetslöshetskassa, samt individer som helt saknar annan ersättning. Kategorin arbetslösa innefattar även nyanlända som väntar på att starta etableringsprogrammet eller som deltar i etableringsprogrammet, men inte helt kan försörja sig på sin etableringsersättning.

Den grupp som på grund av sjukdom har behov av ekonomiskt bistånd består framförallt av sjukskrivna individer som har ett läkarintyg med en styrkt tillfälligt nedsatt arbetsförmåga, men som antingen inte har kvalificerat sig för sjukpenning eller har en så pass låg sjukpenning att de inte kan försörja sig endast med hjälp av denna. Gruppen består även av individer som bedömts ha en varaktigt nedsatt arbetsförmåga och som har beviljats sjuk- eller aktivitetsersättning från Försäkringskassan, men som inte helt klarar sin egen försörjning och därför behöver kompletterande ekonomiskt bistånd.

Individer som av socialtjänsten bedöms att de av sociala/medicinska skäl är förhindrade att söka arbete och att arbeta har ofta behov av insatser från andra delar av socialtjänsten eller från sjukvården. Skälen kan exempelvis vara en pågående missbruksproblematik, psykisk ohälsa eller att individen befinner sig i en akut krissituation.

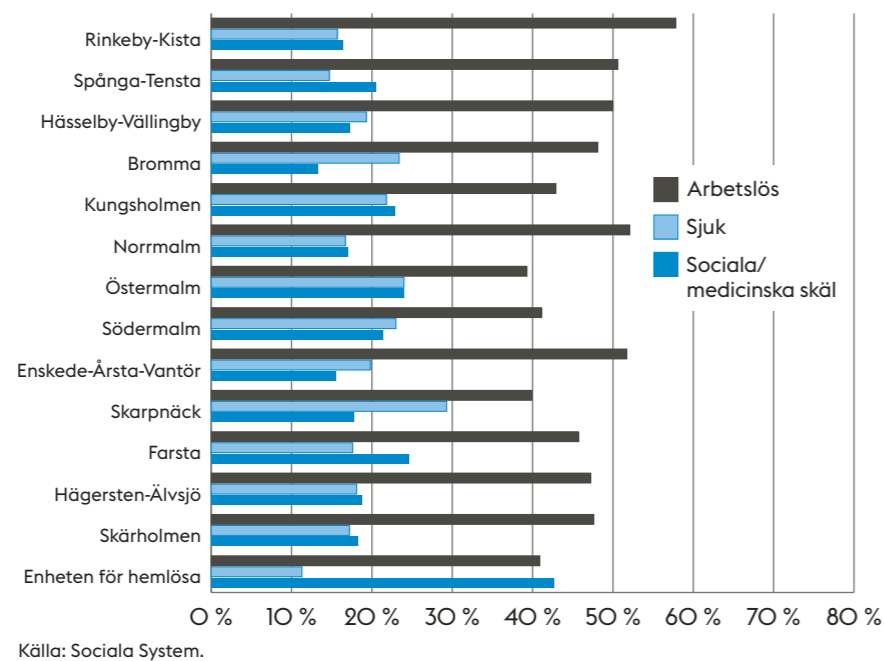
En biståndsmottagare kan ha ett eller flera olika försörjningshinder under året. Resultatet som presenteras avser det försörjningshinder som varit mest förekommande under året för varje biståndsmottagare.

Av samtliga vuxna personer som uppbar ekonomiskt bistånd under 2021 hade 50 procent försörjningshindret arbetslöshet. Det näst vanligaste försörjningshindret i staden var nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom med 21 procent och det tredje vanligaste var sociala eller medicinska skäl med 18 procent. Jämfört med 2020 är andelen som har arbetslöshet och nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom oförändrat. Andelen som har sociala eller medicinska skäl som försörjningshinder har ökat med två procentenheter, vilket motsvarar ungefär 180 personer.

I diagrammet som följer presenteras andel av dessa tre kategorier försörjningshinder fördelat på respektive stadsdelsnämnd. Det framgår bland annat att Rinkeby-Kista har den högsta andelen arbetslösa biståndstagare, 58 procent, medan Östermalm, som har den lägsta andelen arbetslösa har 39 procent. Skarpnäck särskiljer sig från övriga nämnder med en högre andel sjukskrivna, ungefär 29 procent. Enheten för hemlösa, Farsta och Östermalm har den högsta andelen biståndsmottagare med försörjningshindret sociala/medicinska skäl.

Figur 2:8 Andel vuxna biståndsmottagare fördelat på de tre vanligaste kategorierna av försörjningshinder per stadsdelsnämnd, 2021

Fördelningen mellan kvinnor och män avseende olika försörjningshinder skiljer sig något åt, där likt tidigare år män i högre grad än kvinnor har arbetslöshet och sociala/ medicinska skäl som försörjningshinder, medan kvinnor i högre grad än män erhåller ekonomiskt bistånd till följd av sjukdom.

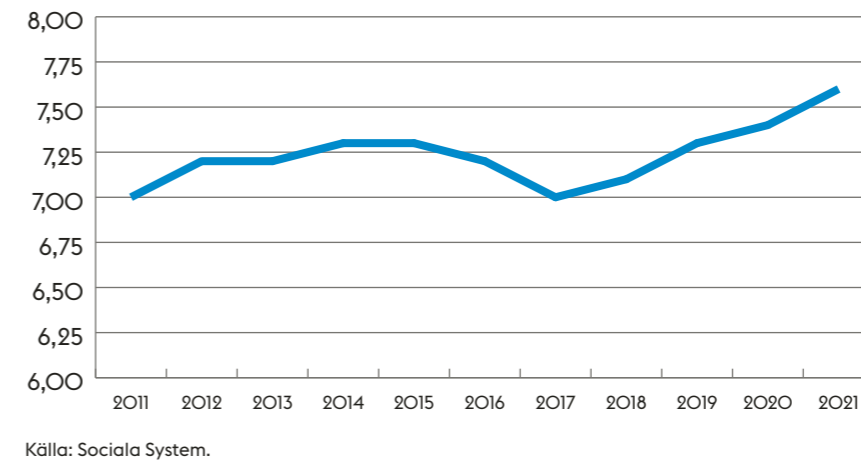
Biståndstider

År 2021 var den genomsnittliga biståndstiden för hushåll med ekonomiskt bistånd i genomsnitt 7,6 månader¹, jämfört med 7,4 månader under 2020. Över tid syns en fortsatt ökad trend med fler biståndshushåll som har ett långvarigt behov av ekonomiskt bistånd. Sett över en tjugooårsperiod uppmättes den längsta genomsnittliga biståndstiden under 2021.

Den genomsnittliga biståndstiden i staden är relativt jämnt fördelad mellan stadsdelsnämnderna. Stadsdelsnämnderna Skarpnäck och Norrmalm har de längsta genomsnittliga biståndstiderna med 8,2 månader. Av samtliga stadsdelsnämnder har Bromma den kortaste biståndstiden med 7,1 månader. Jämfört med 2020 har samtliga stadsdelsnämnder en längre genomsnittlig biståndstid under 2021.

Diagrammet som följer visar hur den genomsnittliga biståndstiden förändrats under de senaste tio åren. Den påtagliga minskningen i biståndstid under år 2017 antas bero på det stora antal nyanlända som sökt ekonomiskt bistånd en kortare tid i avvaktan på etableringsersättningen.

Figur 2:9 Genomsnittlig biståndstid (månad/år) 2011–2021

Andelen vuxna biståndstagare som under 2021 hade ett långvarigt² behov av ekonomiskt bistånd per månad motsvarar i genomsnitt 66 procent, vilket är en ökning med fyra procentenheter jämfört med 2020. Den stadsdelsnämnd som har störst andel vuxna långvariga biståndstagare är Skarpnäck där 72 procent av biståndstagarna under 2021 hade ett långvarigt behov av ekonomiskt bistånd, följt av Hässelby-Vällingby, Enskede-Årsta-Vantör och Farsta (samtliga 70 procent). Östermalm har den lägsta andelen biståndstagare med långvarigt behov, 61 procent, följt av Hägersten-Älvsjö och Södermalm (båda 64 procent).

Det finns en del skillnader i biståndstider mellan olika hushållstyper liksom mellan kvinnor och män. Den hushållstyp³ som har kortast genomsnittlig biståndstid är ensamstående män utan barn (7,4 månader) och den hushållstyp som har längst genomsnittlig biståndstid är par utan barn (8,5 månader). Kvinnor, med eller utan barn och i par, har en genomsnittlig biståndstid på 8,0 månader jämfört med män, med eller utan barn och i par, som har en genomsnittlig biståndstid på 7,5 månader.

I figuren som följer visas genomsnittliga biståndstider för hushållstyper utan barn, fördelat per stadsdelsnämnd. Den lägsta biståndstiden återfinns i Hägersten-Älvsjö och gruppen ensamstående män utan barn som har en genomsnittlig biståndstid på 6,9 månader.

Under 2021 uppmättes den högsta genomsnittliga biståndstiden sett över en tjugooårsperiod.

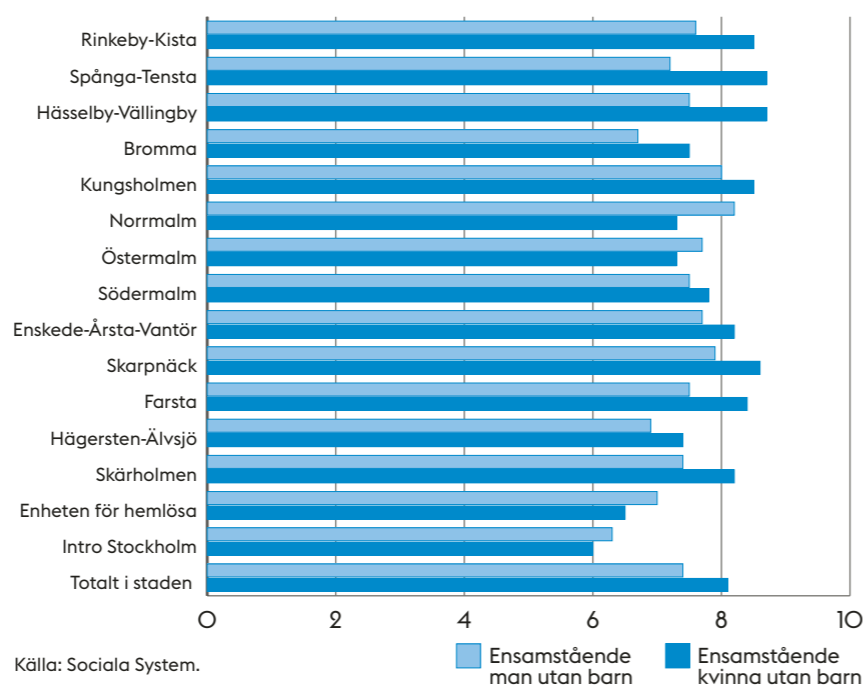
Kvinnor har en genomsnittlig längre biståndstid än vad män har.

¹ Den genomsnittliga biståndstiden beräknas på den senaste tolv månadersperioden.

² Tio månader eller mer under en tolv månadersperiod.

³ Exkluderat hushållstypen dödsbo

Figur 2:10 Genomsnittlig biståndstid (mån/år) för hushållstyper utan barn per nämnd, 2020

Källa: Sociala System.

■ Ensamstående man utan barn ■ Ensamstående kvinna utan barn

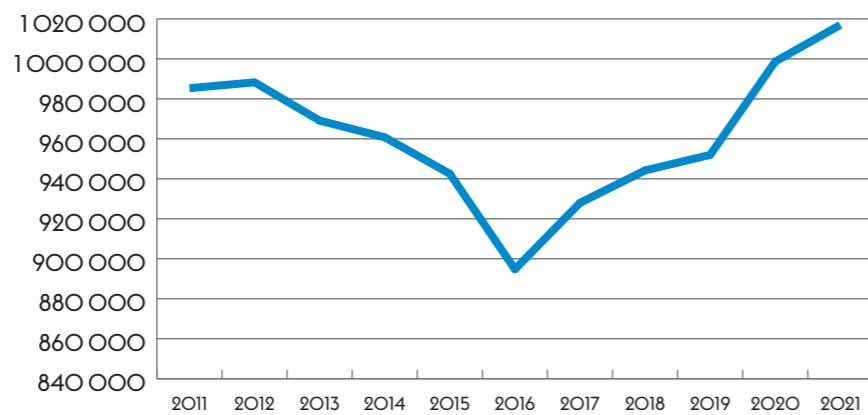

Under år 2021 uppgick stadens kostnader för ekonomiskt bistånd till över en miljard kronor.

Kostnader för ekonomiskt bistånd

År 2021 uppgick kostnaderna för ekonomiskt bistånd i Stockholms stad till 1 016 999 tkr. Detta var en ökning med 18 322 tkr vilket motsvarar 1,8 procent. Ökningen mellan år 2020 och 2021 var dock inte lika markant som den mellan år 2019 och 2020, då ökningen var 46 696 tkr vilket motsvarande 4,9 procent. Nedan presenteras kostnaderna under de senaste tio åren.

Figur 2:11 Kostnader för ekonomiskt bistånd (tkr) 2011–2021

Källa: Sociala System.

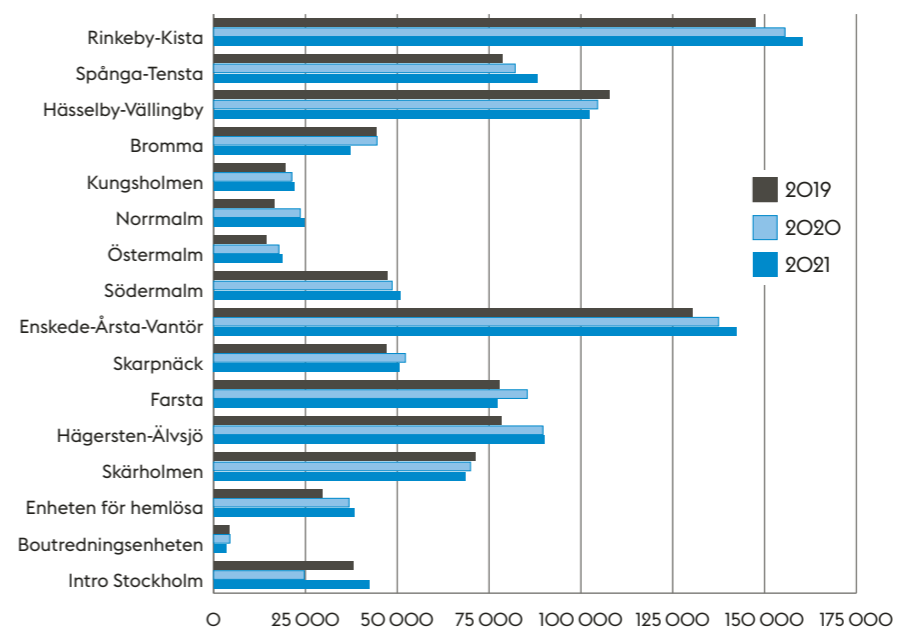
Under 2021 ökade kostnaderna för ekonomiskt bistånd för vissa stadsdelsnämnder medan andra minskade sina kostnader. Spånga-Tensta stadsdelsnämnd ökade sina kostnader med ungefär 5,9 miljoner kronor, vilket motsvarar 7,2 procent, medan Farsta stadsdelsnämnd minskade sina kostnader med 8,2 miljoner, vilket motsvarar 9,6 procent. Den stadsdelsnämnd som minskade procentuellt var Bromma med 16,4 procent, vilket motsvarar 7,3 miljoner.

Vid Intro Stockholm ökade kostnaderna 17,7 miljoner kronor, vilket motsvarar en ökning med 71,8 procent. Under 2020 minskade kostnaderna påtagligt jämfört med tidigare år. Detta kan förklaras av utvecklingen mot en mer restriktiv lagstiftning avseende mottagande av nyanlända som vi har kunnat se i Sverige de senaste åren samt den pågående pandemin, båda faktorer som har haft inverkan på antalet nyanlända som kommit till Sverige och Stockholm de senaste åren. Till följd av att pandemirestriktioner successivt lättat och att länders gränser öppnat upp, men framförallt till följd av ett stort mottagande av afghanska kvotflyktingar under 2021, har Intro Stockholms tidigare sjunkande kostnader åter stigit.

Följande diagram visar kostnaderna för ekonomiskt bistånd de senaste tre åren, uppdelat per stadsdelsnämnd.

Figur 2:12 Kostnader för ekonomiskt bistånd (tkr) fördelat per nämnd, 2019–2021

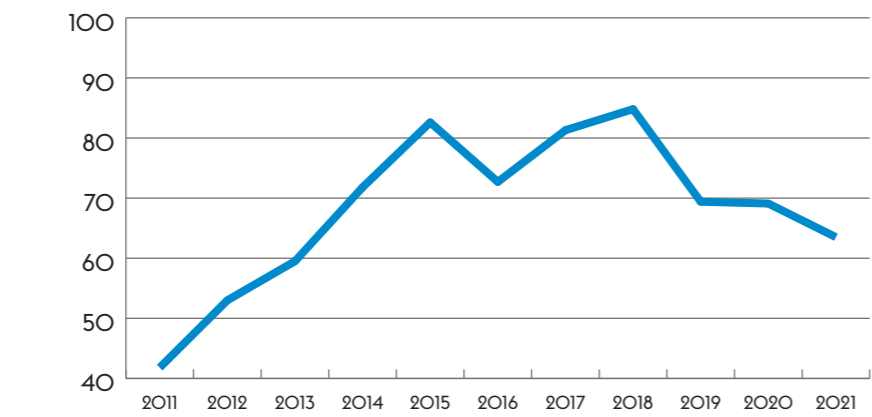

Källa: Sociala System.

Biståndets ändamål

Ekonomiskt bistånd består av två delar, nämligen försörjningsstöd och stöd till livsföringen i övrigt. Av den totala kostnaden för ekonomiskt bistånd avsåg 87,8 procent försörjningsstöd och 12,2 procent avsåg övrigt bistånd. Jämfört med föregående år syns en marginell ökning i andelen som avser försörjningsstöd och en minskning i andelen som avser övrigt bistånd.

Ett ändamål som brukar följas upp årligen i denna rapport är bistånd som betalas ut avseende tillfälligt boende för den individ eller den familj som saknar eget boende. Mellan åren 2010 och 2015 ökade dessa kostnader avsevärt. Sedan dess har kostnadsutvecklingen inte följt någon tydlig trend utan har både ökat och minskat från år till år. År 2021 låg kostnaden för tillfälligt boende på ungefär 63,6 miljoner kronor, att jämföra med 69,1 miljoner kronor år 2020.

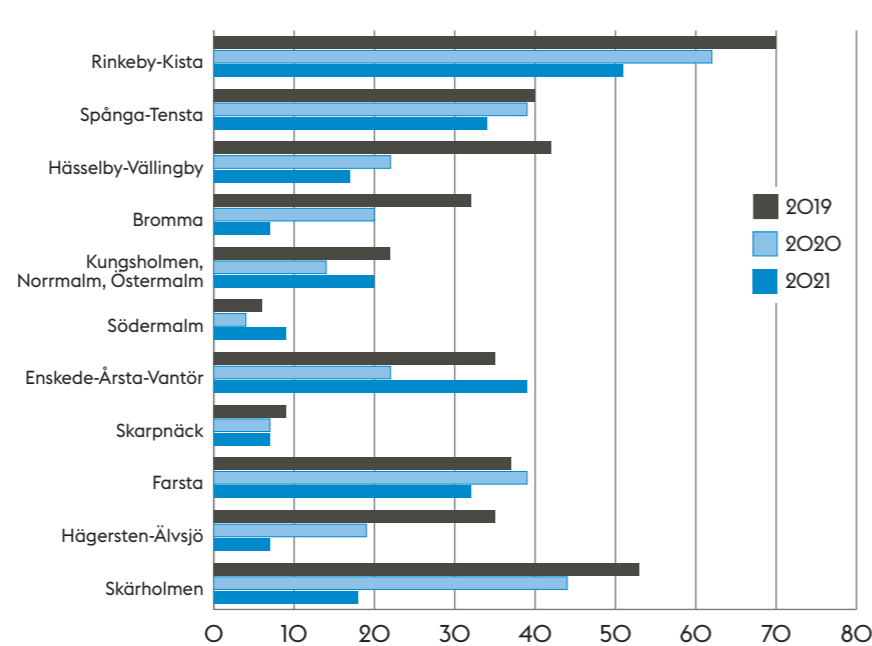
Figur 2:13 Kostnader för akutboende, hotell och vandrarhem (mnkr), 2011–2021

Källa: Sociala System.

I likhet med att kostnaderna har minskat har också antalet hushåll som någon gång under året beviljats bistånd till tillfälligt boende i form av hotell, vandrarhem eller akutboende minskat något under år 2021 jämfört med föregående år. Under 2021 beviljades 2 443 hushåll tillfälligt boende, att jämföra med 2 946 hushåll under 2020.

Under 2021 beviljades 241 barnfamiljer bistånd till tillfälligt boende på hotell eller vandrarhem. Det var en minskning med 51 familjer jämfört med föregående år. Diagrammet nedan visar antalet hushåll med barn som saknar stadigvarande boende och som beviljats ekonomiskt bistånd till hotell eller vandrarhem fördelat per stadsdelsnämnd under de tre senaste åren.

De största minskningarna sett till antal barnfamiljer som beviljats ekonomiskt bistånd för tillfälligt boende återfinns vid Skärholmens stadsdelsnämnd som minskat antal barnfamiljer i tillfälligt boende från 44 hushåll 2020 till 18 hushåll 2021. Minskningen kan härledas till stadsdelsnämndens boteam som på ett aktivt och systematiskt sätt arbetar med att stötta bostadslösa individer och familjer till att finna hållbara boendelösningar.

Figur 2:14 Antal hushåll med barn som beviljats ekonomiskt bistånd för tillfälligt boende på hotell eller vandrarhem per stadsdelsnämnd, 2019–2021

Källa: Sociala System.

Medelbidrag

Under 2021 var medelbidraget 9 758 kronor per månad och hushåll, vilket var en liten ökning jämfört med 2020. Storleken på medelbidraget skiljer sig något åt mellan stadsdelsnämnderna där Enskede-Årsta-Vantör har det högsta medelbidraget på 10 412 kronor och Södermalm har det lägsta på 9 058 kronor. Intro Stockholm hade ett medelbidrag på 10 960 kr vilket var en ökning med drygt 3 000 kr jämfört med 2020. Enheten för hemlösa hade ett medelbidrag på 8 232 kr. Medelbidraget påverkas bland annat av hushållets storlek. De stadsdelsnämnder som har en högre genomsnittlig hushållsstorlek har också generellt sett ett högre medelbidrag. Kungsholmen utmärker sig dock med att ha ett medelbidrag över stadens genomsnitt trots en jämförelsevis låg genomsnittlig hushållsstorlek om 1,4 personer.

Jämfört med 2020 har medelbidraget ökat vid samtliga stadsdelsnämnder förutom vid Rinkeby-Kista, Bromma, Farsta och Skärholmen. Norrmalm hade den procentuellt största ökningen av medelbidrag jämfört med 2020 med 4,4 procent. Sett ur en tioårsperiod har medelbidraget ökat med nästan 2 000 kronor, vilket motsvarar 26 procent.

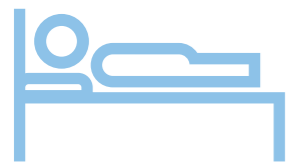
Anledningen till att medelbidraget successivt ökar kan delvis förklaras av att den av regeringen beslutade riksnormen höjs varje år, dock kan den höjda riksnormen inte förklara hela ökningen. Andra förklaringar kan vara att kostnaderna för att bo och leva hela tiden ökar i Stockholm.

Avslutade ärenden

Totalt avslutades 4 069 ärenden under året 2021, vilket motsvarar 30 procent av antalet biståndshushåll som var aktuella för ekonomiskt bistånd någon gång under samma år. Det var 58 fler ärenden som avslutades detta år jämfört med föregående år. Andelen avslutade ärenden var i stort detsamma jämfört med föregående år.

Den vanligaste avslutsorsaken under 2021 var att individen har börjat arbeta (25 procent). Den näst vanligaste avslutsorsaken var okänd anledning (23 procent) och den tredje vanligaste orsaken var att individen flyttat från stadsdelen (15 procent). Avslutsorsakerna skiljer sig något från föregående år då en något större andel av de avslutade ärendena berodde på att personen hade fått arbete, jämfört med 2020. Av de som uppnådde egen försörjning i form av arbete var 55 procent ensamstående män utan barn, medan motsvarande siffra för ensamstående kvinnor utan barn var 19 procent.

Av de hushåll vars ärenden avslutades under 2021 var ungefär hälften ensamstående män utan barn och 23 procent ensamstående kvinnor utan barn.

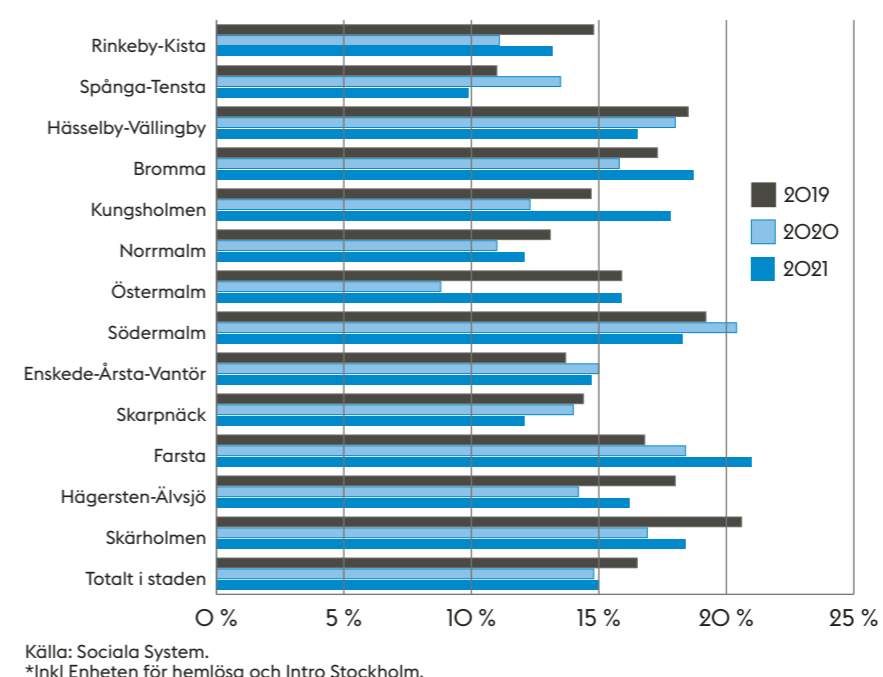
Tabell 2:2 Antal avslutade biståndshushåll under 2021, efter avslutsorsak

Avslutsorsak	Antal
Börjat arbeta	1 013
Börjat studera	367
Beviljats sjuk- eller aktivitetsersättning	139
Beviljats pension eller äldreomsörjningsstöd	190
Beviljats A-kassa, Alfa-kassa eller aktivitetsstöd	84
Beviljats annan ersättning	181
Engångsansökan	401
Intro Stockholm – Beviljats etableringsersättning	38
Intro Stockholm – Ärendansvar övergår till stadsdel	21
Intro Stockholm – Etableringsperiod avslutad	12
Flyttat från stadsdelen	589
Kriminalvård	34
Avliden	57
Okänt	921
Registrering av ny samhörighet	22
Totalt i staden	4 069

Källa: Sociala System.

Under 2021 var det 15 procent av de avslutade hushållen som avslutades till en annan försörjning, vilket är samma andel jämfört med 2020. I en jämförelse mellan stadsdelsnämnderna var Farsta den stadsdelsnämnd som hade högst andel hushåll som avslutades till annan försörjning (21 procent) följt av Bromma (19 procent) och Skärholmen (18 procent). Den stadsdelsnämnd som hade lägst andel av de avslutade hushållen som fick en egen försörjning var Spånga-Tensta (10 procent) följt av Norrmalm och Skarpnäck där 12 procent vid båda nämnderna avslutades till annan försörjning.

Diagrammet som följer visar andelen av avslutade hushåll under de tre senaste åren och som fått en egen försörjning fördelat per stadsdelsnämnd. Stapeln som visar andelen totalt i staden inkluderar Enheten för hemlösa och Intro Stockholm.

Figur 2:15 Andel hushåll som avslutats till annan försörjning per stadsdelsnämnd, 2019–2021

Källa: Sociala System.
*Inkl Enheten för hemlösa och Intro Stockholm.

Brukardelaktighet

Indikator ekonomiskt bistånd

Under 2021 infördes en ny indikator för verksamhetsområdet ekonomiskt bistånd. En indikator är ett tal som följs över tid och som ska visa om utvecklingen går i rätt riktning och i rätt takt samt ge underlag för åtgärder och beslut. Indikatorn för ekonomiskt bistånd definieras som andel personer som själv upplever att de får en förbättrad situation av insatsen eller insatserna de fått från socialtjänsten.

Mätningen av indikatorn genomfördes i form av att en pappersenkät som gavs till klienter som under oktober månad hade ett fysiskt uppföljningssamtal med sin handläggare. Frågeställningen i enkäten var: Om du tänker på det senaste året, hur har din situation förändrats av det stöd du har fått från socialtjänsten när det gäller ekonomiskt bistånd? Möjliga svarsalternativ var: förbättrats mycket, förbättrats något, oförändrat, försämrats något, försämrats mycket, vet ej/har ingen uppfattning. Indikatorn mäts genom summan av andelarna för ”förbättrats mycket” och ”förbättrats något”. Totalt inkom 338 enkäter, av dessa svarade 299 respondenter att de ville delta i undersökningen. Resultaten bygger på dessa svar.

Indikatorn för ekonomiskt bistånd för hela staden gav resultatet 64 under 2021. Detta innebär således att 64 procent av de svarande upplever att de fått en förbättrad situation av insatsen/insatserna de fått från socialtjänsten. När resultatet delas upp efter kön så kan det konstateras väldigt små skillnader. Av de kvinnor som besvarat enkäten upplevde 65 procent att deras situation förbättrats, motsvarande siffra för män var 63 procent.

Effekter av covid-19

Vid pandemins start år 2020 ökade arbetslösheten i Sverige och som följd av det förväntades individers behov av ekonomiskt bistånd att öka och därmed också kostnaderna. Socialförvaltningen har följt inflödet hos stadsdelsförvaltningarna. Under pandemins första år uppskattades det av stadsdelsnämnderna att ungefär 25 procent av alla hushåll som mellan maj och december 2020 ansökte om ekonomiskt bistånd för första gången hade en direkt koppling till den pågående pandemin. Motsvarande siffra för hela året 2021 var sex procent av alla hushåll.

Att kostnaderna för ekonomiskt bistånd har ökat kan vara relaterat till situationen med covid-19 på så vis att de som redan hade ett biståndsbehov har haft behov av fortsatt bistånd under längre tid snarare än att nya individer behövt ansöka om ekonomiskt bistånd. Denna analys kan dessutom stödjas av att man under 2020 och 2021 inte har sett ett ökat antal biståndshushåll men att den genomsnittliga biståndstiden har fortsatt att öka.

På längre sikt kan eventuellt fler effekter av covid-19 bli synliga. På grund av de restriktioner och den sjukfrånvaro bland personal under pandemin har uppföljning, utredning och förändringsarbete inte genomförts på samma sätt som innan pandemin. Detta kan eventuellt visa sig genom fler felaktiga utbetalningar och längre biståndsbehov hos aktuella individer.

Budget och skuldrådgivning

Budget- och skuldrådgivning är en obligatorisk verksamhet för kommunen och regleras i 5 kap. 12 § SoL. Budget- och skuldrådgivningens främsta uppgift är att genom olika former av ekonomisk rådgivning bidra till att förebygga skuldproblem och hjälpa skuldsatta personer att finna en lösning på sin situation. Stödet som ges ska ha till syfte att hjälpa rådsökande att kunna klara sin ekonomiska situation på egen hand.

Budget- och skuldrådgivning innefattar budgetrådgivning, skuldrådgivning, stöd inför och under skuldsanering, samverkan samt utåtriktade insatser. Rådgivningen utgår från den sökandes individuella behov och förutsättningar och sker på frivillig grund. Verksamheten utgör inte myndighetsutövning.

Målgruppsbeskrivning

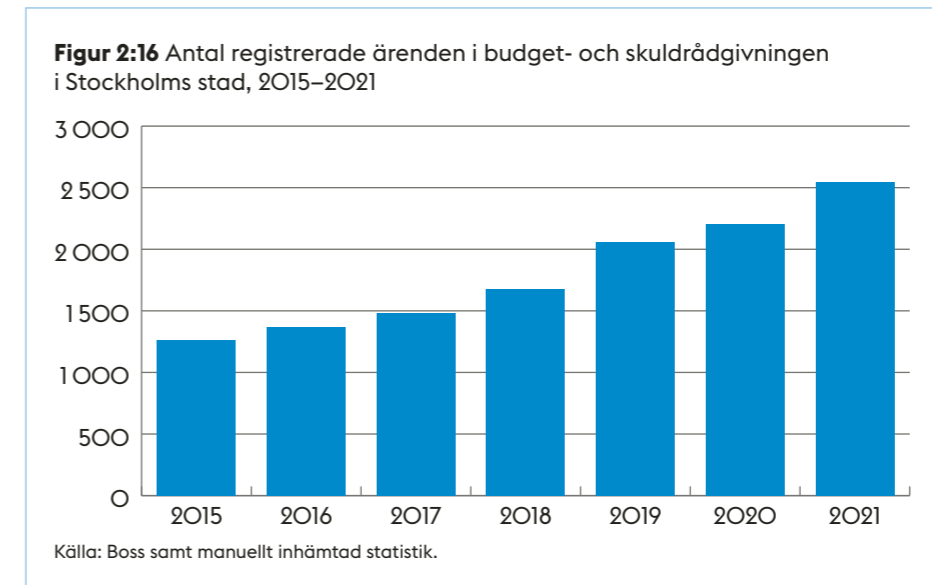
Målgruppen som avses i kapitlet är vuxna personer som är bosatta i Stockholms stad och som önskar råd och stöd kring sin ekonomiska situation. Majoriteten av de som kontaktar stadens budget- och skuldrådgivning har skulder och önskar råd och stöd för att komma till rätta med sin skuldsituation. Det kan finnas många orsaker till varför man har svårt att få sin ekonomi att gå ihop och varför man hamnar i en skuldsättning. Oförutsägbara livsförändringar som arbetslöshet, sjukdom, ekonomiskt våld eller skilsmässa kan vara anledningar till att en person hamnar i skuldsättning. Forskning visar att överskuldsatta personer har en sämre hälsa, både fysiskt och psykiskt, och är sjuka i högre grad än normalpopulationen.

Budget- och skuldrådgivningsverksamhet finns på samtliga stadsdelsnämnder samt vid Enheten för hemlösa. Barn och unga i ekonomiskt utsatta familjer påverkas negativt, varför Stockholms stad särskilt prioriterar att snabbt kunna erbjuda budget- och skuldrådgivning till vuxna med hemmavarande barn.

Insatser, biståndets omfattning och utformning

Antal nya rådsökande

Under 2021 inkom 2 548 ärenden i stadens budget- och skuldrådgivning som rådsökande i Stockholms stad. Det var 346 fler ärenden jämfört med 2020, vilket motsvarar en ökning med 16 procent. Antalet personer som söker stöd och hjälp hos en budget- och skuldrådgivare i Stockholms stad har successivt ökat de senaste fem åren. Sedan 2017 har antalet inkomna ärenden per år ökat med 72 procent.

Utöver inkomna ärenden tillkommer besök i stadsdelsnämndernas öppna mottagningar⁴, en del av dessa ärenden har endast behov av en kortare rådgivningsinsats och registreras således inte som ett inkommet ärende, medan en del har ett större behov och registreras som ett inkommet ärende efter att de har besökt den öppna rådgivningen.

Skilnader i kön och ålder

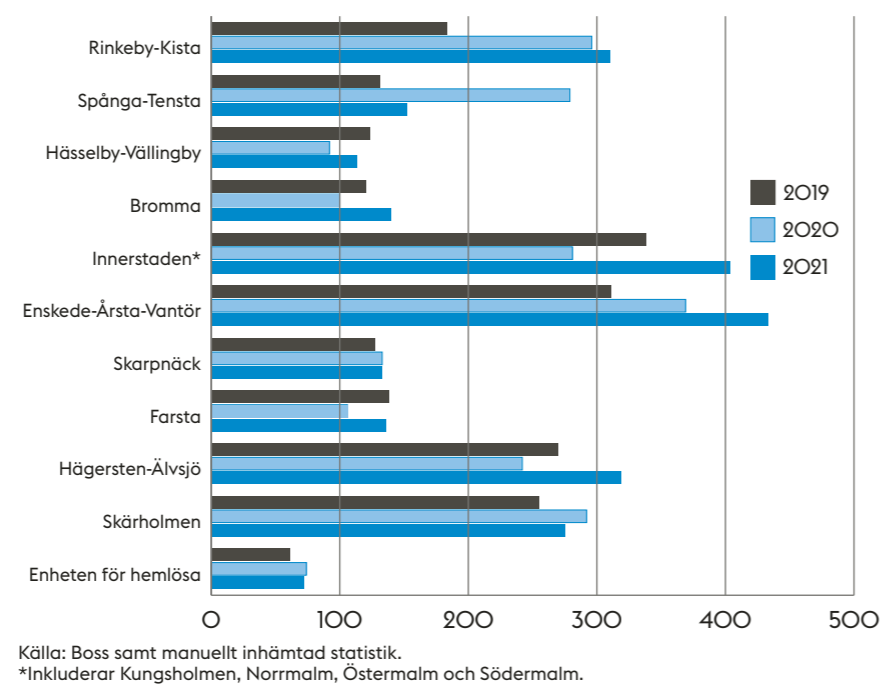
Av de drygt 2 500 nya rådsökande under 2021 var 43 procent kvinnor och 55 procent män. De flesta rådsökande var i åldern 45-54 år (25 procent). Endast 3 procent av de nyinkomna rådsökande var under 25 år. I en jämförelse med andelen invånare i Stockholms stad med skulder hos Kronofogden var andelen personer under 25 år av det totala antalet individer som var skuldsatta 8 procent.

Skilnader mellan stadsdelsnämnder

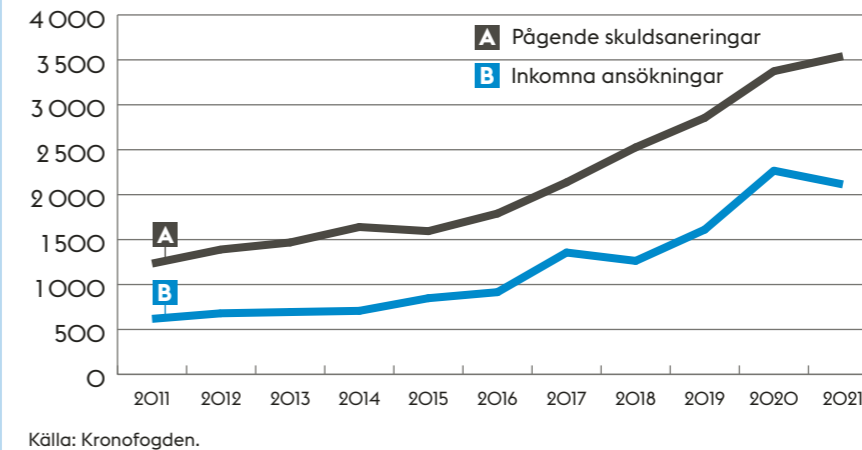
Antalet personer som söker sig till stadens budget- och skuldrådgivning skiljer sig åt mellan de olika stadsdelsnämnderna. Under 2021 inkom flest ärenden till stadsdelsnämnden Enskede-Årsta-Vantör följt av innerstaden (Södermalm, Östermalm, Kungsholmen och Norrmalm) samt Hägersten-Älvsjö. Dessa tre stadsdelsområden är också de tre områden som har det största befolkningsunderlaget.

⁴ Under 2021 har stadsdelsnämndernas öppna mottagningar med anledning av rådande pandemi till viss del varit stängda eller organiserats på annorlunda sätt än tidigare, varför tillförlitlig statistik avseende besök i öppna mottagning inte kan redovisas under 2021.

Figur 2:17 Antal registrerade ärenden i budget- och skuldrådgivningen per stadsdelsnämnd, 2019–2021

Figur 2:18 Antal inkomna skuldsaneringsansökningar till Kronofogden samt antal pågående skuldsaneringar avseende invånare i Stockholm, 2011–2021

Antalet skuldsatta hos Kronofogden i Stockholm har minskat något under 2021, men totalskulden samt medianskulden har fortsatt öka.

Skuldsättningens omfattning

Under 2021 hade 3,7 procent av landets invånare som är 18 år eller äldre en skuld hos Kronofogden. I Stockholms stad hade 3,5 procent av invånarna en skuld hos Kronofogden, vilket motsvarar drygt 27 000 personer. Antalet skuldsatta hos Kronofogden i Stockholm har sjunkit något jämfört med 2019 och 2020. Medianskulden hos de stockholmare som har skulder hos Kronofogden var drygt 66 000 kronor under 2021, vilket är en ökning med 13 procent jämfört med året innan. Den totala skuldsumman hos Kronofogden för stockholmare är 10 miljarder kronor.

Råd- och stödinsatser

Skuldrådgivning är den vanligaste råd- och stödinsatsen inom budget- och skuldrådgivningen i Stockholms stad. Många skuldrådgivningsärenden mynnar ut i en ansökan om skuldsanering hos Kronofogden. Under 2021 ansökte drygt 2 100 av invånarna i Stockholms stad om skuldsanering, vilket är en liten minskning jämfört med 2020. Av de individer som hade kontakt med stadens budget- och skuldrådgivarverksamhet under 2021 skickades 674 ansökningar om skuldsanering in till Kronofogden, av dessa rörde 43 procent kvinnor och 57 procent män, vilket i stort motsvarar könsskillnaderna av det totala antalet inkomna rådsökandeärenden under 2021. När det gäller beviljade skuldsaneringsansökningar av de som skickats in med stöd av stadens budget- och skuldrådgivning visar statistiken att under 2021 beviljade Kronofogden 376 ansökningar. Av dessa rörde 51 procent kvinnor och 49 procent män. Detta visar att kvinnor som får stöd av budget- och skuldrådgivare att ansöka om skuldsanering i högre grad än män beviljas skuldsanering. Kronofogdens statistik för skuldsaneringsansökningar under 2021 visar att 871 ansökningar från invånare i Stockholms stad beviljades skuldsanering, av dessa var 47 procent kvinnor och 53 procent män.

Skuldsanering pågår vanligtvis i fem år, under 2021 hade 3 541 invånare i Stockholms stad en pågående skuldsanering. Nedan redovisas antalet ansökningar om skuldsanering från stockholmare hos Kronofogdemyndigheten samt antalet pågående skuldsaneringar.

Barn och unga

Socialtjänstens verksamheter för barn och unga ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden och i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga.

Socialtjänstens arbete med barn och unga ska omfatta såväl uppsökande verksamhet och förebyggande arbete, såsom utredningar och insatser, för att förhindra att barn och unga far illa. Stadens socialtjänst ska tillsammans med andra myndigheter, organisationer och övriga berörda, uppmärksamma och verka för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem samt arbeta aktivt för att förebygga och motverka missbruk bland barn och unga. Socialtjänsten ska med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och unga som har visat tecken på en ogynnsam utveckling samt i nära samarbete med barn, unga och deras föräldrar säkerställa att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och det stöd som de behöver.

Om barnets eller den unges bästa motiverar det, ska socialtjänsten se till att barnet får vård och fostran utanför det egna hemmet. För de barn och unga som har varit placerade enligt *socialtjänstlagen (2001:453)* eller *lagen (1990:52) om vård av unga* eller vars verkställighet av sluten ungdomsvård har upphört, ska socialtjänsten vid behov tillhandahålla stöd och hjälp.

Socialtjänstens ansvar omfattar bland annat skydd, vård, stöd och psykosocial behandling till barn och unga i enlighet med lagstiftningen i:

- socialtjänstlagen (2001:453), SoL
- föräldrabalken (1949:381), FB
- lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
- lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU
- lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, LUL
- lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, LSU.

Samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa är ett gemensamt samhällsuppdrag som kräver nära samverkan mellan myndigheter och organisationer och ofta tvärprofessionella insatser. Socialtjänsten ska aktivt verka för att en samverkan kommer till stånd och ansvaret finns reglerat i *SoL*, *skollagen (2010:800)*, *Skoll*, *hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)*, *HSL* samt *lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, LYHS*.

Socialtjänstens yttersta ansvar för stöd och skydd till barn och unga som far illa samt för att förhindra att barn och unga utvecklas ogynnsamt, fräntar inte andra myndigheter, exempelvis förskolan, skolan och hälso- och sjukvården, deras ansvar. De har ansvar för att inom ramen för sina uppdrag uppmärksamma barn och unga i behov av stöd eller som far illa eller riskerar att fara illa, och se till att behoven tillgodoses.

Målgruppsbeskrivning

Socialtjänsten är den myndighet som i lag ålagts ett särskilt ansvar för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden samt för skydd och stöd till barn och unga i utsatta livssituationer. I Stockholms stad avser det de 13 stadsdelsförvaltningarna och socialförvaltningen.

Målgruppen som avses i kapitlet är barn i åldern 0 till 18 år och i vissa fall unga upp till 21 år. I kapitlet *Funktionsnedsättning* beskrivs socialtjänstens arbete med stöd och service till barn och unga med funktionsnedsättning. I kapitlet *Familjerätt* beskrivs arbetet med barn och unga när det handlar om fastställande av faderskap och föräldraskap, vårdnad, boende, umgänge och adoption.

Socialtjänsten har ett särskilt ansvar och särskilda utredningsbefogenheter för barn och unga som visar tecken på en ogynnsam utveckling. I en utredning av barns behov av skydd eller stöd utreder socialtjänsten barnets eller den unges utveckling, föräldrarnas förhållanden samt faktorer i barnets familj och miljö. Om utredningen visar på behov av skydds- eller stödinsatser erbjuds det. Utredningar av huruvida socialtjänstens behov ingripa till ett barns skydd eller stöd genomförs med stöd av SoL. Vid en sådan utredning får socialtjänsten, för att kunna utreda barnets behov utifrån en helhetssyn och för att kunna göra en sammantagen bedömning av barnets eller den unges eventuella behov av insatser, konsultera andra huvudmän och sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs oavsett samtycke från vårdnadshavare och barn som fyllt 15 år. Eventuella insatser kan ges med stöd av SoL (samtycke) eller i vissa fall LVU (tvång).

Effekter av covid-19

Barnombudsmannen har utifrån ett regeringsuppdrag redogjort och analyserat konsekvenserna av covid-19-pandemin för barn och unga i Sverige,¹ med särskilt fokus på barn i utsatthet och barn med särskilda behov. Sedan covid-19-pandemins start har regeringen vidtagit ett stort antal åtgärder för att minska smittspridningen. Besluten har på olika sätt påverkat barn direkt och indirekt. Ett och samma beslut har också fått skiftande konsekvenser för olika barn. Detta betyder att det inte går att tala om enskilda riskgrupper eller att få en total överblick över alla konsekvenser av covid-19 för barn i Sverige. Dock vet vi att ett antal grupper är särskilt utsatta och att pandemin drabbat vissa barn hårdare än andra.

Det framkommer i Barnombudsmannens rapport att de brister i tillämpningen av barnkonventionen som varit kända sedan tidigare har förstärkts under pandemin, bland annat när det gäller prövningar av barnets bästa och rätten till delaktighet. Konsekvenserna av att tillgången till skyddsfaktorer som skola, sociala sammanhang och trygga vuxna har minskat under pandemin behöver följas upp särskilt och barns rättigheter säkerställas. Särskilda granskningar behöver göras gällande barn i samhällsvård, bland annat huruvida placerade barns och ungas rätt till skydd mot våld, övergrepp, vanvård och sexuellt utnyttjande har påverkats under pandemin.

Att pandemin har förstärkt barns utsatthet fastslår Bris i rapporten *Första året med pandemin, Om barns mående och utsatthet*.² Pandemin har medfört samhällsförändringar som tveklöst har påverkat barns liv och inneburit nya påfrestningar i vardagen. Särskilt påtagligt har det varit för barn som redan innan pandemin befunnit sig i en utsatt situation. Även om skolstängningar varit mindre omfattande i Sverige jämfört med många andra länder, har skolan varit ett återkommande ämne i barns samtal till Bris under året.

Hos Bris har även samtal från barn om psykiska besvär, såsom ångest och nedstämdhet, ökat kraftigt sen pandemins start. Barn har beskrivit hur avsaknaden av distraktioner och social samvaro lett till att ens dåliga mående tagit större plats och att tidigare psykisk ohälsa gjort sig påmind. Hos Bris har det skett en väsentlig ökning av samtal om familjekonflikter, större än någonsin tidigare. Barn har beskrivit hur vuxnas mående försämrats till följd av pandemin. Framförallt barn vars förälder redan tidigare led av psykisk ohälsa. Frågan om barns utsatthet och samhällets förmåga att skydda barn från våld har ställts på sin spets under pandemin. Internationella studier visar att risk för våld mot barn ökat under pandemin. Samtalen till Bris indikerar att så även kan vara

fallet i Sverige. Under året har samtal om fysiskt och psykiskt våld ökat markant hos Bris. Här framgår att isoleringen inneburit fler tillfällen för barn att utsättas för våld riktat mot dem själva eller mot en annan förälder, och att det varit svårare att hålla sig undan hemmet. Hög grad av isolering, minskad insyn i familjer, färre sociala kontakter och yttre påfrestningar under lång tid, är alla komponenter som ökar risken för att barn ska fara illa i hemmet.

Under 2021 sammanställde Sweco rapporten *Analys av följder av covid-19-pandemin på särskilt utsatta grupper*.³ Inom ramen för rapportens genomförande har Sweco intervjuat chefer och handläggare inom bland annat verksamhetsområdet barn- och unga. I analysen framkommer att det fanns en farhåga i början av pandemin att barn och ungas missförhållanden skulle öka. Det har också funnits en oro att missförhållandena inte skulle upptäckas när barnen blivit mer isolerade och inte haft samma kontakt med vuxna via skola och fritidsaktiviteter. I de intervjuer som genomförts framkommer dock att stadens verksamheter som arbetar med barn- och unga i dagsläget inte ser några tydliga effekter på barn och unga till följd av pandemin. Flera av de verksamheter som har intervjuats vittnar om att de kunnat ställa om och bedriva sina verksamheter digitalt. De menar även att de ännu inte kunnat se tydliga ökningar av barn och unga som utsatts för våld eller andra missförhållanden. Däremot betonar samtliga, att mörkertalen kan vara stora och att det finns stor oro för vissa barn och ungas utveckling framåt. Det går inte att utläsa några tydliga effekter av pandemin kopplat till antal orosanmälningar som rör barn och unga. Orosanmälningar som rör barn och unga upp till 20 år har ökat stadigt över en längre tid. Det finns i dagsläget varken tydliga mönster av att fler barn lever i missförhållanden som en följd av pandemin eller att det har påverkat samhällets benägenhet att göra orosanmälningar.

Många intervjupersoner menar att det tar tid innan konsekvenserna från pandemin eventuellt tar sig uttryck i statistiken över exempelvis orosanmälningar och ungdomsbrottslighet. Det råder konsensus bland intervjupersonerna för Swecos studie att ytterligare uppföljningar därför behöver göras längre fram. Även om verksamheterna har ställt om till digitala arbetssätt har vissa insatser påverkats och flera intervjupersoner menar att kvaliteten i utredningarna kan ha försämrats. Familjer har på grund av medarbetares ökade sjukfrånvaro fått träffa flera olika handläggare inom samma ärende, mycket arbete har skett digitalt och över telefon vilket inte passat alla och uppföljning av insatser har upplevts svårare att genomföra.

Barn i socioekonomiskt utsatta områden och i redan ekonomiskt utsatta hushåll löper, enligt verksamheterna, större risk när den ekonomiska stressen ökar som en följd av pandemin. Flera intervjupersoner framhåller att barn och unga i socioekonomiskt utsatta områden kan löpa större risk att hamna i arbetslöshet, psykisk ohälsa, kriminalitet och missbruk som en mer långsiktig konsekvens av pandemin.

Även nyanlända och asylsökande barn och unga framhålls ha en ökad risk att drabbas av negativa konsekvenser av pandemin. Några intervjupersoner framhåller att ensamkommande ungdomar har haft svårt att tillgodogöra sig utbildning när gymnasieskolorna varit stängda och undervisningen genomförts digitalt på distans. Flera intervjupersoner inom socialtjänstens verksamheter vittnar om att unga som är nyanlända i Sverige har drabbats av verksamheternas digitala omställning på grund av ökade svårigheter att kommunicera på svenska över digitala plattformar.

¹ Barnombudsmannens rapport Covid-19-pandemins konsekvenser för barn. Slutredovisning av regeringsuppdrag. Dnr 2020-0218.

² BRIS rapport 2021:1, Första året med pandemin, Om barns mående och utsatthet. Årsrapport 2020.

³ *Analys av följder av covid-19-pandemin på särskilt utsatta grupper* (dnr. 2.3.1–34/2021). Stockholms stad maj 2021. Sweco.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

Anmälningar och inledda utredningar

En förutsättning för att socialtjänsten ska kunna ingripa till ett barns skydd eller stöd och utreda barnets behov av insatser är att socialtjänsten får vetskap om förhållanden som kan innebära risk för en ogynnsam utveckling. Socialtjänstens kännedom om missförhållanden erhålls främst genom anmälningar som kommer från andra myndigheter, organisationer samt från privatpersoner. Det kan också komma information om oro för att ett barn far illa från medarbetare vid andra enheter inom socialtjänsten. Alla som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa bör anmäla det till socialtjänsten. För vissa myndigheter, anställda och yrkesverksamma finns en anmälningsskyldighet när barn far illa eller misstänks fara illa och för allmänheten är det en rekommendation att anmäla enligt 14 kap. 1 § och 1c § SoL.

Ansökningar från enskilda om stöd från socialtjänsten ska alltid föranleda utredning och är inte medräknade i tabell 3:1.

Tabell 3:1 Antal inkomna anmälningar och inledda utredningar fördelat på kön 2012–2021

År	Befolkning 0–20 år*	Antal inkomna anmälningar	Antal inledda utredningar**	Flickor	Pojkar
2012	191 465	14 115	6 454	2 742	3 712
2013	195 084	15 224	7 889	3 343	4 546
2014	198 671	17 701	9 593	4 262	5 331
2015	201 631	21 926	13 012	5 038	7 974
2016	204 704	21 907	12 138	5 071	6 575
2017	207 630	26 453	13 866	5 957	7 909
2018	211 583	28 597	16 040	7 131	8 909
2019	214 792	31 957	18 113	8 160	9 953
2020	215 947	35 035	20 102	8 842	11 260
2021	215 542	35 531	20 918	9 473	11 445

Källa: Sociala System.

*Avser medelbefolkning i åldersgruppen under året.

**Inklusive kopplade utredningar (det vill säga när en anmälan inkommer då en utredning redan är inledd, anmälan kopplas då till den befintliga utredningen).

Under 2021 inkom totalt 35 531 anmälningar enligt 14 kap. 1 § SoL till socialtjänsten, vilket innebär att antalet anmälningar ökade med en procent jämfört med 2020 då totalt 35 035 anmälningar inkom. Under 2020 var motsvarande ökning tio procent jämfört med 2019. Det innebär att trenden att antalet anmälningar ökar från år till år håller i sig, men att ökningen avtagit. Det bör noteras att tabell 3:1 avser det totala antalet inkomna anmälningar och att flera anmälningar kan beröra ett och samma barn. Av tabellen framgår också att antalet invånare i åldersgruppen 0 till 20 år har minskat något under 2021 i jämförelse med 2020. Minskningen är liten och kan inte förklara den avtagande ökningen av antalet inkomna anmälningar. Den kraftiga ökningen av antal inkomna anmälningar till socialtjänsten under perioden 2012 till 2020 går inte heller att förklara genom den tillväxt av befolkningen som skedde under samma period.

Orsakerna till den årliga ökningen av antalet anmälningar som inkommit till socialtjänsten är flera. Den 1 januari 2013 ändrades kriterierna i SoL för när en anmälan ska respektive bör göras. Sedan 2013 räcker det med att anmälaren misstänker att ett barn far illa för att en anmälan ska vara befogad. Den nya formuleringen syftade till att underlätta för anmälare att avgöra när en anmälan ska respektive bör göras genom att enbart utgå från anmälarens egna iakttagelser och oro för barnet. Anmälaren behöver inte längre sätta sig in i om oron kan innebära att socialtjänsten behöver ingripa till ett barns skydd eller inte.

Den ökade medvetenheten i samhället om barnkonventionen och barns rätt till en god och trygg uppväxt är sannolikt också en bidragande orsak till ökningen av anmälningar till socialtjänsten.

En annan bidragande förklaring till ökningen av inkomna anmälningar sedan 2012 är att socialtjänsten särskilt under 2015 mottog ett stort antal ensamkommande barn som kom till Sverige för att ansöka om asyl. Kommunerna ansvarar för mottagandet av ensamkommande barn och anvisningen från Migrationsverket skickas till socialtjänsten och registreras som en inkommen anmälan. Socialtjänstens handläggning sker på i princip samma sätt som för andra barn som är i behov av socialtjänstens insatser. Antalet nytillkomna ensamkommande barn har minskat sedan 2016, men motsvarande minskning av inkommande anmälningar har inte skett under de följande åren.

Den fortsatta ökningen kan också bero på de satsningar som gjorts de senaste åren på att utveckla samverkan mellan socialtjänsten, förskolan, skolan och polisen. Under 2021 inkom sammanlagt 7 056 anmälningar från skola och förskola vilket innebär en fortsatt ökning jämfört med 2020 då motsvarande antal var 6 814 anmälningar. Det innebär att ökningen av antalet anmälningar från skolan och förskolan under 2021 jämfört med 2020 var drygt tre procent, vilket motsvarar den ökning som skedde mellan 2019 och 2020. Förskolan har gjort betydligt fler anmälningar om oro för barn till socialtjänsten under 2021 än under 2020, ökningen motsvarar tolv procent under perioden. Motsvarande ökning gällande anmälningar från skolan är två procent. Från polisen inkom 9 460 anmälningar under 2021 vilket kan jämföras med 9 286 anmälningar under 2020.

Det kan inte uteslutas att den markanta ökningen av antalet inkomna anmälningar sedan 2012 delvis kan förstås utifrån handläggningstekniska faktorer. Vid anmälningar om oro för ett barn som *inte* är aktuellt i en pågående utredning ska socialtjänsten enligt 11 kap. 1 a § SoL inom fjorton dagar fatta beslut om en utredning ska inledas eller inte. Som underlag för beslut om en utredning ska inledas eller inte görs en förhandsbedömning. Följande exempel kan påvisa hur utfallet av antalet anmälningar kan påverkas av hur dessa registreras. I samband med en incident i en skola, där det finns misstanke om att en grupp elever har rökt cannabis inkommer anmälan gällande samma ungdom och samma händelser ifrån både skola, polis, Maria Ungdom och föräldrar. Om anmälningarna registreras i fyra separata dokument för förhandsbedömning blir utfallet i statistiken fyra anmälningar. Registreras anmälningarna däremot i ett och samma dokument blir det statistiska utfallet endast en anmälan. Sedan 2012 har ökade krav ställts på socialtjänstens handläggning och dokumentation avseende uppgifter som rör oro för barn. När en anmälan om oro rörande barn inkommer ska socialtjänsten genast göra en bedömning av om barnet eller den unge är i behov av omedelbart skydd samt dokumentera denna bedömning, vilket regleras i 11 kap. 1 a § första stycket SoL. Kravet på att skyddsbedömningar ska dokumenteras har sannolikt bidragit till att anmälningar som inkommer till socialtjänsten, i stigande omfattning, registreras i separata dokument för förhandsbedömning då dokumentet innehåller frågor gällande skyddsbedömning. Denna förändring av sättet att registrera anmälningar leder till att det statistiska utfallet av antalet anmälningar blir högre än tidigare.

Under 2015 skedde en markant ökning av andelen anmälningar som ledde till en utredning. Ett skäl till detta är sannolikt *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (SOSFS 2014:4)*. Sedan 1 oktober 2014 gäller att om det av anmälan, eller under en förhandsbedömning, framkommer uppgifter om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående eller har upplevt våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående, ska en utredning om barnets behov av skydd eller stöd alltid inledas.

Att ökningen av antalet anmälningar gällande oro för barn som inkommit i staden har avtagit under 2021 jämfört med 2020 kan ha flera orsaker. Initialt när pandemin startade, rapporterade stadsdelsförvaltningarna en farhåga om att barn och ungas missförhållanden skulle öka. Samtidigt beskrevs också en oro för att missförhållandena inte skulle upptäckas när barnen levde mer isolerat och inte hade samma kontakt med vuxna via förskola, skola och fritidsaktiviteter. Den ökade andelen anmälningar från skolan och förskolan under pandemiåren 2020 och 2021 liknar dock tidigare års ökning, vilket talar emot att den avtagande ökningen av antalet anmälningar under 2021 skulle bero på att skolan eller förskolan inte upptäckt missförhållanden bland barn och unga under pandemin.

Ökningen av antalet anmälningar har avtagit och var under 2021 1 procent jämfört med 2020. Under 2020 var motsvarande ökning 10 procent jämfört med 2019.

Under pandemiåret 2020 ökade andelen anmälningar, jämfört med 2019 med 10 procent. Även detta talar emot ett tydligt samband mellan den avtagande ökningen av inkomna anmälningar under 2021 och pandemin.

Polisen är den vanligaste uppgiftslämnaren sett till det totala antalet anmälningar om oro för barn och unga som inkommit till socialtjänsten, även under 2021. Under 2020 ökade anmälningarna från polisen med tolv procent i förhållande till 2019. Motsvarande ökning under 2021 jämfört med 2020 var två procent vilket innebär att ökningen av antalet anmälningar från polisen har avtagit avsevärt och delvis kan ligga bakom den avtagande ökningen av det totala antalet inkomna anmälningar under 2021. Anmälningar från polisen kan röra orsaker som är relaterade till såväl barn som föräldrar och omfatta olika former av missförhållanden, vilket innebär att det är svårt att avgöra vad det avtagande antalet anmälningar från polisen indikerar. Sett till de anmälningar från polisen som rör fysiska övergrepp mot barn, våld inom familjen/närstående samt relationskonflikter inom familjen och som lett till att en utredning inletts eller kopplats till en pågående utredning (se tabell 3:5 och 3:6), så har dessa ökat under 2021 jämfört med 2020. Det kan alltså konstateras att den avtagande ökningen av anmälningar från polisen inte beror på minskad förekomst av våld som drabbar barn och unga. Det skulle kunna tyda på att andra missförhållanden varit svårare för polisen att upptäcka under pandemin då färre vistats i offentliga miljöer. Det går dock inte säkert att avgöra att den avtagande ökningen av antalet anmälningar från polisen har ett samband med pandemin eller kan förklaras av andra faktorer.

Det är för tidigt för att konstatera men en möjlig förklaring till delar av den avtagande ökningen av antalet inkomna anmälningar under 2021, skulle kunna vara att socialtjänstens uppsökande och förebyggande arbete haft ett större genomslag än tidigare år. Satsningar på förebyggande arbete i staden sker bland annat för att motverka att barn och unga dras in i kriminalitet samt genom att erbjuda tidigt stöd till familjer med yngre barn. Ytterligare en möjlig förklaring till den avtagande ökningen kan vara de senaste årens tydliga fokus på skolan som skyddsfaktor. Stadsdelsnämnderna arbetar med insatser för att stabilisera skolgången både för barn och unga innan myndighetsutövningen kommer in och för barn och unga som är aktuella inom socialtjänsten.

I tabell 3:2 redovisas anmälningar och antal inledda utredningar i förhållande till antal anmälningar, uppdelat på stadsdelsförvaltning.

Det är inte möjligt att fastställa vad den avtagande ökningen av antalet anmälningar beror på. Vissa tecken tyder på att det kan finnas ett samband med pandemin.

Tabell 3:2 Antal inkomna orosanmälningar och av dessa inledda utredningar enligt 11 kap. 1 § SoL, fördelat på kön, per stadsdelsnämnd år 2021

Stadsdelsnämnd	Antal invånare 0–20*	Antal inkomna anmälningar	Antal inledda eller kopplade utredningar**	Antal inledda utredningar***	Flickor*	Pojkar*
Rinkeby-Kista	13 734	3 344	2 043	886	844	1 199
Spånga-Tensta	11 288	2 381	1 414	579	584	830
Hässelby-Vällingby	20 244	4 010	2 630	1 310	1 181	1 449
Bromma	20 173	2 260	1 377	475	663	714
Kungsholmen	11 609	736	199	152	86	113
Norrmalm	12 987	1 230	711	329	331	380
Östermalm	13 776	1 195	677	253	298	379
Södermalm	23 419	2 915	1 352	442	680	672
Enskede-Årsta-Vantör	24 061	5 042	2 987	1 146	1 357	1 630
Skarpnäck	10 815	1 422	626	313	257	369
Farsta	14 419	3 641	2 244	707	1 039	1 205
Hägersten-Älvsjö	29 411	4 416	2 502	836	1 133	1 369
Skärholmen	9 427	2 939	2 156	773	1 020	1 136
Totalt i staden	215 542	35 531	20 918	8 201	9 473	11 445

Källa: Sociala System.

*Avser medelbefolkningen i åldersgruppen under året.

**Inklusive kopplade utredningar (det vill säga när en anmälan inkommer då en utredning redan är inledd, anmälan kopplas då till den befintliga utredningen).

***Exklusive kopplade utredningar (det vill säga antal inledda utredningar vid anmälan i ärenden som inte redan är aktuella för utredning).

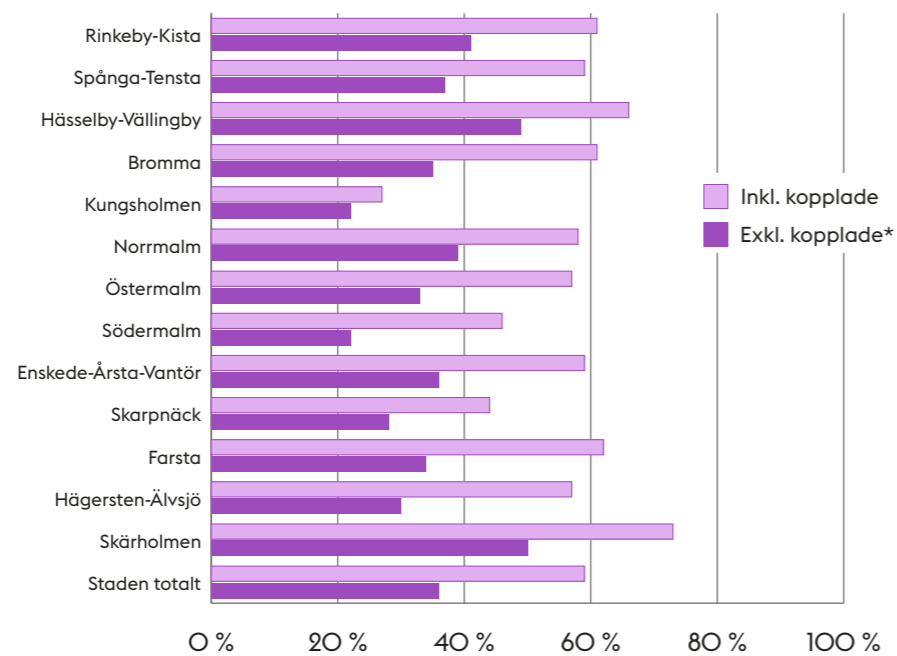
Av tabell 3:2 framgår antalet anmälningar som inkommit till respektive stadsdelsförvaltning samt hur stort antal av dessa som hanterats inom ramen för en utredning. I spalten "Antal inledda eller kopplade utredningar" redovisas det totala antalet inledda utredningar. I spalten "Antal inledda utredningar" har de kopplade utredningarna exkluderats och här redovisas antalet utredningar som inletts av inkomna anmälningar gällande barn som inte vid tidpunkten för anmälan var aktuella i en pågående utredning. Att en anmälan kopplas innebär att en anmälan som inkommer avser ett barn som redan är aktuellt i en pågående utredning och att anmälan som inkommit hanteras inom ramen för den pågående utredningen. Av tabell 3:2 kan utläsas att andelen anmälningar som hanterades inom ramen för en utredning antingen genom att anmälan kopplades till en pågående utredning eller genom att en ny utredning inleddes, under 2021 var 59 procent. Motsvarande andel för 2020 var 57 procent. Av de anmälningarna som avsåg barn som inte redan var aktuella i en pågående utredning ledde 36 procent till att en utredning inleddes. Motsvarande andel för 2020 var 34 procent. Det innebär att trenden att andelen anmälningar som leder till utredning ökar från år till år håller i sig. En förklaring till detta som lyfts av chefer i staden i samband med framtagandet av denna rapport är att samverkan med polis, skola och förskola har utvecklats och att anmälningarna från dessa uppgiftslämnare ofta är tydliga och innehåller den information som krävs för att beslut om att inledda utredning kan fattas enbart utifrån uppgifter som framkommit i anmälan. Skillnaderna är stora mellan stadsdelsförvaltningarna när det gäller hur hög andel anmälningar som leder till utredning. Skillnaden krymper något men är fortfarande markant, när anmälningar som avser barn där det redan pågår en utredning räknas bort. Socioekonomiska förhållanden kan vara en del av förklaringen till dessa skillnader. Sambandet mellan socioekonomiska förhållanden och andel anmälningar som leder till utredning är inte helt konsekvent men framträder i viss mån i spalten för "Antal inledda utredningar" i tabell 3:2. Här redovisas antalet utredningar som inletts av inkomna anmälningar gällande barn som inte vid tidpunkten för anmälan var aktuella i en pågående utredning. Det är troligt att barn som lever under goda socioekonomiska förhållanden har bättre förutsättningar att få stöd och skydd från vuxna i sina nätverk och att oro som framkommer i anmälningar gällande dessa barn i högre grad kan avskrivas i samband med förhandsbedömning, än för barn som lever under sämre socioekonomiska förhållanden med svagare nätverk. Chefer i staden uppger att ytterligare en förklaring till skillnaderna mellan stadsdelsförvaltningarna av andel anmälningar som leder till utredning, kan vara att anmälningar som avser oro för att barn är utsatta för våld är vanligare i vissa stadsdelsförvaltningar. Figur 3:1 visar andel inledda utredningar uppdelat på stadsdelsförvaltning.

59%

av anmälningarna under 2021 ledde till utredning eller kopplades till en redan pågående utredning. 36 procent av anmälningarna i "nya" ärenden ledde till utredning under 2021.

Figur 3:1 Andel inledda utredningar 2021

Källa: Sociala System.

*Exklusive kopplade utredningar (det vill säga andel inledda utredningar vid anmälan i ärenden som inte redan är aktuella för utredning).

Tabell 3:3 Andel unika barn som aktualiserades för utredning efter inkommen anmälan, i relation till befolkningen i respektive åldersgrupp per stadsdelsnämnd 2021

Stadsdelsnämnd	0-5 år (%)	6-12 år (%)	13-14 år (%)	15-17 år (%)	18-20 år (%)	Samtliga (%)
Rinkeby-Kista	6	9	6	14	3	8
Spånga-Tensta	6	7	6	10	2	6
Hässelby-Vällingby	7	9	6	10	2	7
Bromma	2	4	3	5	1	3
Kungsholmen	1	2	1	2	0	1
Norrmalm	2	4	3	5	1	3
Östermalm	2	3	3	3	1	2
Södermalm	2	3	3	4	1	2
Enskede-Årsta-Vantör	5	7	4	8	1	6
Skarpnäck	2	4	3	7	2	3
Farsta	4	7	6	10	1	6
Hägersten-Älvsjö	2	4	3	6	2	3
Skärholmen	9	11	10	14	2	10
Totalt i staden	3	6	4	7	1	4

Källa: Sociala System.

Denna tabell avser barnens ålder vid årets slut och inte ålder vid tidpunkten när den inkommande informationen inkom. Tabellen avser andel unika barn.

Under 2021 ledde anmälningar avseende 10 procent av alla barn i Skärholmen till utredning. Motsvarande siffra för Kungsholmen var 1 procent.

I Stockholms stad berördes fyra procent av alla barn och unga mellan 0 och 20 år av utredning inom den myndighetsutövande sociala barn- och ungdomsvården under 2021. Av de anmälningar som ledde till utredning utgör anmälningar gällande barn i åldern 0 till 5 år och unga mellan 18 till 20 år en lägre andel än den genomsnittliga andelen för barn och unga mellan 0 och 20 år. Den högsta andelen anmälningar som ledde till utredning avsåg under 2021 barn i åldern 15 och 17 år. Det har sett likadant ut de senaste åren.

Tabell 3:3 synliggör att det finns variationer mellan stadsdelsförvaltningarna när det gäller hur hög andel barn som utreds av socialtjänsten. Socioekonomisk utsatthet i befolkningen i olika stadsdelsförvaltningar förklarar till stor del dessa skillnader. Andra faktorer som kan påverka förhållandet kan vara hur aktiv och omfattande den förebyggande och uppsökande verksamheten är samt hur väl den lokala samverkan mellan socialtjänsten, förskolan, skolan, fritidsverksamheter, Region Stockholm och polisen fungerar.

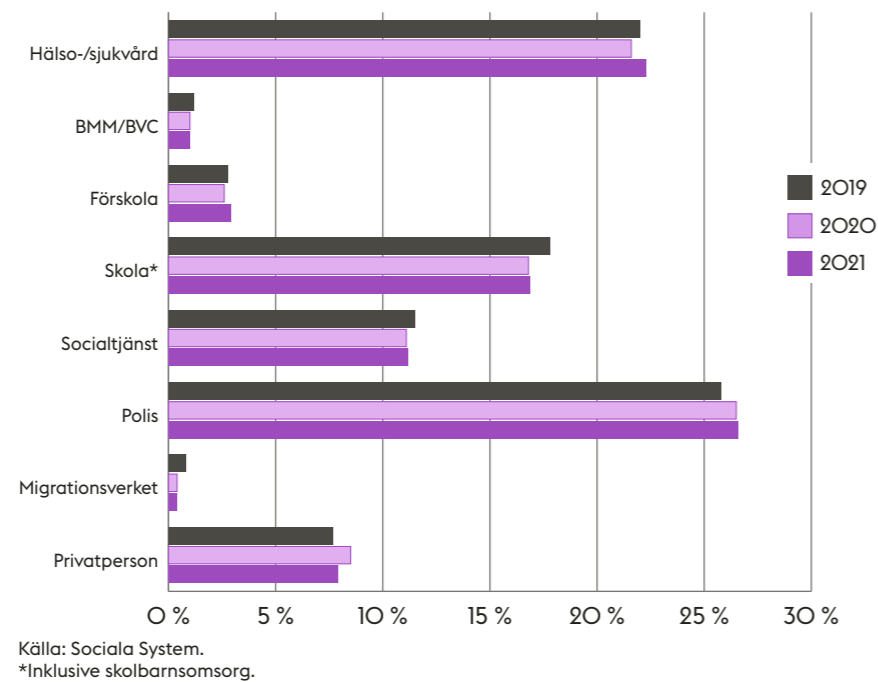
Tabell 3:4 Andel anmälningar från respektive uppgiftslämnare i aktualiserade ärenden, fördelat på olika åldersgrupper 2021

Uppgiftslämnare	0-5 år (%)	6-11 år (%)	12-14 år (%)	15-17 år (%)	18-20 år (%)	Samtliga (%)
Hälso- och sjukvård	17,8	16,7	20,4	22,5	21,3	19,0
BMM och BVC	3,6	0,4	0,1	0,1	0,0	1,0
Skola och fritids	6,1	27,0	24,9	14,4	11,4	18,8
Förskola	12,4	2,4	0,5	0,3	0,0	3,8
Socialtjänst	14,6	12,6	9,4	9,0	9,5	11,6
Polis	22,3	19,0	29,6	39,6	35,1	26,8
Privatperson	10,6	10,8	5,9	5,1	8,5	8,5
Övrigt	12,5	11,2	9,2	8,9	14,2	10,6

Källa: Sociala System.

Tabell 3:4 visar varifrån anmälan kom för aktualiserade barn och unga fördelat på olika åldersgrupper under 2021. Vid en jämförelse mellan olika uppgiftslämnare står polisen bakom de anmälningar som till störst andel leder till utredning för barn i alla åldrar utom för barn i åldern 6 till 11 år. För barn i yngre skolåldrar är det anmälningar från skolan och fritids som oftast leder till att en utredning inleds. I kategorin övrigt ryms bland annat anmälningar från hyresvärd, Migrationsverket, Kriminalvården och anonyma anmälningar. Andelen anonyma anmälningar som ledde till utredning var tre procent under 2021 vilket är en oförändrad andel jämfört med 2020.

Figur 3:2 Andel inkomna anmälningar per kategori uppgiftslämnare och år 2019–2021

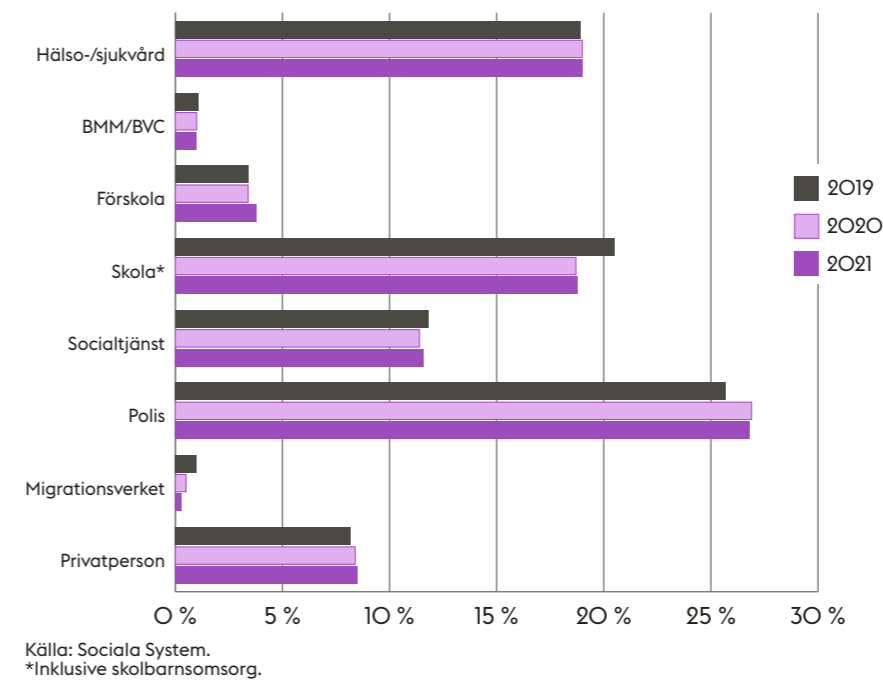

Liksom tidigare år inkom det under 2021 flest anmälningar från polisen vilken stod för nästan 27 procent av det totala antalet inkomna anmälningar. Under 2021 kom 36 procent av alla anmälningar från hälso- och sjukvården från psykiatrin. Det innebär att psykiatrin stod bakom en betydligt högre andel än övriga vårdinstanser som inräknas i kategorin hälso- och sjukvård (akutsjukvård, primärvård, läkare, psykiatri, habilitering, tandläkare, beroendevård och Maria ungdom). Tandläkare gjorde 541 anmälningar till stadsdelsnämnderna under 2021 vilket innebär en ökning med 169 procent jämfört med 2020 då motsvarande antal var 201 anmälningar. En försummad tandhälsa och upprepade tillfällen av uteblivande från bokade tider hos tandvården är en indikator på social problematik, som kan innebära att ett barn eller en familj har behov av socialtjänstens insatser. Det har forskare vid Karolinska Institutet konstaterat i en studie 2016.⁴ Ökningen av antalet anmälningar kan bero på att Sveriges tandläkarförbund och folk tandvården sedan 2016 bedrivit ett omfattande arbete med att öka kunskapen om sambanden mellan dålig tandhälsa, uteblivna besök och brister i omsorgen samt anmälningsbenägenheten inom tandvården. Anmälningar från barnmorskemottagningar, barnavårdscentraler och Migrationsverket utgjorde en mycket liten andel av det totala antalet inkomna anmälningar under 2021. Andelen anmälningar gällande barn och unga från socialtjänstens verksamheter var drygt elva procent under 2021, vilket är samma andel som under 2020. I figur 3:2 redovisas endast de största uppgiftslämnarna.

541

anmälningar inkom från tandläkare under 2021. Det är en ökning med 169 procent sedan 2020.

Figur 3:3 Andel aktualiserade anmälningar per kategori uppgiftslämnare och år 2019–2021

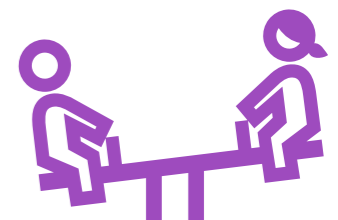

Polisen, skolan och hälso- och sjukvården är de uppgiftslämnare vars anmälningar i störst utsträckning leder till utredning inom den myndighetsutövande sociala barn- och ungdomsvården. I figur 3:3 redovisas endast de vanligaste uppgiftslämnarna.

Stockholms stad har en hög ambition vad gäller att utveckla socialtjänstens samverkan med andra myndigheter som möter familjer med yngre barn i syfte att förebygga problem och tidigt upptäcka behov av stöd och erbjuda öppna insatser. Detta inkluderar samverkan mellan individ- och familjeomsorgen (IFO), förskolorna inom stadsdelsförvaltningarna samt hälso- och sjukvården inklusive barnmorskemottagningar och barnavårdscentraler. En möjlig förklaring till att så få anmälningar inkommer från barnmorskemottagningar och barnavårdscentraler kan vara att yngre barn och deras föräldrar får rådgivande stödsatser i ett tidigt skede via barnhälsovården eller socialtjänsten. En annan möjlig förklaring kan vara att det finns en försiktighet hos personal vid barnmorskemottagningarna och barnavårdscentralerna respektive förskolan i att göra orosanmälningar gällande föräldrars brister i omsorgen till socialtjänsten.

Ytterligare en anledning till att förhållandevis få orosanmälningar inkommer från barnmorskemottagningarna och barnavårdscentralerna kan vara de satsningar på tidigt och förebyggande stöd som staden och regionen genomför i samverkan sedan 2017. Stödet riktar sig till föräldrar med barn 0 till 6 år. Exempel på riktade insatser är hembesöksprogram, råd- och stödsamtal, strukturerade universella föräldrastödsprogram och öppen förskola. Genom dessa arbetssätt, som leder till tidig upptäckt och tidigt stöd, kan till exempel en insats utan föregående behovsprövning från föräldrarådgivare eller civilsamhället tillhandahållas, eller en ansökan om stöd komma in från vårdnadshavarna till socialtjänsten. På så vis kan behovet av anmälan, utredning och mer omfattande insatser i ett senare skede i barnet liv förebyggas.

I tabellerna 3:5 till 3:8 redovisas de vanligaste anmälningsorsakerna utifrån bristande omsorg hos vårdnadshavare samt anmälningsorsaker utifrån tecken på egna svårigheter hos barnet, som lett till utredning. Statistiken är inhämtad från Barns behov i centrum (BBIC) anmälningsformulär. Barns behov i centrum (BBIC) är ett arbetssätt för socialtjänstens myndighetsutövning och anpassat efter socialtjänstens regelverk. En anmälan kan innehålla flera anmälningsorsaker både gällande vårdnadshavaren eller barnet/den unge. Det som redovisas i dessa tabeller gäller endast anmälningsorsaker som lett till utredning.

⁴ Annerbäck E, Dahlöf G, Cocozza M, Kvist T (2016). *Child maltreatment – prevalence and characteristics of mandatory reports from dental professionals to the social services*. International journal of Paediatric dentistry.

Tabell 3:5 Antal anmälningar, uppdelat på de vanligaste uppgiftslämnarna och misstanke 2021, som lett till utredning

Uppgiftslämnare	Bristande omsorg hos vårdnadshavare							
	Fysiska övergrepp mot barn	Psykiska övergrepp mot barn	Vanvård/försummelse	Våld inom familjen/närstående	Relationskonflikt inom familjen	Alkohol-/drogmissbruk	Hedersrelaterad problematik	Övrigt**
Skola	691	145	461	467	298	94	36	123
Fritids (Skolbarnsomsorg)	11	*	4	12	*	*	0	2
Förskola	300	21	108	180	55	13	0	27
Socialtjänst	157	90	355	659	338	298	22	208
Polis	200	64	192	983	506	470	22	408
BMM/BVC	4	5	56	48	25	18	*	23
Hälso- och sjukvård	138	87	329	296	290	736	7	794
Privatperson	167	106	269	247	387	233	8	162
Övriga uppgiftslämnare	178	107	436	350	315	327	13	273

Källa: Sociala System.

*Antal under 4 redovisas ej.

**Övrigt avser misstanke om sexuella övergrepp mot barn, risk för giftermål mot barnets vilja, psykisk ohälsa/funktionshinder, utvecklingsstörning, kriminalitet, annat skäl (hos vårdnadshavare).

Orosanmälningar om fysiska övergrepp mot barnet inkommer i störst utsträckning från förskola, skola, eller polisen. Uppgifter om vårdnadshavares alkohol- eller drogmissbruk inkommer oftast i orosanmälningar från hälso- och sjukvården. Polisen orosmäter flest uppgifter om våld inom familjen/närstående. Det är oftast skolan som rapporterar om hedersrelaterad problematik.

Tabell 3:6 Antal anmälningar efter de vanligaste uppgiftslämnarna och typ av misstanke om problem hos barn 2021, som lett till utredning

Uppgiftslämnare	Tecken på problem hos barnet					
	Skolsociala problem	Beteendeproblem	Förseelse/annan brottslighet	Alkohol-/drogmissbruk	Psykisk ohälsa	Övrigt**
Skola	1 066	574	21	48	115	350
Fritids (Skolbarnsomsorg)	12	7	0	*	5	*
Förskola	10	35	*	0	10	4
Socialtjänst	38	134	50	73	70	28
Polis	43	996	986	526	72	107
BMM/BVC	0	*	0	*	0	*
Hälso- och sjukvård	94	183	20	267	512	76
Privatperson	41	108	14	48	65	23
Övriga uppgiftslämnare	72	155	47	251	121	69

Källa: Sociala System.

*Antal under 4 redovisas ej.

**Övrigt avser misstanke om sexuella övergrepp mot barn, risk för giftermål mot barnets vilja, (hos barnet) psykisk ohälsa/funktionshinder, utvecklingsstörning, kriminalitet, annat skäl (hos vårdnadshavare) samt annat missbruk, annat skäl (hos barnet).

När det gäller orosanmälningar kring misstanke om egna svårigheter hos barnet följer anmälningsorsakerna i stort sett den yrkesverksammas profession. Det tydliggörs genom att skolan i störst utsträckning anmäler oro för skolsociala problem, polisen anmäler oro för beteendeproblem, förseelser eller annan brottslighet och hälso- och sjukvården anmäler oro för psykisk ohälsa hos föräldrar.

Tabell 3:7 Antal anmälningar om bristande omsorg hos vårdnadshavare/närstående per nämnd, uppdelat på misstanke 2021, som lett till utredning

Stadsdelsnämnd	Bristande omsorg hos vårdnadshavare							
	Fysiska övergrepp mot barnet	Psykiska övergrepp mot barnet	Vanvård/försummelse	Våld inom familjen/närstående	Relationskonflikt inom familjen	Alkohol-/drogmissbruk...	Hedersrelaterad problematik	Övrigt**
Rinkeby-Kista	100	13	192	259	73	91	8	123
Spånga-Tensta	130	28	137	333	188	113	8	159
Hässelby-Vällingby	266	63	133	279	151	222	19	205
Bromma	122	63	173	256	183	198	4	119
Kungsholmen	32	12	20	23	34	42	0	22
Norrmalm	82	35	40	126	117	73	4	114
Östermalm	55	19	33	83	72	40	0	23
Södermalm	106	44	88	174	159	190	*	171
Enskede-Årsta-Vantör	277	91	519	564	318	371	29	328
Skarpnäck	62	35	58	99	53	88	4	63
Farsta	200	87	247	365	353	273	6	241
Hägersten-Älvsjö	281	97	285	414	285	324	10	289
Skärholmen	133	40	285	267	230	165	15	163

Källa: Sociala System.

*Antal under 4 redovisas ej.

**Övrigt avser misstanke om sexuella övergrepp mot barn, risk för giftermål mot barnets vilja, psykisk ohälsa/funktionshinder, utvecklingsstörning, kriminalitet, annat skäl (hos vårdnadshavare).

Det är betydligt fler orosanmälningar om bristande omsorg i ytterstaden jämfört med innerstaden. Våld inom familjen/närstående och fysiska övergrepp mot barnet är också mer vanligt förekommande i ytterstaden. Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning inleder utredning på högst antal anmälningar i staden gällande våld inom familjen/närstående.

Tabell 3:8 Antal anmälningar om tecken på egna svårigheter hos barnet per nämnd, uppdelat på misstanke är 2021, som lett till utredning

Stadsdelsnämnd	Tecken på problem hos barnet					
	Skolsociala problem	Beteendeproblem	Förseelse/annan brottslighet	Alkohol-/drogmissbruk	Psykisk ohälsa	Övrigt**
Rinkeby-Kista	93	164	96	60	40	44
Spånga-Tensta	121	192	80	104	76	39
Hässelby-Vällingby	107	178	70	82	81	21
Bromma	90	75	55	70	103	16
Kungsholmen	*	15	14	13	8	8
Norrmalm	43	59	54	44	78	16
Östermalm	33	41	24	35	48	8
Södermalm	91	143	87	148	92	26
Enskede-Årsta-Vantör	178	342	140	190	157	45
Skarpnäck	45	64	45	65	61	19
Farsta	191	347	235	175	141	36
Hägersten-Älvsjö	207	228	160	162	208	67
Skärholmen	175	346	128	139	110	34

Källa: Sociala System.

*Antal under 4 redovisas ej.

**Övrigt avser misstanke om annat missbruk, annat skäl (hos barnet).

Även när det gäller misstanke om egna svårigheter hos barnet så följer anmälningsmönstret i princip samma trend som vid misstanke om bristande omsorg hos vårdnadshavare, vilket innebär fler orosanmälningar i ytterstaden än innerstaden.

Tabell 3:9 Antal anmälningar och antal dagar till beslut 2021

Hantering av anmälningar	Antal dagar till beslut 2021				Totalt
	1-3 dagar	4-14 dagar	15-21 dagar	22+ dagar	
Utredning inledd	3 775	3 301	839	277	8 192
Kopplad information	7 087	3 797	1 060	700	12 644
Beslut inte inledda utredning	1 098	6 617	4 137	2 109	13 961
Totalt	11 960	13 715	6 036	3 820	35 531

Källa: Sociala System.

Vid en anmälan om oro för ett barn ska socialtjänsten efter en omedelbar skyddsbedömning bedöma om en utredning ska inledas eller inte, alltså genomföra en så kallad förhandsbedömning. Beslut om att inledda utredning eller inte ska fattas skyndsamt och inom 14 dagar från det att anmälan kom in. I tabell 3:9 redovisas antal dagar till beslut från det att en orosanmälan inkommit till dess att utredning inleds, utredning inte inleds eller att orosanmälan kopplas till redan pågående utredning. Totalt sett inkom det drygt 35 500 orosanmälningar under 2021. Majoriteten av orosanmälningarna behandlades inom tio arbetsdagar. I undantagsfall kan orosanmälningar behandlas under längre tid än 14 dagar. Det ska i så fall finnas synnerliga skäl för det vilket ska motiveras i den skriftliga dokumentationen. Exempel på synnerliga skäl kan vara att ett polisförhör behöver hållas eller att det trots ansträngningar inte gått att få tag i familjen.

Ansökningar

En ansökan om stöd kan vara muntlig eller skriftlig. För barn under 15 år kan vårdnadshavare, god man eller särskilt förordnad vårdnadshavare göra en ansökan. När det gäller unga som fyllt 15 år kan både den unge själv och vårdnadshavare eller god man ansöka. För unga som fyllt 18 år är det bara den unge själv som kan ansöka. Det går inte för en utomstående att ansöka om stöd för annan persons räkning.

Det finns inga formella lagkrav för hur en ansökan om stöd från socialtjänsten ska vara utformad. Ibland kan det vara ottydligt om en person har gjort en ansökan, till exempel när en socialsekreterare under ett samtal får en fråga om stöd. Det är socialtjänstens ansvar att i dessa situationer ta reda på om personen avsåg att göra en ansökan eller inte. En ansökan ska alltid tas emot och utredas och någon förhandsbedömning ska därför inte göras. När en ansökan inkommer i ett ärende där det redan pågår en utredning kopplas ansökan ihop med den pågående utredningen.

Antalet utredningar som inleds efter ansökan utgör jämförelsevis en liten del av det totala antalet utredningar. Under 2021 inkom 661 ansökningar jämfört med 35 531 anmälningar. Antalet ansökningar förändrades inte nämnvärt under 2021 jämfört med 2020 då 665 ansökningar inkom. Ansökningarna var jämnare fördelade mellan flickor och pojkar under 2021 än under 2020. Under 2021 avsåg 49 procent av ansökningarna flickor, motsvarande andel under 2020 var 46 procent.

Tabell 3:10 Antal ansökningar fördelat på åldersgrupper och kön år 2021

Ålder	Flickor/kvinnor	Pojkar/män	Totalt
0-5 År	32	32	64
6-11 år	64	81	145
12-14 år	32	34	66
15-17 år	45	46	91
18-20 år	148	147	295
Totalt	321	340	661

Källa: Sociala System.

Ansökningar som avsåg barn i åldern 6 till 11 år utgjorde 22 procent av det totala antalet ansökningar som inkom i staden under 2021. Bortsett från ansökningar avseende unga mellan 18 och 20 år avsåg ansökningar som inkom under 2021 oftast barn i åldern 6 till 11 år. Barn i åldern 6 till 11 år är också de enda som omfattades av ett ökat antal ansökningar under 2021 jämfört med 2020, ökningen motsvarar 26 procent. Även sett till könsskillnader skiljer sig ansökningarna från vårdnadshavare för barn i åldern 6 till 11 år från övriga ansökningar då de i betydligt högre andel (56 procent) avser pojkar.

Tabell 3:11 Antal ansökningar fördelat på kön per stadsdelsnämnd år 2021

Stadsdelsnämnd	Flickor/kvinnor	Pojkar/män	Totalt
Rinkeby-Kista	21	19	40
Spånga-Tensta	27	20	47
Hässelby-Vällingby	52	57	109
Bromma	10	9	19
Kungsholmen	19	14	33
Norrmalm	9	22	31
Östermalm	20	26	46
Södermalm	29	29	58
Enskede-Årsta-Vantör	37	42	79
Skarpnäck	33	33	66
Farsta	19	16	35
Hägersten-Älvsjö	27	30	57
Skärholmen	18	23	41
Totalt i staden	321	340	661

Källa: Sociala System.

Skilnaderna mellan antalet ansökningar som avser barn och unga i olika delar av staden är stora och har inget tydligt samband med vare sig antal invånare eller hur stor andel av dessa som är aktuella hos socialtjänsten i respektive stadsdelsförvaltning. Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning tog emot drygt 16 procent av det totala antalet ansökningar som inkom till stadens socialtjänst under 2021, vilket är en markant högre andel än den andel som inkom i övriga stadsdelsförvaltningar under samma tid. Möjligtvis kan detta kopplas till den pilotverksamhet som Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings myndighetsutövande sociala barn- och ungdomsvård bedriver utifrån resultaten av en genomlysning som gjorts av förhandsbedömningar och utredningar som var aktuella under 2017.⁵ I pilotverksamheten testas *Socialtjänst Vällingbyteamet* nya arbetssätt för att pröva om dessa leder till att fler barn och unga får stöd tidigare och ökad tillit till socialtjänsten. Barn, unga och deras föräldrar har kontakt med en och samma socialsekreterare under förhandsbedömning, utredning och insats och teamet testar även nya samverkansformer med förskola och skola.

⁵ Utvecklingsarbete kring modell för tidigt socialt stöd. Anmälan om utvecklingsarbete inom socialtjänsten för barn och unga. Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd 2020-04-16, dnr HV 2020/248.

Under 2021 avsåg 49 procent av alla ansökningar flickor, det innebär att fördelning av ansökningarna mellan könen är jämnare än under tidigare år.

Utredningstider

En utredning ska bedrivas skyndsamt och vara slutförd inom maximalt fyra månader. Finns det särskilda skäl får socialtjänsten besluta att förlänga utredningen för viss tid (11 kap. 2 § andra stycket SoL). Det är bara sådana förhållanden som socialtjänsten inte själv råder över som kan vara skäl för förlängning. Det kan exempelvis handla om att en barnpsykiatrisk utredning eller polisutredning inte kan slutföras inom den föreskrivna tiden och att dessa resultat är nödvändiga att invänta för socialtjänstens analys, bedömning och beslut. Det är viktigt att barns behov av skydd eller stöd utreds så snabbt som möjligt för att barnet, den unge eller familjen ska kunna ta del av de insatser som de eventuellt har behov av. Det är dessutom en viktig rättssäkerhetsaspekt att utredningar görs inom den tid lagstiftaren angett. Om det står klart att barnet, den unge eller familjen efterfrågar eller har behov av någon insats under utredningstiden ska även den frågan utredas skyndsamt och insatser sättas in parallellt med att utredningen pågår. En mätning av utredningstider har skett mellan januari och juni under de senaste sex åren. Under det första halvåret av 2012 var det en stor andel, nästan hälften, av utredningarna som hade pågått mer än de lagstadgade fyra månaderna. De senaste tre åren har andelen utredningar som pågått mer än fyra månader varierat mellan 33 och 35 procent i staden men med stora lokala variationer.

Tabell 3:12 Andel utredningar som pågått mer än 4 månader samt andel och antal med beslut om förlängning 2019–2021

Stadsdelsnämnd	Andel utredningar som pågått mer än 4 månader (%)			Därav med förlängningsbeslut, antal			Andel utredningar som pågått mer än 4 månader med beslut om förlängning (%)		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Rinkeby-Kista	35	28	18	21	24	20	34	33	18
Spånga-Tensta	22	30	27	*	4	14	*	*	11
Hässelby-Vällingby	27	20	24	26	28	16	39	31	29
Bromma	42	57	53	5	8	13	6	15	22
Kungsholmen	40	25	20	13	4	24	6	*	4
Norrmalm	14	19	43	25	*	*	5	*	*
Östermalm	45	39	41	36	15	24	21	9	17
Södermalm	45	42	29	*	4	5	5	6	4
Enskede-Årsta-Vantör	35	35	24	8	13	18	18	29	26
Skarpnäck	36	26	21	14	4	*	9	*	*
Farsta	37	30	37	4	7	6	7	9	10
Hägersten-Älvsjö	38	35	44	14	11	8	25	16	17
Skärholmen	42	43	54	8	*	7	13	*	16
Totalt i staden	35	33	33	12	11	11	188	157	179

Källa: Sociala System.
* Antal under 4 redovisas ej.

Som framgår av tabell 3:12 har flera stadsdelsförvaltningar fortsatt att minska andelen utredningar som pågått mer än fyra månader samtidigt som andelen i andra stadsdelsförvaltningar ökar. Chefer i stadsdelsförvaltningarna beskriver att ett medvetet arbete kring frågan om utredningstid där man månadsvis tagit fram och diskuterat resultaten är åtgärder som lett fram till att man kunnat minska andelen utredningar som pågår längre tid än fyra månader. Andelen utredningar som pågått längre tid än fyra månader ligger fortsatt högt i staden, vilket är allvarligt då ett utdraget utredningsförfarande kan orsaka minskat förtroende för socialtjänstens arbete och samtidigt minska rättssäkerheten för den enskilde. För elva procent av det totala antalet utredningar i staden som under de första sex månaderna 2021 pågick längre än fyra månader, fattades beslut om förlängd utredningstid. Det innebär att antalet beslut om förlängd utredningstid är fortsatt lågt i relation till antalet utredningar som pågått längre tid än fyra månader.

Exempel på orsaker till att en utredning drar ut på tiden utan att beslut om förlängd utredningstid fattas kan vara hög arbetsbelastning eller byte av handläggare. Dessa orsaker är dock inte lagligt godtagbara skäl för att förlänga utredningstiden och utgör ett förbättringsområde för staden.

En förklaring som lyfts av stadsdelsförvaltningarna, är att vissa mindre akuta och allvarliga utredningar får stå tillbaka och därmed bli mer långvariga än nödvändigt, till förmån för mer akuta och allvarliga utredningar som prioriteras när det råder brist på resurser. I syfte att skapa bättre möjligheter att utföra ett gott arbete tog Stockholms stad år 2015 fram en handlingsplan för en förbättrad arbetssituation för socialsekreterare och biståndshandläggare. Förstärkningar har gjorts både av antalet socialsekreterare och av arbetsledande personal under de senaste åren och arbetet med handlingsplanen fortgår alltjämt. Förhoppningsvis kommer detta på sikt leda till att andelen utredningar som pågår mer än fyra månader successivt minskar och arbetet med handlingsplanen för en förbättrad arbetssituation är fortsatt prioriterat i staden.

Öppenvårdsinsatser

Ett flertal öppna insatser erbjuds av stadsdelsförvaltningarna och socialförvaltningen i form av uppsökande, rådgivande eller stödjande verksamhet utan en föregående individuell behovsprövning. Detta gäller till exempel kuratorssamtal eller samtalsgrupp vid någon av stadens ungdomsmottagningar eller stödcentrum. Även råd- och stödsamtal från föräldrarådgivare eller familjebehandlare, skolsociala team samt olika stödgruppsverksamheter som riktar sig till barn och unga eller deras föräldrar erbjuds utan en föregående individuell behovsprövning.

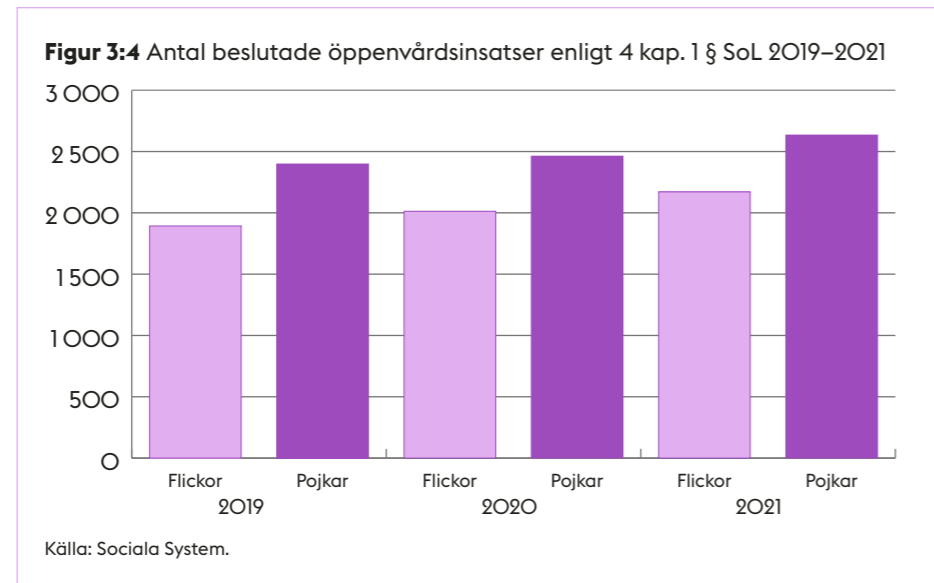
Öppenvårdsinsatser som föregås av en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL. Med biståndsbedömda öppenvårdsinsatser menas:

- *Strukturerade öppenvårdsprogram för vård/ behandling eller sysselsättning/ social träning*
Avser individuellt målinriktade program som är regelbundna, begränsade i tid och i vilka barn och unga är inskrivna och vistas under hel dag eller del av dag.
- *Personligt stöd*
Avser stöd och behandling som ges till barn och unga och som kan utföras av till exempel socialsekreterare eller familjebehandlare.
- *Kontaktperson*
Enskild person som utses av socialtjänsten med uppgift att hjälpa barn och unga i hans eller hennes personliga angelägenheter.
- *Kontaktfamilj*
Enskild familj som utses av socialtjänsten med uppgift att ta emot barn och unga för regelbunden vistelse och att finnas till hands i övrigt för barnet eller den unge och dennes närstående.
- *Särskilt kvalificerad kontaktperson*
Person, som utses av socialtjänsten och som bedöms ha relevant utbildning eller erfarenhet av arbete med barn och unga, med uppgift att ge barnet eller den unge särskilt stöd och särskild vägledning för att motverka risk för missbruk, brottslig verksamhet eller annat socialt nedbrytande beteende.

Beviljade öppenvårdsinsatser

Det är överlag fler pojkar än flickor som beviljas öppenvårdsinsatser.

En jämförelse mellan åren 2019 till 2021 visar att antalet barn och unga med beviljade öppenvårdsinsatser successivt ökat för både flickor och pojkar. År 2021 fattades 2 863 beslut enligt 4 kap. 1 § SoL om öppenvårdsinsatser för barn och unga, varav 1 326 gällde flickor och 1 537 gällde pojkar. Antalet beslutade öppenvårdsinsatser i form av strukturerade öppenvårdsprogram har ökat för både pojkar och flickor jämfört med föregående år och är den öppenvårdsinsats som oftast beviljas. Antalet barn och unga som 2021 beviljades insatsen personligt stöd var 608 vilket är en liten minskning mot föregående år.

Antal barn och unga som beviljats insats i form av kontaktfamilj eller kontaktperson ligger i stort sett på samma nivå 2021 som föregående år. Det är fler pojkar än flickor som beviljats dessa insatser och volymerna av dessa insatser är liknande mot föregående år.

Särskild kvalificerad kontaktperson (SKKP) kan ges enligt 3 kap. 6 § SoL antingen med stöd av 3 kap. 6 § SoL eller med stöd av 22 § LVU. Under år 2021 beviljades en SKKP till 107 unga varav 14 var flickor.

Heldygnsvård

Tabell 3:13 Antal barn och unga som någon gång under året varit placerade i heldygnsvård fördelat på stadsdelsnämnd och placeringsform 2021

Stadsdelsnämnd	§ 12-hem	HVB	Jourhem	Familjehem	Skyddat boende	Stöd-boende
Rinkeby-Kista	23	66	138	112	5	35
Spånga-Tensta	11	23	46	55	0	25
Hässelby-Vällingby	5	40	101	77	*	8
Bromma	4	*	33	43	*	4
Kungsholmen	0	9	13	13	*	4
Norrmalm	*	14	19	7	0	6
Östermalm	0	*	10	8	0	5
Södermalm	8	17	39	37	0	28
Enskede-Årsta-Vantör	15	46	127	91	*	16
Skarpnäck	*	10	40	38	0	9
Farsta	9	20	62	61	0	17
Hägersten-Älvsjö	14	23	63	50	*	29
Skärholmen	*	16	94	55	0	7
Totalt i staden	97	294	785	647	13	193

Källa: Nyckeltal inrapporterade till SLK från stadsdelsförvaltningarnas enheter för barn och unga.
*Antal under 4 redovisas ej.

Antalet placeringar av barn och unga utanför det egna hemmet från år 2020 till 2021 ligger i stort sett på samma nivå. Den största förändringen har inträffat inom placeringsformen jourhem där det skett en liten minskning om totalt 32 barn och unga, från 817 under år 2020 till 785 barn och unga under år 2021. I tabellen ovan ingår inte ensamkommande barn och unga då dessa redovisas separat senare i detta kapitel.

I kolumnen *skyddat boende* har stadsdelsförvaltningarna endast ett fåtal placeringar. Med skyddat boende avses här hem för vård eller boende (HVB) som tar emot unga på grund av hedersrelaterat våld och förtryck. Barn vars vårdnadshavare beviljats bistånd i form av skyddat boende på grund av våld, hot eller förtryck, räknas enligt lagstiftningen som medföljande till sin vårdnadshavare. Inget placeringsbeslut fattas därmed rörande medföljande barn.

Familjehem och jourhem

Familjehem är ett enskilt hem som på uppdrag av socialtjänsten tar emot barn för *stadigvarande* vård och fostran och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt. Ett familjehem kan vara ett hem inom barnets sociala nätverk eller ett hem där familjehemsföräldrarna inte känner barnet sedan tidigare. Alla familjehem ska utredas och godkännas av socialtjänsten.

Under åren 2010–2014 var antalet barn och unga i familjehem stabilt mellan 800 och 900. Merparten av dessa barn var i tonåren och ytterstaden stod för större delen av antalet familjehemsplaceringar. I och med den stora ökningen av ensamkommande barn under 2015 ökade också antalet familjehemsplacerade barn under perioden 2015–2018 till cirka 1 000 för att sedan sjunka till under 800 barn och där har siffran sedan legat stadigt. Under 2021 var 784 barn och unga familjehemsplacerade av staden. Av dessa placeringar var 144 nya placeringar. Ensamkommande barn är medräknade i dessa siffror. Under året lämnade 20 barn sina familjehem för att flytta åter till en eller båda föräldrarna.

Jourhem är ett enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för *tillfällig* vård och fostran på uppdrag av socialnämnden. Hemmet ska vara utrett av socialtjänsten och placeringen ska vara tidsbegränsad.

Under 2021 var 785 barn och unga placerade i jourhem. Detta kan jämföras med år 2020 och 2019, då antalet barn och unga placerade i jourhem var 817 respektive 786. Ensamkommande barn är inte medräknade i dessa siffror.

Konsulentstödda familjehem och *jourhem* är enskilda hem som är kopplade till en verksamhet som tillhandahåller stöd och handledning från en konsulent. Även om socialtjänsten anlitar en sådan verksamhet för att få tillgång till ett familjehem eller ett jourhem, måste socialtjänsten utreda hemmet innan placering och socialtjänsten har samma ansvar för det placerade barnet även om hemmet rekryterats av och får stöd från en enskild verksamhet.

I Stockholms stad är familjemsvården på stadsdelsförvaltningarna organiserad i egna arbetsgrupper. Arbetet med barn och unga som är placerade i jourhem bedrivs som regel i barn- och ungdomsenheternas utredningsgrupper.

Socialförvaltningen har i uppdrag att stötta stadsdelsförvaltningarna i arbetet med att rekrytera, utbilda och ge stöd till jour- och familjehem. Ansvaret för de enskilda barn och unga som placeras i jour- och familjehem åvilar stadsdelsförvaltningarna. För att komplettera stadens egna resurser för jourhem finns ramavtal med ett 40-tal utförare av jourhemsvård. Det finns inget centralt ramavtal för enskilda familjehem, endast för konsulentstött familjemsvård, men familjemskonsulterna vid socialförvaltningen stödjer stadsdelsförvaltningarna genom att rekrytera och utbilda nya potentiella familjehem.

Effekter av covid-19 inom familjemsvården

Familjemsvårdsenheterna inom Stockholms stad har uppgivit att uppföljningen av de placerade barnens vård i familjehem har påverkats av pandemin under året. Stadsdelsförvaltningarna beskriver att man följt Folkhälsomyndighetens rekommendationer och att man under perioder då smittspridningen varit hög har undvikit att resa till och besöka barn och familjehem fysiskt. Istället har uppföljningen skett via digitala plattformar såsom Skype och Facetime samt via telefon. Även uppföljningskontakter med exempelvis förskola och skola har skett digitalt och per telefon. Då det har varit möjligt har handläggarna träffat barn och familjehem utomhus. Många gånger har oro och rädsla hos familjemsvårdarna som i sin närhet haft personer som tillhör en riskgrupp lett till att socialtjänsten gjort bedömningen att besök inte varit lämpligt. Även barnens umgänge med närstående har påverkats och inte kunnat genomföras i önskvärd omfattning. Ofta har umgängen skett utomhus eller digitalt. Stadsdelsförvaltningarna uppger att de under hela pandemin emellertid har prioriterat fysiska besök vid nyplaceringar och i akuta ärenden. När restriktionerna har lättat och smittspridningen gått ner har stadsdelsförvaltningarna försökt kompensera för uteblivna fysiska besök men även då har besök fått ombokas på grund av sjukdom hos någon av de inblandade. Stadsdelsförvaltningarna uppger vidare att man under hela perioden gjort bedömningar kring vad som är bäst i det enskilda ärendet.

Vårdnadsöverflyttningar

I enlighet med nuvarande lagstiftning ska socialtjänsten, efter att ett barn varit placerad i tre år i samma familjehem, särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om vårdnadsöverflyttning hos tingsrätten enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. Därefter ska frågan övervägas årligen. I ny lagstiftning som föreslås träda i kraft från och med 1 juli 2022 tidigareläggs socialtjänstens skyldighet att överväga vårdnadsöverflyttning från tre till två år.

Vid en vårdnadsöverflyttning blir familjemsvårdarna särskilt förordnade vårdnadshavare för barnet. Under 2021 genomfördes 20 vårdnadsöverflyttningar i staden. Under 2020 och 2019 gjordes 14 respektive 20 vårdnadsöverflyttningar i staden. Syftet med vårdnadsöverflyttning är att stärka barnets rättsliga ställning och skapa bättre möjligheter för kontinuitet, trygghet och känslomässig förankring för barnet i familjehemmet. Barnet ska ha en så stark bindning till familjehemmet att en återförening mellan barn och biologiska föräldrar ter sig orealistisk och att det är uppenbart bäst för barnet att det rådande förhållandet i familjehemmet får bestå. Familjemsplaceringen upphör

när vårdnaden har överflyttats till familjemsvårdarna, men socialtjänsten ska erbjuda de särskilt förordnade vårdnadshavarna fortsatt råd och stöd om de begär det. Särskilt förordnade vårdnadshavare är inte försörjningspliktiga gentemot barnet, som inte heller har arvsrätt. Placeringskommunen kan erbjuda fortsatt skälig ersättning för barnets omkostnader till de särskilt förordnade vårdnadshavarna. Om behov av stöd till barnet uppstår vid en senare tidpunkt efter att familjemsplaceringen har upphört, ska hjälp och stöd sökas i den kommun eller stadsdelsförvaltning där barnet och de särskilt förordnade vårdnadshavarna är folkbokförda.

Tvångsvård av barn och unga

LVU är en skyddslagstiftning som reglerar tvångsvård av barn och unga och syftar till att samhället ska kunna fullgöra sin skyldighet att tillgodose barns och ungas behov av skydd, stöd och behandling. Vård enligt LVU kan beslutas på grund av missförhållanden i barnets hem (2 § LVU) eller på grund av den unges eget beteende (3 § LVU).

Under åren 2015 till 2018 varierade antalet barn och unga i Stockholms stad som omhändertogs med stöd av LVU mellan 220 och 274. År 2019 ökade antalet omhändertagna barn och unga till 365 för att sedan sjunka till 292 barn och unga för såväl år 2020 som år 2021. Stadsdelsförvaltningarna i ytterstaden står för större delen av antalet omhändertaganden enligt LVU.

Tabell 3:14 Antal barn och unga med LVU-beslut under åren 2019–2021

Ålder	2019	2020	2021
0–11 år	295	275	291
12–17 år	312	293	302
18–20 år	101	102	88
0–20 år	708	670	681

Källa: Sociala System.

Totalt har 681 barn och unga omfattats av någon form av beslut, det vill säga varit placerade enligt LVU under 2021. I siffran ingår barn och unga som varit placerade enligt LVU under hela året såväl som barn och unga som varit placerade enligt LVU någon enstaka dag. Vidare ingår barn och unga som placerats enligt LVU under året såväl som barn och unga som varit placerade enligt LVU sedan många år tillbaka. Motsvarande antal var 670 barn och unga under 2020. Respektive andel flickor och pojkar med beslut enligt LVU har varit relativt konstant under de senaste åren och uppgått till drygt 40 procent flickor och knappt 60 procent pojkar. År 2020 uppgick andelen flickor till 44 procent och andelen pojkar till 56 procent och detsamma gäller för år 2021.

Tabell 3:15 Antal beslut enligt LVU och antal barn och unga som berörs

Beslutsgrund LVU	2019	2020	2021
Ansökan: Miljö (2§)	166	144	150
Ansökan: Eget beteende (3§)	79	75	63
Ansökan 2§ + 3§	13	18	20
Omedelbart omhändertagande (6§)	337	246	245
Placering (11§)	603	540	552
Upphörande (21§)	167	197	180
Umgängesbegränsning (14§ 1p)	186	94	82
Hemlighållande av vistelseort (14§ 2p)	*	46	61
Flyttningsförbud (24-31§§)	*	5	*
Förebyggande insatser (22§)	*	4	*
Antal barn och unga netto	708	670	681

Källa: Sociala System.
* Antal under 4 redovisas ej.

Ansökan om vård enligt LVU har minskat marginellt under år 2021.

I tabellen på föregående sida redovisas de vanligaste beslutsgrunderna enligt LVU under åren 2019, 2020 och 2021. Av uppgifterna i tabellen kan utläsas att 552 beslut enligt 11 § LVU har fattats någon gång under året. Detta innebär en ökning i jämförelse med föregående år. En ökning har också skett av antalet placerade barn och unga som vårdas med stöd av LVU enligt 2 § (fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet) medan antalet barn och unga som vårdas enligt 3 § (den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende) har minskat. Antalet omedelbara omhändertaganden enligt 6 § LVU är i stort sett detsamma under åren 2020 och 2021. Ansökan om vård med stöd av LVU med hänvisning till 2 § LVU är fortsatt vanligare än ansökan med stöd av 3 § LVU.

Tabellraden ”Antal barn och unga netto” innehåller unika barn som vårdats med stöd av LVU och där något av LVU-besluten i tabellen fattats under året.

Ansökan om vård på grund av missförhållanden i hemmet (2 § LVU) gjordes under 2021 något oftare för flickor (76) än för pojkar (74). Motsvarande antal för 2020 var 78 flickor och 66 pojkar. Ansökan om vård på grund av eget beteende (3 § LVU) var betydligt vanligare för pojkar (53) än för flickor (10). Motsvarande antal under 2020 var 13 flickor och 62 pojkar. Ansökan om vård på grund av eget beteende gjordes främst för pojkar i de äldre åldersgrupperna, från 15 år upp till 20 år. Ansökningar om omedelbart omhändertagande var vanligare för pojkar (136) än för flickor (109). Inom åldersgruppen 15–17 år gjordes flest ansökningar om omedelbart omhändertagande (71) och minst antal ansökningar gjordes inom åldersgruppen 18–20 år (15).

Unga lagöverträdare

Lagföringsbeslut⁶ mot unga (15–20 år) utgör 20 procent av samtliga lagföringsbeslut, trots att denna åldersgrupp endast utgör åtta procent av den straffbara befolkningen. Det innebär att antalet lagföringsbeslut i relation till medelfolkmängden⁷ är större i de yngre åldersgrupperna (15–17 år och 18–20 år) än i de äldre.⁸

Konsekvenserna i det svenska samhället med anledning av covid-19 pandemin blev påtagliga under första halvåret 2020, och har fram till början av hösten 2021 fortsatt att prägla samhället med regler och rekommendationer om bland annat social distansering, vilket ledde till minskad rörelse och aktivitet i samhället. Dessa samhällsförändringar kan ha påverkat brottsligheten, liksom förändringar av polisens och andra myndigheters resurser och arbetssätt, vilket skulle kunna få konsekvenser för antalet anmälda brott.⁹

Inom staden pågår sedan flera år ett utvecklingsarbete gällande arbetet med unga lagöverträdare. Staden har antagit en strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna ska dras in i kriminalitet. Strategin syftar till att skapa förutsättningar för ett strukturerat, kontinuerligt och långsiktigt arbete för att motverka att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet. Medarbetarnas kunskap ska öka gällande riskfaktorer, skyddsfaktorer och vilket stöd som staden erbjuder målgrupperna. Utgångspunkten för olika insatser för målgruppen ska vara den kunskap som i forskning och praktik visat sig mest framgångsrik för att förebygga återfall i kriminalitet eller annat socialt nedbrytande beteende.

6 Lagföringsbeslut är fällande domar, godkända strafförelägganden och meddelade åtalsunderlåtelse.

7 Medelfolkmängden för ett visst år är medeltalet av folkmängden under två på varandra följande år.

8 Kriminalstatistik 2020, personer lagförda för brott, slutlig statistik, Brottsförebyggande rådet, Stockholm.

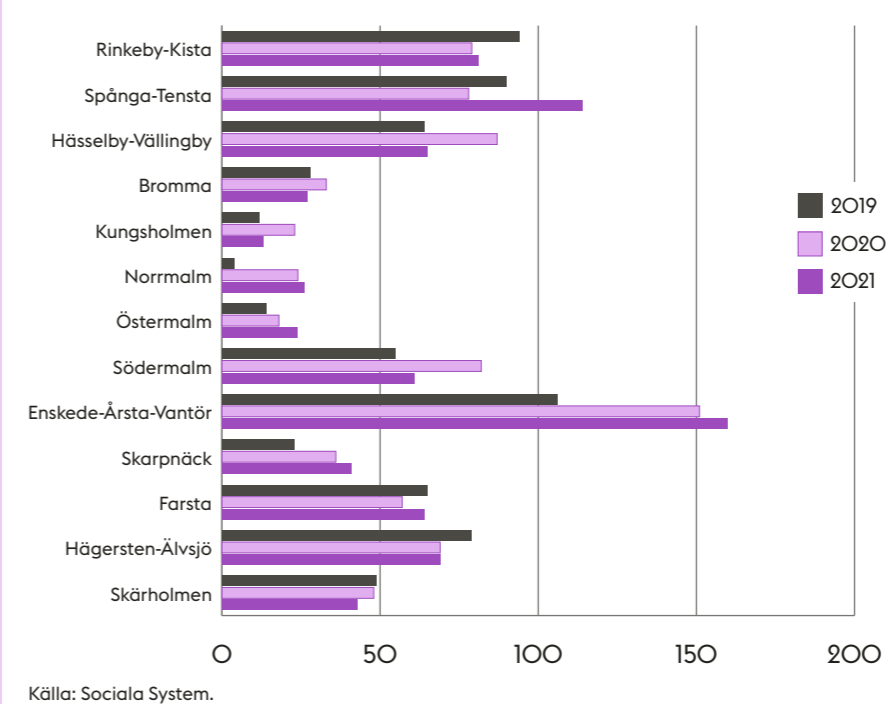
9 Kriminalstatistik 2021, anmälda brott, preliminär statistik, Brottsförebyggande rådet, Stockholm.

Sedan 2018 har socialförvaltningen verkat för ökad kunskap om socialtjänstens handläggning av ärenden gällande unga lagöverträdare och ökad användning av strukturerade beslutsstöd. SAVRY¹⁰ är ett strukturerat beslutsstöd för bedömning av risk- och skyddsfaktorer i utredningar och bedömningar för unga i åldern 12 till 18 år med ett känt antisocialt utagerande beteende. Sedan 2021 används även EARL¹¹ som är ett strukturerat beslutsstöd i utredningar och bedömningar av barn mellan 6 till 12 år med risk för att utveckla ett antisocialt beteende.

Yttranden enligt LUL

I figur 3:5 redovisas antalet beslut om att avge yttranden enligt 11 § LUL. Det är polis, åklagare eller tingsrätt som beslutar om att inhämta yttrande från socialnämnden för unga som inte har fyllt 18 år som är misstänkta för brott.

Figur 3:5 Beslut om att avge yttrande enligt LUL. Antal beslut per år och stadsdelsområde 2019–2021

Det har varit högst antal beslut om yttrande enligt LUL i Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning de tre senaste åren.

Likt tidigare år har socialtjänsten i innerstaden avsevärt färre antal beslut om LUL-yttranden jämfört med ytterstaden. En sannolik förklaring till det är att ungdomsbrottsligheten är högre i socioekonomiskt utsatta områden. Enskede-Årsta-Vantör är den stadsdelsförvaltning som fattat flest beslut om yttrande enligt LUL under de senaste tre åren.

Ungdomsvård

Den som är under 21 år kan dömas till ungdomsvård om hen har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt SoL eller LVU. Ungdomsvård är en påföljd avsedd för ungdomar, främst i åldern 15–17 år, som har ett särskilt behov av stöd eller hjälp från socialtjänsten. Påföljden motsvarar det som tidigare kallades ”vård inom socialtjänsten” och preciseras i varje enskilt fall i ett ungdomskontrakt eller i en vårdplan. Påföljden kan innebära allt från att lämna urinprov i ett par månader till en längre vistelse på ett behandlingshem.

10 Structured Assessment of Violence Risk in Youth.

11 Early Assessment risk list.

Sluten ungdomsvård

År 2021 dömdes fem unga från Stockholms stad till sluten ungdomsvård. Det är en kraftig minskning mot föregående år då 20 unga dömdes till sluten ungdomsvård. Under 2021 var motsvarande antal för Göteborgs stad sex unga och i Malmö stad understiger antalet unga fem.

Forskning har visat att de unga som döms till sluten ungdomsvård har liknande problem som övriga unga som vårdas inom SiS med stöd av LVU. Det innebär att oavsett om de unga vårdas enligt LVU eller är dömda till sluten ungdomsvård, behöver de sannolikt samma typ av behandlingsinsatser för missbruk, kriminalitet, relations- eller skolproblem.

Mellantvång

Mellantvång innebär insatser mot den unges vilja. Syftet med bestämmelsen är att stärka socialtjänstens möjlighet att ingripa oberoende av samtycke och i ett tidigare skede än när en ansökan om vård enligt LVU måste göras. Under 2020 presenterade Socialstyrelsen en vägledning och en film om mellantvång som socialförvaltningen spridit till berörda chefer och medarbetare. Detta i syfte att öka kunskapen om tillämpningen av 22 § LVU. Antal beslut enligt 22 § LVU som fattats i Stockholms stad 2021 är för få för att redovisa.

Ungdomsövervakning

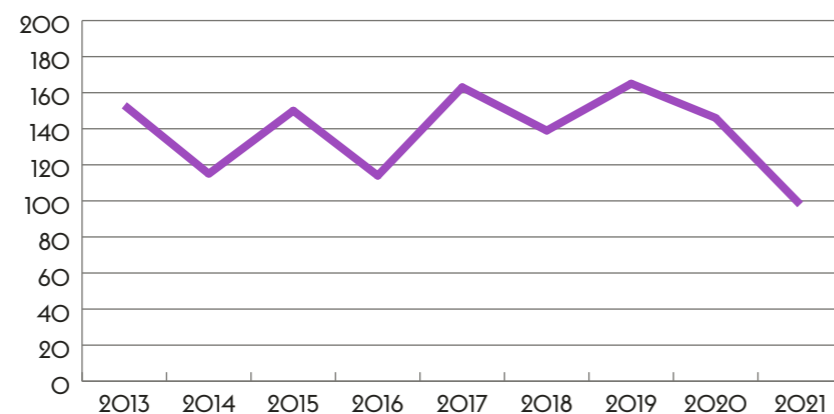
Ungdomsövervakning är en ny påföljd för unga som trädde i kraft den första januari 2021. De som kan dömas till ungdomsövervakning är unga, i huvudsak personer mellan 15 och 17 år, som har begått ett allvarligt brott eller som har upprepade brottsligheter. Ungdomsövervakning innebär en nära samverkan mellan frivården och socialtjänsten i den dömdes hemkommun. Det är för få antal unga i Stockholms stad som under 2021 dömts till ungdomsövervakning för att kunna redovisa antalet.

Ungdomstjänst

Påföljden ungdomstjänst är en påföljd för unga lagöverträdare och en obligatorisk uppgift för kommunerna att administrera. Den som dömts till ungdomstjänst avtjänar sitt straff genom att arbeta mellan 20 och 150 timmar. Arbetet är oavlönat och sker exempelvis i en förening eller inom en ideell organisation. Stockholms ungdomstjänst är den enhet inom socialförvaltningen som i sitt uppdrag verkställer domar om ungdomstjänst gällande unga. Ungdomstjänsten är tänkt som ett påföljdsalternativ framför allt för unga som begått brott men som saknar eller har ett begränsat vårdbehov. De unga som har ett större vårdbehov bör i stället dömas till påföljden ungdomsvård.

Under perioden 2013 till 2021 har antalet domar med ungdomstjänst varierat mellan 153 till 98 domar. Från år 2020 minskade antalet domar gällande ungdomstjänst från 146 till 98 domar år 2021.

Figur 3:6 Antal domar om ungdomstjänst vid Stockholms ungdomstjänst 2013–2021

Källa: Stockholms ungdomstjänst.

Pojkarna utgör en majoritet, 73 procent, av de unga som dömdes till ungdomstjänst under 2021. Medelåldern för de unga som genomför ungdomstjänst är 17 år.

Intentionerna i lagstiftningen är att ungdomstjänst framförallt ska utgöra en pedagogisk gränssättning för unga som saknar vårdbehov. Uppföljning av ungdomstjänst har visat att påföljden genom sin tydlighet kan anses vara en meningsfull påföljd för unga som har begått ett brott. Den vanligaste brottstypen för både flickor och pojkar som dömts till ungdomstjänst år 2021 var misshandel.

Särskild kvalificerad kontaktperson (SKKP)

SKKP erbjuds antingen på frivillig basis eller om den unge dömts till insatsen i form av ungdomsvård. Insatsen tillhandahålls av Framtid Stockholm som tillhandahåller stadsövergripande insatser till barn och unga. Under år 2021 fattades 69 beslut gällande SKKP, varav 87 procent var pojkar och 13 procent flickor. Det var 30 pojkar som var dömda till insatsen och 29 pojkar som genomförde den frivilligt. Motsvarande siffror för flickorna var fem respektive fyra. Medelåldern för flickorna var 16,6 år och medelåldern för pojkarna var 17 år. Vissa stadsdelsförvaltningar erbjuder också intensivare kontaktpersonuppdrag som benämns som SKKP men dessa skiljer sig åt i innehåll jämfört med SKKP som tillhandahålls av Framtid Stockholm.

69

beslut om insatsen SSKP via Framtid Stockholm.

Ensamkommande barn och unga

Med ensamkommande barn menas barn som vistas i Sverige utan sina vårdnadshavare. Kommunernas ansvar för ensamkommande barn och unga omfattar tre typer av mottagande:

1. asylsökande minderåriga utan vårdnadshavare,
2. minderåriga kvotflyktingar¹² utan vårdnadshavare och
3. fortsatta stödinsatser till ensamkommande barn och unga som sökt asyl och beviljats uppehållstillstånd.

Migrationsverket fördelar ansvaret för ensamkommande barn mellan kommunerna i Sverige genom att anvisa en kommun som ansvarig för att tillgodose barnets rättigheter inklusive rätten till säkerhet, boende, omsorg, utbildning, hälsa och rättsligt skydd. Anvisningar av asylsökande ensamkommande barn sker enligt ett fördelnings-system där kommunerna tilldelas en viss andel av de ensamkommande barnen. Andelen är uträknad utifrån kommunens folkmängd och tidigare mottagande av nyanlända och ensamkommande barn. Om ett ensamkommande barn som söker asyl i Sverige har en nära anhörig i någon viss kommun i landet sker anvisningen till den kommunen. Om barnet inte har någon nära anhörig anvisas barnet istället till den kommun som har lägst måluppfyllelse av sin andel. Ensamkommande barn som är kvotflyktingar anvisas enligt fördelningsmodellen för bosättning av nyanlända. Migrationsverket har som princip att så långt som möjligt undvika att anvisa ensamkommande barn som är kvotflyktingar till kommuner som har mottagit få eller inga asylsökande ensamkommande barn då dessa kommuner kan antas ha en låg beredskap för att ta emot nyanlända barn.

Nya bestämmelser inom migrationsområdet under 2021

Sedan den 1 juli 2021 gäller nya bestämmelser i *utlänningslagen (2005:716)*. De nya reglerna innebär bland annat att alla nya uppehållstillstånd tidsbegränsas. De enda som kan få permanent uppehållstillstånd vid första prövningstillfället är kvotflyktingar. De nya kraven för att få permanent uppehållstillstånd innebär att man måste ha haft tidsbegränsat uppehållstillstånd i minst tre år, att man lever ett skötsamt liv och för vuxna gäller att man ska kunna försörja sig på egen hand. Samtidigt som de nya bestämmelserna i utlänningslagen började gälla blev lagen (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå (gymnasielagen) en egen lag. Enligt gymnasielagen kan den som är under 25 år få permanent uppehållstillstånd, som efter studier på gymnasial nivå kan försörja sig själv som anställd eller egen företagare. Lagen är tillfällig och möjligheten att ansöka om permanent uppehållstillstånd enligt dessa regler

¹² En kvotflykting är en person som har flytt från sitt land och som har blivit utvald av FN:s flyktingorgan UNHCR för att få flytta till ett annat land.

En utmaning i staden avseende arbetet med målgruppen är att bevara och utveckla den samlade erfarenhet och kunskap som genererats sedan 2015.

Under 2021 har antalet ensamkommande barn som sökt asyl i Sverige ökat något jämfört med 2020, medan antalet ensamkommande barn som överfördes som kvotflyktingar minskat kraftigt under samma period.

upphör att gälla år 2025. Under året lämnades också ett betänkande av ställföreträdarutredningen *Gode män* och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36). Utredningen föreslår förtydligande i *lagen om god man för ensamkommande barn (2005:429)* för att säkerställa att en god man förordnas för ensamkommande barn, oavsett om barnet söker uppehållstillstånd i Sverige eller inte. En sådan ändring i lagen skulle innebära att även ensamkommande barn som är kvotflyktingar tillfälligt kan förordnas en god man i väntan på tillsättande av en särskilt förordnad vårdnadshavare. Redan nu tillämpas nuvarande lagstiftning enligt de föreslagna förändringarna i några av landets kommuner. I Stockholms stad tillsätts en god man för barn som söker asyl medan en särskilt förordnad vårdnadshavare utses för ett barn som är kvotflykting. Processen med att utse en särskilt förordnad vårdnadshavare är i många fall långdragen vilket innebär att ensamkommande barn som är kvotflyktingar kan stå utan ställföreträdare under lång tid. I betänkandet föreslås också att det ska framgå av lagen att socialnämnden *skyndsamt* ska ansöka om eller anmäla behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare när barnet har fått uppehållstillstånd i Sverige.

Under de senaste sju åren har flera nya bestämmelser trätt i kraft inom migrationsområdet. De förändringar av ersättningssystemet som reglerar statlig ersättning till kommunerna för mottagandet av ensamkommande barn, som trädde i kraft 2017, innebär en omfattande omställning av socialtjänstens organisation kring ensamkommande barn och unga i staden. Minskningen av antalet aktuella ensamkommande barn och unga har lett till att många chefer och handläggare med stor erfarenhet av arbete med målgruppen har fått nya arbetsuppgifter vilket innebär att en utmaning i staden är att bevara och utveckla den samlade erfarenhet och kunskap som genererats sedan 2015 då över 2000 ensamkommande barn anvisades till Stockholms stad.

Antal ensamkommande barn har förändrats över tid

De senaste årens utveckling med ett allt lägre mottagande av ensamkommande barn har fortsatt även under 2021. Pandemirelaterade restriktioner bedöms av Migrationsverket vara en del av förklaringen till att färre ensamkommande barn än tidigare år mottagits i kommunerna under 2020 och 2021. Under 2020 minskade såväl antalet asylsökande ensamkommande barn som antalet barn som överfördes till Sverige som kvotflyktingar. Under 2021 skedde en liten ökning av antalet ensamkommande barn som sökte asyl i Sverige, jämfört med 2020, medan antalet ensamkommande barn som överfördes som kvotflyktingar minskade kraftigt under samma period. Totalt sökte 507 ensamkommande barn asyl i Sverige under 2021. Motsvarande antal för 2020 var 495 barn. Av de 507 barn som sökte asyl i Sverige under 2021 var 33 procent flickor. Åldersmässigt var 85 procent av de ensamkommande asylsökande barnen i åldern 13 till 17 år. De vanligaste ursprungsländerna var Afghanistan, Syrien, Marocko och Somalia.

Under 2021 överfördes totalt cirka 6 300 kvotflyktingar till Sverige, varav 49 ensamkommande barn. Motsvarande antal för 2020 var 3 600 kvotflyktingar, varav 101 ensamkommande barn. Att så få ensamkommande barn överfördes till Sverige under 2021 beror enligt Migrationsverket på att myndigheten avvaktade med överföringar av ensamkommande barn till dess att det fanns en rutin kring hur bistånd skulle ges till barn som behöver stöd med förflyttning till anslutande transport på Arlanda. Rutinen fastställdes den 1 juli 2021 och innebär att kommuner som inte kan möta ett ensamkommande barn på Arlanda, kan anlita Swedavia som då tar emot och hjälper barnet att resa vidare till sin kommun.

Effekter av covid-19 för stadens mottagande

Den pågående covid-19 pandemin har drabbat målgruppen ensamkommande barn och unga påtagligt. Regeringens beslut om ett tillfälligt inreseförbud till Sverige har påverkat målgruppens möjligheter att resa till Sverige och därmed antalet ensamkommande barn som sökt asyl i Sverige. I en rapport från Barnombudsmannen¹³ om pandemins konsekvenser för barn beskrivs att många barn i Sverige har påverkats negativt av covid-19 och den nedstängning av samhället som skett – med olika begränsningar i socialt umgänge, undervisning på distans för många elever och då både kommunala verksamheter och civila organisationer tvingats stänga ner viktiga anläggningar, aktiviteter och funktioner. I staden rapporteras om att dessa konsekvenser märkbart påverkat ensamkommande barn och unga samt lett till ökad oro och psykisk ohälsa.

Nyttillkomna ensamkommande barn och unga

Ensamkommande barn som har för avsikt att söka asyl i Sverige, ger sig ibland till känna hos socialtjänsten, polisen eller hos någon ideell organisation innan de ansöker om asyl hos Migrationsverket. Under 2021 tog Stockholms stad emot 22 barn som gav sig till känna i staden som så kallade ankomstbarn, vilket innebär en minskning i förhållande till föregående år då motsvarande antal var 41 barn. Till dess att Migrationsverket anvisar en kommun som ansvarig för barnets boende och behov av stöd eller skydd, tillhandahåller staden i egenskap av så kallad ankomstkommun tillfälligt boende för barnen. I staden ansvarar socialjouren för ensamkommande barn i ankomstfasen.

Tabell 3:16 Antal årligen nyttillkomna asylsökande ensamkommande barn per år 2012–2021

År	Ankomst	Anvisade
2012	132	183
2013	181	163
2014	224	316
2015	5 377	2 143
2016	92	146
2017	148	117
2018	53	85
2019	68	88
2020	41	48
2021	22	47

Källa: Stockholms socialjour, Intro Stockholm och Migrationsverket.

Stockholms stad anvisades som ansvarig kommun för 47 asylsökande ensamkommande barn under 2021, vilket är ungefär samma antal som anvisades staden under 2020.

Under 2021 anvisades staden sju ensamkommande barn som överförts till Sverige som kvotflyktingar. Det innebär en minskning med 65 procent jämfört med 2020 då motsvarande antal var 20 barn. Socialtjänstens arbete med ensamkommande barn som är kvotflyktingar innebär utmaningar bland annat med att så snabbt som möjligt tillse att barnet får en ställföreträdande vårdnadshavare. Gruppen ensamkommande barn som är kvotflyktingar är i genomsnitt lite äldre än asylsökande ensamkommande barn och de har ofta ett större vårdbehov. I Stockholms stad är det Intro Stockholm som tar emot anvisningar om kvotflyktingar från Migrationsverket. Mottagandet i staden sker på olika sätt beroende på om ett ensamkommande barn som är kvotflykting kommer ensam eller om barnet kommer som medföljare till en släkting eller annan vuxen som barnet har en relation till. Ansvaret för barn som kommer ensamma fördelas till stadsdelsförvaltningarna enligt den turordningslista hos socialjouren som också reglerar fördelningen mellan stadsdelsförvaltningarna av de asylsökande ensamkommande barn som anvisats till staden. Om barnet kommer som medföljare till en släkting eller annan vuxen som barnet har en relation till, blir den stadsdelsförvaltning som den vuxne tilldelats bosättning i också ansvarig för det ensamkommande barnet.

¹³ Barnombudsmannens rapport *Covid-19-pandemins konsekvenser för barn*. Slutredovisning av regeringsuppdrag. Dnr 2020-0218.

347

ensamkommande barn och unga var aktuella på stadsdelsförvaltningarna under 2021. Det innebär en minskning med 48 procent jämfört med 2020.

Totalt anvisades Stockholms stad 54 ensamkommande barn under 2021. Motsvarande antal för 2020 var 68 barn.

Tabell 3:17 Antal aktuella ensamkommande barn och unga under 2021 uppdelat på kön och åldersgrupper

Åldersgrupp	Flickor	Pojkar	Alla
0–14 år	8	25	33
15–17 år	20	94	114
18–20 år	34	151	185
Vuxen	4	11	15
Totalt	66	281	347

Källa: Sociala System.

Under 2021 var 347 ensamkommande barn och unga aktuella inom socialtjänsten i staden, vilket innebär en minskning med 48 procent jämfört 2020. Minskningen beror på att 66 procent av de aktuella ensamkommande unga var 18 år eller äldre under 2020 samt på att staden anvisats ett lågt antal ensamkommande barn de två senaste åren. Under 2021 utgjorde andelen ensamkommande unga över 18 år, som var aktuella i staden, 58 procent av det totala antalet ensamkommande barn och unga. Andelen aktuella flickor har ökat till 19 procent under 2021 jämfört med 2020 då motsvarande andel flickor var 15 procent.

Placeringsformer för ensamkommande barn och unga

Under 2021 var den vanligaste placeringsformerna för ensamkommande barn under tiden för asylprövningen, liksom tidigare år, jourhem och näst vanligast var placering i familjehem. För barn och unga som fått uppehållstillstånd, tillfälligt (TUT) eller permanent (PUT), var stödboende och familjehem de vanligaste placeringsformerna.

Tabell 3:18 Antal ensamkommande barn och unga per placeringsform 2019–2021

Placeringsformer	2019		2020		2021	
	Asyl	TUT/PUT	Asyl	TUT/PUT	Asyl	TUT/PUT
Jourhem	122	114	84	64	47	43
Familjehem	60	185	48	148	33	104
Stödboende	19	642	21	330	15	116
HVB	89	73	44	50	27	28
SiS ungdomshem	10	6	13	8	6	*

Källa: Sociala System.
* Antal under 4 redovisas ej.

Ensamkommande barn och unga är en utsatt grupp

Ensamkommande barn och unga befinner sig i ett särskilt utsatt läge då de har skilts från sina föräldrar eller omsorgsgivare. Några av de ensamkommande barnen har varit utsatta för olika former av brottslighet under flykten och många har haft en sporadisk skolgång innan de kom till Sverige. Ensamkommande barn saknar ofta vuxna i sina nätverk vilket innebär att de i hög grad är hänvisade till stöd från myndigheter eller civila organisationer. Ungdomstiden sträcker sig för alla unga förbi myndighetsåldern och många behöver bo kvar i ett tryggt boende med ekonomiskt och personligt stöd, även efter att de har fyllt 18 år. Detta gäller också för ensamkommande ungdomar och målgruppen bedöms ha behov av stöd under flera år framöver för att komma in i samhället. Behov finns både av psykosocialt stöd i vardagen och av stöd kopplat till utbildning. Under 2021 har, liksom föregående år, ett stort antal ensamkommande unga påbörjat en utslussning till självständigt boende. Till skillnad från 2020 utgjorde ensamkommande barn inte längre den största gruppen boende hos Stiftelsen Hotellhem i Stockholm (SHIS) under 2021. Många av de ensamkommande som tidigare var boende hos SHIS har flyttat då de uppnått den tillåtna boendetiden på fem år. Chefer och medarbetare som arbetar med målgruppen beskriver att ensamkommande unga som bor på SHIS i de flesta fall har behov av ett fortsatt socialt stöd i varierande omfattning för att så småningom klara av ett självständigt liv på egen hand.

Idéburet offentligt partnerskap (IOP)

Socialnämnden gav i augusti 2017 socialförvaltningen i uppdrag att teckna ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) med de fyra idéburna organisationerna Svenska Röda korset, Rädda barnen, Stockholms Stadsmission och Barnrättsbyrån om insatser för ensamkommande barn och unga som helt eller delvis står, eller riskerar att hamna, utanför samhällets insatser. Sedan 2017 har partnerskapet förlängts vid flera tillfällen. Nuvarande partnerskap gäller till och med 31 december 2023 och avser en fortsatt samverkan mellan socialförvaltningen och Rädda barnen, Svenska Röda Korset och Stockholms Stadsmission.

Målgruppen för partnerskapet under 2021 var ensamkommande barn och unga till och med 20 år som helt eller delvis står, eller riskerar att hamna, utanför samhällets insatser. De befinner sig i asylprocessen, har fått avslag på sin asylansökan eller också har de inte kontakt med svenska myndigheter. Målgruppen som härrör från de som kom som ensamkommande till Sverige under 2015-2016 och som berörs av gymnasielagen är över 20 år och många av dessa personer har fortsatt behov av stöd.

Syftet med partnerskapet är att förbättra målgruppens livssituation i Stockholms stad och arbeta för att förbättra ungdomens livssituation tills ungdomen får uppehållstillstånd alternativt återvänder till ursprungslandet. Vidare är syftet att stärka samverkan för att skapa en trygg länkning mellan idéburna organisationer och myndigheter för målgruppen.

Under perioden september 2020 till augusti 2021 har partnerorganisationerna träffat ungefär 500 unika individer som omfattas av målgruppen för IOP:t. Av dessa har 68 individer fått stöd och hjälp av Röda Korsets vårdförmedling. Vårdförmedlingen har förmedlat kontakt med det offentliga vid 56 tillfällen, majoriteten av hänvisningarna har gjorts till offentlig sjukvård och i vissa fall till socialtjänst. Rädda barnen har gett psykosocialt stöd i form av gruppverksamhet samt individuella samtal vid mötesplatsen TC-gården till 224 individer. Stadsmissionens verksamhet Baba har under perioden gett stöd till 135 individer. Stödet har bland annat omfattat trygga mötesplatser för stödjande samtal och social samvaro, basbehov i form av mat, kläder, hygien och SL-biljetter samt juridisk rådgivning. Barnrättsbyrån har under sitt deltagande i IOP:t under perioden erbjudit socialt och juridiskt stöd samt råd och praktisk hjälp i alla rättighetsfrågor till 91 unika individer.

Partnerorganisationerna uttrycker att de genom partnerskapet har utvecklat en gemensam kompetens och ny kunskap vilket har skapat möjligheter till mer flexibla och snabba lösningar för målgruppen.

Familjerätten

En stor del av familjerättens ärenden inkommer som en begäran om upplysning, samarbetsamtal eller utredning från tingsrätten rörande vårdnad, boende eller umgänge. Familjerätten erbjuder även frivilliga samarbetsamtal till föräldrar som ska eller har separerat, eller som inte har levt tillsammans och som vill ha stöd i att komma överens när det gäller frågor om vårdnad, boende, umgänge och barnets försörjning. I familjerättens uppgifter ingår också att göra adoptionsutredningar, yttra sig i namnfrågor till domstol och i passfrågor till Polismyndigheten samt att bekräfta faderskap och föräldraskap och utreda faderskap och föräldraskap där detta krävs.

Området regleras bland annat av:

- lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
- lag (2012:318) om 1996 års Haagkonvention
- föräldrabalken (1949:381), FB
- socialtjänstlagen (2001:453), SoL
- lagen (1984:1140) om insemination
- lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor
- lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen
- lagen (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap
- lag (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

Målgruppsbeskrivning

Socialtjänsten ansvarar för att på uppdrag av tingsrätten erbjuda samarbetsamtal och utredningar rörande vårdnad, boende och umgänge. Socialtjänsten ansvarar också för adoptionsutredningar samt för att utreda faderskap och föräldraskap. I Stockholms stad ligger detta ansvar på familjerätten i stadens 13 stadsdelsförvaltningar. Målgruppen för familjerättens arbete är barn mellan 0 och 17 år vars föräldrar inte är överens om frågor rörande vårdnad, boende och umgänge. Ytterligare målgrupper är barn som ska eller har adopterats, antingen från annat land eller genom nationell adoption. Familjerätten arbetar också för att tillse att barn har juridiskt fastställda föräldrar.

Familjerätten och Familjerådgivningen vid socialförvaltningen erbjuder även så kallat frivilliga samarbetsamtal på begäran från föräldrar. Under 2021 har det pågått en förberedelse inför en ny lagparagraf i SoL som trädde i kraft 1 januari 2022. Bestämelsen innebär att kommunen ska erbjuda informationssamtal till föräldrar som inte är överens i frågor som rör vårdnad, boende eller umgänge. Syftet med informationssamtalet är att under sakkunnig ledning ge föräldrar förutsättningar för att hitta en samförstånds lösning som utgår från barnets bästa. Från 1 mars 2022 ska föräldrar som överväger att inleda en tvist om barnet först vända sig till socialtjänsten för ett obligatoriskt informationssamtal. Stadsdelsförvaltningarna tillhandahåller dessa informationssamtal via familjerätten.

Effekter av covid-19

Barnombudsmannen har utifrån ett regeringsuppdrag redogjort och analyserat konsekvenserna av covid-19-pandemin för barn och unga i Sverige,¹ med särskilt fokus på barn i utsatthet och barn med särskilda behov. Sedan covid-19-pandemins start har regeringen vidtagit ett stort antal åtgärder för att minska smittspridningen. Besluten har på olika sätt påverkat barn direkt och indirekt. Ett och samma beslut har också fått skiftande konsekvenser för olika barn. Detta betyder att det inte går att tala om enskilda riskgrupper eller att få en total överblick över alla konsekvenser av covid-19 för barn i Sverige. Dock vet vi att ett antal grupper är särskilt utsatta och att pandemin drabbat vissa barn hårdare än andra.

Det framkommer i Barnombudsmannens rapport att de brister i tillämpningen av barnkonventionen som varit kända sedan tidigare har förstärkts under pandemin, bland annat när det gäller prövningar av barnets bästa och rätten till delaktighet. Konsekvenserna av att tillgången till skyddsfaktorer som skola, sociala sammanhang och trygga vuxna har minskat under pandemin behöver följas upp särskilt och barns rättigheter säkerställas. Särskilda granskningar behöver göras gällande barn i samhällsvård, bland annat huruvida placerade barns och ungas rätt till skydd mot våld, övergrepp, vanvård och sexuellt utnyttjande har påverkats under pandemin.

Att pandemin har förstärkt barns utsatthet fastslår Bris i rapporten *Första året med pandemin, Om barns mående och utsatthet*.² Pandemin har medfört samhällsförändringar som tveklöst har påverkat barns liv och inneburit nya påfrestningar i vardagen. Särskilt påtagligt har det varit för barn som redan innan pandemin befunnit sig i en utsatt situation. Även om skolstängningar varit mindre omfattande i Sverige jämfört med många andra länder, har skolan varit ett återkommande ämne i barns samtal till Bris under året.

Hos Bris har även samtal från barn om psykiska besvär, såsom ångest och nedstämdhet, ökat kraftigt sen pandemins start. Barn har beskrivit hur avsaknaden av distraktioner och social samvaro lett till att ens dåliga mående tagit större plats och att tidigare psykisk ohälsa gjort sig påmind. Hos Bris har det skett en väsentlig ökning av samtal om familjekonflikter, större än någonsin tidigare. Barn har beskrivit hur vuxnas mående försämrats till följd av pandemin. Framförallt barn vars förälder redan tidigare led av psykisk ohälsa. Frågan om barns utsatthet och samhällets förmåga att skydda barn från våld har ställts på sin spets under pandemin. Internationella studier visar att risk för våld mot barn ökat under pandemin. Samtalen till Bris indikerar att så även kan vara fallet i Sverige. Under året har samtal om fysiskt och psykiskt våld ökat markant hos Bris. Här framgår att isoleringen inneburit fler tillfällen för barn att utsättas för våld riktat mot dem själva eller mot en annan förälder, och att det varit svårare att hålla sig undan hemmet. Hög grad av isolering, minskad insyn i familjer, färre sociala kontakter och yttre påfrestningar under lång tid, är alla komponenter som ökar risken för att barn ska fara illa i hemmet.

Under 2021 sammanställde Sweco rapporten *Analys av följder av covid-19-pandemin på särskilt utsatta grupper*.³ Inom ramen för rapportens genomförande har Sweco intervjuat chefer och handläggare inom bland annat verksamhetsområdet barn- och unga. I analysen framkommer att det fanns en farhåga i början av pandemin att barn och ungas missförhållanden skulle öka. Det har också funnits en oro att missförhållandena inte skulle upptäckas när barnen blivit mer isolerade och inte haft samma kontakt med vuxna via skola och fritidsaktiviteter. I de intervjuer som genomförts framkommer dock att stadens verksamheter som arbetar med barn- och unga i dagsläget inte ser några tydliga effekter på barn och unga till följd av pandemin. Flera av de verksamheter som har intervjuats vittnar om att de kunnat ställa om och bedriva sina

verksamheter digitalt. De menar även att de ännu inte kunnat se tydliga ökning av barn och unga som utsatts för våld eller andra missförhållanden. Däremot betonar samtliga, att mörkertalen kan vara stora och att det finns stor oro för vissa barn och ungas utveckling framåt. Det går inte att utläsa några tydliga effekter av pandemin kopplat till antal orosanmälningar som rör barn och unga. Orosanmälningar som rör barn och unga upp till 20 år har ökat stadigt över en längre tid. Det finns i dagsläget varken tydliga mönster av att fler barn lever i missförhållanden som en följd av pandemin eller att det har påverkat samhällets benägenhet att göra orosanmälningar.

Många intervjupersoner menar att det tar tid innan konsekvenserna från pandemin eventuellt tar sig uttryck i statistiken över exempelvis orosanmälningar och ungdomsbrottslighet. Det råder konsensus bland intervjupersonerna för Swecos studie att ytterligare uppföljningar därför behöver göras längre fram. Även om verksamheterna har ställt om till digitala arbetssätt har vissa insatser påverkats och flera intervjupersoner menar att kvalitén i utredningarna kan ha försämrats. Familjer har på grund av medarbetares ökade sjukfrånvaro fått träffa flera olika handläggare inom samma ärende, mycket arbete har skett digitalt och över telefon vilket inte passat alla och uppföljning av insatser har upplevts svårare att genomföra.

Inom det familjerättsliga området har pandemin bland annat medfört att hembesök i samband med utredningar inte har kunnat genomföras på samma sätt och i samma omfattning som tidigare. Hembesök har ibland fått ske i trädgårdar, på innegården eller digitalt via Skype. Även samarbetsamtal mellan föräldrar har i ökad utsträckning genomförts digitalt. Erfarenheter som lyfts av verksamheterna är att den distans som digitaliseringen skapar inte uteslutande har varit negativ, utan också möjliggjort för vissa föräldrar att delta vid gemensamma samarbetsamtal och att låta varandra komma till tals utan att avbryta eller låta konflikten ta över rummet.

Utredning inom familjerätten

Faderskap och föräldraskap – ett område i förändring

Alla barn har enligt artikel 7 i barnkonventionen rätt att känna till sitt ursprung. Därför är det viktigt att fastställa vilka föräldrarna är. Det handlar också om barnets rätt till försörjning och arv.

Sedan länge har faderskapspresumtion gällt enligt svensk lag, det vill säga att om en gift kvinna föder ett barn förutsätts hennes make vara pappa till barnet. Om en ogift kvinna föder ett barn ska det fastställas vem som är den andra föräldern. Familjerätten har fram till förändringarna i lagstiftningen som trädde i kraft 1 januari 2022 haft i uppgift att fastställa faderskap och föräldraskap för samtliga barn som fötts av ogifta kvinnor eller av gifta föräldrar i samkönade relationer. När faderskapet/föräldraskapet är fastställt, antingen via bekräftelse eller via dom i domstol, har barnet samma rättsliga status som barn till gifta föräldrar. Den 1 januari 2022 infördes regler om föräldraskapspresumtion motvarande faderskapspresumtionen när en kvinna som är gift med en annan kvinna föder ett barn samt för gifta föräldrar där en eller båda parter har bytt könstillhörighet. Syftet med förändringarna i regelverket var att göra föräldraskapspresumtionen könsneutral. Det infördes även modernare regler för bekräftelse av föräldraskap och faderskapsundersökningar.

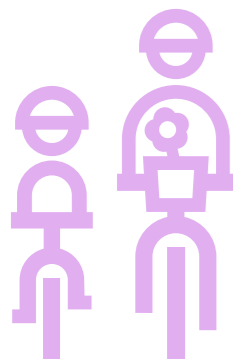
Sedan 1 januari 2022 finns en möjlighet för ogifta föräldrar att inom 14 dagar efter ett barns födelse bekräfta faderskap och föräldraskap digitalt via Skatteverkets e-tjänst för digital föräldraskapsbekräftelse. Föräldern som har fött barnet behöver godkänna föräldraskapsbekräftelsen i e-tjänsten.

¹ Barnombudsmannens rapport *Covid-19-pandemins konsekvenser för barn*. Slutredovisning av regeringsuppdrag. Dnr 2020-0218.

² BRIS rapport 2021:1, *Första året med pandemin, Om barns mående och utsatthet*. Årsrapport 2020.

³ *Analys av följder av covid-19-pandemin på särskilt utsatta grupper* (dnr. 2.3.1–34/2021). Stockholms stad maj 2021. Sweco.

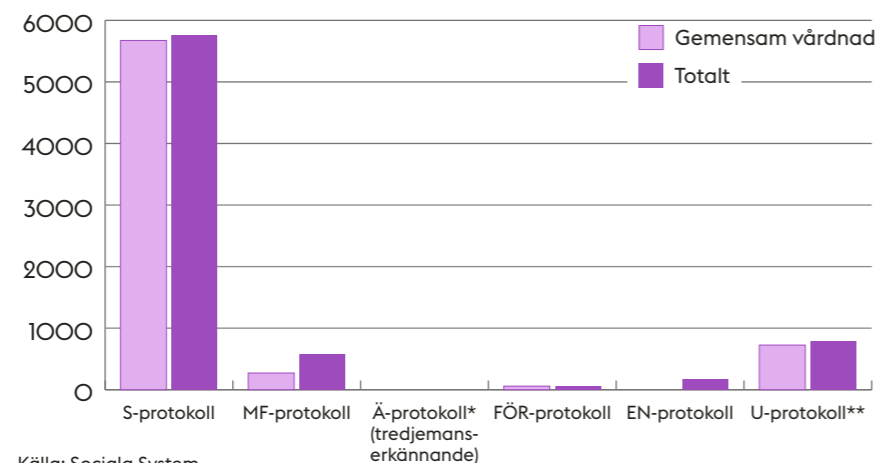
Fram till 1 oktober 2021 fanns det fem olika protokoll för socialnämndens utredning av faderskap/föräldraskap.

- S-protokoll användes om parterna var sammanboende och övertygade om att barnet var deras gemensamma eller kommit till genom en assisterad befruktning och inga omständigheter hade kommit fram som ifrågasatte faderskapet.
- MF-protokoll användes om parterna inte var sammanboende, eller om de var sammanboende och omständigheter kommit fram som ifrågasatte faderskapet.
- Å-protokoll användes om faderskapspresumtionen för mannen i äktenskapet ifrågasattes.
- FÖR-protokoll användes om ett barn kommit till genom en assisterad befruktning enligt lagen (2006:351) om genetisk integritet med samtycke från den kvinna som var moderns maka, registrerade partner eller sambo vid befruktningstillfället.
- EN-protokoll användes om ett barn kommit till genom assisterad befruktning om modern vid behandlingen var en ensamstående kvinna.

Sedan de olika protokollen tillkom har lagstiftningen förändrats vilket innebär att de formella kraven för att socialtjänsten ska kunna godkänna en bekräftelse av faderskap ser annorlunda ut än tidigare. I dag finns också fler sätt att bli förälder på. För att underlätta och så långt som möjligt kvalitetssäkra utredningen, för att säkerställa att rätt protokoll används och för likabehandling har samtliga tidigare protokoll från och med 1 oktober 2021 ersatts av ett enda protokoll – utredningsprotokollet (U-protokollet). Syftet med U-protokollet är att utreda vem, förutom den som har fött barnet, som är barnets andra rättsliga förälder eller att utesluta att det finns någon annan rättslig förälder än den som har fött barnet.

Figur 4:1 Antal barn för vilka faderskap/föräldraskap fastställs genom bekräftelse 2021. Varav fastställande har skett med stöd av:

Källa: Sociala System.
 *Uppgift saknas rörande Å-protokoll då dessa inte registreras i Sociala System.
 **Summa av faderskaps- och föräldraskapsrapporterna, nytt protokoll sedan 1 oktober 2021. U-protokollet ersätter andra tidigare protokoll.

I figur 4:1 redovisas antalet barn för vilka faderskap/föräldraskap fastställs genom bekräftelse enligt respektive protokoll under 2021. Eftersom en övergång till det nya U-protokollet har skett successivt sedan 1 oktober kan staplarna i figuren inte fullt ut jämföras med motsvarande figur i tidigare års socialtjänstrapporter.

Talerätt i faderskapsmål

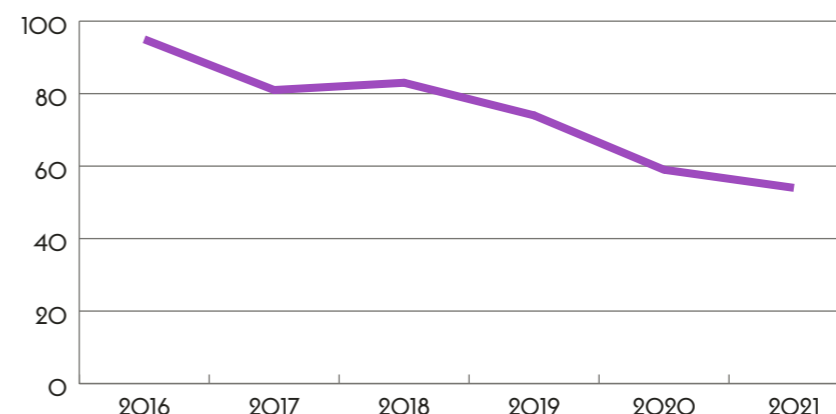
Barnet har möjlighet att väcka talan om fastställande av faderskap. Det omyndiga barnet har dock alltid mamman eller socialtjänsten som ställföreträdare i dessa mål. Barnets talan kan föras av mamman om hon är vårdnadshavare. Barnet har också rätt att väcka talan om att häva faderskapspresumtionen. En man som anser sig vara ett barns pappa har ingen rätt att väcka talan om fastställande av faderskapet. Socialnämnden för barnets talan i de fall då socialtjänsten är skyldig att utreda och, om möjligt, fastställa faderskapet för ett barn. En man har dock talerätt i mål som handlar om hävande av faderskap. Ett fastställt faderskap kan hävas genom dom. Det är möjligt att i en och samma rättegång pröva frågan om att häva en makes presumerade faderskap och att fastställa en annan man som pappa till barnet.

En situation som förekommer inom familjerätten idag är att en mamma som är gift i sitt ursprungsland får barn med en annan man i Sverige. Faderskapspresumtionen har till följd att maken i ursprungslandet juridiskt anses vara barnets pappa, varför det faderskapet måste hävas för att barnets biologiska pappa ska kunna registreras som pappa till barnet.

54

barn fick faderskapet fastställt genom dom under 2021 vilket visar på en fortsatt nedgång sett över tid under de senaste sex åren.

Figur 4:2 Antal barn för vilka faderskap/föräldraskap fastställs genom dom 2016–2021

Källa: Sociala System.

Adoption

Genom adoption skapas ett livslångt föräldra-barnförhållande mellan den som adopterar och den som adopteras. Den som adopteras blir rent rättsligt barn till den som adopterat. De rättsliga banden till tidigare föräldrar upphör samtidigt att gälla. Vid en adoption ska barnets bästa alltid ges störst vikt och inga andra intressen får gå före barnets bästa när beslut om adoption fattas. En adoption går inte att häva.

I Sverige har socialtjänsten ansvar för att utreda dem som önskar adoptera. Ett annat ansvar är att erbjuda obligatorisk föräldrautbildning. Detta gäller såväl nationella som internationella adoptioner.

Internationella adoptioner

Vid internationella adoptioner förmedlas kontakt med givarlandet genom en av Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds (MFoF) auktoriserade adoptionsorganisationer. Den som vill adoptera ett barn med hemvist utomlands måste ha socialtjänstens medgivande innan barnet lämnar sitt hemvistland. Innan ett medgivande ges ska socialtjänsten, i en så kallad medgivandeutredning, utreda och bedöma om den som vill adoptera ett barn har tillräckliga kunskaper och insikter om adopterade barn och deras behov samt goda förutsättningar för att bli adoptivförälder. I de flesta internationella adoptioner behövs inte domstolsbeslut i Sverige. Om barnets ursprungsland inte är anslutet till lagen (2012:318) om 1996 års Haagkonvention eller om det inte har fattats något adoptionsbeslut i barnets ursprungsland krävs dock ett beslut från tingsrätten.

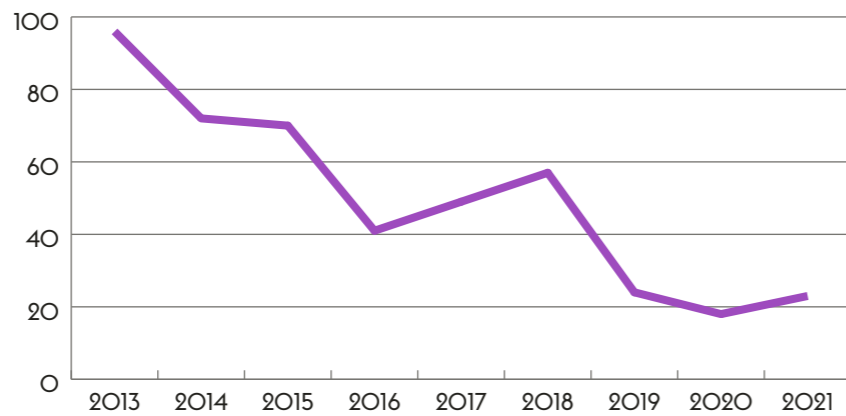

Antalet medgivande-
utredningar ökade med
28 procent under 2021
jämfört med 2020.

MFoF kan i vissa särskilda fall bevilja undantag från huvudregeln om att adoptionen måste göras via en auktoriserad adoptionsorganisation. Den enskilde får då tillåtelse att genomföra adoptionen utan att gå genom en adoptionsorganisation i Sverige. En sådan adoption brukar kallas ”enskild adoption.” Då ska MFoF, innan barnet lämnar ursprungslandet, pröva om förfarandet är godtagbart, det vill säga om det finns särskilda skäl och om förmedlingsättet är tillförlitligt.

Antalet medgivandeutredningar varierar mycket inom staden och har inget tydligt samband med befolkningens mängd i respektive stadsdelsförvaltning. Däremot finns en viss socioekonomisk koppling då fler ansökningar om att få adoptera görs i socioekonomiskt starka områden.

Figur 4:3 Antal medgivandeutredningar 2013–2021

Källa: Sociala System.

Under 2021 har antalet medgivandeutredningar i staden ökat med 28 procent. Ökningen har skett från låga nivåer och det handlar om 23 medgivandeutredningar under 2021 jämfört med 18 under 2020. Under 2021 har medgivandeutredningarna också varit mer jämnt fördelade mellan stadens stadsdelsförvaltningar. Under 2020 genomfördes 44 procent av stadens medgivandeutredningar av Södermalms stadsdelsnämnd, motsvarande siffra för 2021 är 22 procent.

Trenden de senaste åren är att antalet internationella adoptioner minskar och minskningen har pågått en längre tid. Detta gäller inte bara i Stockholms stad utan i hela landet. För att ge en ungefärlig bild kan nämnas att det enligt nationell statistik från MFoF kom runt 1000 barn per år till Sverige genom de auktoriserade adoptionsorganisationerna i början av 2000-talet medan motsvarande siffra har legat mellan 100 och 200 barn per år under de senaste fyra åren. Under 2021 har dock antalet barn som kommit till Sverige genom de auktoriserade adoptionsorganisationerna ökat något. Detta kan förstås som en återhämtning efter att covid-19 tillfälligt bromsat upp de internationella adoptionerna genom att göra det svårt att resa till och från givarländerna.

Det är inte bara i Sverige som de internationella adoptionerna har minskat över tid. Det finns flera anledningar till detta, den ökande välfärden i världen är en av dem. Färre barn är i behov av en ny familj utomlands. På många håll har kunskapen om och tillgången till preventivmedel ökat samtidigt som det har blivit mer accepterat att vara ensamstående mamma. I de fall barn ändå behöver en ny familj har länderna blivit bättre på att hitta lösningar inom det egna landet. Det är också troligt att andra vägar till föräldraskap, till exempel assisterad befruktning, har bidragit till att behovet av adoption har minskat.

Nationella adoptioner

Den som vill adoptera ett barn inom Sverige gör en ansökan hos tingsrätten som också fattar beslut i frågan. Som huvudregel krävs det att barnets vårdnadshavare samtycker till adoptionen. Vid bedömning av om en adoption är lämplig tas hänsyn till om barnet har behov av adoption, om den som söker är lämplig och om adoptionen är för barnets bästa. Ett barn som har fyllt tolv år får som huvudregel bara adopteras om hen samtycker till adoptionen. Vid nationell adoption ger tingsrätten socialnämnden i uppdrag att göra en adoptionsutredning som underlag inför beslutet.

Det finns olika situationer där nationell adoption är aktuellt:

- Styvbarnsadoption: Ärenden där den ena maken/sambon önskar adoptera den andre makens/sambons barn. Detta är den allra vanligaste formen av nationell adoption i staden.
- Adoption av familjehemsplacerat barn: Familjehemsföräldrarna önskar adoptera ett barn som är stadigvarande placerat hos dem.
- Adoption av barn födda i Sverige som har övergivits eller lämnats till adoption efter önskemål från vårdnadshavaren/vårdnadshavarna.

Antalet nationella adoptioner är totalt sett betydligt fler än de internationella adoptionerna. I siffrorna för styvbarnsadoptioner återfinns adoptioner kopplade till surrogatarrangemang och assisterad befruktning utomlands. De nationella adoptionerna har ökat under de senaste åren men under 2021 noteras en markant minskning. Totalt genomfördes under året 49 nationella adoptioner varav 45 var styvbarnsadoptioner. Motsvarande siffra för 2020 var totalt 64 nationella adoptioner varav 60 var styvbarnsadoptioner. Antalet nationella adoptioner låg ungefär på samma nivå 2019 då det genomfördes 62 nationella adoptioner och samtliga var styvbarnsadoptioner. Minskningen av styvbarnsadoptioner under 2021 kan möjligen vara relaterad till covid-19 på så sätt att adoptioner kopplade till surrogatarrangemang och assisterad befruktning utomlands kan antas ha minskat i och med begränsningar i möjligheterna att resa utomlands under pandemin.

Vårdnad, boende och umgänge

Om föräldrar inte kan komma överens i frågor som rör sitt barns vårdnad, boende eller umgänge har de möjlighet att vända sig till domstol som kan fatta beslut i föräldrarnas ställe. I en vårdnadstvist ska domstolen alltid se till barnets bästa. Då det bästa för barnet ofta är att föräldrarna själva kan komma överens kan domstolen ge socialtjänsten i uppdrag att erbjuda föräldrarna samarbetsamtal. Domstolen kan också besluta att socialtjänsten ska lämna upplysningar eller göra en utredning som ska mynna ut i en bedömning av vad som är till det enskilda barnets bästa.

Föräldrar som har svårt att komma överens rekommenderas att försöka lösa tvisten med hjälp av kommunen där de bor innan de vänder sig till domstol. Via kommunens familjerätt kan föräldrar erbjudas frivilliga samarbetsamtal och hjälp med att träffa juridiskt bindande avtal.

Samarbetsamtal

Samarbetsamtal är strukturerade samtal med föräldrar som ska eller har separerat och som är oeniga om hur de ska lösa frågor om vårdnad, boende eller umgänge. Samarbetsamtal erbjuds också föräldrar som inte har levt tillsammans och behöver stöd i sitt samarbete. Det är socialtjänstens uppgift att erbjuda föräldrar samarbetsamtal. I Stockholm kan de föräldrar som tar eget initiativ till samarbetsamtal söka stöd hos stadsdelsförvaltningen där barnet är folkbokfört eller hos socialförvaltningens familjerådgivning. Samarbetsamtal kan också genomföras på uppdrag av domstol i samband med tvist rörande vårdnad, boende och umgänge. Dessa samarbetsamtal ansvarar alltid stadsdelsförvaltningarnas familjerätt för.

Antalet styvbarnsadop-
tioner minskade med
25 procent under 2021
jämfört med 2020.

Antalet barn vars
föräldrar deltog i sam-
arbetssamtal ökade
med 21 procent under
2021 jämfört med före-
gående år. De lokala
variationerna är dock
stora.

Tabell 4:1 Samarbetssamtal per stadsdel 2019–2021

Nämnd	2019		2020		2021	
	Antal barn vars föräldrar var aktuella för samarbetsamtal	varav initierade genom tingsrättsbeslut	Antal barn vars föräldrar var aktuella för samarbetsamtal	varav initierade genom tingsrättsbeslut	Antal barn vars föräldrar var aktuella för samarbetsamtal	varav initierade genom tingsrättsbeslut
Rinkeby-Kista	81	14	31	11	67	7
Spånga-Tensta	53	9	50	*	30	7
Hässelby-Vällingby	68	27	37	12	120	30
Bromma***	61	10	33	*		
Kungsholmen	92	7	70	0	89	9
Norrmalm	52	5	24	*	30	6
Östermalm	67	11	72	7	60	*
Södermalm	250	7	209	7	245	14
Enskede-Årsta-Vantör	275	51	257	30	225	36
Skarpnäck***						
Farsta***						
Hägersten-Älvsjö	254	26	352	25	338	10
Skärholmen***	37					
Familjerådgivningen**	650	0	420	0	683	0
Totalt i staden	1940	167	1555	100	1887	119

Källa: Enkät till stadsdelsförvaltningarna.

* Antal under 4 redovisas ej.

** Familjerådgivningen utför inte samarbetsamtal på uppdrag av domstol.

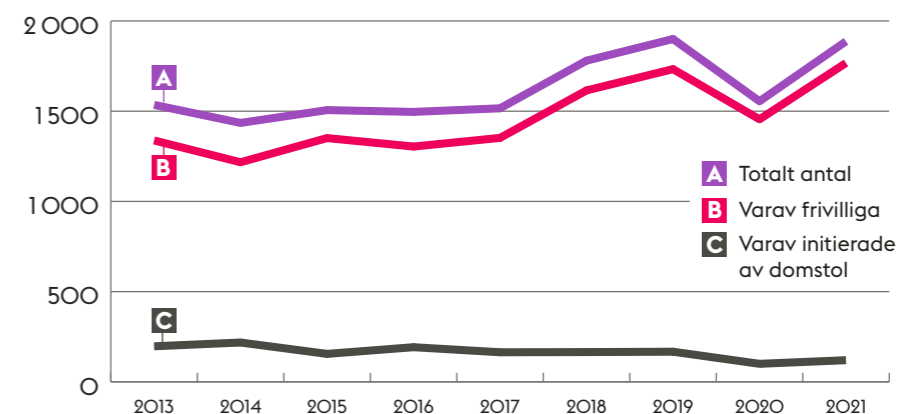
*** Sammanslagen familjerätt, redovisas tillsammans med annan stadsdelsnämnd där uppgift saknas.

Justerad summa för varav initierade genom tingsrättsbeslut 2021 totalt i staden.

Efter en minskning av antalet barn vars föräldrar deltog i samarbetsamtal under 2020 redovisas under 2021 en återgång till de nivåer som ligger i linje med 2018 och 2019. Under våren 2020 rapporterade stadsdelsförvaltningarna och socialförvaltningens familjerådgivning att covid-19 ledde till att de frivilliga samarbetsamtalen minskades eller helt ställdes in för att sedan komma igång igen under hösten 2020 med stöd av digitala lösningar och nya säkerhetsrutiner. Trots fortsatta restriktioner med anledning av pandemin har de flesta stadsdelsförvaltningar kunnat upprätthålla arbetet med att erbjuda frivilliga samarbetsamtal under 2021. Det finns dock stora variationer mellan olika stadsdelsförvaltningar när det gäller antal barn vars föräldrar deltagit i frivilliga samarbetsamtal och dessa skillnader kvarstår även när hänsyn tagits till det demografiska befolkningsunderlaget. Skillnaderna kan handla om att stadsdelsförvaltningarna gör olika prioriteringar och att kravet på att slutföra utredningar avseende vårdnad, boende och umgänge inom fyra månader skapar en kultur som gör gällande att dessa utredningar har högre prioritet än de frivilliga samarbetsamtalen. De stadsdelsförvaltningar vars familjerätter trots detta har satsat på de frivilliga samarbetsamtalen uttrycker förväntningar på att detta med tiden kommer att synas i statistiken i form av minskat antal vårdnads, boende och umgängesutredningar. Familjerättens chefer konstaterar i dialog vid familjerättens chefsnätverk att det krävs en stabilitet i organisationen och i bemanningen för att kunna satsa på och marknadsföra de frivilliga samarbetsamtalen.

Familjerådgivningen redovisar en markant ökning av frivilliga samarbetsamtal med 63 procent under 2021 jämfört med 2020. Det är en ökning även i relation till 2019. Det kan finnas ett samband mellan familjerådgivningens ökade antal frivilliga samarbetsamtal och stadsdelsförvaltningarnas förutsättningar att möta den ökade efterfrågan av frivilliga samarbetsamtal.

Även antalet samarbetsamtal som initierades genom tingsrättsbeslut ökade med 20 procent under 2021 jämfört med 2020. Antalet ligger dock inte i nivå med antalet samarbetsamtal som initierades på uppdrag av tingsrätten år 2018 och 2019.

Figur 4:4 Antal barn vars föräldrar deltagit i samarbetsamtal 2013–2021

Källa: Enkät till stadsdelsförvaltningarna.

Avtal om vårdnad, boende och umgänge

Enligt föräldrabalken (FB) är socialtjänsten skyldig att ge föräldrar hjälp med att träffa avtal om vårdnad, boende och umgänge inklusive fördelningen av eventuella resekostnader vid umgänge med barnet. Ett avtal blir juridiskt bindande och kan precis som en dom verkställas enligt 21 kap. FB. Detta under förutsättning att avtalet är skriftligt, undertecknat av båda föräldrarna och att socialtjänsten prövat att avtalet är förenligt med barnets bästa och godkänt det. Ett sådant avtal kommer ofta till stånd som ett resultat av samarbetsamtalen. Tabell 4:2 visar antalet avtal som tecknats mellan föräldrar under 2021 jämfört med 2020. I tidigare socialtjänstrapporter har antalet avtal endast redovisats totalt för staden utifrån hur avtalen varit fördelade mellan avtal kring vårdnad, boende respektive umgänge. I årets rapport redovisas istället det totala antalet tecknade avtal per stadsdelsförvaltning samt för staden totalt under 2021 respektive 2020. Antalet tecknade avtal totalt i staden har ökat med tio procent sedan 2020 men även här är variationerna stora mellan olika stadsdelsförvaltningar.

Tabell 4:2 Antal avtal om vårdnad, boende och umgänge*

Stadsdelsnämnd	2020	2021
Rinkeby-Kista	22	36
Spånga-Tensta	6	8
Hässelby-Vällingby	16	17
Bromma	4	4
Kungsholmen	6	7
Norrmalm	16	8
Östermalm	11	8
Södermalm	24	16
Enskede-Årsta-Vantör	10	20
Skarpnäck	13	7
Farsta	6	27
Hägersten-Älvsjö	29	20
Skärholmen	7	9
Totalt i staden	170	187

Källa: Sociala System.

* Flera avtal kan gälla samma barn.

Utredningar om vårdnad, boende och umgänge

Om föräldrarna inte kan komma överens utan väljer att gå till tvist om frågor rörande vårdnad, boende och umgänge har domstolen en skyldighet att se till att frågan vid behov utreds innan den avgörs av domstolen. Uppdraget om sådan utredning ställs till socialtjänsten där barnet är folkbokfört. Om den andra föräldern bor i en annan stadsdelsförvaltning eller kommun skrivs det in i uppdraget att samråd ska ske med familjerätten i den andra stadsdelsförvaltningen eller kommunen.

Tabell 4:3 Utredningar om vårdnad, boende och umgänge 2019–2021*

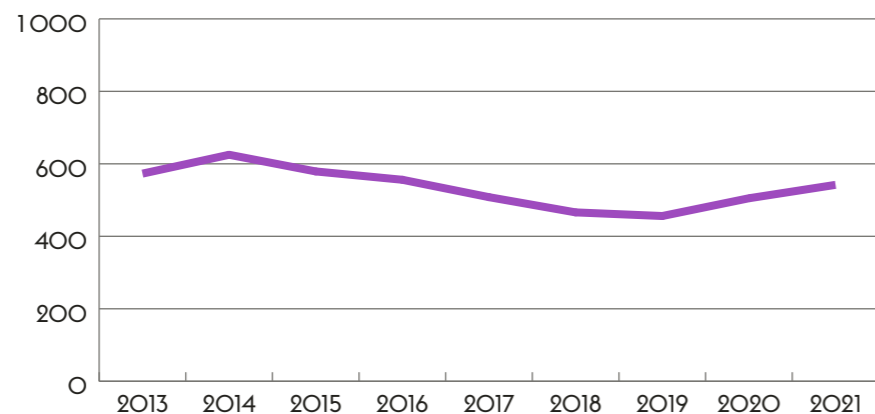
Stadsdelsnämnd	Antal barn 2019	Antal barn 2020	Antal barn 2021	Jämförelse mellan 2020 och 2021
Rinkeby-Kista	63	73	78	5
Spånga-Tensta	27	26	27	1
Hässelby-Vällingby	51	69	94	25
Bromma	37	44	35	-9
Kungsholmen	28	18	20	2
Norrmalm	15	21	23	2
Östermalm	30	27	27	0
Södermalm	35	36	39	3
Enskede-Årsta-Vantör	45	41	65	24
Skarpnäck	21	21	13	-8
Farsta	38	34	19	-15
Hägersten-Älvsjö	37	54	49	-5
Skärholmen	29	41	53	12
Totalt i staden	456	505	542	37

Källa: Sociala System.

* Samma barn kan vara aktuellt i en eller flera av dessa utredningar.

Under 2021 var 542 barn aktuella i utredningar om vårdnad, boende och umgänge vilket är en ökning med 7 procent jämfört med 2020 och en ökning med 19 procent jämfört med 2019. Sett över en flerårsperiod ligger dock antalet barn som varit aktuella för vårdnads-, boende och umgängesutredningar på en förhållandevis jämn nivå.

Figur 4:5 Antal barn som varit aktuella i utredningar om vårdnad, boende och umgänge 2013–2021*

Källa: Sociala System.

* Samma barn kan vara aktuellt i en eller flera av dessa utredningar.

Upplysningar

Innan domstol avgör ett mål eller ärende om vårdnad, boende eller umgänge ska socialtjänsten ges tillfälle att lämna upplysningar. Om socialtjänsten har tillgång till uppgifter som kan vara av betydelse för domstolens huvudförhandling i målet ska socialtjänsten upplysa domstolen om detta. Domstolen kan också inför ett interimistiskt beslut begära upplysningar från socialtjänsten i vårdnads-, boende- och umgängesutredningar. Ett interimistiskt beslut i en vårdnadstvist är ett tillfälligt beslut. Det gäller fram till dess att domstolen fattar sitt beslut.

Figur 4:6 Antal barn som var aktuella i upplysningar per stadsdelsförvaltning 2020–2021

Källa: Sociala System.

934

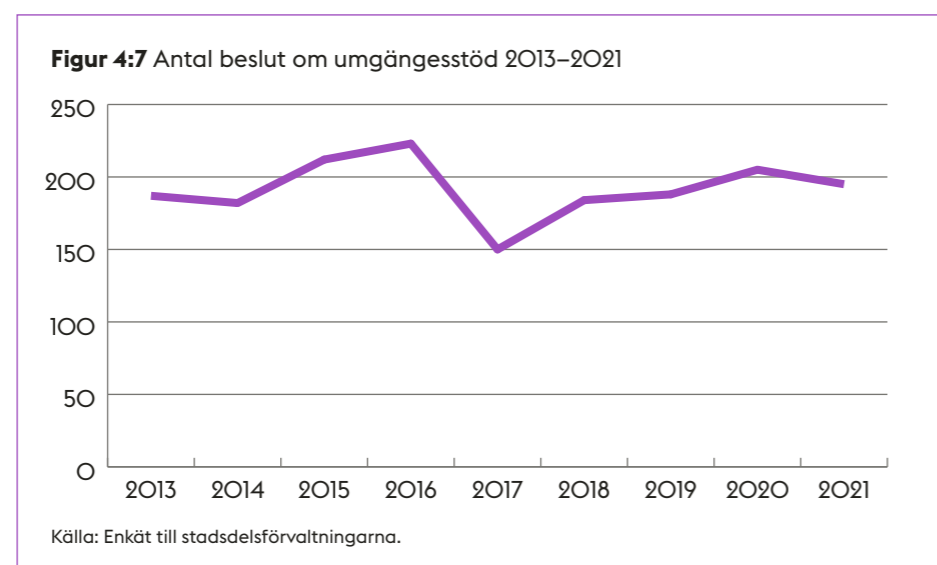
barn var aktuella i upplysningar under 2021 vilket kan jämföras med 996 barn 2020.

Umgängesstöd

Umgängesstödet syftar till att bidra till trygghet för barnet exempelvis när barnet saknar en nära relation till föräldern hen ska ha umgänge med eller av något annat skäl känner oro inför att träffa den föräldern. Det kan även finnas behov av umgängesstöd när umgängesföräldrarnas omsorgsförmåga i något avseende brister. Ett umgängesstöd kan också medverka vid övergångar mellan föräldrar i samband med umgänge för att barnet ska slippa konfliktfyllda konfrontationer mellan föräldrarna. Umgängesstöd är till för att barnet och umgängesföräldern under en begränsad tid och under trygga former ska kunna bygga upp en trygg relation så att de sedan kan umgås utan umgängesstöd.

Domstolen har, när den fattar ett beslut om umgänge med en förälder som barnet inte bor med, möjlighet att besluta om att det vid umgänget ska närvara en person som socialtjänsten utser. Det är bara domstolen som kan besluta om umgänge med umgängesstöd, föräldrar kan inte själva avtala om det. Umgängesstöd innebär att barnet och umgängesföräldern umgås några timmar, vanligtvis varannan eller varje helg och ofta i en lokal som stadsdelsförvaltningens familjerätt har tillgång till.

Om någon av föräldrarna ansöker om det har socialtjänsten möjlighet att utse en kontaktperson vid umgänge eller vid hämtning och lämning. Det handläggs som en ansökan om bistånd enligt SoL och ska inte blandas ihop med umgängesstöd.

Antalet verkställda beslut om umgängesstöd i staden har varierat över tid men det kan inte utläsas någon tydlig trend eller tendens under de senaste nio åren. Det finns dock stora lokala variationer både mellan olika stadsdelsförvaltningar och inom olika stadsdelsförvaltningar över tid.

Tabell 4:4 Antal barn i beslut om umgängesstöd som socialnämnden verkställt

Stadsdelsnämnd	2019	2020	2021
Rinkeby-Kista	15	30	56
Spånga-Tensta	19	18	*
Hässelby-Vällingby	22	17	26
Bromma**	8	10	
Kungsholmen	16	8	5
Norrmalm	*	7	*
Östermalm	7	4	6
Södermalm	*	7	15
Enskede-Årsta-Vantör	52	44	46
Skarpnäck**			
Farsta**			
Hägersten-Älvsjö	44	60	36
Skärholmen**			
Totalt i staden	188	205	195

Källa: Sociala System.

* Samma barn kan vara aktuellt i en eller flera av dessa utredningar.

** Sammanslagen familjerätt, redovisas tillsammans med annan stadsdelsnämnd där uppgift saknas.

Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck

Kommunernas skyldigheter att ge stöd till personer som utsätts för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck som brottsoffer regleras i Socialtjänstlagens 5 kapitel 11 §.

Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.

Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsätts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver.

Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver. Lag (2012:776) om ändring i socialtjänstlagen.

I augusti 2021 utökades lagstiftningen till att även omfatta dem som utövar våld mot närstående och en ny paragraf, 11 a, lades till i 5 kapitlet:

Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende.

När socialnämnden fullgör uppgiften ska nämnden särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och dennes närstående. Lag (2021:645).

Stadens arbete mot våld syftar till att personer som varit utsatta för våld ska få stöd och skydd för att leva ett liv utan våld, och de som utövar våld ska sluta utöva våld. Under 2021 godkändes "Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025", som gäller för samtliga nämnder och bolag i staden. En handlingsplan för att motverka människohandel och prostitution, som utgår från ovan nämnda program, har också tagits fram.

Förebyggande arbete är en viktig del av programmet mot våld och det bedrivs bland annat i skolan. Socialförvaltningen stöttar utbildningsförvaltningen i genomförandet av programmet "Mentorer i våldsprevention" (MVP). I det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer bland unga har gruppintervjuer med ungdomar genomförts för att bland annat fånga upp vad våld i en nära relation är för dem.

Covid-19-pandemin pågick under hela 2021. Stadsdelsnämndernas relationsvåldsteam (RVT) och relationsvåldscentrum (RVC) har inte rapporterat några större förändringar i inflöde av ärenden kopplat till pandemin, men på årsbasis ses en minskning av antalet ärenden både hos RVT och hos RVC. Det är inte klarlagt om det beror på pandemin, men den kan antas vara en bidragande orsak då inga andra tydliga förändringar har skett såvitt känt.

Målgruppsbeskrivning

Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål är allvarliga samhällsproblem där de våldsutsatta mänskliga rättigheter upprepat kränks. Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck sker ofta i hemmet, den plats där individen ska kunna känna sig som tryggast. Våldet och förtrycket tar sig många olika uttryck, från verbala kränkningar, kontroll och isolering till grovt fysiskt och sexuellt våld. I majoriteten av fallen är det en man som utsätter en kvinna för våld och det sambandet blir alltmer tydligt ju grövre våldet är.

En del personer riskerar i större utsträckning att utsättas för våld och att också drabbas hårdare om de utsätts. Det handlar om att personen befinner sig i en utsatt situation som gör att sårbarheten ökar. Sådana faktorer kan vara:

- Att ha en fysisk och eller psykisk funktionsnedsättning.
- Att leva i missbruk och beroende.
- Att vara homo- eller bisexuell, transperson eller en person med könsöverskridande identitet eller uttryck.
- Att ha utländsk bakgrund.
- Att leva i en hederskontext.
- Att vara ekonomiskt beroende av närstående eller av samhället.
- Att vara äldre.

Brottsförebyggande rådet (Brå) har kartlagt brott i nära relationer.¹ Kartläggningen visar att ålder, familjerelation, utbildning, boendeform och ekonomiska förutsättningar är de bakgrundsfaktorer som har starkast relevans för utsatthet för våld i nära relation. Utsattheten är enligt kartläggningen högst bland yngre personer (16–34 år), ensamstående föräldrar, personer med högst gymnasial utbildning och personer boende i flerfamiljshus. Utsatta kvinnor har ofta sämre ekonomiska förutsättningar än andra. Det verkar enligt kartläggningen inte finnas några tydliga skillnader i utsatthet mellan personer som är födda i Sverige och utrikesfödda. Flera av de bakgrundsfaktorerna gäller även för risken att utsättas för hedersrelaterat våld, framförallt för grövre fysiskt våld. Stadens kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck² visar att familjers erfarenhet av fattigdom, låg utbildningsnivå, stark religiositet, rurala miljöer, minoritetsskap, statslöshet och väpnade konflikter såsom inbördeskrig och krig mellan nationer är relevanta bakgrundsfaktorer.

Det saknas till stor del statistik om målgrupperna i det verksamhetssystem som används i staden. Den statistik som ligger till grund för detta kapitel kommer från staden internt och är främst manuellt insamlad och ska därför beaktas med viss försiktighet. Se gärna demografikapitlet i rapportens början för uppgifter om befolkningens mängd, utbildningsnivå med mera i de olika stadsdelsområdena.

Staden har en indikator som lyder ”*Antal personer som utsatts för våld i nära relation som är kända av socialtjänsten*”. Indikatoren avser vuxna personer över 18 år. Totalt var det 2 779 våldsutsatta personer under 2021 som var kända av socialtjänsten, varav drygt 90 procent var kvinnor och cirka tio procent var män, se tabell 5:1. Antalet våldsutsatta som är kända av socialtjänsten har minskat med sex procent sedan 2020. Antalet kända våldsutsatta män har minskat med 18 procent.

Tabell 5:1 Antal personer utsatta för våld i nära relation som är kända av socialtjänsten uppdelat på kön, år 2019–2021

Nämnd	2019			2020			2021		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Rinkeby-Kista	191	17	208	243	19	262	287	38	330
Spånga-Tensta	180	14	194	234	8	242	136	23	162
Hässelby-Vällingby	239	24	263	245	17	262	267	22	289
Bromma	135	22	157	161	17	178	285	29	314
Kungsholmen	102	11	113	34	9	43	63	7	70
Norrmalm	131	24	155	171	13	184	90	9	99
Östermalm	56	*	56	46	*	46	49	10	59
Södermalm	163	23	186	217	28	245	213	19	232
Enskede-Årsta-Vantör	567	61	628	606	67	673	344	23	367
Skarpnäck	124	22	146	123	29	152	208	12	220
Farsta	156	17	173	162	19	181	182	22	204
Hägersten-Älvsjö**	187	8	195	210	52	262	201	30	231
Skärholmen	111	5	116	189	35	224	173	10	183
Enheten för hemlösa***							19	*	19
Totalt i staden	2 342	248	2 590	2 641	313	2 954	2 517	254	2 279

Källa: ILS.

* Antal under 4 redovisas ej. Justerat totalt antal kända våldsutsatta män 2019–2020 och total summa 2019–2020.

** Hägersten-Liljeholmen stadsdelsnämnd är sammanslagen med Älvsjö sedan 2020. Siffror för 2019 är därför sammanslaget för att underlätta jämförelse.

*** Enheten för hemlösa har inte redovisat siffror tidigare år.

Antalet personer som är utsatta för våld och kända av socialtjänsten har totalt sett minskat mellan 2020 och 2021. Två stadsdelsnämnder, Enskede-Årsta-Vantör och Norrmalm, rapporterar relativt stora skillnader mellan åren där de har ungefär hälften så många kända 2021 jämfört med 2020, och en av dem har ett stort antal vilket påverkar totalsumman mycket. De beskriver att de har utvecklat sitt arbetssätt för att registrera antalet kända personer för att statistiken ska bli lättare att samla in och mer korrekt. Drygt hälften av stadsdelsnämnderna rapporterar fler kända våldsutsatta 2021 än 2020. Som framgår längre fram i detta kapitel har även antalet ärenden på RVT minskat 2021 och dessa olika uppgifter kan hänga samman då det delvis handlar om samma grupp personer. En orsak till minskningen skulle kunna vara pandemin men det är inte säkerställt.

Utveckling under året

Ersta Sköndal Bräcke högskola³ har under 2020-2021 utvärderat stadens fyra RVC. Utvärderingens övergripande slutsats är att RVC är av central betydelse för att säkra god kvalitet i Stockholms stads insatser mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck.

Under året påbörjade RVC arbetet med att erbjuda stödsamtal till barn som upplevt våld i familjen. Från och med hösten 2021 får barn, där någon av föräldrarna är aktuell på RVC, också stöd på RVC.

Södermalms stadsdelsnämnd har sedan april 2021 ett pågående samverkansprojekt, IGOR, med lokalpolisområde Södermalm. Från polisens sida är IGOR en del av Initiativ Gryning. Syftet med IGOR är att arbeta återfallsförebyggande mot mäns våld mot kvinnor. En viktig del i projektet handlar om att motivera våldsutövande män till att ta emot stöd/behandling genom socialtjänsten för att ändra sitt våldsamma beteende samt att erbjuda ett utökat stöd till kvinnorna genom att finnas där för dem före, under och efter en rättsprocess. Samtliga personer, både utsatta och utövare, har erhållit information om socialtjänstens stödinsatser samt individuella riskbedömningar. Under år 2022 kommer forskare från Marie Cederschiöld⁴ högskola att följa projektet och utvärdera det. Projektet, som från början var ettårigt, kommer att fortsätta ytterligare ett år, till och med mars 2023. Socialförvaltningen ingår i en rådgivande del av projektgruppen.

¹ Brå, (2014) Brott i nära relationer. En nationell kartläggning.

² i Baianstovu, Rina m fl. (2018) *Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Malmö och Stockholm 2017–2018.*

³ Från och med januari 2022 Marie Cederschiöld högskola.

⁴ Tidigare Ersta Sköndal Bräcke högskola, fr o m januari 2022 Marie Cederschiöld högskola.

I april 2021 startade Islandsprojektet, som också är ett samverkansprojekt mellan polisen och socialtjänsten och ingår i Initiativ Gryning. Under projektets första år ingick socialtjänsten i Farsta och Skärholmens stadsdelsnämnder samt socialjouren. Projektets fokus är närmare samverkan mellan polis och socialtjänst i ärenden där polisen åker på larm till en bostad på grund av våld i nära relation och där det finns barn i familjen. Polisen kontaktar då socialtjänsten som skyndsamt ansluter redan på brottsplatsen och kan stötta och informera de vuxna och barn som är involverade i våldshändelsen. Därefter fortsätter en nära samverkan mellan polis och socialtjänst även under skyddsbedömningen och utredningsperioden. Under våren 2022 implementeras projektet även i Enskede-Årsta-Vantör, Skarpnäck och Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnder och Globen lokalpolisområde. Socialförvaltningen är, utöver socialjourens operativa medverkan, med i Islandsprojektets referensgrupp.

Utredningar

Utredningar som rör vuxna

Ärenden som rör vuxna över 18 år som utsätts för eller utsätter närstående för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck handläggs av stadens RVT, som finns vid alla stadsdelsförvaltningar och Enheten för hemlösa. Ärenden som rör barn som upplever våld, antingen mot en förälder eller motsvarande, eller som är direkt utsatta av en sådan person, handläggs av enheterna för barn och unga på stadsdelsförvaltningarna. I detta avsnitt redovisas antal vuxenärenden och beviljade insatser.

Tabell 5:2 Antal aktuella ärenden vid RVT 2020

Nämnd	Antal aktuella ärenden 2020	Antal aktuella ärenden 2021
Rinkeby-Kista	178	159
Spånga-Tensta	119	79
Hässelby-Vällingby	128	136
Bromma	66	70
Kungsholmen	40	35
Norrmalm	77	43
Östermalm	49	72
Södermalm	188	93
Enskede-Årsta-Vantör	238	226
Skarpnäck	114	134
Farsta	126	146
Hägersten-Älvsjö	187	201
Skärholmen	143	126
Enheten för hemlösa	25	11
Totalt i staden	1 678	1 531

Källa: Egenrapporterade siffror från stadsdelsnämnderna och socialnämnd.

I tabellen ovan redovisas antalet aktuella ärenden vid RVT under 2021. Det innefattar både ärenden som aktualiserats innan 2021 men fortfarande var aktuella under året, och sådana som blev aktuella 2021. Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hägersten-Älvsjö och Rinkeby-Kista hade högst antal aktuella ärenden under året. Enheten för hemlösa och Kungsholmen hade lägst antal. Det är dock viktigt att nämna att en stor del av kvinnorna som är aktuella på Enheten för hemlösa är utsatta för våld, men att de inte alltid söker stöd utifrån det. De har ofta en komplex situation med hemlöshet, svår ekonomisk situation, missbruk och våldsutsatthet. Enheten för hemlösa, Norrmalm och Södermalm hade betydligt färre ärenden 2021 jämfört med 2020, medan Skarpnäcks antal hade ökat mest, 18 procent. Som visas ovan och i det följande är det stor skillnad i antal kända våldsutsatta inom socialtjänsten och antalet som får insats från socialtjänstens RVT eller samtalsstöd utan biståndsbeslut på RVC. En del av skillnaden kan förklaras med att personer får information och rådgivning från RVT utan att ett ärende

öppnas, men de utgör sannolikt inte hela skillnaden. Ytterligare några kan vara personer som inte vill ha kontakt med RVT men som kanske berättar om våldet till exempel för biståndshandläggaren inom äldreomsorgen och där får vissa insatser anpassade utifrån våldsutsatthet.

Tabell 5:3 nedan visar att totalt 877 individer har beviljats samtalsstöd på stadens fyra RVC av stadsdelsnämndernas och Enheten för hemlösa RVT. Det går inte att utläsa från Sociala system hur många av dessa som var våldsutsatta respektive våldsutövare.

Tabell 5:3 Antal individer som beviljats samtalsstöd på RVC, uppdelat på kön och nämnd 2020–2021

Nämnd	2020			2021		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Rinkeby-Kista	58	*	58	58	7	65
Spånga-Tensta	15	*	15	*	*	*
Hässelby-Vällingby	55	8	63	51	7	58
Bromma	58	10	68	54	6	60
Kungsholmen	31	6	37	33	6	39
Norrmalm	37	5	42	40	4	44
Östermalm	21	7	28	36	9	45
Södermalm	78	10	88	98	10	108
Enskede-Årsta-Vantör	129	16	145	102	4	106
Skarpnäck	51	*	51	59	4	63
Farsta	58	5	63	67	7	74
Hägersten-Älvsjö	96	14	110	109	21	130
Skärholmen	47	15	62	52	11	63
Enheten för hemlösa	*	0	0	*	*	*
Totalt i staden	734	105	839	780	97	877

Källa: Sociala System.

* Antal under 4 redovisas ej. Justerat totalt antal kvinnor 2020.

Insatser, biståndets omfattning och utformning

Skydd och stöd till våldsutsatta vuxna

Staden driver i egen regi ett antal verksamheter som vänder sig till våldsutsatta vuxna och deras barn. Verksamheterna erbjuder stöd och skydd, på kort och lång sikt. Det handlar huvudsakligen om samtalsstöd men också visst praktiskt stöd. De verksamheter som erbjuder skyddat boende nämns mer ingående längre ned.

De verksamheter som erbjuder stöd och som inte innefattar skyddat boende är stadens fyra RVC, Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld, regionkoordinatorer mot prostitution och människohandel och Mikamottagningen. Mikamottagningen har ett länsövergripande uppdrag. RVC erbjuder stöd till våldsutsatta och våldsutövande vuxna och från och med hösten 2021 får barn eget stöd på RVC.

Origo, som drivs tillsammans med Polisen, Region Stockholm och övriga kommuner i länet, ger stöd och rådgivning till unga personer mellan 13-26 år utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt till yrkesverksamma som skolsköterskor, kuratorer och socialsekreterare. Statistik för Origo kommer att redovisas längre fram i kapitlet.

Regionkoordinatorerna samordnar stadens arbete mot prostitution och människohandel, handlägger individärenden och fungerar även som kompensstöd till socialtjänsten.

Mikamottagningen erbjuder stödjande samtal och praktiskt stöd till personer som har erfarenhet av sex mot ersättning, sexuellt självskadebeteende och eller är utsatta för människohandel för sexuella ändamål. Under 2021 hade Mikamottagningen totalt 153 ärenden. Av dessa var det 115 personer som tillhör Stockholms stad, 22 personer

med okänd tillhörighet samt 16 personer från annan kommun. Av de som tillhör Stockholms stad identifierar sig 106 personer som kvinnor, sex som män och tre personer som transperson. 16 procent av ärenden som tillhör Stockholms stad har barn. Av det totala antalet ärenden för länet bedöms mellan 15–20 procent vara eller ha varit utsatta för människohandel.

Även ideella kvinnojourer och andra frivilligorganisationer erbjuder stöd till våldsutsatta och deras barn, exempelvis samtalsstöd och gruppverksamheter.

Relationsvåldscentrum

Relationsvåldscentrum (RVC) erbjuder stöd till personer som är eller har varit utsatta för våld i nära relation samt hedersrelaterat våld och förtryck. Stöd kan ges individuellt eller i grupp. RVC kan ge stöd under rättsprocessen och har ett samarbete med stadsdelsförvaltningarnas RVT, enheterna för barn och unga och familjerätten.

Verksamheterna ger också insatser till våldsutövare som vill bryta sitt beteende samt till barn där någon av föräldrarna är aktuell på RVC. Information om insatser till våldsutövare och barn redovisas längre fram i kapitlet. I detta stycke presenteras antal våldsutsatta kvinnor och män som har haft kontakt med RVC under 2021. Värt att notera är att befolkningsmängden för respektive RVC och dess upptagningsområden skiljer sig åt.

Statistik från RVC i socialtjänstrapport 2020 redovisade antal pågående ärenden, det vill säga sådana som också eventuellt påbörjades innan 2020. I årets socialtjänstrapport redovisas inkommande ärenden under 2021.

Under år 2021 är det totalt 669 våldsutsatta kvinnor och 65 våldsutsatta män som varit i kontakt med RVC, vilket presenteras i tabell 5:4 nedan. Utöver de 734 våldsutsatta kvinnor och män som redovisas i tabellen ovan hade även 15 personer kontakt utan att deras kön registrerades.

Tabell 5:4 Antal våldsutsatta, uppdelat på kön, RVC 2021

RVC	Kvinnor	Män	Totalt
Sydväst	121	16	137
Väst	176	23	199
Sydost	149	7	156
Innerstad	223	19	242
Totalt i staden	669	65	734

Källa: Egenrapporterade uppgifter från respektive RVC.

Av det totala antalet våldsutsatta som hade kontakt med RVC under 2021 är det 66 procent som har minderåriga barn. Störst andel våldsutsatta med minderåriga barn har kontakt med RVC Sydost, 78 procent, och lägst andel återfinns på RVC Väst, 58 procent. Se tabell nedan. RVC Väst ser under 2021 ett ökat antal unga våldsutsatta kvinnor utan barn, vilket kan vara en förklaring till minskningen för dem. De 15 personer där kön inte är registrerat är inräknade i den totala summan för 2021.

Tabell 5:5 Totalt antal våldsutsatta och andel av dessa med minderåriga barn, RVC 2021

RVC	Antal våldsutsatta	Andel med barn
Sydväst	140	68
Väst	207	58
Sydost	160	78
Innerstad	242	64
Totalt i staden	749	66

Källa: Egenrapporterade uppgifter från respektive RVC.

Skyddat boende och jourlägenhet

Definition av skyddat boende: ”Boendeinrättning som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot våld eller andra övergrepp tillsammans med andra relevanta insatser.”⁵

Staden driver i egen regi fyra skyddade boenden: Hvilan, Kriscentrum för kvinnor och barn, Kruton och Syrenen.

- Hvilans målgrupp är hemlösa kvinnor, med eller utan missbruk. Det är inte bara ett skyddat boende med förstärkt skalskydd, utan också ett akut- och planeringsboende för hemlösa kvinnor, med eller utan aktivt missbruk. Alla kvinnor som bor på Hvilan har inte kommit dit på grund av våldsutsatthet, men en stor andel är våldsutsatta.
- Kriscentrum tar emot våldsutsatta kvinnor och deras barn.
- Kruton vänder sig till unga personer, både flickor och kvinnor, pojkar och män samt par, som är utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld.
- Syrenen är ett skyddat stödboende för kvinnor i socialt utsatta situationer som tar emot vuxna kvinnor över 18 år. Boendet är anpassat för personer med funktionsnedsättning och missbruk.

De fyra verksamheterna har tillsammans 70 platser, förutom detta har Kruton dessutom fyra skyddslägenheter där det kan bo en till flera personer i varje lägenhet. Majoriteten av platserna för de fyra skyddade boendena tillfaller klienter från staden. Under 2021 var den totala beläggningen på Hvilan 98 procent, vilket innebär en ökning med tio procentenheter från 2020. På Kriscentrum för kvinnor och barn var den totala beläggningen 77 procent, vilket är en ökning med tre procentenheter. Krutons totala beläggning var 62 procent, vilket är en minskning med fyra procentenheter. På Hem för vård eller boende (HVB) var beläggningen 78 procent och motsvarande siffra för skyddslägenheterna var 40 procent. På Syrenen var den totala beläggningen 93 procent, en ökning med 1 procentenhet.

Det finns ett flertal skyddade boenden i staden som drivs av andra aktörer, som ideella kvinnojourer, företag och stiftelser. Kvinnojourerna står för ett omfattande stödarbete för målgruppen och utgör ett komplement till socialtjänstens stöd. Stadsdelsnämnderna köper vid behov platser i skyddat boende av andra aktörer. Våldsutsatta har även möjlighet att vända sig direkt till ideella kvinnojourer eller andra frivilligorganisationer för att få hjälp.

Statistiken som rör skyddat boende och jourlägenhet samlas in via en enkät till nämndernas RVT. I tabellen nedan redovisas antal beslut om placering i skyddat boende respektive antal individer. De två måtten skiljer sig åt då en individ kan ha fått insatsen flera gånger under ett år. Antalet beslut om placering är därför fler än antalet individer.

669

våldsutsatta kvinnor och 65 våldsutsatta män var i kontakt med RVC under 2021.

Tabell 5:6 Antal placeringar och individer i skyddat boende, uppdelat på kön, 2020–2021 samt medföljande barn 2021

Nämnd	2020, kvinnor		2020, män		2021, kvinnor		2021, män		2021, medföljande barn
	Placeringar	Individer	Placeringar	Individer	Placeringar	Individer	Placeringar	Individer	
Rinkeby-Kista	36	32	*	*	60	37	9	*	39
Spånga-Tensta	21	21	0	0	41	31	0	0	36
Hässelby-Vällingby	62	36	*	*	44	36	*	*	40
Bromma	5	5	0	0	15	14	0	0	7
Kungsholmen	20	16	0	0	11	8	0	0	11
Norrmalm	20	8	0	0	9	5	0	0	6
Östermalm	8	8	0	0	8	8	0	0	5
Södermalm	43	24	*	*	42	24	*	*	13
Enskede-Årsta-Vantör	61	61	*	*	103	75	0	0	100
Skarpnäck	21	15	0	0	34	21	*	*	27
Farsta	29	19	0	0	29	29	0	0	34
Hägersten-Älvsjö**	32	21	0	0	21	20	*	*	22
Skärholmen	28	19	*	*	17	17	*	*	12
Enheten för hemlösa	9	8	0	0	10	10	0	0	0
Totalt i staden	395	293	7	6	444	335	17	10	352

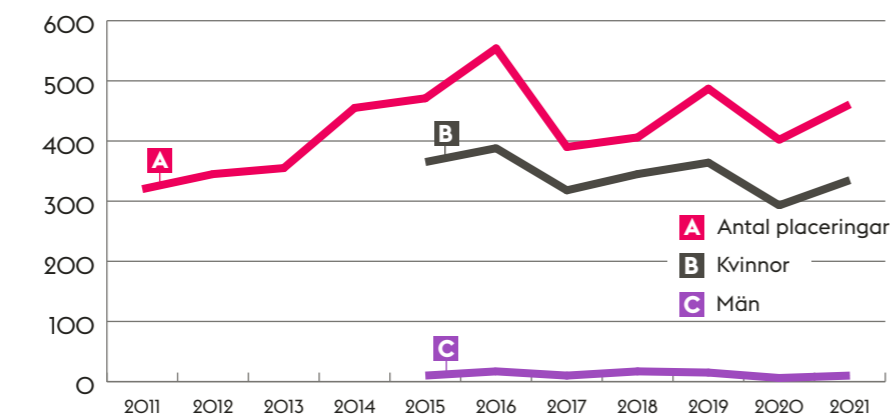
Källa: Egenrapporterade uppgifter från stadsdelsnämnder och socialnämnd.

* Antal under 4 redovisas ej.

** Hägersten-Liljeholmen och Älvsjö stadsdelsnämnder är sammanslagna sedan 2020.

Figur 5:1 nedan visar förändring i antalet placeringar och antal individer från 2011 och framåt. Antalet individer var inte uppdelat på kön innan 2015, varför endast siffror sedan 2015 tagits med avseende individer. Antalet män var lägst år 2020 med sex individer, medan 2016 och 2018 hade toppnoteringar med 17 placerade män vardera året. Antalet kvinnor var också lägst år 2020 med 293 stycken, och högst 2016 då antalet var 388.

Figur 5:1 Antal placeringar i skyddat boende 2011–2021 samt antal individer uppdelat på kvinnor och män 2015–2021. Avser hela staden

Källa: Egenrapporterade uppgifter från stadsdelsnämnder och socialnämnd.

Av dem som beviljades skyddat boende 2021 var 335 kvinnor, att jämföra med 2020 då 293 kvinnor beviljades skyddat boende. Antalet kvinnor ökade därmed med 14 procent. År 2020 var antalet placeringar ovanligt få jämfört med den senaste tioårsperioden och en möjlig orsak till det är pandemin. Ökningen 2021 kan därför ses som en återgång till de nivåer som varit gällande de senaste åren. Tio män beviljades skyddat boende 2021, vilket är en ökning med fyra personer från 2020. Två av kvinnorna som beviljades skyddat boende 2021 var 65 år eller äldre.

Antalet placeringar i jourlägenhet är i stort sett oförändrat mellan 2020 och 2021, se tabell nedan.

Tabell 5:7 Antal placeringar i jourlägenhet, tillhandahållen av nämnden**, 2019–2021, samt antal medföljande barn 2021

Nämnd	2019	2020, kvinnor		2020, män		2021, kvinnor		2021, män		2021, medföljande barn
	Placeringar	Placeringar	Individer	Placeringar	Individer	Placeringar	Individer	Placeringar	Individer	
Rinkeby-Kista	6	5	5	0	0	*	*	0	0	8
Spånga-Tensta	*	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hässelby-Vällingby	8	10	10	0	0	10	10	0	0	11
Bromma	13	5	5	0	0	*	*	0	0	*
Kungsholmen	6	13	6	0	0	*	*	0	0	*
Norrmalm	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Östermalm	0	*	*	0	0	*	*	0	0	*
Södermalm	25	15	15	0	0	14	14	0	0	5
Enskede-Årsta-Vantör	5	11	11	*	*	25	24	0	0	32
Skarpnäck	0	4	*	0	0	*	*	0	0	*
Farsta	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hägersten-Älvsjö***	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Skärholmen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Enheten för hemlösa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totalt i staden	63	63	56	*	*	60	59	0	0	65

Källa: Egenrapporterade uppgifter från stadsdelsnämnder och socialnämnd.

* Antal under 4 redovisas ej. Justerat antal placeringar 2019 och antal placeringar kvinnor 2020.

** Alla nämnder tillhandahåller inte jourlägenheter.

*** Hägersten-Liljeholmen är sammanslagen med Älvsjö sedan 2020. Siffror för 2019 är därför sammanslaget.

I enkäten om placeringar i skyddat boende och jourlägenhet svarar 79 procent av nämnderna att de ser behov av fler platser i skyddat boende för kvinnor med funktionsnedsättning. Motsvarande siffra för män är 14 procent.

Socialstyrelsen publicerade en kartläggning av skyddade boenden 2020⁶ som visar att tillgången till platser i skyddat boende för personer med funktionsnedsättning är bristande på många håll i landet. I kartläggningen framgår att en förutsättning för att boendet ska kunna ta emot en person är att hen kan klara sin vardag självständigt. Det handlar exempelvis om att kunna sköta sin hygien, ta sig till och från sitt rum, badrum och säng, med eller utan hjälpmedel. I kollektiva boenden behöver alla kunna följa de gemensamma reglerna. Enligt kartläggningen finns behov av att förbättra socialtjänstens arbete med att identifiera våldsutsatta personer som har en fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsnedsättning, för att sedan kunna ge rätt stöd och skydd.

⁶ Kartläggning av skyddade boenden i Sverige (2020). Socialstyrelsen.

79%

av stadsdelsnämnderna upplever att det finns behov av ytterligare platser i skyddat boende för kvinnor med funktionsnedsättningar.

43 procent av de svarande, i enkäten om placeringar i skyddat boende och jourlägenhet, ser ett behov av fler platser i skyddat boende för kvinnor med missbruksproblematik och 7 procent ser ett behov av fler platser i skyddat boende för personer med annan könsidentitet alternativt HBTQI+-personer. Av stadens egna boenden tar två stycken emot kvinnor i missbruk. I Socialstyrelsens kartläggning framgår att bristen på platser för kvinnor i missbruk inte är ett lokalt problem i Stockholm utan återfinns över hela landet. 22 procent av de kartlagda boendena i Sverige tar emot kvinnor i aktivt missbruk. Socialstyrelsen menar att denna målgrupp ofta hamnar mellan stolarna mellan beroendevården och psykiatri, och att det behövs fler möjligheter till verksamheter där kvinnan inte behöver välja mellan behandling av missbruk och kompetens om våld. Det krävs ett helhetsperspektiv för att kunna ge rätt stöd men ofta hamnar missbruket i fokus och kvinnans ärende hamnar då hos socialtjänstens missbruksenheter. Socialstyrelsen menar också att det behövs fler typer av boende för denna målgrupp, exempelvis med enbart kvinnliga boende och där kompetens om både missbruk och våld finns.

Våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning är givetvis en heterogen grupp bland annat utifrån att typen av funktionsnedsättning varierar, den kan vara fysisk eller psykisk, lättare eller grav och det kan handla om en eller flera funktionsnedsättningar för en och samma person. Kompetensen hos personal om olika funktionsnedsättningar varierar och många boenden uppger att de inte får så många placeringsförfrågningar för personer med fysiska funktionsnedsättningar. Däremot är det vanligare med förfrågningar gällande kvinnor med psykisk ohälsa. Boendena uppger att de ofta får säga nej när det handlar om allvarlig psykisk problematik, eftersom de kvinnorna ofta är personalkrävande samtidigt som de har svårigheter att bo kollektivt. Tre av stadens egna boenden samt vissa av de ideella och privata jourerna kan ta emot kvinnor som är rullstolsburna.

I den boendepan för våldsutsatta, som staden tog fram år 2020, visade det sig att 90 procent av dem med behov av en akut boendelösning och 68 procent av dem som hade behov av en mer långsiktig lösning, fick sitt behov tillgodosett under de två månader mätningen pågick.

Andra boendeformer för målgruppen

SHIS

SHIS Bostäder erhåller olika boendelösningar och är Stockholms stads bostadssociala resurs. Alla SHIS Bostäders boendeformer är genomgångsbostäder, alltså att personer bor under en begränsad tid och sedan flyttar vidare till ordinarie bostadsmarknad.

Den boendeform inom SHIS som riktar sig specifikt till personer med erfarenhet av våld i nära relationer, med eller utan barn, kallas boende med stöd för personer med erfarenhet av relationsvåld, eller "Mellanbo". Insatsen inkluderar boendestöd och personalen har kompetens om våld i nära relationer. En person med erfarenhet av relationsvåld som erhåller boende och stöd genom SHIS kan efter en period, om det inte längre föreligger ett stödbehov i boendemiljön, övergå till boendeformen *avtalat boende* om det fortfarande behövs ett begränsat stöd och kontakt med stadsdelsförvaltning. Det vanligaste i denna boendeform är dock att hyresgästerna när de inte längre föreligger ett stödbehov övergår till ett självständigt hyreskontrakt med SHIS. Avtalet med placerande stadsdelsförvaltning uppgör då, men boendetiden är fortsatt tidsbegränsad inom ramen för besittningsskydd.⁷ Den maximala tid en person kan bo hos SHIS är fem år.

⁷ Shis.se samt muntlig information från SHIS.

Tabell 5:8 Antal vuxna och barn boende i mellanboende hos SHIS på grund av våldsutsatthet, per nämnd och uppdelat på kön, 2020 och 2021*

Nämnd	2020			2021			2021
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Antal barn
Rinkeby-Kista	13	0	13	17	0	17	19
Spånga-Tensta	0	0	0	0	0	0	0
Hässelby-Vällingby	0	0	0	0	0	0	0
Bromma	0	0	0	0	0	0	0
Kungsholmen	0	0	0	0	0	0	0
Norrmalm	0	0	0	*	0	*	*
Östermalm	0	0	0	0	0	0	0
Södermalm	0	0	0	0	0	0	0
Enskede-Årsta-Vantör	0	0	0	*	0	*	0
Skarpnäck	*	0	*	*	0	*	0
Farsta	0	0	0	0	0	0	0
Hägersten-Älvsjö	0	0	0	0	0	0	0
Skärholmen	0	0	0	*	0	*	0
Enheten för hemlösa	0	0	0	*	0	*	0
Totalt i staden	13	0	13	26	0	26	19

Källa: SHIS Bostäder.
* Tabellen visar antalet boende i genomgångsbostad respektive år. En del personer som bodde där 2021 kan ha flyttat in 2020 eller tidigare, tabellen visar alltså inte antal individer.
** Antal under 4 redovisas ej. Justerat totalt antal kvinnor och total summa 2020 samt summa antal barn 2021.

Det är framförallt Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd som remitterar våldsutsatta personer till "Mellanbo" hos SHIS. Under 2020 och 2021 bodde enbart kvinnor i denna boendeform, totalt 14 respektive 26 personer. Ökningen beror till stor del på att fler stadsdelsnämnder har remitterat kvinnor till SHIS 2021 jämfört med 2020, då alla utom en kom från Rinkeby-Kista. Kvinnorna hade tillsammans 20 barn år 2020 och 22 barn år 2021. Den genomsnittliga boendetiden var drygt nio månader och mediantiden sju månader 2021. År 2020 var den genomsnittliga tiden något längre, tolv månader, och mediantiden åtta månader.

Förtur i bostadskön

Utsatthet för våld i nära relation är ett kriterium som kan berättiga till förtur i Stockholms kommunala bostadskö, under förutsättning att personen uppfyller övriga krav, bland annat att ha varit folkbokförd i Stockholms stad sammanhängande de senaste två åren. Det är inte en insats man kan ansöka om hos socialtjänsten men RVT kan intyga en persons kontakt med dem och stötta i ansökningsförfarandet vid behov. Under perioden 2011-2020 minskade andelen ansökningar som bifölls inom denna kategori kraftigt, från 92 procent till 9 procent. Under samma period ökade också antalet ansökningar. Under 2021 fick 23 procent av ansökningarna bifall till förtur i bostadskön.

Socialnämndens bidrag till kvinnojourer

I Stockholm finns flera kvinnojourer som är ideella organisationer eller stiftelser. Kvinnojourerna står för ett omfattande stödarbete för målgruppen och utgör ett komplement till socialtjänstens stöd. Jourerna är viktiga samarbetspartners för socialtjänsten och arbetet för att skydda, stödja och hjälpa våldsutsatta personer och deras barn. Detta görs genom skyddat boende, stödsamtal och olika gruppverksamheter. Stadsdelsnämnderna kan vid behov av insatser för våldsutsatta kvinnor och barn köpa platser från kvinnojourer. Våldsutsatta kvinnor har även möjlighet att vända sig direkt till ideella kvinnojourer eller andra frivilligorganisationer för att få hjälp.

Antalet våldsutsatta som fått genomgångsbostad har ökat från 14 till 26 personer.

Förutom att staden köper insatser direkt från kvinnojourerna beviljar också socialnämnden bidrag till några av jourerna i Stockholm, dock endast jourer som drivs av ideella organisationer. Inriktningen är att verksamhetsbidraget ska uppfattas som långsiktigt och bidraget är utformat för att underlätta kontinuitet och långsiktighet i föreningarnas planering. Socialnämnden har för 2021 beviljat sammanlagt 5,9 miljoner kronor i bidrag till tre kvinnojourer med skyddat boende. Socialnämnden har även för 2021 beviljat sammanlagt 4,8 miljoner kronor i bidrag till åtta kvinno- och tjejjourer som bedriver öppenvårdsinsatser för våldsutsatta.

Grunden för bidraget till kvinnojourerna är densamma som för övriga bidrag till ideella föreningar, det vill säga att de lever upp till de förutsättningar och krav som ställs i nämndens riktlinjer. Kraven handlar bland annat om att jourens verksamhet ska anses komplettera och tillföra ett mervärde till den verksamhet som socialnämnden bedriver i egen regi, har upphandlat eller ger bidrag till. Vidare ska verksamheten ha god kvalitet och kostnaderna ska vara rimliga. Jourerna behöver också kunna visa att verksamheten är öppen för stödsökande i hela staden och att tillräckligt många av de stödsökande kommer från Stockholms stad. Socialförvaltningen följer upp verksamheten på kvinnojourerna genom regelbundna rapporteringar av bidragen och platsbesök.

Stöd till våldsutövare

Som nämndes tidigare driver staden sedan ett antal år fyra RVC som förutom att ge stöd och skydd till våldsutsatta vuxna också ger stöd till vuxna våldsutövare. Det handlar om enskilda samtal men också i grupp. Stöd till våldsutövare är ett relativt nytt område inom socialtjänsten och därför är kunskapen om evidensbaserade metoder begränsad. Det är ett område som behöver utvecklas framöver. Värt att notera är att befolkningmängden i respektive RVC:s upptagningsområde skiljer sig åt.

Statistik från RVC i socialtjänstrapport 2020 redovisade antal pågående ärenden, det vill säga sådana som också eventuellt påbörjades innan 2020. I årets socialtjänstrapport redovisas inkommande ärenden under 2021.

I tabell 5.9 redovisas antal våldsutövande kvinnor och män som hade kontakt med RVC för 2021. Under året är det fem våldsutövande kvinnor och 80 våldsutövande män som varit i kontakt med RVC.

Tabell 5:9 Antal våldsutövare, uppdelat på kön, RVC 2021

RVC	Kvinnor	Män	Totalt
Sydväst	0	20	20
Väst	*	20	20
Sydost	*	21	21
Innerstad	5	19	24
Totalt i staden	5	80	85

Källa: Egenrapporterade uppgifter från respektive RVC.

* Antal under 4 redovisas ej. Justerat totalt antal kända våldsutövande kvinnor 2021.

Av det totala antalet våldsutövare är det 81 procent som har minderåriga barn. På RVC Sydväst är det störst andel våldsutövare med minderåriga barn, 90 procent. Lägst andel är det på RVC Innerstaden, 67 procent, se tabell 5:10 nedan.

Tabell 5:10 Totalt antal våldsutövare och andel av dessa med minderåriga barn, RVC 2021

RVC	Antal våldsutövare	Andel med barn
Sydväst	20	90
Väst	20	76
Sydost	21	86
Innerstad	24	67
Totalt i staden	85	81

Källa: Egenrapporterade uppgifter från respektive RVC.

Barn som upplevt våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck *Barnutredningar*

Ärenden som rör barn som är direkt utsatta för våld inom familjen och eller upplever våld mot en förälder utreds av enheten för barn och unga i den stadsdel där de bor. Nedan redovisas antal orosanmälningar som inkommit till socialtjänsten med anledning av våldsutsatthet under 2019 till och med 2021.

Tabell 5:11 Antal orosanmälningar om bristande omsorg hos vårdnadshavare och typ om misstanke om bristande omsorg hos vårdnadshavare 2019–2021

Stadsdelsnämnd	2019		2020		2021	
	Våld inom familjen/närstående	Hedersrelaterad problematik	Våld inom familjen/närstående	Hedersrelaterad problematik	Våld inom familjen/närstående	Hedersrelaterad problematik
Rinkeby-Kista	272	5	296	8	259	8
Spånga-Tensta	195	9	174	11	333	8
Hässelby-Vällingby	253	*	218	13	279	19
Bromma	210	*	251	*	256	4
Kungsholmen	58	*	58	*	23	0
Norrmalm	51	0	92	0	126	4
Östermalm	61	0	96	0	83	0
Södermalm	162	9	192	6	174	*
Enskede-Årsta-Vantör	499	19	533	26	564	29
Skarpnäck	162	*	107	*	99	*
Farsta	331	7	275	19	365	6
Hägersten-Älvsjö**	324	9	305	22	414	10
Skärholmen	381	11	273	13	267	15
Totalt i staden	2 959	76	2 870	123	3 242	109

Källa: Sociala System.

* Antal under 4 redovisas ej.

** Hägersten-Liljeholmen stadsdelsnämnd är sammanslagen med Älvsjö sedan 2020. Siffran för 2019 är därför sammanslagen för att underlätta jämförelse.

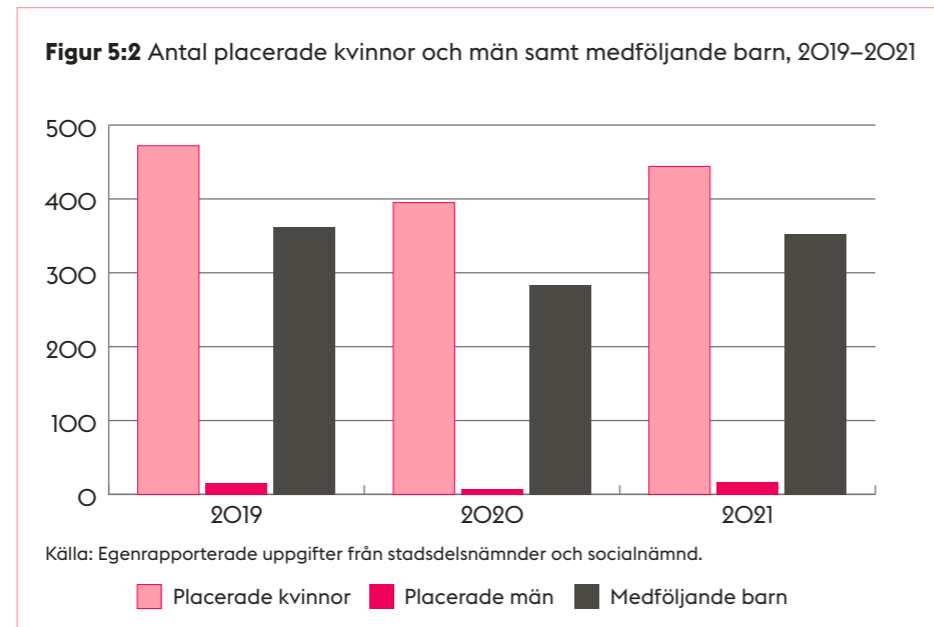
I tabellen ovan redovisas antalet orosanmälningar med anledning av våld inom familjen/närstående och hedersrelaterad problematik. Det totala antalet orosanmälningar med anledning av våld inom familjen/närstående har ökat från 2 870 stycken 2020 till 3 242 stycken 2021, vilket motsvarar 13 procent. Störst ökning är det i Spånga-Tensta. Antalet orosanmälningar med anledning av hedersrelaterad problematik har däremot minskat. I Farsta och Hägersten-Älvsjö har det skett en markant minskning mellan 2020 och 2021. Det är svårt att göra en tolkning av orsaker till ökning och minskning då det till viss del kan handla om hur ärenden registreras. Det kan till exempel vara svårt initialt att veta om våldet skett i en hederskontext eller ej.

Medföljande barn på skyddat boende och i jourlägenhet

I enkäten om antal beslut om placering i skyddat boende och jourlägenhet svarar också stadsdelsförvaltningarna på följande frågor: ”Hur många barn bodde på skyddat boende tillsammans med sin förälder/vårdnadshavare under 2021?” samt ”Hur många barn bodde i jourlägenhet tillsammans med sin förälder/vårdnadshavare under 2021?”

Antalet barn som följt med en förälder till skyddat boende har ökat från 283 år 2020 till 352 år 2021, en ökning med 24 procent. 2021 års siffra är i nivå med år 2019. Även antalet vuxna som placerades i skyddat boende ökade mellan 2020 och 2021 och antalet barn i förhållande till antalet vuxna är ungefär detsamma båda åren. Antalet barn som bodde i jourlägenhet med en förälder på grund av att föräldern utsatts för våld var 65 barn år 2021, en ökning med sex barn jämfört med 2020.

Figur 5:2 nedan visar antalet placeringar av vuxna kvinnor, män och medföljande barn i skyddat boende under åren 2019-2021.

Skolgång och pedagogisk verksamhet för medföljande barn

Under oktober och november månad år 2021 registrerade stadsdelsnämnderna uppgifter om skolgång respektive pedagogisk verksamhet för medföljande barn i åldrarna 0–17 år i skyddat boende. Om ett barn följde med en vårdnadshavare vid upprepade tillfällen under mätperioden registrerades barnet på nytt varje gång.

Totalt 91 barn vistades på skyddat boende med en förälder under den aktuella perioden, vilket är en stor ökning jämfört med motsvarande mätning 2020.⁸ Könsfördelningen på barnen var jämn, det var 45 flickor och 46 pojkar. Drygt 50 procent av barnen var under sex år och endast tre procent var 16–17 år. Könsfördelningen i de olika åldersgrupperna var jämn, till skillnad från året innan då det var en större andel pojkar i de yngre åldrarna och en större andel flickor bland de äldre barnen.

Tabell 5:12 nedan visar antalet medföljande barn uppdelat på stadsdelsnämnd. Det är stor spridning i antal medföljande barn mellan stadsdelsnämnderna under perioden. 31 procent av barnen kommer från Enskede-Årsta-Vantör medan stadsdelsnämnderna i innerstaden samt Farsta hade noll eller något enstaka barn som vistades med sin förälder i skyddat boende under perioden.

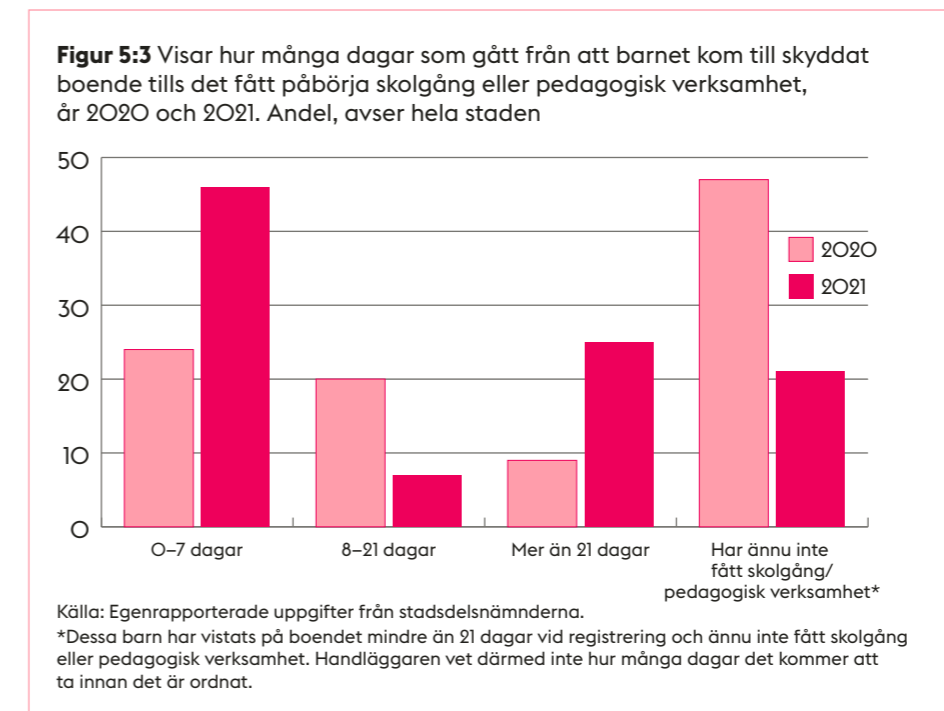
Tabell 5:12 Antal medföljande barn i skyddat boende under två månader hösten 2021, uppdelat på stadsdelsnämnd

Stadsdelsnämnd	Antal medföljande barn
Rinkeby-Kista	6
Spånga-Tensta	16
Hässelby-Vällingby	11
Bromma	6
Kungsholmen	0
Norrholm	0
Östermalm	*
Södermalm	*
Enskede-Årsta-Vantör	28
Skarpnäck	7
Farsta	*
Hägersten-Älvsjö	4
Skärholmen	8
Totalt i staden	91

Källa: Egenrapporterade uppgifter från stadsdelsnämnderna.

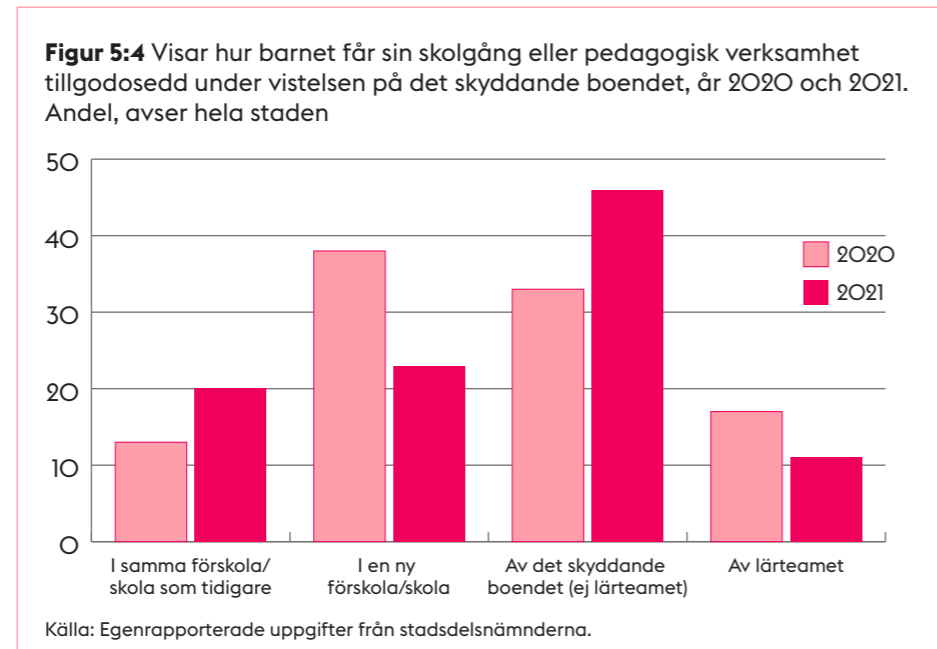
* Antal under 4 redovisas ej.

Figur 5:3 nedan visar hur många dagar som gått från att barnet kom till skyddat boende tills det fått påbörja skolgång eller pedagogisk verksamhet. För 20 barn i förskoleålder har vårdnadshavaren tackat nej till pedagogisk verksamhet för barnet, de barnen finns därför inte med i figuren. Av de barn som under mätperioden hade fått skolgång eller pedagogisk verksamhet, hade majoriteten nästan hälften fått det inom sju dagar från ankomst till boendet. Det är en stor ökning jämfört med året innan, då endast 24 procent fick skolgång eller pedagogisk verksamhet inom sju dagar. Även andelen barn som inte har fått skolgång eller pedagogisk verksamhet än när registreringen gjordes har minskat väsentligt från 2020, då det var 47 procent, till 21 procent 2021. 25 procent av barnen hade fått vänta mer än 21 dagar från ankomst till boendet, vilket är en ökning med 16 procentenheter jämfört med 2020.

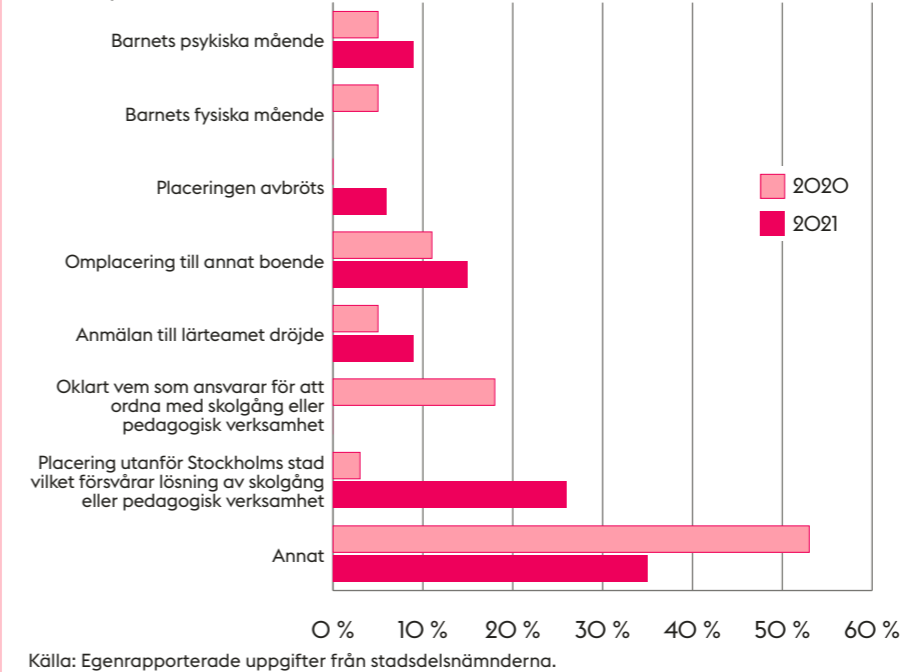
⁸ Mätningen 2020 genomfördes under september och oktober månad 2020, men den skillnaden bör inte ha betydelse för hur många barn som registrerats.

I figur 5:4 nedan visas hur barnet får skolgång eller pedagogisk verksamhet under vistelsen. De barn som ännu inte fått någon skolgång eller pedagogisk verksamhet samt de barn där vårdnadshavaren har tackat nej till pedagogisk verksamhet finns inte med i figuren. En större andel av barnen 2021 fick sin skolgång eller pedagogiska verksamhet i samma förskola eller skola som innan vistelsen på skyddat boende, jämfört med 2020. Även andelen barn som fick skolgång eller pedagogisk verksamhet i boendets regi ökade mellan 2020 och 2021. Andelen som fick skolgång eller pedagogisk verksamhet i en ny förskola eller skola, eller som fick undervisning av Lärteamet, minskade mellan åren.

2021 fick flest barn skolgång eller pedagogisk verksamhet av det skyddade boendet. Det näst vanligaste var att gå i samma förskola eller skola som tidigare eller i en ny, de grupperna var ungefär lika stora.

Figur 5:5 Visar orsak till att barnet inte fick skolgång eller pedagogisk verksamhet inom 7 dagar från ankomst till det skyddade boendet, 2020 och 2021. Andel i procent, avser hela staden

Ovan visas i figur 5:5 orsaker till att barnet inte fått skolgång eller pedagogisk verksamhet inom sju dagar från ankomst till boendet. Barn som ännu inte fått skolgång eller pedagogisk verksamhet under mätperioden samt barn vars vårdnadshavare inte önskar pedagogisk verksamhet för barnet är inte med i figuren. På denna punkt har flera förändringar skett sedan 2020. Det är fortfarande vanligast att stadsdelsnämnden har angett "Annat" som orsak till att barnet inte fått skolgång eller pedagogisk verksamhet inom sju dagar. Andelen som har angett att orsaken är att placeringen skett utanför Stockholm har dock minskat från 26 procent 2020 till 3 procent 2021. Om detta beror på färre placeringar utanför staden eller på att det har gått att ordna skolgång eller pedagogisk verksamhet även utanför staden inom sju dagar i högre utsträckning än 2020 vet vi inte. Barnets fysiska mående har angetts som orsak i fem procent av fallen 2021, vilket dock bara motsvarar två barn, medan det inte angavs i något fall 2020. Att placeringen avbröts har tvärtom inte angetts i något fall 2021 men i sex procent av fallen 2020. Den vanligaste orsaken som angavs under "Annat" var olika varianter av att ansvaret för skolgång var oklart och att placeringstiden varit kort och därför hade inte skolbyte skett. I ett par fall anges att barnets mamma inte medverkat till skolgång för barnet.

Stöd på RVC till barn som har upplevt våld

Samtliga RVC har pågående barnärenen, men har kommit igång i olika stor skala. Det är totalt 18 barn som har fått biståndsbeslut om samtalsstöd hos RVC. Stödet som ges till barn är Trappan-samtal och så kallade Här och nu-samtal. Här och nu-samtal kan erbjudas när kriterierna för att kunna ge Trappan-samtal inte är uppfyllda.

Origo hade kontakt med 75 nya ungdomar från Stockholms stad under 2021, vilket är en minskning med 11 unga jämfört med 2020.

Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld

Stockholms stad driver i samverkan med samtliga kommuner i Stockholms län, Region Stockholm och Polisregion Stockholm, Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld. Till Origo kan ungdomar (13-26 år) som lever i en hederskontext och yrkesverksamma som arbetar med målgruppen vända sig. Origo erbjuder stöd och rådgivande samtal till ungdomar via telefon, nätet och i sina lokaler för de som vill komma på besök. Förutom stöd till unga erbjuder de konsultativt stöd och vägledning i enskilda ärenden till yrkesverksamma inom exempelvis polis, skola och fritid, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt till frivilliga aktörer.

Statistiken i detta stycke avser främst ungdomar respektive yrkesverksamma i Stockholms stad.

Under 2021 hade Origo kontakt med 211 ungdomar som tog kontakt för första gången. Det är sju ungdomar färre jämfört med 2020. Av dessa hade 23 ungdomar inte uppgett geografiskt område. Under 2021 var 75 ungdomar från Stockholms stad. Motsvarande siffra för Stockholms stad för år 2020 var 86 stycken. Bland de ungdomar som varit i kontakt med Origo finns alla stadsdelsnämnder förutom Skarpnäck representerade. Flest ungdomar inom Stockholms stad kom från Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta (elva ungdomar).

Det går endast att få könsuppdelad statistik för hela länet. Av de 211 ungdomar som varit i kontakt med Origo var 186 flickor eller unga kvinnor, 24 pojkar eller unga män och en som inte identifierade sig som pojke eller flicka. Motsvarande siffror för länet 2020 var 189 flickor och 28 pojkar.

För hela länet var det 538 yrkesverksamma personer som fick konsultativt stöd i nya ärenden, vilket är en ökning med 18 procent (83 personer). Av dessa var 144 personer från Stockholms stad. För Stockholms stad är det en ökning med 19 procent (23 personer). Av det totala antalet yrkesverksamma i länet, var tolv procent av dessa konsultationer om ungdomar som identifierar sig som pojkar eller unga män. Motsvarande siffra för 2020 var 13 procent. De yrkesverksamma kom från alla stadsdelsnämnder. Det var flest nya ärenden från Enskede-Årsta-Vantör (17 ärenden).

Brukardelaktighet

Ersta Sköndal Bräcke högskola utvärderade under 2020-2021 stadens fyra RVC. Utvärderingen bygger bland annat på en brukarundersökning samt intervjuer med brukare på RVC. Det är 45 brukare (34 våldsutsatta och 11 våldsutövare) som deltagit. Av resultaten framkommer att brukarna är mycket nöjda med stödet och bemötandet från RVC. Våldsutsatta som har haft samtalskontakt beskriver att kontakten har bidragit till att de har förstått att de inte är ensamma i sin situation, att de har blivit stärkta som personer och fått stöd att lämna en våldsam relation. Brukare som har haft kontakt utifrån våldsutövande beskriver att de har fått en ökad förståelse för hur deras beteende påverkar andra personer och att de har fått hjälp att hitta strategier för att inte använda våld.

Effekter av covid-19

Det finns inga säkra uppgifter om hur pandemin har påverkat socialtjänstens verksamheter som arbetar med våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Inget av stadens RVT har rapporterat att de upplevt ökat eller minskat antal ärenden eller kontakter över tid kopplat till pandemin. I statistiken för året framgår dock att antalet ärenden hos RVT har minskat under 2021 jämfört med 2020. Denna minskning kan ha koppling till pandemin men det går inte att säga säkert. Origo kunde se en påverkan från pandemin under dess första månader 2020, men har inte gjort motsvarande mätning 2021.

Missbruk och beroende

Kommunen har det yttersta ansvaret för att personer med missbruk och beroende får den hjälp och vård som de behöver för att komma ifrån missbruket. Det innebär ett aktivt ansvar som inkluderar information om skadeverkan och uppsökande verksamhet. Sedan första januari 2018 är missbruk av spel om pengar likställt med missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel enligt *socialtjänstlagen* (2001:453), SoL. De i portalparagrafen SoL angivna målen för samhällets socialtjänst ska vara vägledande för all vård som syftar till att hjälpa enskilda personer att komma ifrån ett missbruk och beroende. Vården ska bygga på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet, och ska så långt det är möjligt utformas och genomföras i samverkan med den enskilde. En person med missbruk och beroende kan dock beredas vård oberoende av eget samtycke under de förutsättningar som anges i *lagen* (1988:870) *om vård av missbrukare i vissa fall*, LVM. Arbetet med missbruk och beroende regleras främst i SoL, LVM, och *offentlighets- och sekretesslagen* (2009:400), OSL.

Ansvar för missbruks- och beroendevården är fördelat mellan kommun och region. Av *hälso- och sjukvårdslagen* (2017:30), HSL, framgår regionens ansvar för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador, i vilket missbruk och beroende är inkluderat. Kommunens yttersta ansvar inskränker inte det ansvar som åvilar andra huvudmän. Det delade huvudmannskapet ställer höga krav på samverkan och enligt lag ska kommun och region ingå överenskommelse om samarbete kring personer med missbruk. Region Stockholm och kommunerna i Stockholms län har bland annat ingått överenskommelsen *Samverkan kring personer med missbruk/beroende* och tilläggsöverenskommelsen *Samverkan kring personer med missbruk/beroende av spel om pengar*. På Storsthlm¹ hemsida finns det en kommunrutin för avvikelshantering (samverkansbrister) som bland annat gäller för dessa överenskommelser.

När en person har behov av insatser både från socialtjänsten och från hälso- och sjukvården ska kommunen tillsammans med regionen enligt SoL och HSL upprätta en individuell plan. *Samordnad individuell plan* (SIP) är ett verktyg som beskriver det samordnade stöd och de insatser som den enskilde har behov av från både socialtjänsten och regionen.

Utgångspunkten för stadens arbete med målgruppen fastställs av kommunstyrelsen och kommunfullmäktige. Dessa anges i *Stockholms stads program för alkohol-, narkotika-, dopning och tobakspolitiken* (ANDT). Staden har även riktlinjer för verksamhetsområdet, bland annat *Riktlinjer för vuxna med missbruks-/beroendeproblem*. Staden har en kvalitetsgaranti för vuxna som söker vård och behandling för missbruks- och beroendeproblem. Kvalitetsgarantin avser utredning, bedömning och uppföljning gällande vård och behandling av alkohol- och narkotikamissbruk. Den gäller inte om det föreligger behov av akuta insatser och inte heller LVM-utredningar.

Insatser som erbjuds inom staden ska utgå från Socialstyrelsens *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk- och beroende*, som bygger på evidens. Vidare finns det ett nationellt *Vård- och insatsprogram* (VIP) för missbruk och beroende som kan ge vägledning i valet av insatser. Vid bedömning av stödbehov, planering och val av insatser bör hänsyn tas till den enskildes särskilda behov och omständigheter. Det är viktigt att kartlägga personens missbruks- och beroendeproblematik och livssituation i övrigt för att kunna bistå med adekvat stöd och behandling. I enlighet med Socialstyrelsens rekommendation använder Stockholm stads missbruksenheter bedömningsmetoden

De i portalparagrafen SoL angivna målen för samhällets socialtjänst ska vara vägledande för all vård som syftar till att hjälpa enskilda personer att komma ifrån ett missbruk och beroende.

¹ Storsthlm är ett förbund som ägs och styrs av de 26 kommunerna i Stockholms län.

Det har under de senaste 15 åren skett en utjämning i alkoholkonsumtion mellan olika grupper.

Addiction Severity Index (ASI) samt strukturerade bedömningsmetoder kopplat till missbruk av spel om pengar. Utöver att ASI fyller en viktig funktion vid kartläggning, planering av insatser och uppföljning på individnivå, fyller det även en viktig funktion för systematisk uppföljning på gruppnivå. *Motiverande samtal* (MI) används som samtalsmetod för att främja motivation och beteendeförändring.

I juni 2020 tillsatte regeringen *Samsjuklighetsutredningen*. Utredningen fick i uppdrag att föreslå hur samordnade insatser när det gäller vård, behandling och stöd kan säkerställas för barn, unga och vuxna personer med samsjuklighet i form av missbruk och beroende, och annan psykiatrisk diagnos eller näraliggande tillstånd.

I november 2021 överlämnade Samsjuklighetsutredningen delbetänkandet *Från delar till helhet – En reform för samordnade, behovsanpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet* (SOU 2021:93). I utredningen framkommer att det behövs en genomgripande reform av samhällets insatser till personer med samsjuklighet, vilket också förutsätter ett förändrat huvudmannaskap för vård och stöd till alla personer med skadligt bruk eller beroende. Reformen som enligt utredningen ska bidra till ökad samordning, behovsanpassning och personcentrering består av tio bärande delar.

I oktober 2021 beslutade regeringen om ett tilläggsdirektiv till Samsjuklighetsutredningen. Utredningen ska nu även lämna förslag på en gemensam lagstiftning för personer som vårdas utan samtycke enligt LVM eller *lagen om psykiatrisk tvångsvård* (1991:1128), LPT. Ett slutbetänkande ska lämnas senast den 31 januari 2023.

Utredningen föreslår i delbetänkandet att förslagen ska träda i kraft den 1 januari 2025, inklusive de förslag som tas fram inom ramen för tilläggsdirektivet om tvångsvård. Om Samsjuklighetsutredningens förslag träder i kraft kommer det att påverka socialtjänstens ansvar för stöd och behandling för målgruppen.

Statistiken i kapitlet

Den statistik som redovisas i detta kapitel är hämtad från stadens verksamhetssystem Sociala system och andra huvudmän. Den statistik som är hämtad från Sociala system redovisar antal unika personer som varit aktuella för utredning eller insats inom stadens missbruksenheter under hela 2021. Statistik om personer med missbruk av spel om pengar ingår i övrig statistik. I årets rapport inkluderas, utifrån önskemål från stadsdelsnämnderna, även personer som är 18-20 år i statistik där denna målgrupp tidigare inte redovisats. Redogörelse för vilken statistik som avses redovisas under aktuella avsnitt. Statistik om anhöriga redovisas inte. Antal under fyra redovisas i regel inte.

Målgruppsbeskrivning

Merparten av socialtjänstens missbruksenheter inom staden handlägger ärenden för personer med en missbruks- och beroendeproblematik som är 20 år och uppåt, men det förekommer även att vissa stadsdelsnämnder handlägger ärenden från 18 år.

Alkohol- och narkotikaanvändning

Enligt Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) har konsumtionen av alkohol i den svenska befolkningen minskat sedan mitten av 2000-talet. Bland tonåringar är dagens konsumtionsnivåer historiskt låga medan personer 65 år och äldre dricker mer än tidigare. Män dricker mer alkohol än kvinnor men över tid har könsskillnaderna minskat.²

Mellan 2004 och 2019 har den självrapporterade alkoholanvändningen successivt minskat. Under 2020 sjönk den med närmare sju procent jämfört med 2019. Konsumtionen minskade i ungefär samma omfattning för både män och kvinnor under 2020. I åldersgrupperna 17–29 år, 30–49 år och 50–64 år har nedgångar noterats. Årskonsumtionen i åldersgruppen 64-85 år ökade något under 2020.

Det har under de senaste 15 åren skett en utjämning i alkoholkonsumtion mellan olika grupper. Män och kvinnor dricker mer lika idag. Det beror huvudsakligen på att männens konsumtion sjunkit över tid medan kvinnornas förblivit relativt oförändrad. Samtidigt dricker män nästan dubbelt så stora mängder alkohol som kvinnor gör.

Även åldersgrupperna har närmast sig varandra över tid. Personer som är medelålders har uppvisat vissa konsumtionsminskningar. Den yngsta åldersgruppen, 17–29 år, som traditionellt är den grupp som har högst konsumtion, dricker mindre nuförtiden. Den äldsta målgruppen, 65–85-åringarna, har ökat sin årliga konsumtionsvolym sedan 2004. I början av tidsperioden var alkoholkonsumtionen i den yngsta åldersgruppen nästan dubbelt så hög jämfört med de äldre. Under 2020 var den endast elva procent högre. De personer som idag tillhör de äldre grupperna har inte ökat sin konsumtion i takt med att de åldrats. Skälet till att nivåerna är högre hos dagens äldre är att de ersatt tidigare generationer som hade mindre omfattande alkoholvanor. Generellt sett ökar alltså inte alkoholkonsumtionen vartefter personer åldras. Tvärtom är det vanliga att konsumtionen minskar i takt med stigande ålder.³

Jämfört med 1990-talet är användningen av narkotika högre under 2000-talet och narkotikaanvändningen har ökat ytterligare under de senaste fem åren. Framst rör ökningen användning av cannabis och narkotikaklassade läkemedel. När det gäller mer problematisk narkotikaanvändning är män i majoritet. Även sjuklighet och dödsfall relaterad till narkotikaanvändning är vanligare bland män, där könsskillnaderna har ökat ytterligare under 2000-talet. Inrapporteringen av nya fall gällande HIV och hepatit-C som är skador relaterade till injektionsanvändning har minskat.⁴

Samsjuklighet

Inom målgruppen är det vanligt förekommande att personer har en samsjuklighetsproblematik. Med samsjuklighet menas att en person uppfyller diagnostiska kriterier för flera sjukdomar. Studier visar att personer med missbruk och beroende löper dubbelt så stor risk att drabbas av psykisk sjukdom jämfört med personer utan missbruk och beroende. Bland personer som vårdas för missbruk har 30 till 50 procent samtidigt en psykisk sjukdom, där ångest- och depressionssjukdomar och personlighetsstörningar är vanligast. Vidare har drygt 20 procent också ADHD. I jämförelse med befolkningen i övrigt är missbruk och beroende vanligare bland personer med psykisk ohälsa. Bland de personer som är aktuella inom vården på grund av psykisk ohälsa har omkring 20 till 30 procent ett samtidigt missbruk och beroende.⁵

Återhämtningsperspektiv

Forskning om återhämtning från beroendeproblematik visar att det inte bara handlar om att ta sig ur eller hantera missbruk utan även att återintegreras i samhällslivet. Ofta har personerna i målgruppen problem som sträcker sig utanför själva beroendeproblematiken, men som kan vara en konsekvens av denna, såsom hemlöshet, arbetslöshet, fattigdom, skulder, sysslöshet och ensamhet. Begreppet återhämtningskapital, från engelskans recovery capital, används för att beskriva förutsättningar som påverkar en persons återhämtningsprocess. För personer som är i socialt utsatta positioner och därmed saknar resurser för återhämtning tar återhämtningsprocessen längre tid än för personer som är i en mer integrerad social position.⁶

³ Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN (2021). *Självrapporterade alkoholvanor i Sverige 2004–2020*. CAN rapport 204.

⁴ Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN (2019). *Drogutvecklingen i Sverige 2019*. CAN rapport 180.

⁵ Socialstyrelsen (2019). *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende – Stöd för styrning och ledning*. Art.nr. 2019-1-16.

⁶ Forsknings- och utvecklingsenhet (FoU) Södertörn (2020). *Blir det bättre om vi samverkar. En studie av tillämpningen av SIP för personer med psykisk ohälsa och beroendeproblematik*. FoU Södertörns skriftserie nr 176/20.

² Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2019). *Drogutvecklingen i Sverige 2019*. CAN rapport 180.

Om Samsjuklighetsutredningens förslag träder i kraft kommer det att påverka socialtjänstens ansvar för stöd och behandling för målgruppen.

Anhöriga

Inom verksamhetsområdet missbruk och beroende ingår anhöriga som målgrupp. I SoL framgår socialnämndens ansvar att erbjuda stöd till personer som vårdar en närstående, i vilket anhöriga till personer med missbruk och beroende inkluderas. Anhöriga kan ansöka om biståndsbedömt stöd och flera stadsdelsnämnder erbjuder stöd i form av service via öppenvård och anhängkonsulenter. Staden har även en stadsövergripande verksamhet, Behandlingsenheten, som erbjuder stöd till anhöriga.

Även barn som anhöriga utgör en viktig målgrupp för stadens missbruksenheter och barnrättsperspektivet är ett prioriterat område. I vuxenutredningar ska det kartläggas om det finns barn och hur barnen är berörda. Barnets bästa ska särskilt beaktas när beslut rör dem och barnkonsekvensanalyser ska genomföras innan beslut fattas. Det förekommer att barn tar ansvar och utövar omsorg i familjer där en förälder är fysiskt eller psykiskt sjuk, har en funktionsnedsättning, missbruksproblematik eller andra svårigheter. *Unga omsorgsgivare* är en översättning av det engelska begreppet Young Carers. Begreppet avser barn och unga under 18 år (i vissa sammanhang 25 år) som ger stöd, vård och hjälp åt en person som står dem nära. Dessa barn är en riskgrupp för psykisk och fysisk ohälsa, försämrade skolresultat och andra svårigheter längre fram i livet.⁷

I stadens *Program för stöd till anhöriga 2021–2024* ingår bland annat anhöriga till personer med ett missbruk och beroende och barn som anhöriga.

Antal, köns- och åldersfördelning

Tabell 6:1 Antal unika personer aktuella för utredning eller insats registrerad med utredningstyp Vuxna missbruk, 2017–2021, fördelat per nämnd och totalt

Nämnd	2017	2018	2019	2020	2021
Rinkeby-Kista	254	288	292	298	305
Spånga-Tensta	201	219	236	219	200
Hässelby-Vällingby	276	303	315	246	209
Bromma	188	179	181	174	156
Kungsholmen	154	112	117	121	130
Norrmalm	119	119	129	133	125
Östermalm	100	113	117	137	119
Södermalm	437	379	414	383	379
Enskede-Årsta-Vantör	343	377	366	349	337
Skarpnäck	167	193	192	182	175
Farsta	255	211	196	252	243
Hägersten-Älvsjö*	353	373	379	344	330
Skärholmen	183	237	287	251	253
Enheten för hemlösa	452	405	340	376	391
Totalt	3 482	3 508	3 561	3 465	3 352

Källa: Sociala System.

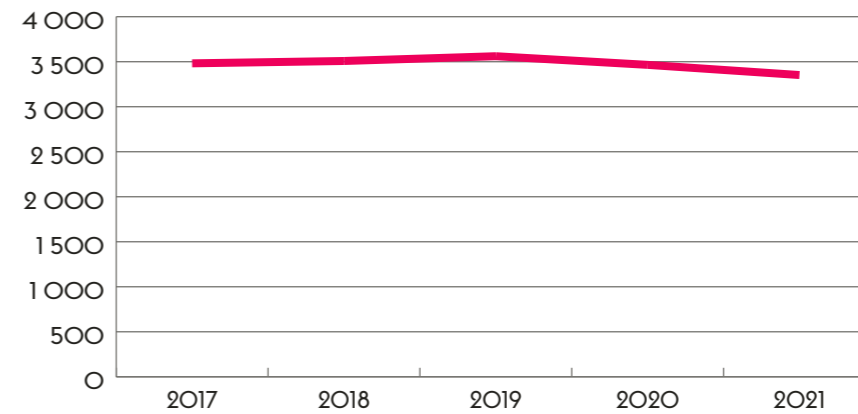
* Till och med 2019 har stadsdelsnämnderna Älvsjö och Hägersten-Liljeholmen redovisats var för sig. Efter sammanslagning av stadsdelsnämnderna 2020 heter den nya stadsdelsnämnden Hägersten-Älvsjö.

Under 2021 är det 3 352 personer som varit aktuella för utredning eller insats inom stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa kopplat till missbruk och beroende. Mellan åren 2017 och 2018 och mellan 2018 och 2019 ökade antalet aktuella personer. Mellan 2019 och 2020 minskade antalet aktuella personer med 96 personer. Mellan 2020 och 2021 har antalet aktuella personer minskat med 113 personer (tre procent). Det finns dock variationer mellan stadsdelsnämnderna där det på ett fåtal stadsdelsnämnder skett en ökning av antalet aktuella personer.

⁷ Nationellt kompetenscentrum anhöriga (NKA) (2016). *Barn och unga som utövar omsorg*. Barn som anhöriga 2016:6.

En förklaring till den generella minskningen kan vara att personer med mindre omfattande problematik i större utsträckning tar kontakt med den specialiserade beroendevården än med socialtjänsten. Det innebär att de personer som aktualiseras inom socialtjänsten i större utsträckning har en komplex problematik och ofta är mer resurskrävande.

Figur 6:1 Antal unika personer aktuella för utredning eller insats registrerad med utredningstyp Vuxna missbruk, 2017–2021

Källa: Sociala System.

Beroendecentrum Stockholm som är regionens beroendevård ökade sitt unika besökarantal under åren 2019 och 2020. Under 2019 hade Beroendecentrum Stockholm ett unikt besökarantal om 23 808 personer (7 506 kvinnor och 16 302 män). Under 2020 tog Beroendecentrum Stockholm emot 24 859 unika patienter (8 155 kvinnor och 16 704 män), vilket var en ökning med 1 051 personer jämfört med 2019. Under 2021 hade Beroendecentrum Stockholm ett besökarantal om 24 727 unika patienter (8 329 kvinnor och 16 398).⁸ Det är ett minskat besökarantal om 132 unika patienter jämfört med 2020.

Utöver Beroendecentrum Stockholm finns det mottagningar i privat regi, men i detta kapitel redovisas enbart siffror från Beroendecentrum Stockholm. Hur trenderna gällande antalet aktuella personer inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten hör ihop är svårt att säga. Socialtjänsten utgör samhällets yttersta skyddsnät, vilket innebär att andra möjligheter till stöd ska uttömmas innan insats beviljas av socialtjänsten. Personer med ett missbruk och beroende kan därför välja att vända sig till regionen i första hand.

Tabell 6:2 Antal unika personer aktuella för utredning eller insats registrerad med utredningstyp Vuxna missbruk, 2017–2021, fördelat på kön

Kön	2017		2018		2019		2020		2021	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Kvinnor	866	25	877	25	887	25	857	25	834	25
Män	2 616	75	2 631	75	2 674	75	2 608	75	2 518	75
Totalt	3 482	100	3 508	100	3 561	100	3 465	100	3 352	100

Källa: Sociala System.

⁸ Beroendecentrum Stockholm. Stockholm: 2022.

3 352

personer har varit aktuella för utredning eller insats, varav andelen kvinnor är 25 procent och andelen män 75 procent.

Av de 3 352 personer som var aktuella för utredning eller insats inom stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa kopplat till missbruk och beroende under 2021 var 834 kvinnor och 2 518 män. Andelen kvinnor var 25 procent och andelen män 75 procent. Män utgör en tydlig majoritet av målgruppen i staden och fördelningen mellan könen har varit stabil under de senaste åren. Könsskillnaden mellan kvinnor och män ligger i linje med nationell statistik.⁹

Tabell 6:3 Åldersfördelning bland unika personer aktuella för utredning eller insats registrerad med utredningstyp Vuxna missbruk 2021, fördelat på kön

Födelseår	Kvinnor	Män	Totalt
65+	52	192	244
30–64	602	1 762	2 364
21–29	153	498	651
18–20	27	66	93
Totalt	834	2 518	3 352

Källa: Sociala System.

Flest kvinnor, 602 stycken, och flest män, 1 762 stycken, återfinns i åldersgruppen 30–64 år. Även under 2020 återfanns flest personer inom denna åldersgrupp. Antalet kvinnor var då 628 stycken och antalet män var 1 819 stycken.

Fördelningen mellan de olika åldersgrupperna är stabil över tid. En svag tendens finns att andelen kvinnor ökar i den allra yngsta gruppen 18–20 år, och minskar i den äldsta gruppen 65 år och äldre.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

För att möta målgruppens behov av stöd krävs ett varierat utbud av insatser inom socialtjänsten. Förutom psykosociala stödinsatser såsom behandling av missbruksproblematiken, motivationshöjande och återfallspreventiva insatser finns behov av sociala stödinsatser såsom olika boendeformer, boendestöd och case management (CM), samordningsfunktioner och arbetslivsinriktade insatser. Samtliga insatser utgör en viktig del i att öka målgruppens autonomi och möjlighet till återhämtning. Insatserna kan ges i öppen- och heldygnsvård och kombineras som delar av en vårdkedja. Majoriteten insatser beviljas enligt SoL, medan en del insatser ges som service, vilket inte är biståndsbedömt, eller som tvångsvård enligt LVM. Staden upphandlar både öppen- och heldygnsvård.

Icke biståndsbedömda insatser

En del stadsdelsnämnder erbjuder icke biståndsbedömda insatser i form av stödsamtal och stöd till anhöriga via öppenvård och anhörigkonsulenter.

Biståndsbedömda insatser i öppenvård

Många stadsdelsnämnder erbjuder biståndsbedömda insatser via intern öppenvård och sedan 2018 även riktat till personer med missbruk av spel om pengar. Därtill finns stadsövergripande biståndsbedömda insatser och externa vårdgivare. Exempel på metoder som används inom öppenvård är återfallsprevention, MI och strukturerade och manualbaserade program som bygger på kognitiv beteendeterapi (KBT) eller 12-stegsbaserad behandling. Stödinsatser likt arbetsinriktad rehabilitering via Jobbtorg Stockholm¹⁰ ingår inte i statistiken.

⁹ Socialstyrelsen (2019). *Statistik om insatser till vuxna personer med missbruk och beroende 2020*. Art. nr. 2021-5-7379.
¹⁰ Arbetsmarknadsförvaltningen och Jobbtorg Stockholm är Stockholms stads gemensamma ingång till stadens olika arbetsmarknadsinsatser.

Stadsövergripande stöd

Behandlingsenheten inom socialförvaltningen är ett komplement till stadsdelsnämndernas öppenvård och erbjuder samtalsbehandling, konsultation och rådgivning för vuxna med missbruks- och beroendeproblem (inklusive spel om pengar) och deras anhöriga. Behandling sker individuellt, med par och familjer. Alla kontakter är frivilliga och kostnadsfria förutom individuell behandling avseende spelmissbruk som behöver föregås av ett biståndsbeslut från aktuell stadsdelsnämnd. Under 2021 har Behandlingsenheten bistått 45 par och familjer med icke biståndsbedömt stöd kopplat till missbruks- och beroendeproblematik, varav 3 par avseende missbruk av spel om pengar. För 33 av dem har insatserna avslutats under 2021. Personer med individuellt biståndsbedömt stöd är för få för att redovisa.¹¹ Under 2020 bistod Behandlingsenheten 52 par och familjer med icke biståndsbedömt stöd, varav 10 par avseende missbruk av spel om pengar. I jämförelse med 2020 har det skett en minskning med sju par och familjer.

Individuellt behovsprövade öppna insatser

I statistiken nedan ingår individuellt behovsprövade öppna insatser i form av öppen-vård, kontaktperson och boendestöd. Icke biståndsbedömd öppenvård som erbjuds av en del stadsdelsnämnder, så kallad fria, återspeglas inte i statistiken nedan.

Tabell 6:4 Antal unika personer med beslut om individuellt behovsprövade öppna insatser i egen eller extern regi, 2021

Nämnd	Totalt
Rinkeby-Kista	109
Spånga-Tensta	119
Hässelby-Vällingby	84
Bromma	48
Kungsholmen	74
Norrmalm	30
Östermalm	44
Södermalm	140
Enskede-Årsta-Vantör	165
Skarpnäck	81
Farsta	89
Hägersten-Älvsjö	148
Skärholmen	109
Enheten för hemlösa	30
Totalt	1 270

Källa: Sociala System.

Tabell 6:5 Antal unika personer med beslut om individuellt behovsprövade öppna insatser under 2021 i egen eller extern regi, fördelat på ålder och kön

Födelseår	Kvinnor	Män	Totalt
–1956	25	59	84
1957–1971	96	286	382
1972–1986	114	278	392
1987–1996	88	214	302
1997–2000	20	67	87
2001–2003	0	5	5
Totalt	350	920	1 270

Källa: Sociala System.

¹¹ Behandlingsenheten, Stockholms stad. Stockholm: 2022.

För att möta målgruppens behov av stöd krävs ett varierat utbud av insatser inom socialtjänsten.

1 270

personer, 350 kvinnor och 920 män, har beviljats biståndsbedömda insatser i öppenvård.

Nytt för i år är att även 18-20 åringar är inkluderade i ovan tabeller. I och med att denna åldersgrupp inte var med i statistiken för 2020 års rapport bör tolkningar och jämförelse mellan åren göras med försiktighet.

Under 2021 har 1 270 personer, 350 kvinnor och 920 män, beviljats biståndsbedömda insatser i öppenvård. Andelen kvinnor är 28 procent och andelen män 72 procent. Under 2020 beviljades 1 271 personer, 344 kvinnor och 927 män, biståndsbedömda insatser i öppenvård. Andelen kvinnor var 27 procent och andelen män 73 procent. Skillnaden mellan 2020 och 2021 är således minimal.

Under 2021 är de flesta av kvinnorna födda mellan 1972–1986 och de flesta av männen är födda mellan 1957–1971. Under 2020 var de flesta av kvinnorna och av männen födda mellan 1956–1970. I jämförelse med 2020 har det under 2021 därmed skett en förändring i åldersspannet för kvinnor.

Sätts siffrorna i relation till tabell 6:2 som redovisade att 834 kvinnor och 2 518 män var aktuella för utredning eller beviljad insats under 2021 framkommer att det är en något högre andel kvinnor (42 procent) än män (37 procent) som mottagit öppenvård. När förutsättningarna för öppenvård finns är det i regel en resurseffektiv vårdform.

Biståndsbedömda boendeinsatser

Ett stabilt boende är ofta en förutsättning för att kunna delta i behandling och för att komma ifrån ett missbruk eller beroende.¹² För att möta målgruppens stödbehov tillhandahåller staden olika typer av boendeformer, både drogfria och med drogtolerans. Utöver de boenden som finns att tillgå inom staden upphandlar staden privata vårdgivare och samverkar med SHIS¹³ vilka utgör stadens bostadssociala resurs. Staden har under covid-19 pandemin haft en rekommendation om att personer i hemlöshet ska beviljas minst två veckors sammanhängande period avseende akutboende.

I statistiken nedan ingår boendeformerna träningsboende, skyddat boende vuxna, akutboende, stöd- och omvårdnadsboende i familjehem, vandrarhemsboende, hotellboende, försöks- och träningslägenheter och andra boendeformer.

Tabell 6:6 Antal personer med beslut om bistånd som avser boende någon gång under 2021, fördelat på födelseår och kön

Födelseår	Kvinnor	Män	Totalt
–1956	12	67	79
1957–1971	79	313	392
1972–1986	88	313	401
1987–1996	92	192	284
1997–2000	20	60	80
2001–2003	17	27	44
Totalt	308	972	1 280

Källa: Sociala System.

¹² Socialstyrelsen (2019), *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende- Stöd för styrning och ledning*. Art. nr. 2019-1-16.
¹³ Stiftelsen SHIS Bostäder.

Tabell 6:7 Antal personer som beviljats boendedygn och antal beviljade boendedygn, 2016–2020

År	Antal personer	Antal boendedygn
2016	1 274	196 601
2017	1 264	193 075
2018	1 052	174 675
2019	1 192	198 805
2020	1 231	190 482
2021	1 280	201 650

Källa: Sociala System.

Nytt för i år är att även 18-20 åringar är inkluderade i ovan tabeller. I och med att denna åldersgrupp inte var med i statistiken för 2020 års rapport bör tolkningar och jämförelse mellan åren göras med försiktighet.

Under 2021 har 1 280 personer, 308 kvinnor (24 procent) och 972 män (76 procent) beviljats 201 650 boendedygn. Det är betydligt fler män än kvinnor som har bedömts vara i behov av biståndsbedömt boende under 2021. Totalt är flest personer födda mellan 1972–1986. Könsuppdelat är de flesta kvinnorna födda mellan 1987–1996 medan de flesta männen är födda mellan 1957–1971 och 1972–1986.

Under 2020 beviljades 1 231 personer, 287 kvinnor (23 procent) och 944 män (77 procent) 190 482 boendedygn. Antalet personer med beslut om boende har ökat med 49 personer mellan 2020 och 2021. Samtidigt har antalet kvinnor ökat med 21 personer (sju procent) och antalet män har ökat med 28 personer (tre procent).

Antalet beviljade boendedygn har ökat med 11 168 från 2020 till 2021. Från 2019 till 2020 minskade däremot antalet boendedygn med 5 323.

Institutionsvård

Institutionsvård inbegriper vård eller rehabiliteringsinsatser som sker dygnet runt på någon institution med stöd av SoL eller LVM. I insatsen HVB ingår såväl behandlingshem som stöd- och omvårdnadsboende med HVB-tillstånd. De HVB-hem som är upphandlade av staden återfinns både inom Stockholms län och i landet i övrigt.

Tabell 6:8 Antal personer med beslut om frivillig institutionsvård på behandlingshem respektive stöd- och omvårdnadsboende år 2021

Nämnd	Behandlingshem	Stöd- och omvårdnadsboende
Rinkeby-Kista	5	31
Spånga-Tensta	9	36
Hässelby-Vällingby	6	47
Bromma	*	26
Kungsholmen	5	11
Norrmalm	*	17
Östermalm	*	12
Södermalm	*	35
Enskede-Årsta-Vantör	4	53
Skarpnäck	*	19
Farsta	4	24
Hägersten-Älvsjö	9	52
Skärholmen	*	25
Enheten för hemlösa	*	60
Totalt	56	448

Källa: Sociala System.
 * Antal under 4 redovisas ej.

personer har beviljats frivillig institutionsvård, varav 56 personer beviljats behandlingshem och 448 personer beviljats stöd- och omvårdnadsboende.

Nytt för i år är att även 18–20 åringar är inkluderade i ovan tabell. I och med att denna åldersgrupp inte var med i statistiken för 2020 års rapport bör tolkningar och jämförelse mellan åren göras med försiktighet.

Under 2021 har 504 personer beviljats frivillig institutionsvård. Av dem har 56 personer beviljats behandlingshem och 448 personer beviljats stöd- och omvårdnadsboende. Könsfördelningen bland de som beviljats behandlingshem är 19 kvinnor (34 procent) och 37 män (66 procent). Könsfördelningen bland de som beviljats stöd- och omvårdnadsboende är 99 kvinnor (22 procent) och 349 män (78 procent).

Under 2020 beviljades 588 personer frivillig institutionsvård. Jämfört med 2021 innebär det en minskning med 84 personer (14 procent). Mellan 2020 och 2021 rör det sig om en minskning med 31 personer (36 procent) avseende placering på behandlingshem och en minskning med 53 personer (elva procent) avseende placering på stöd- och omvårdnadsboende. I likhet med 2020 är det betydligt fler män än kvinnor som beviljats frivillig institutionsvård.

Det totala antalet vårddygn under 2021 är 44 137. Genomsnittligt antal vårddygn per person är 88. Under 2020 var det totala antalet vårddygn 45 113 och det genomsnittliga antalet vårddygn per person 77. I jämförelse med 2020 rör det sig om en minskning med 976 vårddygn medan det genomsnittliga antalet vårddygn per person har ökat med 11 dygn.

Under 2021 är det fler personer som beviljats boende på stöd- och omvårdnadsboende än behandling på behandlingshem. Vanligt förekommande är att personer som beviljas boende på stöd- och omvårdnadsboenden även beviljas strukturerad öppenvård. Erfarenheten i staden är att hemmaplanslösningar med kombinationen öppenvårdsbehandling och stöd- och omvårdnadsboende ger bättre effekter för personerna på längre sikt. Inom staden finns det en väl utvecklad öppenvård som erbjuder behandling både individuellt och i grupp med metoder rekommenderade i Socialstyrelsens nationella riktlinjer. Behandlingshem beviljas för personer där bedömningen är att hemmaplanslösningar inte är tillräckliga. För de personer som beviljas behandlingshem är det av vikt med en planering för eftervård och vilka insatser som ska ta vid efter avslutad placering.

Anmälningar enligt LVM

Förutsättningen för att en utredning enligt LVM ska inledas är att socialnämnden får kännedom om att sådant behov föreligger. Myndigheter som i sin verksamhet regelbundet kommer i kontakt med personer i missbruk och beroende har en lagstadgad skyldighet att anmäla till socialnämnden om de får kännedom om att person kan antas vara i behov av vård enligt LVM. För hälso- och sjukvården ser det något annorlunda ut. Läkare ska göra en anmälan till socialnämnden om personen i sin verksamhet kommer i kontakt med någon som kan antas vara i behov av omedelbart omhändertagande enligt LVM eller vård enligt samma lag och behovet inte bedöms kunna tillgodoses genom läkarens egen försorg eller i övrigt inom hälso- och sjukvården. Anhöriga och allmänheten kan göra orosanmälningar till socialnämnden. Orosanmälningar ingår inte i tabellen nedan men kan leda till att utredning enligt LVM inleds.

Tabell 6:9 Antal personer med beslut om frivillig institutionsvård på behandlingshem respektive stöd- och omvårdnadsboende år 2021

Nämnd	Totalt
Rinkeby-Kista	37
Spånga-Tensta	32
Hässelby-Vällingby	60
Bromma	74
Kungsholmen	33
Norrmalm	32
Östermalm	27
Södermalm	87
Enskede-Årsta-Vantör	158
Skarpnäck	64
Farsta	101
Hägersten-Älvsjö	88
Skärholmen	40
Enheten för hemlösa	66
Totalt	899

Källa: Sociala system. Korrigerad av stadsdelsnämnderna.

Under 2021 har totalt 808 anmälningar enligt LVM registrerats av stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa i Sociala system. Av dessa gällde 261 kvinnor (32 procent) och 547 män (68 procent). Under 2021 har flest anmälningar inkommit på kvinnor och män som är mellan 45–64 år, vilket även var fallet 2020. Det kan vara så att flera LVM-anmälningar avser samma person.

Under 2020 registrerades totalt 882 anmälningar enligt LVM i Sociala system. Av dessa gällde 251 kvinnor (29 procent) och 631 män (71 procent). Jämfört mellan 2020 och 2021 har antalet registrerade inkomna LVM-anmälningar minskat med 74 stycken (åtta procent). Antalet registrerade LVM-anmälningar rörande kvinnor har dock ökat med 10 stycken medan antalet LVM-anmälningar rörande män minskat med 84 stycken mellan 2020 och 2021. Minskningen av registrerade LVM-anmälningar är en skillnad mot statistiken mellan åren 2019 och 2020 då antalet registrerade LVM-anmälningar ökade.

Under 2020 korrigerade stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa statistiken som hämtats från Sociala system. Antalet inkomna LVM-anmälningar under 2020 var efter korrigerad 892 stycken. Även statistiken som inhämtats från Sociala system för 2021 har korrigerats av stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa. Antalet inkomna LVM-anmälningar efter korrigerad är 899 stycken. Jämfört med 2020 har antalet anmälningar ökat med sju stycken (en procent).

Vård enligt LVM

Tvångsvård ska beslutas om en person till följd av ett fortlöpande missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga läsningsmedel utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara, löper en uppenbar risk att förstöra sitt liv och/eller kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller en närstående. Tvångsvård kan enbart ske när vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt SoL eller på något annat sätt. Missbruk av spel om pengar omfattas inte av LVM.

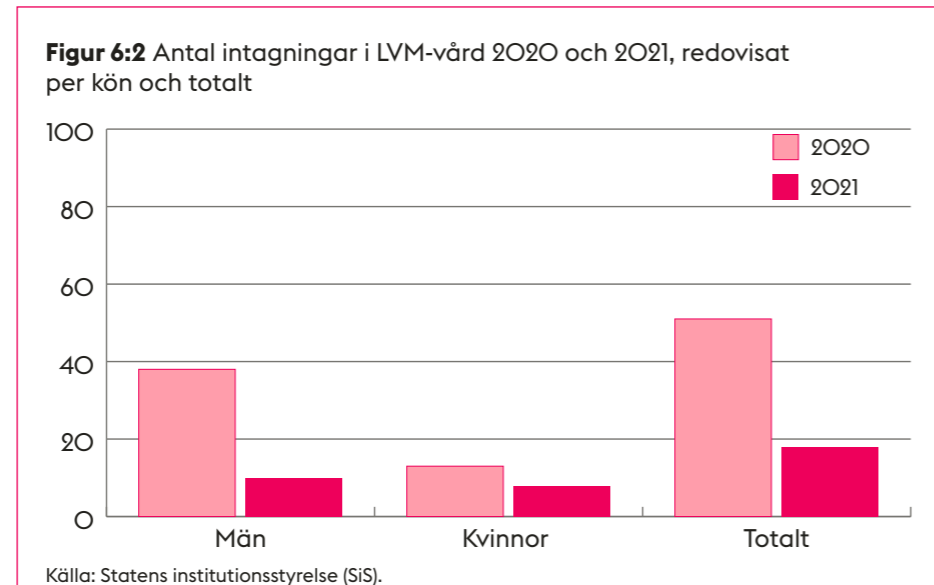
Vården inleds ofta på sjukhus och övergår därefter till en institution inom Statens institutionsstyrelse (SiS). SiS har elva LVM-hem med 359 platser för abstinensbehandling, motivationsarbete eller utslussning. Varje år blir drygt tusen kvinnor och män tvångsomhändertagna med stöd av LVM och placerade på något av SiS LVM-hem.¹⁴

¹⁴ Läs mer på Statens institutionsstyrelsens hemsida, under vår verksamhet, missbruksvård på LVM-hem.

899

stycken LVM-anmälningar har inkommit under 2021.

Syftet med tvångsvården är att genom behövliga insatser motivera den enskilde till att frivilligt medverka till fortsatt behandling och stöd för att komma ifrån sitt missbruk. Socialnämnden ska aktivt verka för att den enskilde efter vårdtiden får bostad och arbete eller utbildning samt se till att personen får personligt stöd eller behandling för att varaktigt komma ifrån sitt missbruk. Vården får högst pågå i sex månader och så snart det bedöms möjligt ska personen beredas vård inom mer öppna former enligt 27 § LVM.

I statistiken för intagna personer ingår endast personer med intagningsbeslut under 2021. Det vill säga, personer med intagningsbeslut från 2020 men som vårdats inom SiS även under 2021 ingår inte i statistiken. Under 2021 har 18 personer, 8 kvinnor (44 procent) och 10 män (56 procent), varit intagna för vård enligt LVM inom SiS-institutioner. I många utredningar och biståndsbedömda insatser kopplat till missbruk och beroende utgör män en klar majoritet men i detta fall är det således en betydligt jämnare fördelning, vilket är värt att notera. Av de 18 intagningarna har 14 skett enligt 13 § LVM¹⁵ och 4 enligt 4 § LVM¹⁶. Utöver detta har även sju av de intagningarna som skedde enligt 13 § LVM övergått till intagningar enligt 4 § LVM. Sammantaget har således elva personer varit intagna för vård enligt 4 § LVM.

Under 2020 var det 51 intagningar, jämfört med 55 under 2019, 42 under 2018, 44 per år under 2017 och 2016, och 49 under 2015.

Jämfört med 2020 har antalet intagna personer under 2021 minskat med 33 personer. Antalet kvinnor har minskat med 5 personer och antalet män har minskat med 28 personer. Jämfört med 2020 har antalet intagna personer enligt 13 § LVM minskat med 26 personer och det sammantagna antalet personer som varit intagna enligt 4 § LVM minskat med 19 personer. Inom ramen för två budgetuppdrag under 2022 avser socialnämnden att undersöka stadsdelsnämndernas och Enheten för hemlösa hantering av LVM närmare.

Ett missbruk kan föranleda flera negativa konsekvenser såsom bostadslöshet, ekonomiska problem och fysisk och psykisk ohälsa. Kvinnor i missbruk löper även ökad risk för övergrepp genom fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Frivillighet är en viktig grundpelare i socialtjänstens arbete och stadens missbruksenheter arbetar aktivt och strukturerat för att motivera personer med missbruk och beroende att ta emot nödvändigt stöd och behandling på frivillig väg enligt SoL.

¹⁵ Omedelbart omhändertagande enligt 13§ lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).
¹⁶ Vård enligt 4§ lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

Inom staden finns ett brett utbud av insatser. Det finns även en geografisk närhet till regionens hälso- och sjukvård med en välutvecklad beroendevård och tillgång till skadereducerande verksamheter och insatser, såsom LARO, sprututbytesverksamhet och läkemedlet naloxon. Dessutom finns närheten till andra huvudmän och civilsamhället med brukar- och intresseorganisationer som erbjuder stöd till målgruppen.

Samtidigt som frivillig vård är att föredra ansöker socialtjänsten i staden om LVM hos förvaltningsrätten när så är nödvändigt och kriterierna i lagstiftningen är uppfyllda. Tvångsvården kan utgöra en livräddande funktion, bistå med drogfri tid och på så vis möjliggöra en positiv utveckling som inte hade varit möjlig genom frivillig vård inte varit möjlig.

Om vård enligt LVM blir aktuellt är det väsentligt att vården som ges är av god kvalitet, och så även efterföljande vård. Under vårdtiden är det av vikt att planera för eftervården tillsammans med den enskilde och andra berörda huvudmän. Staden har en referensgrupp tillsammans med SiS i syfte att förbättra rutiner och samverkan mellan huvudmännen och på så vis öka förutsättningarna för en lyckad LVM-vård samt övergång till frivilliga insatser.

Sammanfattningsvis innebär målgruppens komplexa problematik att det behövs ett varierat utbud av insatser, med allt ifrån heldygnsvård enligt LVM till öppenvård och sociala insatser.

Biståndsbedömda insatser under 2021

Tabell 6:10 Antal beviljade biståndsbedömda insatser till personer 21 år och äldre under 2021, redovisat per kön och summerat i unika personer

Insatser	Kvinnor	Män	Totalt
Placering vid behandlingshem HVB	24	45	69
Placering vid LVM-hem*	11	17	28
Placering vid stödboende/omvårdnadsboende på institution (HVB)	130	429	559
Träningsboende	24	81	105
Placering på akutboende (tidigare kallat härbärge)	104	373	477
Placering för stöd-/omvårdnadsboende i familjehem	8	12	20
Individuellt behovsprövat öppen vård inkl. provtagning	274	693	967
Boendestöd	93	291	384
Case Manager Missbruk	84	195	279
Försöks-, tränings- och jourlägenheter	121	389	510
Andra boendeformer (t.ex. kollektivboende)	208	790	998
Övriga insatser**	23	27	50
Totalt	1104	3342	4446
Unika personer	587	1779	2366

Källa: Sociala System.

* Avser både omedelbart omhändertagande enligt 13§ LVM och intagning enligt 4§ LVM. Omedelbart omhändertagande behöver inte nödvändigtvis ha föranlett vård inom SiS LVH-hem. Siffrorna för intagningar inom SiS LVM-vård återfinns i figur 6.2.

** I övriga insatser ingår hotellboende, vandrarhemsboende, skyddat boende, övriga placeringar vid institution (ej HVB), placering för vård i familjehem och kontaktperson.

Siffrorna i tabellen ovan skiljer sig åt i jämförelse med övriga tabeller i kapitlet rörande insatser. Det beror på att aktuell tabell visar antal insatser till personer 21 år och äldre och inte insats per unik person.

2 366

personer har beviljats
4 446 biståndsbedömda
insatser.

Under 2021 har totalt 2 366 personer beviljats 4 446 biståndsbedömda insatser. Antalet kvinnor är 587 personer (25 procent) och antalet män 1 779 personer (75 procent). Under 2020 var det 2 423 personer som beviljades 4 551 biståndsbedömda insatser. Jämfört med 2020 har det under 2021 skett en minskning av antalet personer och biståndsbedömda insatser, med 57 personer (två procent) och 105 insatser (två procent).

Totalt är de två vanligaste insatserna under 2021 andra boendeformer följt av individuellt behovsprövad öppenvård. För kvinnor är de två vanligaste insatserna individuellt behovsprövad öppenvård följt av andra boendeformer. Bland män är samma insatser vanligast, men i omvänd ordning.

Siffrorna för både 2020 och 2021 visar att varje person i regel mottagit cirka två insatser. Att personer mottar fler än en insats kan förklaras med att det ofta krävs ett långtgående stöd och samtidiga insatser för att möta individens behov av stöd inom flera livsområden. Utöver stöd och behandling kopplat till missbruket är bland annat stöd kopplat till boende, ekonomi, sysselsättning och psykisk ohälsa viktiga livsområden att fokusera på för att stödja den enskilde i sin återhämtningsprocess.¹⁷

Indikator vuxen/missbruk

En indikator är ett tal som följs över tid och som ska visa om utvecklingen går i rätt riktning och i rätt takt samt ge underlag för åtgärder och beslut.

Indikatorn för vuxen/missbruk definieras som andel personer som själv upplever att de får en förbättrad situation av insatsen/insatserna de fått från socialtjänsten.

Målgrupp och insamlingsmetod

Populationen är klienter inom vuxen/missbruk som under oktober månad hade ett fysiskt uppföljningssamtal med sin handläggare. Uppgifterna om dessa samlades in via en pappersenkät som klienten på egen hand fyllde i under uppföljningssamtalet. Undersökningen genomfördes som en totalundersökning. Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor fick totalt in enkäter från 228 respondenter. Av dem svarade 210 respondenter att de vill delta i undersökningen, och resultaten bygger på dessa svar.

Frageställningen i enkäten var enligt följande: Om du tänker på det senaste året, hur har din situation förändrats av det stöd du har fått från socialtjänsten när det gäller missbruk? Möjliga svarsalternativ var: förbättrats mycket, förbättrats något, oförändrat, försämrats något, försämrats mycket, vet ej/har ingen uppfattning. Indikatorn mäts genom summan av andelarna för ”förbättrats mycket” och ”förbättrats något”.

Resultat indikator

Indikatorn för vuxen/missbruk för hela staden är 79. Det är således 79 procent som upplever att de får en förbättrad situation av insatsen/insatserna de fått från socialtjänsten. När resultatet delas upp efter kön så kan det konstateras små skillnader. Resultatet för kvinnor är 77 och för män 80. Detta är första året som indikatorn tas fram och det är tänkt att dess utveckling ska följas över tid.

Brukardelaktighet

Staden har en stadsövergripande brukarreferensgrupp inom verksamhetsområdet missbruk och beroende. I brukarreferensgruppen ingår representanter från brukar- och intresseorganisationer. Stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa representeras i referensgruppen av chefer från stadens missbruksenheter. Forumet möjliggör ett informationsutbyte och inhämtande av synpunkter från brukare. Brukardelaktighet möjliggör kunskap om målgruppens behov och erfarenheter. Genom delaktighet och dialog ger det professionen och beslutsfattare bättre underlag för att skapa god kvalitet och service.¹⁸

¹⁷ Forsknings- och utvecklingsenhet (FoU) Södertörn (2020). *Blir det bättre om vi samverkar. En studie av tillämpningen av SIP för personer med psykisk ohälsa och beroendeproblematik*. FoU Södertörns skriftserie nr 176/20.

¹⁸ Socialstyrelsen (2013). *Att ge ordet och lämna plats. Vägledning om brukarinflytande inom socialtjänst, psykiatri och missbruks- och beroendevården*. Art.nr. 2013-5-5.

Effekter av covid-19

Socialnämnden fick i uppdrag i budget 2021 att stödja stadsdelsnämnderna i att identifiera samt analysera följderna för särskilt utsatta grupper med anledning av covid-19 pandemin. I rapporten *Analys av följder av covid-19-pandemin på utsatta grupper* framgår att det i statistiken från stadens verksamheter inte går att utläsa några tydliga effekter av covid-19 pandemin kopplat till missbruk och beroende.

Genom intervjuer med medarbetare i stadens verksamheter och andra aktörer har intervjupersonerna identifierat redan synliga följder på olika målgrupper. I intervjuerna har det även lyfts potentiella risker och behov framåt kopplade till grupper där mörkertalen antas vara höga eller där följderna från pandemin förväntas bli synliga längre fram. Studiens resultat om följder av pandemin på särskilt utsatta grupper sammanfattas utifrån tre kategorier:

- Redan identifierade följder.
- Troliga befintliga följder som inte med säkerhet kan identifieras.
- Möjliga följder på sikt.

Redan identifierade följder

Enligt intervjupersonerna upplevs många personer i ett aktivt missbruk må sämre till följd av att stöd- och behandlingsinsatser stängts ned och att isoleringen ökat under pandemin. Enligt verksamheterna är det digitala utanförskapet i målgruppen stort och digitala insatser har därmed varit svåra att genomföra. Bland personer med drogmissbruk identifieras ökad frustration och ökad risk för våld inom gruppen. Aktörer som möter målgruppen menar att den ökade frustrationen och våldet troligtvis är följder av nedstängda insatser i kombination med att stängda landsgränser har gjort det svårare att få tag på droger. Enligt aktörerna har de droger som gått att få tag på varit av sämre kvalitet, vilket medfört ökade risker för ytterligare ohälsa och frustration.

Troliga befintliga följder som inte med säkerhet kan identifieras

De personer som har intervjuats inom stadens verksamheter som arbetar med missbruk och beroende tror att det finns en risk att alkoholmissbruk, drogmissbruk och spel om pengar har ökat under pandemin utan att dessa följder hittills gått att identifiera. Det tar tid från det att en person påbörjar ett riskbruk eller riskbeteende till att missbruket är så pass allvarligt att personen är i behov av akut stöd och hjälp. Verksamheterna uppger därför att det är svårt att avgöra när dessa förväntade följder blir synliga inom socialtjänsten.

Möjliga följder på sikt

Att stödinsatser har ställts in, förändrats och valts bort under pandemin kan tänkas ha följder på sikt för stadens verksamheter och för enskilda som har behov av stöd. I intervjuerna framkommer att det finns risk att en ”social skuld” har byggts upp under pandemin. Hur omfattande denna skuld är och hur många fler personer som kan vara i behov av extra stöd av socialtjänstens insatser framåt har verksamheterna svårt att avgöra i dagsläget.

Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin (CES) rapporterar att tidigare erfarenheter visar att ekonomiska kriser kan påverka både förekomsten av missbruk och beroende och samhällets insatser till individerna med dessa problem. Efter de ekonomiska kriserna 1990–1994 och 2008–2009 följde till exempel förändrade missbruksmönster och ökad psykisk ohälsa i många länder. I relation till covid-19 har även risker kopplat till missbruk identifierats och under hösten 2020 rapporterades det om att det fanns indikationer om fler missbruksärenden.¹⁹

¹⁹ Stockholms stad (2021). *Analys av följder av covid-19-pandemin på särskilt utsatta grupper*. Dnr 2.3.1-34/2021.

I statistiken från stadens verksamheter går det inte att utläsa några tydliga effekter av covid-19 pandemin kopplat till missbruk och beroende.

Hemlöshet

Målgruppsbeskrivning

Hemlöshet kan ses som ett resultat av en kombination av många olika risk- eller sårbarhetsfaktorer. De olika faktorerna i sig behöver inte orsaka hemlöshet utan det är en fråga om ett mångdimensionellt problem¹. Faktorer som läget på bostads- och arbetsmarknaden och ekonomisk konjunktur tillhör den strukturella dimensionen, medan en persons familj och sociala nätverk är faktorer inom en relationell dimension. I den individuella dimensionen återfinns faktorer som missbruk, beroende, kriminalitet, psykisk och fysisk ohälsa. En del forskare² belyser även en institutionell dimension, inom vilken faktorer som till exempel tillgång till välfärdstjänster och kommunala boendialternativ spelar in.

Stockholms stad använder följande definition av hemlöshet:

- Som personer i hemlöshet räknas de som saknar egen eller förhyrd bostad och som inte bor i något stadigvarande inneboendeförhållande samt är hänvisade till tillfälliga boendialternativ eller som sover utomhus.
- Personer som bor på institutioner, i familjehem, annan vårdinrättning eller akuta boendelösningar och som inte har någon bostad ordnad vid en eventuell utskrivning räknas också som levande i hemlöshet.
- Som personer i hemlöshet räknas också de som tillfälligt bor hos olika kamrater eller bekanta (max tre månader).

Däremot räknas inte de som bor i andra hand eller hos någon anhörig som personer i hemlöshet. Inte heller personer som bor i en försökslägenhet, i Bostad först eller inom SHIS Bostäder med tidsbegränsat andrahandskontrakt.

Stadens program för att motverka hemlöshet 2020–2025

Stockholms stads program för att motverka hemlöshet 2020–2025³ antogs av kommunfullmäktige 14 juni 2021. I programmet beskrivs dels de insatser och verktyg som stadens socialtjänst kan använda till stöd för personer i processer ur hemlöshet, dels de förhållningssätt som ska prägla socialtjänstens arbete med att motverka hemlöshet. Programmet är en fortsättning på Stockholms stads program mot hemlöshet 2014–2019 och har tagits fram utifrån utvärderingar som gjorts av arbetet under föregående programperiod, utifrån workshops och hearings med representanter från socialtjänsten, ideella organisationer och brukarorganisationer samt med utgångspunkt från bästa tillgängliga kunskap.

¹ Swärd, Hans. 2004. Att förklara hemlöshet. *Socialmedicinsk tidskrift* nr 1/2004:8-13.

² Se exempelvis Nordfeldt, Marie. 2012. A Dynamic Perspective on Homelessness: Homeless Families in Stockholm. *European Journal of Homelessness* 6 (1): 105-123.

³ Socialförvaltningen, dnr: 3.1.1–849/2019.

Programmets mål

- Antalet personer i hemlöshet ska minska.
- Antalet barnfamiljer som lever i osäkra boendeförhållanden ska minska.
- Antalet hushåll som vräks ska minska.
- Antalet personer i akut hemlöshet ska minska.
- Antalet personer i långvarig hemlöshet ska minska.
- Antalet hemlösa personer med komplex problematik i form av missbruk och/eller psykisk ohälsa ska minska.

Den första målsättningen, att antalet personer i hemlöshet ska minska, ska betraktas som övergripande medan de övriga fem målsättningarna är specificerade och tar sikte på olika grupper som lever i eller riskerar att hamna i hemlöshet.

Tre strategier för att motverka hemlöshet

Programmet är indelat i tre strategier för socialtjänstens arbete med att motverka hemlöshet. Utifrån varje strategi beskrivs sedan arbetssätt och eventuella åtgärder.

- Att förebygga hemlöshet.
- Att möta den akuta hemlösheten.
- Steget vidare till eget boende.

Socialförvaltningen har genom sin samordnande och övergripande roll huvudansvaret för att följa upp programmet på stadsövergripande nivå. Socialförvaltningens återkommande kartläggningar är till stor del utgångspunkt för uppföljning av måluppfyllelsen. Stadsdelsnämnderna ansvarar för att analysera sina egna resultat och ta fram förslag till lokala åtgärder i syfte att öka måluppfyllelsen.

Vräkningsförebyggande arbete

Personer som en gång blivit vräkta har som regel svårt att återinträda på bostadsmarknaden. Av den anledningen är det angeläget att i möjligaste mån förebygga och förhindra vräkningar.

Flertalet stadsdelsnämnder bedriver ett aktivt och strukturerat vräkningsförebyggande arbete och har avsatt särskilda resurser för detta. Barnfamiljer är en prioriterad målgrupp i samtliga stadsdelsnämnders vräkningsförebyggande arbete.

Kronofogdemyndigheten rapporterade in 413 registrerade ansökningar om vräkning för personer med tillhörighet i Stockholms stad år 2021, varav 197 (48 procent) verkställdes. Det var en ökning av antalet verkställda vräkningar med 18 stycken jämfört med 2020 då 179 avhysningar verkställdes.

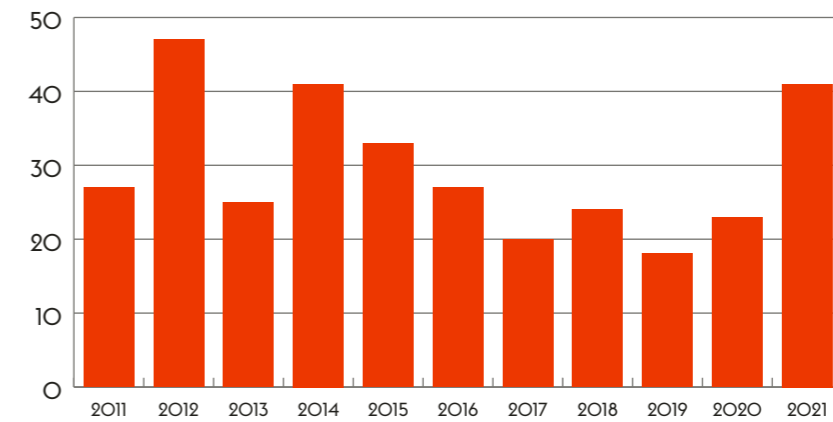
Motsvarande siffror för hela landet var 6 324 registrerade ansökningar och 2 560 (40 procent) verkställda avhysningar. Det innebär att personer med tillhörighet i Stockholms stad stod för åtta procent av Sveriges samtliga verkställda avhysningar under året, vilket är samma andel som år 2020.

Avhysningar där barn är berörda i Stockholms stad

Sedan 2008 tar Kronofogdemyndigheten fram statistik över antalet verkställda avhysningar där barn berörs. Med berörd avses att barnet bor stadigvarande, bor växelvis eller har umgänge med en vräkt förälder eller vräkta föräldrar mer än 30 dagar per år. Också barn till föräldrar som är inneboende eller andrahands-hyresgäster som blir avhysta räknas som berörda.

I hela landet påverkades totalt 572 barn (298 vräkningar) av en verkställd avhysning 2021. I Stockholms stad påverkades 41 barn (22 vräkningar) av en verkställd avhysning, vilket motsvarar sju procent av alla barn som berörts av en verkställd avhysning i hela landet. Det är det högsta antalet som noterats sedan år 2014. Stadens andel av vräkningar som berörde barn har alltså ökat något sedan 2020, då Stockholms stad stod för fem procent (23 barn och femton vräkningar) av avhysningarna som berörde barn i förhållande till hela landet.

Figur 7:1 Antal berörda barn i verkställda beslut om avhysning i Stockholms stad 2011–2021

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Under 2019 trädde ny skärpt lagstiftning om oriktiga hyresförhållanden i kraft.⁴ Lagen tillkom genom regeringens proposition 2018/19:107 "Åtgärder mot handel med hyreskontrakt". Syftet med ändringarna uppges i propositionen vara att få en bättre fungerande hyresbostadsmarknad genom åtgärder mot svarthandel med hyreskontrakt och annan missbruk av hyresrätter. Stadens bostadsbolag har under flera år arbetat systematiskt med att identifiera oriktiga hyresförhållanden, avsluta hyresavtal där hyresgästen förverkat sin hyresrätt och ställa berörda lägenheter till förfogande för sökande i bostadskön.

Barnfamiljer som bor otillåtet i andra hand berörs när förstahandshyresgästen blir vräkt. Stadens inriktning är att en barnfamilj som hamnar utan bostad till följd av otillåten andrahandsuthyrning ska följas upp på samma sätt som familjer som blir vräkta från ett förstahandskontrakt. En förutsättning för att detta stöd ska kunna ges är dock att socialtjänsten får kännedom om den aktuella familjen.

Då bostadsbolagen saknar avtal med personer som hyr olovligen i andra hand är de enligt Dataskyddsförordningen (GDPR, The General Data Protection Regulation) förhindrade att dela den informationen med socialtjänsten. I de fall bostadsbolagen känner till att det är en barnfamilj som hyr olovligen kan de dock bryta sekretessen om de gör en orosanmälan gällande barnet/barnen. Under åren 2020 och 2021 har socialförvaltningen genomfört kunskapshöjande insatser riktade till bostadsbolagen i syfte att öka deras benägenhet att använda sig av orosanmälan för att kommunicera kännedom om barnfamiljer som riskerar att hamna utan bostad till följd av otillåten andrahandsuthyrning.

⁴ SFS 2019:523 Lag om ändring i jordabalken.

Stockholms stads program för att motverka hemlöshet 2020–2025 antogs av kommunfullmäktige 14 juni 2021.

Barnfamiljer med socialtjänstkontakt som lever under osäkra boendeförhållanden

Definitionen av barnfamiljer som lever under osäkra boendeförhållanden skiljer sig från stadens definition av hemlöshet. Barnfamiljer som lever under osäkra boendeförhållanden definieras enligt följande:

Familjer eller ensamstående med hemmavarande barn⁵ under 18 år som saknar egen eller förhyrd bostad och som inte bor i något stadigvarande andrahands- eller inneboendekontrakt och därför är hänvisade till tillfälliga boendalternativ. Dessutom familjer eller ensamstående med barn som vistas på institutioner, i familjehem eller annan vårdinrättning och inte har någon ordnad bostad vid utskrivning.

Enligt stadens definition av hemlöshet räknas inte boende i försökslägenhet eller inom SHIS Bostäder som en hemlöshetsituation. I socialnämndens regelbundna kartläggningar av barnfamiljer som lever under osäkra boendeförhållanden omfattas dock barnfamiljer som bor i försökslägenhet eller inom SHIS. Anledningen till att en bredare definition används i de kartläggningarna är att de aktuella boendelösningarna inte är permanenta, samtidigt som de berör barn.

Socialnämnden har sedan 2004 vartannat år genomfört kartläggningar av barnfamiljer som saknar stadigvarande bostad och som har kontakt med någon av stadens enheter inom socialtjänstens myndighetsutövande verksamheter. Den senaste kartläggningen genomfördes i april 2021⁶.

Kartläggningen för 2021 omfattar barnfamiljer som socialtjänsten i Stockholms stads stadsdelsnämnder har kontakt med, som är aktuella för ansökan, utredning eller insats och som levde under osäkra boendeförhållanden under april 2021. Nytt för 2021 års kartläggning var att nyanlända familjer som är anvisade enligt bostättningslagen, ingår i etableringen⁷ och har socialtjänstkontakt på en stadsdelsnämnd ingick i kartläggningens målgrupp. Målgruppen nyanlända redovisas i separata tabeller i kartläggningen. Syftet med det är att upprätthålla jämförbarhet i förhållande till tidigare kartläggningar.

Totalt rapporterades 433 barnfamiljer in till kartläggningen, varav 133 registrerades som nyanlända. Av de 133 hushåll som inrapporterats som nyanlända uppgavs 81 barnfamiljer (61 procent) bo i SHIS boende för nyanlända och 37 barnfamiljer (28 procent) inom SHIS boende för barnfamiljer inom den bostadssociala delen av SHIS verksamhet. Sammanlagt innebär det att hela 89 procent av de hushåll som inrapporterats som nyanlända bodde på SHIS.

SHIS var också den överlägset vanligaste boendeformen bland de 300 inrapporterade barnfamiljer som inte uppgetts vara nyanlända. Av dessa bodde 173 barnfamiljer (58 procent) inom SHIS. De flesta (49 procent) i boende för barnfamiljer, medan nio procent av de som rapporterats in uppgavs bo i SHIS boende för nyanlända.

Bland de 300 barnfamiljer som inte uppgetts vara nyanlända rapporterades 40 familjer (13 procent) bo i försöks- eller träningslägenheter, vilket leder till slutsatsen att majoriteten (71 procent) av de inrapporterade barnfamiljerna bodde i boendeformer av mer stadigvarande karaktär. I 2019 års kartläggning var motsvarande andel 60 procent, medan andelen endast var 43 procent i 2017 års kartläggning. Över en fyraårsperiod har det alltså skett en betydande procentuell ökning av andelen hushåll i boendelösningar av mer stadigvarande karaktär.

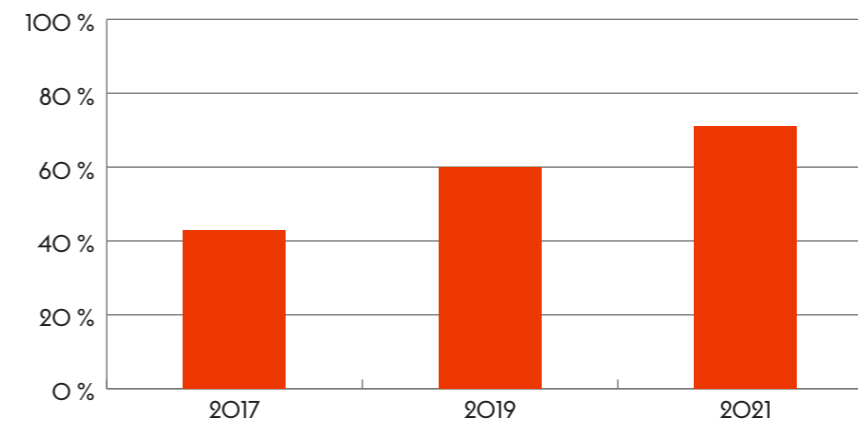
Över en fyraårsperiod har det skett en betydande procentuell ökning av andelen hushåll i boendelösningar av mer stadigvarande karaktär.

⁵ Hemmavarande barn innebär att barnet/barnen bor hos föräldrarna/föräldern helt eller delvis.

⁶ Socialförvaltningen, dnr: 3.1.1-201/2021.

⁷ Etableringsperioden motsvarar den tid en individ kan ingå i Arbetsförmedlingens etableringsprogram, vilket är maximalt 36 månader.

Figur 7:2 Kartlagda barnfamiljer i boendeformer av mer stadigvarande karaktär åren 2017–2021. Andel procent av samtliga kartlagda

Källa: Socialförvaltningens kartläggningar.

Den handlingsplan för socialtjänstens arbete med barnfamiljer som lever i osäkra boendeförhållanden 2017–2019, som var en bilaga till tidigare program mot hemlöshet, har integrerats i stadens program för att motverka hemlöshet 2020–2025. Programmet föreskriver att fem principer ska vägleda socialtjänstens arbete med barnfamiljer som lever i eller som riskerar att hamna i osäkra boendeförhållanden:

- Barnets rättigheter och barnets perspektiv beaktas i alla ärenden där det finns barn som lever under osäkra boendeförhållanden.
- Långsiktiga boendelösningar ska alltid eftersträvas.
- Korta beslutstider ska så långt det är möjligt undvikas.
- Inga barnfamiljer ska vräkas utan att det finns ett alternativt boende.
- Barn ska inte behöva byta skola eller förskola vid flytt till ett tillfälligt boende.

Socialtjänstens ansvar för bostadsanskaffning

Situationen på bostadsmarknaden är i de flesta av Sveriges kommuner mycket ansträngd och många människor, framförallt personer utan fast arbete, med låg inkomst och avsaknad av boenderefereanser, har svårt att hitta en bostad. Enligt *lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (2000:1383)* ska varje kommun planera för bostadsförsörjningen i syfte att skapa förutsättningar för alla kommuninvånare att leva i goda bostäder.

Socialtjänstlagen⁸, fortsättningsvis kallad SoL, saknar däremot bestämmelser som ger bostadslösa en allmän rätt att få en bostad av socialtjänsten. Av praxis från Högsta förvaltningsdomstolen⁹ framgår att två kriterier ska vara uppfyllda för att rätt till bistånd till stadigvarande självständigt boende ska föreligga, dels ska den enskilde vara helt bostadslös och dels ska hon eller han ha speciella svårigheter att på egen hand skaffa en bostad. Det är inte tillräckligt att man har allmänna svårigheter, exempelvis på grund av en ansträngd situation på den lokala bostadsmarknaden, utan det ska vara fråga om sådana speciella svårigheter som följer av att man tillhör en socialt utsatt grupp.

⁸ Socialtjänstlag (2001:453).

⁹ RÅ 1990 ref. 119 och RÅ 2004 ref. 130.

Något förenklat kan detta förstås som att de personer som kan komma ifråga för bistånd i form av en fast bostad är personer som skulle behöva bistånd från socialtjänsten för att tillgodose sitt behov av bostad även om tillgången på prisöverkomliga bostäder var god. De personer som då skulle komma ifråga är personer som till följd av missbruk/beroende och/eller psykisk ohälsa har behov av individuellt stöd för att såväl få som att behålla en bostad samt personer som till följd av exempelvis en vräkningshistorik har svårt att bli godkända som hyresgäster. För att en person enligt aktuell rättspraxis ska anses ha rätt till bistånd till egen fast bostad krävs i allmänhet att personen behöver stöd både för att bli godkänd som hyresgäst och för att kunna behålla en bostad.

Det är alltså inte socialtjänstens skyldighet att tillgodose behovet av bostad i allmänhet. I akuta situationer träder dock socialtjänstens yttersta ansvar in. Högsta förvaltningsdomstolen har i RÅ 1990 ref 119 uttryckt att: ”I sådana fall, där den biståndssökande står helt utan tak över huvudet och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt, är socialnämnden skyldig att ordna logi. Detta kan innebära att socialnämnden försäkras sig om att den enskilde verkligen blir inhyst någonstans och/eller bistår med kostnaden.”

Medan rätten till bistånd till stadigvarande bostad enligt rättspraxis endast omfattar personer som hör till särskilt utsatta grupper gäller rätten till akut bistånd alla personer som bor eller vistas i en kommun som står utan tak över huvudet och som inte själva kan tillgodose sitt behov. Stadens ställningstagande kring rätten till akut bistånd till tak över huvudet uttrycks genom *Tak över huvudet-garantin*.

Tak över huvudet-garantin

Tak över huvudet-garantin (TÖG) har funnits i Stockholms stad sedan 1999 och innebär att kommuninvånare i Stockholms stad som lever i akut hemlöshet alltid ska kunna erbjudas tak över huvudet.

TÖG utgår ifrån följande:

- TÖG kan förstås som en lokal tillämpning i Stockholms stad för nödprövning av akut bistånd enligt SoL till tak över huvudet utanför kontorstid.
- TÖG ersätter inte sedvanlig nödprövning enligt SoL som görs av respektive stadsdelsnämnd under dagtid.
- Eftersom TÖG till sin utformning är en akut insats i syfte att avvärja nöd kan logi enligt TÖG endast beviljas för en eller maximalt några enstaka nätter i taget. Det är inte möjligt att bevilja mer stadigvarande boendeformer inom ramen för TÖG.

I dokumentet *Tak över huvudet-garantin i Stockholms stad. Stöd för tillämpning*¹⁰ beskrivs vilka insatser som inom ramen för garantin är tillgängliga för olika grupper av personer som kan befinna sig i akut hemlöshet.

Beläggning på stadens akutboenden

För vuxna personer över 20 år med missbruks/beroendeproblematik som inte har medföljande barn förverkligas tak över huvudet-garantin oftast på något av stadens akutboenden. Stadsdelsnämnder och socialförvaltningens enhet för hemlösa kan bevilja personer bistånd i form av placering på akutboende utan att det sker inom ramen för TÖG. I december 2021 fanns totalt sju akutboenden varav tre drivs av staden. Två verksamheter får bidrag från staden och ytterligare en verksamhet är upphandlad.

Två akutboenden, Hvilan och BoKlara, tar enbart emot kvinnor medan akutboendet H-huset inte har några fasta platser reserverade för varken kvinnor eller män utan anpassar utbud utifrån efterfrågan. Akutboendet Aspudden tar emot kvinnor som ingår i par med en placerad man. De resterande tre akutboendena tar enbart emot män.

Tabell 7:1 Beläggning på stadens akutboenden fördelat på verksamhet åren 2019–2021

Verksamhet	Platsantal	Beläggning 2019 (%)	Beläggning 2020 (%)	Beläggning 2021 (%)
Hvilan (kvinnor)	21	94	88	98
BoKlara (kvinnor)	10	88	102	95
Grimman (män)	30	99	88	92
Aspudden (män, par)	30	89	92	93
Midsommarkransen (män)	30	88	77	80
BoCenter (män)	20	100	104	102
H-huset (män, kvinnor)	55	86	76	63

Källa: Egenrapporterade uppgifter.

Anledningen till att akutboendet BoCenter redovisar en årsbeläggning som överstiger 100 procent är att de byggt om sina lokaler och därmed har fått ett par extra enkelrum, vilka periodvis har belagts under året.

Akutboendet H-huset har med anledning av covid-19 sedan mars månad 2020 tillhandahållit sju akutboendeplatser i en separat byggnad för att kunna ta emot personer med misstänkt eller konstaterad smitta. Platserna finns på en egen avdelning med separata in- och utgångar. I anslutning till avdelningen finns en mobil enhet med dusch och toalett i syfte att undvika smitta i gemensamma duschtrymmen.

Majoriteten av de särskilda covid-platserna har under året varit avsatta för socialjourens behov av att under jourtid kunna placera personer med misstänkt eller konstaterad smitta, men också stadsdelsnämnders behov har kunnat tillgodoses.

TÖG för personer utan behov av det personaltöd som finns på akutboenden förverkligas oftast på hotell- eller vandrarhemsboenden. I kapitlet *Ekonomiskt bistånd* beskrivs omfattning och utveckling av bistånd till hotell- och vandrarhemsboenden närmare.

Socialförvaltningens stadsövergripande verksamheter för personer som lever i hemlöshet

Enheten för hemlösa

Kommuninvånare som lever i hemlöshet och som inte har haft kontakt med en stadsdelsnämnd under de senaste två åren ska vända sig till socialförvaltningens enhet för hemlösa. Enheten ger stöd i frågor som rör logi och olika former av boendestöd och behandling. Utöver frivilliga insatser handläggs även *lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM)* på enheten. Enhetens uppdrag är att tillhandahålla olika former av insatser som syftar till ett varaktigt boende och medverka i klientens process ut ur hemlöshet.

Enheten för hemlösa är organiserad i sektioner: en mottagningssektion, en försörjningsstodssektion, en sektion för vuxna, en sektion för vård och omsorg samt en administrativ sektion.

Enheten för hemlösa är samlokaliserade med Capio Pelarbackens öppenvårdsmottagning för hemlösa, Medborgarkontoret för hemlösa och uppsökarteamet för vuxna i ett hemlöshetscentrum för vuxna. Samlokaliseringen av verksamheterna syftar till att underlätta individens kontakter och till att främja samverkan verksamheterna emellan.

I slutet av 2021 var 714 personer (127 kvinnor och 587 män) aktuella inom socialnämndens verksamhet vid enheten för hemlösa.

714

personer (127 kvinnor och 587 män) var i slutet av 2021 aktuella inom socialnämndens verksamhet vid enheten för hemlösa.

Tak över huvudet-garantin innebär att kommuninvånare i Stockholms stad som lever i akut hemlöshet alltid ska kunna erbjudas tak över huvudet.

¹⁰ Socialförvaltningen, dnr: 3.1.1-528/2019.

Uppsökarteamet

Uppsökarteamet har under perioden januari till och med november 2021 arbetat i 198 ärenden, varav 53 var kvinnor och 145 var män. Det är något färre ärenden än tidigare år. Uppsökarna har upplevt att det under den pågående pandemin varit färre hemlösa personer som vistats i offentliga miljöer, förutom på Centralstationen där det i stället varit fler.

Centralen-satsningen

Sedan 2019 pågår ett samverkansprojekt på Centralstationen mellan olika aktörer, kallat "Centralen-satsningen". Initiativet är sprunget ur projektet *Vision Klara*, en satsning kring stadsdelen Klara i Stockholm, där polis och socialtjänst samverkar för att skapa trygghet kring området. Verksamheterna som samverkar på Centralstationen är:

- Uppsökarteamet och EU-teamet från socialförvaltningen.
- Enheten för hemlösas funktion förstärkt myndighetsutövning på fält.
- Norrmalms stadsdelsförvaltning.
- Capho Vård för hemlösa.
- Jernhusen AB.
- LPO Norrmalm.
- Stockholms Stadsmission (Nattjouren).

Projektet initierades då flera aktörer observerat ett behov av en satsning kring de personer i hemlöshet som återkommande vistas på Centralstationen. Centralen-satsningen är från socialnämndens sida permanentad från och med 1 januari 2022 med två uppsökande socialsekreterare som arbetar heltid på Centralstationen och Cityterminalen.

Enheten för hemlösa har en socialsekreterare som arbetar med uppdraget förstärkt myndighetsutövning på fält. Mer om det uppdraget finns att läsa under rubriken *Insatser riktade till äldre personer som lever i hemlöshet*.

Den målgrupp som uppsökarteamet och de uppsökare som arbetar på Centralen ser störst utmaningar kring att nå är personer som lider av svår psykisk ohälsa. De lever ofta i en mycket utsatt situation samtidigt som de kan uppleva stort motstånd inför kontakter med både socialtjänst och sjukvård. Uppsökarteamet har under 2021 arbetat för att intensifiera samarbetet med Capho Vård för hemlösa med målsättningen att hitta nya sätt att nå fram till och arbeta med personer i målgruppen.

Medborgarkontoret för hemlösa

På Medborgarkontoret för hemlösa kan den som lever i akut hemlöshet träffa handläggare för information och råd och stöd i sociala frågor och i kontakt med andra myndigheter. Medborgarkontoret hjälper till med att länka vidare till ordinarie hjälpsystem som exempelvis socialtjänstens myndighetsutövande funktioner, Försäkringskassan eller Migrationsverket.

Medborgarkontoret har under perioden januari till november 2021 haft 1 111 kontakter varav 500 var fysiska besök och resten telefonmöten eller möten i andra verksamheter. Under samma period förra året hade Medborgarkontoret 2 079 kontakter, varav majoriteten utgjordes av fysiska besök. Att antalet kontakter minskade under 2021 jämfört med 2020 beror sannolikt på att det på grund av restriktioner varit färre besökare i lokalerna, att Medborgarkontoret för hemlösa haft stängt för drop-in och kontorets personal i stort sett inte kunnat besöka andra verksamheter.

En majoritet av Medborgarkontorets kontakter är med klienter som är aktuella på Enheten för hemlösa. Under perioden januari till november 2021 har Medborgarkontoret för hemlösa arbetat aktivt i 55 ärenden, varav 36 var män och 19 var kvinnor. Dessa personer har bland annat fått stöd i att etablera kontakt med socialtjänst, hjälp att ansöka om bistånd, överklaga avslagsbeslut samt med *rådgivning kring* boendefrågor på kort och lång sikt.

Boendeenheten

Boendeenhetens huvuduppdrag är att medverka i brukarens process ur hemlöshet. Enhetens verksamheter vänder sig till kvinnor och män som till följd av hemlöshet, missbruk, psykisk ohälsa eller andra svårigheter behöver stöd från socialtjänsten. Stödet som enheten erbjuder utgår från beställarens uppdrag och består av boendeinsatser som baseras på evidensbaserade metoder. Insatserna är individuellt anpassade efter den enskildes målsättningar och behov och syftar till att möjliggöra för brukaren att kunna leva ett så självständigt liv som möjligt utifrån sina egna förutsättningar.

Boendeenheten tillhandahåller totalt 702 platser fördelade på följande boendeformer:

- Akut- och planeringsboenden.
- Stödboenden med och utan drogtolerans.
- Omvårdnadsboenden.
- Vård- och omsorgsboende.

I slutet av året var 665 av 702 platser belagda, vilket motsvarar en beläggingsgrad om nära 95 procent. Under 2021 som helhet var beläggingsgraden 94 procent.

Boendeenheten har en placeringssamordnare som kan medverka vid utskrivning från slutenvård, såväl psykiatrisk, somatisk som beroendevård. Funktionen utnyttjas av samtliga stadsdelsnämnder samt socialnämndens verksamhet vid enheten för och uppdrag kommer från såväl missbruksenheter som äldreomsorg och socialpsykiatri. Placeringssamordnaren har under året varit involverad i närmare 182 individuella ärenden varav ett femtiotal inom ramen för *lagen om samverkan vid utskrivning från slutenvård och sjukvård (LUS)*.

Samtliga kvinnor och män som skrivits ut från slutenvård under 2021 har med stöd av placeringssamordnaren kunnat erbjudas en boendeplacering. I några fall fanns inte plats inom boendeenhetens verksamheter, till följd av platsbrist eller att den aktuella personen bedömdes ha för omfattande omvårdnadsbehov. I dessa fall kunde personerna ändå erbjudas boendeplacering efter att placeringssamordnaren lotsat vidare till någon av de verksamheter som staden har upphandlat.

Insatser riktade till äldre personer som lever i hemlöshet

Sedan maj månad år 2018 har satsningar riktade till äldre personer som lever i hemlöshet pågått inom olika enheter på socialförvaltningen. Boendeenheten har dels ställt om ett stödboende till ett seniorboende med 18 platser för personer över 55 år, dels tillhandahållit subventionerade drogfria utredningsplatser för äldre personer. Under 2021 har de subventionerade drogfria akutboendeplatserna för äldre i hemlöshet haft en låg beläggning. Beläggningen har minskat successivt sedan år 2019.

Socialjourens uppsökarenhet har en uppsökande funktion kallad äldrelots, vilken under 2021 har arbetat aktivt med 32 äldre personer i hemlöshet över 65 år. Av dessa personer var 27 män och fem kvinnor. Majoriteten av personerna har kunnat länkas vidare till socialtjänsten på en stadsdelsnämnd. Bland dem som inte aktualiserats på stadsdelsnämnd finns personer som inte önskat eller haft behov av kontakt med socialtjänst men som fått stöd i kontakt med pensionsmyndighet, sjukvård och att söka långsiktiga och kortsiktiga boendelösningar.

Äldrelotsen har kommit i kontakt med personerna bland annat genom uppsökarteamet, Centralen-uppsökarna, olika frivilligorganisationers dagverksamheter samt genom Capho Pelarbacken. Äldrelotsen har stöttat personerna med att ansöka om insatser som exempelvis boende med stöd, akut logi, ekonomiskt bistånd, att söka seniorlägenhet via Micasa samt att initiera kontakt med budget- och skuldrådgivning. Äldrelotsen har under året noterat ett generellt behov av budget- och skuldrådgivning bland personer i målgruppen.

94%

var boendeenhetens genomsnittliga beläggingsgrad under 2021.

Den uppsökande funktionen som äldrelots har under 2021 arbetat aktivt med 32 äldre personer i hemlöshet i Stockholms stad.

Enheten för hemlösa har en socialsekreterare som arbetar med uppdraget förstärkt myndighetsutövning på fält. Uppdraget innebär att utreda tillhörighet och att länka till rätt stadsdelsnämnd eller kommun för personer över 65 år som kommer i kontakt med Enheten för hemlösa samt att genomföra tillhörighetsutredningar utanför kontoret för personer som av olika anledningar har svårt att på egen hand ta kontakt med socialtjänsten. Funktionen förstärkt myndighetsutövning på fält syftar till att, i samarbete med socialjourens uppsökarenhet, nå personer som lever i akut hemlöshet och motivera dem till kontakt med socialtjänsten.

Försöks- och träningslägenheter

Insatsen försöks- och träningslägenhet är en resurs avsedd för personer som på grund av olika sociala problem behöver stöd från socialtjänsten för att kunna få, klara och behålla ett eget boende och som på egen hand inte blir godkända som förstahands-hyresgäster. Försöks- och träningslägenheter är biståndsinsatser enligt SoL.

Lägenheterna förmedlas av Bostadsförmedlingen i Stockholm AB efter förfrågan från stadsdelsnämnder eller socialförvaltningens boende- och behandlingsenhet. Stadsdelsnämnderna hyr lägenheterna av bostadsbolagen med förstahandskontrakt och hyr i sin tur ut lägenheterna med tidsbegränsade andrahandskontrakt till enskilda i målgruppen.

Syftet med försökslägenhet är att förstahandskontraktet, under förutsättning att boendet har fungerat, ska kunna överlåtas på den boende efter tidigast ett år. Träningslägenhet är i första hand tänkt att vara en förberedelse inför boende i försökslägenhet eller någon annan mer permanent form av boende.

Insatsen Bostad Först innebär ett försökslägenhetskontrakt samt tillgång till en case manager som såväl samordnar som ger stödinsatser. Bostad Först har ingått i socialförvaltningens boende- och behandlingsenhetens ordinarie utbud sedan 2016¹¹. Bostad Först riktar sig till personer med svår psykiatrisk problematik och missbruk som långvarigt levt i hemlöshet, och syftar till att ge denna målgrupp möjlighet till förbättrad livskvalitet genom ökad boendestabilitet.

Antalet försöks- och träningslägenheter som Bostadsförmedlingen i Stockholm ska förmedla beslutas i Stockholms stads budget varje år. Målet för 2021 var 600 lägenheter, varav 150 var avsedda som genomgångsbostäder via SHIS för målgruppen barnfamiljer i osäkra boendeförhållanden. Vid årets slut hade 380 lägenheter förmedlats. Av dessa förmedlades 320 stycken som försöks- och träningslägenheter, 49 som Bostad Först-lägenheter samt elva stycken via SHIS som genomgångsbostäder för barnfamiljer.

Boendeformen genomgångsbostad för barnfamilj innebär ett tidsbegränsat kontrakt om maximalt fem år. Målgruppen för dessa lägenheter är barnfamiljer som under lång tid levt i osäkra boendeförhållanden och som varit folkbokförda i Stockholms stad två år eller längre. Genomgångsbostad förmedlas av Bostadsförmedlingen efter framställan från SHIS, som ansvarar för administrationen av och stödet kopplat till denna boendeform. Stadsdelsnämnderna remitterar barnfamiljer till genomgångsbostad och ansvarar för uppföljning under boendetiden.

De genomgångsbostäder som förmedlas av Bostadsförmedlingen är ett komplement till de genomgångsbostäder som finns i SHIS Bostäders anläggningar. Utöver de elva genomgångsbostäder som förmedlades av Bostadsförmedlingen fick 441 barnfamiljer under året genomgångsbostad i SHIS anläggningar.

¹¹ Bostad Först bedrevs under åren 2010 till juni 2016 som ett metodutvecklingsprojekt mellan socialförvaltningen, Stockholms stadsmisson och Svenska Bostäder och övergick i permanent drift i socialförvaltningens regi i juni 2016.

Tabell 7:2 Antal av Bostadsförmedlingen förmedlade försöks- och träningslägenheter, Bostad Först-lägenheter samt genomgångsbostäder via SHIS 2021

Typ av lägenhet	Antal
Försöks- och träningslägenhet	320
Bostad Först-lägenhet	49
Genomgångsbostad SHIS	11
Totalt	380

Källa: Bostadsförmedlingen i Stockholm AB.

I slutet av december år 2021 fanns totalt 1 100 pågående insatser i form av försöks-, tränings- eller jourlägenheter i staden. Av dessa var 461 försökslägenheter, 594 träningslägenheter och 45 var jourlägenheter. Inom Bostad Först pågick 110 insatser, dessa redovisas som del av försökslägenhetsstatistiken.

Tabell 7:3 Antal försöks- tränings samt jourlägenheter i kommunen per den sista december 2021, fördelade per stadsdelsnämnd/socialförvaltningen samt totalt

Stadsdelsnämnd/SOF	Försökslägenhet	Träningslägenhet	Jourlägenhet
Rinkeby-Kista	21	52	*
Spånga-Tensta	29	35	*
Hässelby-Vällingby	37	54	4
Bromma	5	44	*
Kungsholmen	8	29	*
Norrmalm	15	*	*
Östermalm	10	15	*
Södermalm	24	58	7
Enskede-Årsta-Vantör	43	76	25
Skarpnäck	18	46	*
Farsta	28	*	*
Hägersten-Älvsjö	68	94	5
Skärholmen	12	41	*
Socialförvaltningen	143	49	*
Totalt	461	594	45

Källa: Egenrapporterade uppgifter.
* Antal under 4 redovisas ej.

Andelen kvinnor i insatsen försökslägenhet var 35 procent, medan andelen män var 65 procent. Fördelningen i insatsen träningslägenhet var snarlik, 38 procent av de som hade insatsen var kvinnor medan 62 procent var män. I Bostad Först utgjorde kvinnor 30 procent av de boende vid årets slut. I insatsen jourlägenhet såg könsfördelningen annorlunda ut, där utgjorde kvinnor 93 procent av de personer som i december månad hade insatsen medan män utgjorde 6 procent. Insatsen jourlägenhet används främst för målgrupperna våldsutsatta eller barnfamiljer i behov av ett kortvarigt boende för att lösa en akut situation.

Personer som beviljas bistånd till boende i försöks- eller Bostad Först-lägenhet räknas inte som att de lever i hemlöshet enligt stadens definition, och ingår därför inte i stadens kartläggningar av antalet personer som lever i hemlöshet. Detta då biståndet syftar till att den enskilde ska överta förstahandskontrakt på lägenheten och därigenom utträda ur hemlöshet. Boende i träningslägenhet samt i varianten jourlägenhet definieras dock som hemlöshetsituationer, eftersom dessa kontrakt inte kan övertas av den boende.

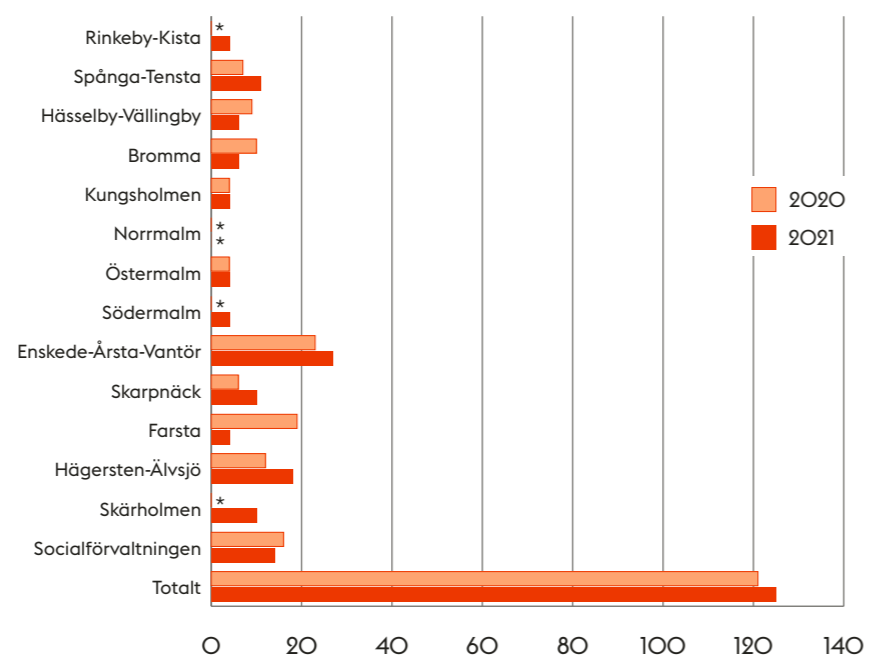
30%

av de boende i Bostad Först var kvinnor.

125

lägenheter övergick under 2021 från försöks- till förstahandskontrakt.

Figur 7:3 Antal försökslägenheter som övergått till eget kontrakt, per stadsdelsnämnd/socialförvaltningen samt totalt under år 2020 resp. 2021

Källa: Egenrapporterade uppgifter.
*Antal under 4 redovisas ej.

Under 2021 övergick 125 lägenheter från försöks- till förstahandskontrakt. Antalet kontraktsövertaganden ligger på samma nivå som under 2020 då 121 lägenheter övergick från försöks- till förstahandskontrakt. Jämförelser längre bak i tiden är inte möjliga att göra, då uppgifter om antalet kontraktsövertaganden samlades in och sammanställdes för första gången år 2020.

Övriga målgrupper och boendeformer

I de följande avsnitten redogörs för boendefrågor för grupper som inte lever i hemlöshet enligt stadens definition eller av andra orsaker inte omfattas av stadens program för att motverka hemlöshet.

SHIS Bostäder

SHIS Bostäder är Stockholms stads bostadssociala resurs. SHIS tillhandahåller socialtjänsten i Stockholms stad olika boendelösningar med eller utan kompletterande biståndsbedömd stödsinsats, vilket möjliggör för socialtjänsten att remittera hushåll som inte uppfyller kriterierna för rätt till bistånd enligt SoL till bostadsanskäffning.

För att få en genomgångsbostad via SHIS krävs en remiss från en stadsdelsnämnd. Grundkraven är att den sökande ska vara folkbokförd i Stockholms stad, vara aktuell inom stadens socialtjänst samt ha uppehållstillstånd.

Målet är att den boende snarast möjligt ska komma vidare till ett mer permanent boende. Boendetiden på SHIS är, oavsett boendeform, maximalt fem år. Det beror på att fem år är den tid som hyresnämnden maximalt kan medge avstående av besittningsskydd¹². De olika boendeformer som SHIS tillhandahåller är:

- Avtalat boende för ungdom, vuxen och familj.
- Boende för personer med erfarenhet av relationsvåld.
- Boende med stöd för unga vuxna och vuxna.

I slutet av december 2021 hyrde SHIS ut sammanlagt 2 209 lägenheter i dessa boendeformer. Av dessa hyrdes 452 lägenheter av barnfamiljer, vilket motsvarar 20 procent av alla lägenheter. Den boendeform som efterfrågades mest av stadsdelsnämnderna och socialnämndens verksamhet vid enheten för hemlösa under året var boende med stöd för vuxna. I kapitlet *Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck* finns mer information om SHIS boende för personer med erfarenhet av relationsvåld.

Personer som bor hos SHIS räknas inte som att de lever i hemlöshet enligt stadens definition, och ingår därför inte i stadens kartläggningar av antalet personer som lever i hemlöshet.

Seniorlägenheter inom Micasa

I juni 2018 fick Micasa i uppdrag att, i samarbete med SHIS, hyra ut 25 lägenheter årligen för målgruppen äldre personer i hemlöshet som har svårt att komma in på den ordinarie bostadsmarknaden på grund av till exempel låg pension och skulder och som har bott den maximala boendetiden om fem år inom SHIS. Under 2021 flyttade tio personer in i en sådan seniorlägenhet, varav majoriteten var män. Under 2021 fick också 18 personer som tidigare fått lägenheter överta förstahandskontrakten på sin lägenhet. De personer som fått förstahandskontakt på sina seniorlägenheter har fått ett eget permanent boende och ingår inte längre i SHIS statistik.

SHIS har stadens uppdrag att tillhandahålla genomgångsbostäder för nyanlända som anvisats till Stockholms stad. I det följande avsnittet beskrivs detta närmare.

Mottagande av nyanlända

Asylsökande som beviljats uppehållstillstånd kallas nyanlända. En person brukar definieras som nyanländ under hela etableringstiden som kan uppgå till 36 månader. Kommunernas mottagande av nyanlända som får uppehållstillstånd finansieras genom statsbidrag. Det innebär att staten ersätter kommunen för vissa kostnader kopplat till mottagandet, dels genom schablonbelopp som utgår från folkbokföringen och betalas ut automatiskt och dels genom att ersätta vissa kostnader som kommuner särskilt ansöker om.

Statistiken för mottagandet av nyanlända varierar mellan källor, vilket beror på att myndigheter använder olika mätmetoder. I avsnittet om mottagande av nyanlända används både statistik från Migrationsverket och från stadens arbetsmarknadsnämnd. Dessa skiljer sig något åt, vilket beror på att Migrationsverkets statistik baseras på faktiskt mottagande medan arbetsmarknadsnämndens statistik bygger på general-schablonen som betalas ut av Migrationsverket.

Eftersom det kan dröja innan en individs personnummer och folkbokföringsadress har registrerats kan också den första utbetalningen av statsbidrag dröja. I de fall där Migrationsverkets statistik skiljer sig från arbetsmarknadsnämndens beror det alltså på att det uppstår en tidsförskjutning från det att Migrationsverket registrerat en individ som mottagen i Stockholms stad och till dess att arbetsmarknadsnämnden registrerat utbetalning av första statsbidraget för individen.

¹² Besittningsskydd betyder att den som hyr i andra hand inte utan skäl måste flytta den dag som står i uppsägningen. Den som hyr en lägenhet i andrahand kan få besittningsskydd, alltså rätt att bo kvar i lägenheten, efter två år. Om uthyrningen i andra hand ska pågå längre tid än två år i följd, kan hyresvärden avtala med hyresgästen om avstående av besittningsskydd. Reglerna om andrahandsuthyrning finns i 12 kap. 39-40 §§ jordabalken.

2 209

lägenheter var i slutet av 2021 uthyrda inom ramen för SHIS bostadssociala verksamhet.

790

personer var Stockholms stads anvisningstal för år 2021.

Bosättning av nyanlända som anvisats till Stockholms stad

Bosättningslagen trädde i kraft den 1 mars 2016 (2016:38). Lagen innebär att alla kommuner är skyldiga att efter anvisning ta emot nyanlända som har beviljats uppehållstillstånd. Syftet med lagen är att nyanlända snabbare ska tas emot för bosättning i en kommun, och därmed kunna påbörja etableringen i samhällslivet och på arbetsmarknaden.

Antal och fördelning av nyanlända som ska anvisas enligt bosättningslagen under ett år beslutas av regeringen. Länsstyrelserna har i sin tur i uppdrag att fördela anvisningstalet mellan länets kommuner. Vid fördelningen tas hänsyn till faktorer som arbetsmarknad, befolkningsstorlek, egenbosättning, antal ensamkommande barn samt omfattningen av asylsökande som vistas i kommunen. Stockholms stads anvisningstal för år 2021 var 790 personer. I kapitlet *Demografi* redogörs närmare för antalet personer som ankom till staden under år 2021.

Att ha en bostad är centralt för att nyanlända ska kunna tillgodogöra sig introduktion och utbildning samt fullfölja sin etablering på ett effektivt sätt. Sedan bosättningslagen infördes har samtliga anvisade nyanlända blivit erbjudna ett genomgångsboende i staden. Majoriteten av de anvisade bor inom SHIS Bostäder. SHIS genomgångsbostäder finns i modulhus, i omvandlade servicehus samt i styckvisa lägenheter från bostadsbolag som står inför upprustning.

I SHIS uppdrag ingår att stödja nyanlända i bostadssociala och praktiska frågor. Genom individuell bostadsvägledning erbjuds bland annat kunskap om hur man som nyanländ tar sig från genomgångsboendet till ett eget stadigvarande boende. I slutet av november 2021 bodde 1 431 hushåll i genomgångsbostad för nyanlända hos SHIS.

Tabell 7:4 Antal nyanlända som tagits emot enligt bosättningslagen i Stockholms stad 2016–2021

Årtal	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ABO	1 653	3 673	1 148	537	249	128
KVOT	63	290	600	538	411	649
Totalt	1 716	3 963	1 748	1 075	660	777

Källa: Migrationsverket.

För att samtliga anvisade enligt bosättningslagen ska kunna erbjudas en genomgångsbostad har socialnämnden boendelösningar som kompletterar SHIS bostäder. De kompletterande som socialnämnden tillhandahåller är Bostadskansliet och Tillfälliga boenden. Bostadskansliet administrerar in- och uthyrning av lägenheter och rum som hyrs in av privatpersoner och bostadsbolag och hyrs ut till nyanlända vuxna och familjer. I slutet av november 2021 bodde 47 hushåll och totalt 155 individer i en boendelösning genom Bostadskansliet.

Tillfälliga boenden ansvarar för kollektiva boendelösningar för enpersonshushåll. I slutet av november 2021 bodde 98 enpersonshushåll i en boendelösning genom Tillfälliga boenden. I syfte att anpassa utbudet till minskad efterfrågan har socialnämnden under året avvecklat sex Tillfälliga boenden. Antalet platser har under 2021 minskat från 272 till totalt 107 stycken.

Samtliga boenden som erbjuds nyanlända är genomgångsbostäder. Vidareflytt är inte bara en förutsättning för integration, utan även en viktig faktor för att staden ska kunna uppfylla bosättningslagen också för framtida nyanlända. I början av 2021 bodde uppskattningsvis 6 691 personer i någon form av genomgångsbostad för nyanlända. Under året ankom ytterligare 969 personer, fördelade på 333 hushåll. Vid årets slut hade cirka 2 100 personer flyttat vidare till en egen bostadslösning. Under året flyttade alltså mer än dubbelt så många personer vidare från genomgångsbostad till egen bostadslösning jämfört med andelen personer som flyttade in i en genomgångsbostad under året.

Egenbosatta i Stockholms stad

Under 2021 bosatte sig 217 nyanlända personer på egen hand i olika delar av staden (EBO)¹³. Den statistik som presenteras inkluderar statistiken för egenbosatta, anhöriga som får uppehållstillstånd samt nyanlända som inom etableringstiden flyttat till Stockholm från en annan kommun men som ännu inte är folkbokförda här. Den senare kategorin brukar kallas sekundärer. I vilken stadsdel kommunanvisade nyanlända bosätter sig styrs av var SHIS Bostäders modulhus byggs.

Tabell 7:5 Nyanländas bosättning i Stockholms stad år 2021 fördelade per stadsdelsnämnd respektive ankomstsätt, antal

Stadsdelsnämnd	Eget boende (EBO)	Från förläggning (ABO)	Sekundär (inflyttad från annan kommun)	Totalt
Rinkeby-Kista	49	35	25	109
Spånga-Tensta	23	25	15	63
Hässelby-Vällingby	36	135	18	189
Bromma	8	338	0	346
Kungsholmen	*	6	*	10
Norrmalm	0	11	*	12
Östermalm	4	*	*	8
Södermalm	9	33	5	47
Enskede-Årsta-Vantör	19	144	6	169
Skarpnäck	4	4	*	10
Farsta	11	10	6	27
Hägersten-Älvsjö	11	116	5	132
Skärholmen	31	27	15	73
Stadsbidrag – adress okänd	9	*	*	14
Totalt	217	889	103	1209

Källa: Arbetsmarknadsnämnden.
* Antal under 4 redovisas ej.

Den 1 januari 2020 trädde en lagändring (prop. 2019/20:1) om ett socialt hållbart eget boende för asylsökande, den så kallade EBO-reformen, i kraft och det infördes begränsningar för asylsökande som väljer att bo i eget boende. I riket fick 32 kommuner möjlighet att anmäla vilka delar i kommunen som skulle omfattas av regeländringen. Om en asylsökande på egen hand bosätter sig i något av dessa områden så ska individen i regel förlora rätten till dagernättning och särskilt bidrag. Migrationsverket började tillämpa de nya reglerna den 1 juli 2020.

I Stockholms stad omfattas områden inom tre stadsdelsnämnders förvaltningsområden av begränsningarna. Det finns ingen heltäckande statistik från Migrationsverket över antalet asylsökande som under 2021 flyttade till områden inom Stockholms stad där de förlorade sin rätt till dagernättning och särskilt bidrag.

Nyanlända som bor i Stockholm har rätt till stöd och service i den stadsdelsnämnd där de bor. Med stöd från arbetsmarknadsnämnden har stadsdelsnämnderna under 2021 fortsatt att utveckla samhällsvägledning till nyanlända. Samhällsvägledningen kompletterar övriga kommunala arbetsmarknads- och etableringsinsatser och består av praktiskt stöd och information för att kunna hantera vardagliga uppgifter. Samhällsvägledningens utformning och tillgänglighet skiljer sig åt mellan stadsdelsnämnderna, bland annat beroende på om det finns medborgarkontor, i vilken utsträckning SHIS har bostäder för nyanlända i stadsdelen och hur utvecklad samverkan är med civilsamhället.

¹³ Arbetsmarknadsnämndens statistik.

Under 2021 flyttade mer än dubbelt så många personer vidare från genomgångsbostad till egen bostadslösning jämfört med andelen personer som flyttade in i en genomgångsbostad under året.

EU-medborgare som lever i social eller ekonomisk utsatthet

Begreppet avser utländska EU-medborgare och tredjelandsmedborgare med permanent uppehållstillstånd i annat EU-land, som lever i fattigdom, hemlöshet och/eller arbetslöshet i Stockholm och inte uppfyller villkoren för uppehållsrätt. Då de inte uppfyller villkoren för uppehållsrätt är de endast berättigade akut bistånd som syftar till att avvärja nödsituationer. Målgruppen omfattas inte av stadens program för att motverka hemlöshet.

EU-teamet

Socialnämndens EU-team är en grupp uppsökande socialsekreterare med särskild språkkompetens som har lång erfarenhet av att arbeta med personer som lever i hemlöshetsituationer.

EU-teamet har under året arbetat med att inventera aktiva bo- och sovplatser i staden. Vid årets slut kände EU-teamet till ett femtiotal boplatser med cirka 500 boende. När EU-teamet besöker en boplatser ger de information till de boende om rättigheter och skyldigheter, vilket stöd som finns att få samt försöker fånga upp eventuella personer som befinner sig i en extra utsatt situation.

Under perioden januari till november 2021 har EU-teamet arbetat i sammanlagt 131 ärenden. Cirka 80 procent av personerna teamet arbetade med var rumänska medborgare medan 11 procent var polska medborgare. Den vanligaste typen av ärenden innebär att teamet träffar en person som är i behov av utökad stöd. Det kan till exempel innebära att teamet länkar till stadsdelsnämnd, socialjour, sjukvård eller mödravård.

EU-teamet har under året kommit i kontakt med 18 minderåriga EU-medborgare, varav sex flickor och tolv pojkar. Tre av dessa minderåriga var under 15 år. Samtliga hade rumänskt medborgarskap. EU-teamet gör skriftliga orosanmälningar gällande alla minderåriga som de uppmärksammar i en utsatt situation. Under dagtid görs orosanmälningarna till den stadsdelsnämnd inom vars geografiska område en minderårig har påträffats.

Idéburet offentligt partnerskap kring stöd till målgruppen

Sedan 1 maj 2017 ingår socialnämnden i ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) med fem frivilliga organisationer som tillhandahåller stöd för målgruppen i form av natt- och dagverksamheter. Uppföljning av partnerskapet sker i en gemensam verksamhetsrapport som upprättas två gånger per år. De uppgifter som redogörs för i följande text avser verksamhet som bedrivits under perioden 1 maj till och med 31 oktober 2021.

Inskrivning till nattverksamheterna sker genom ett gemensamt kösystem. Under den aktuella perioden, 1 maj till och med 31 oktober 2021, har sammanlagt 11 691 övernattningar genomförts inom nattverksamheten, varav cirka 34 procent avser kvinnor. De vanligaste nationaliteterna bland besökarna är personer från Rumänien (cirka 43 procent) och Polen (cirka 18 procent). Antalet övernattningar har minskat med cirka sex procent jämfört med motsvarande period år 2020. Under hela perioden var det totalt 116 personer som inte fick en plats vid inskrivningen till nattverksamheten.

Inom ramen för partnerskapet bedrivs fem dagverksamheter i syfte att ge humanitärt stöd och tillgodose basala behov, samt minska utsatthet och motverka utanförskap. Dagverksamheterna erbjuder enklare måltider, möjlighet till hygienskötsel, socialt umgänge, samt viss rådgivning och socialt stöd. Dagverksamheterna har under perioden 1 november 2020 till och med 30 april 2021 haft sammanlagt 30 731 besök, varav cirka 23 procent är kvinnor. De vanligaste nationaliteterna bland besökarna är personer från Rumänien och Polen. Antalet besök till dagverksamheterna har minskat med cirka fyra procent jämfört med motsvarande period år 2020.

Liksom under tidigare år har det under år 2021 funnits betydande skillnader mellan könen i hur det stöd som organisationerna ger används. I såväl natt- som dagverksamheterna utgörs majoriteten av besökarna av män. Jämfört med motsvarande period år 2020 har andelen kvinnor i dagverksamheterna under 2021 ökat från 19 till 23 procent och andelen kvinnor i nattverksamheterna har ökat från 32 till 34 procent. Inom både dag- och nattverksamheterna görs insatser för att nå ut till och särskilt stötta kvinnor i målgruppen.

Effekter av covid-19

Personer som lever i, eller som riskerar att hamna i, hemlöshet återfinns inom socialtjänstens samtliga verksamhetsområden. Hemlöshet är ett mångdimensionellt problem, varför effekter av covid-19-pandemin kommer att påverka olika individer och grupper av individer som lever i eller riskerar att hamna i hemlöshet på olika sätt. Samtliga analyser av effekter av pandemin som presenteras i rapportens övriga kapitel är därför också relevanta för stadens arbete för att motverka hemlöshet.

Ett exempel på analys som är i högsta grad relevant för personer som lever i eller som riskerar att hamna i hemlöshet återfinns i kapitlet *Ekonomiskt bistånd*, där det konstateras att pandemin kan medföra risker för klienter att bli långvarigt aktuella då det sociala förändringsarbetet har fått stå tillbaka under pågående pandemi med anledning av restriktioner och sjukfrånvaro bland personal.

Mot bakgrund av den förståelsen kan dock flera konkreta effekter för stadens insatser till personer som lever i akut hemlöshet konstateras:

- Medborgarkontoret för hemlösa har noterat ett minskat antal kontakter under år 2021 vilket förklaras av restriktioner till följd av covid-19.
- Socialnämndens uppsökarteam har upplevt att det under pågående pandemi varit färre personer i hemlöshet som vistats i offentliga miljöer.
- Särskilda akutboendeplatser har tillhandahållits för personer med misstänkt eller konstaterad smitta.

Socialpsykiatri

En person har, enligt nationell psykiatrisamordning, en psykisk funktionsnedsättning om ”han eller hon har väsentliga svårigheter med att utföra aktiviteter inom viktiga livsområden och dessa begränsningar har funnits eller kan antas komma att bestå under en längre tid. Svårigheterna ska vara en konsekvens av psykisk störning”.

Inom socialpsykiatrin kan personer mellan 20 till 64 år med psykisk funktionsnedsättning få stöd med att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. I socialnämndens ansvar för målgruppen ingår att medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd. Den vanligaste insatsen är boendestöd följt av sysselsättning. Nämnderna samverkar med psykiatrin för att på bästa sätt tillgodose den enskildes behov av stöd och insatser. Majoriteten av personerna som är aktuella inom socialpsykiatrin får stöd enligt socialtjänstlagen.

Det finns även en mindre grupp som får stöd enligt *lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade* (LSS). Dessa tillhör som regel personkrets tre, vilket innebär att de har andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar¹ som uppenbart inte beror på normalt åldrande, är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed har ett omfattande behov av stöd eller service.

Målgruppsbeskrivning

Målgruppen för socialpsykiatrin inom Stockholms stad består av personer som är i åldern 20 till 64 år och har en psykisk funktionsnedsättning. När en brukare fyller 65 år övergår ansvaret för handläggning av insatser till äldreförvaltningen. Därför är redovisningen i kapitlet avgränsad till personer som är i åldern 20 till och med 64 år.

Under 2021 hade 4 250 personer mellan 20 till 64 år med psykisk funktionsnedsättning någon form av socialpsykiatrisk insats. De som erhöll en socialpsykiatrisk insats under 2021 utgjorde 0,7 procent av befolkningen mellan 20 och 64 år i Stockholms stad.

Flest aktuella personer inom socialpsykiatrin under 2021 hade stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör och Hägersten-Älvsjö. I förhållande till befolkningens mängd inom respektive stadsdelsnämnd hade Rinkeby-Kista och Skärholmen flest aktuella personer inom socialpsykiatrin.

¹ Med andra avses funktionsnedsättningar som inte omfattas av personkrets ett eller två, det vill säga utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd eller förvärvade hjärnskador.

Tabell 8:1 Antal och andel personer mellan 20 till 64 år per nämnd som är aktuella inom socialpsykiatri, samt uppdelat på kvinnor och män, 2020

Nämnd	Totalt		Andel (%) Kvinnor	Andel (%) Män
	Antal	Andel (%)		
Rinkeby-Kista	384	1,2	52	48
Spånga-Tensta	238	1,0	58	42
Hässelby-Vällingby	433	0,9	52	48
Bromma	253	0,5	57	43
Kungsholmen	179	0,4	51	49
Norrmalm	175	0,4	55	45
Östermalm	205	0,4	60	40
Södermalm	365	0,4	50	50
Enskede-Årsta-Vantör	534	0,8	58	42
Skarpnäck	252	0,9	60	40
Farsta	357	1,0	56	44
Hägersten-Älvsjö	523	0,7	56	44
Skärholmen	289	1,3	56	44
Enheten för hemlösa	120	*	24	76
Totalt i staden	4 250	0,7	54	46

Källa: Sociala System.

* De personer som har kontakt med Enheten för hemlösa är medräknade i den totala andelen personer.

Av de personer som var aktuella inom socialpsykiatri 2021 var 54 procent kvinnor och 46 procent män. Detta innebär att antal män har ökat med en procentenhet jämfört med föregående år. Emellertid har trenden de senaste åren varit att fler kvinnor än män erhåller socialpsykiatriska insatser.

Utifrån könsfördelningen avseende aktuella ärenden hade Rinkeby-Kista, Hässelby-Vällingby, Kungsholmen och Södermalm en någorlunda jämn fördelning. I resterande stadsdelsnämnder var fler kvinnor än män aktuella för socialpsykiatriska insatser.

Vid socialnämndens Enheten för hemlösa var 76 procent av de aktuella ärendena inom socialpsykiatri män. Enheten för hemlösas målgrupp är inte representativ för hur staden ser ut i helhet. Enhetens statistik presenteras men jämförelser med stadsdelsnämnderna är svåra att göra.

De personer som har socialpsykiatriska insatser befann sig främst i den övre delen av åldersspannet för målgruppen, vilket framgår i figur 8:1. Andelen personer mellan 20 och 24 år var ca fem procent. Andelen mellan 25 och 44 år var 38 procent. Av personerna som hade en insats inom socialpsykiatri 2021 var 57 procent mellan 45 och 64 år gamla.

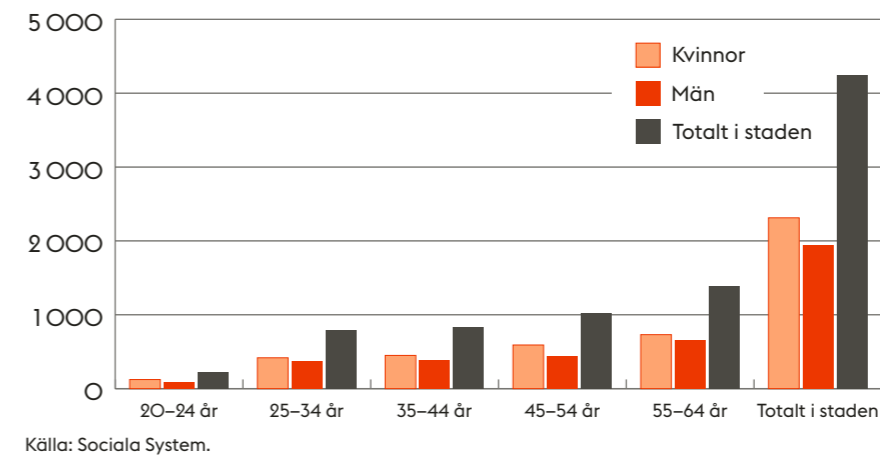
4 250

personer var aktuella för insatser inom socialpsykiatri 2021.

Av de personer som var aktuella inom socialpsykiatri 2021 var 57 procent mellan 45 och 64 år gamla.

Figur 8:1 Antal personer mellan 20–64 år med insats inom socialpsykiatri, uppdelat på åldersgrupp och kön, 2021

Källa: Sociala System.

Återhämtningsperspektivet

För att stötta en person som drabbas av långvarig psykisk sjukdom eller funktionsnedsättning behöver socialtjänsten arbeta återhämtningsinriktat, vilket bland annat handlar om att arbeta relationsbyggande och stärka och stödja individen på olika sätt. I ett återhämtningsinriktat arbetssätt ingår att stärka den enskildes engagemang, vilja till förändring och förmåga att ta ansvar för och ta hand om sig själv. Att stödja personen att etablera relationer med andra människor och att hitta och inta betydelsefulla roller i samhällslivet är andra viktiga komponenter.² Ett sätt att främja återhämtning är att den enskilde får möjlighet att återta viktiga roller i samhället, leva ett engagerat vardagsliv och känna att man tillhör och bidrar.

Inom socialpsykiatri är det inte ovanligt att personerna varit aktuella länge och att man har beviljat insatser för att bevara en viss funktionsnivå och undvika återinsjuknande eller försämring. Detta är aktuellt för en del av målgruppen, men utgångspunkten i mötet med personer med psykiska funktionsnedsättningar måste vara ett återhämtningsinriktat arbetssätt. En persons återhämtningsprocess är individuell och beroende av en rad faktorer som inte alla ryms inom socialtjänstens insatser. Målet med de insatser socialtjänsten tillhandahåller är att stärka individens egenmakt och självständighet. Detta behöver stärkas inom socialpsykiatri i Stockholms stad, i både myndighetsutövning, utförande och verksamhetsutveckling.³

När en person som har en socialpsykiatrisk insats fyller 65 år förs handläggningen över till äldreomsorgen. Då många personer med långvariga psykiska funktionsnedsättningar är i det äldre åldersspannet behöver äldreomsorgen i Stockholms stad⁴ säkerställa att det finns rätt kompetens och kunskap om psykiatriska diagnoser samt att det finns tillgängliga insatser för målgruppen som motsvarar behoven.

Socialtjänsten behöver ha ett större fokus på återhämtning och ett utforskande förhållningssätt gentemot personers egen önskan till förändring och målsättningar.

² Socialstyrelsen (2019). *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid schizofreni och schizofreniliktande tillstånd – stöd för styrning och ledning*. Art.nr. 2018-9-6.

³ Kartläggning inom socialpsykiatri, dnr. 3.1.1-134/2020.

⁴ Socialtjänstrapport 2020, dnr. 3.1.1-732/2020.

Effekter av covid-19

För socialpsykiatri och dess verksamheter och målgrupp finns det anledning att lyfta vissa särskilda konsekvenser av pandemin som bröt ut under 2020.

Personer med schizofreni och schizofreniliknande tillstånd får oftare kroppsliga sjukdomar än andra personer, till exempel hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes och olika luftvägssjukdomar. Det beror troligen på en kombination av ohälsosam livsstil och biverkningar av vissa antipsykotiska läkemedel. Det innebär att dessa personer utgör en riskgrupp för covid-19. Det finns även forskning som visar på att personer med allvarlig psykisk sjukdom löper kraftigt ökad risk för att avlida i covid-19.⁵ I vissa fall finns svårigheter att kognitivt förstå restriktioner och rekommendationer kopplade till smittspridning.

Under 2021 sammanställde Sweco rapporten *Analys av följder av covid-19-pandemin på särskilt utsatta grupper* (dnr. 2.3.1-34/2021). Inom ramen för rapportens genomförande har Sweco intervjuat chefer och handläggare inom bland annat verksamhetsområdet socialpsykiatri.

I rapporten konstateras att personer som är beviljade insatser inom socialpsykiatri ofta tillhör till riskgrupper för covid-19 och därmed har dessa personer varit extra utsatta för att drabbas av smitta. Denna ökade risk har inneburit att många personer med psykisk funktionsnedsättning har minskat sina sociala kontakter och levit mer isolerat än tidigare. Flera personer som intervjuats inom ramen för rapporten vittnar om att förändrade rutiner och minskad social kontakt som en följd av pandemin har lett till negativa konsekvenser för målgruppen.

Personer inom socialpsykiatri har många gånger redan ett begränsat socialt nätverk med få sociala kontakter. I rapporten menar man att ökad isolering kan leda till och har lett till ökad psykisk ohälsa för målgruppen. Sjukdomssymtom som exempelvis paranoidea symtom och vanföreställningssyndrom kopplade till att smittas av covid-19 riskerar även att kvarvara efter pandemin, enligt intervjupersonerna.

För att hindra smittspridning och skydda utsatta grupper har flera av socialpsykiatriens verksamheter behövt göra förändringar och anpassningar under pandemin. Att stödinsatser har ställts in, förändrats och valts bort under pandemin kan tänkas ha följder på sikt för stadens verksamheter och för enskilda som har behov av stöd.

Många personer i målgruppen uppges, enligt intervjupersoner från stadens verksamheter, ha varit oroliga för att träffa boendestödare av rädsla för att smittas av covid-19. Verksamheterna har försökt att utföra boendestödet på distans och träffas mer utomhus. I många fall har boendestödet ersatts med telefonkontakter eller digitala verktyg. När boendestödet inte utförs enligt plan finns det risk för bland annat hyresskulder och sanitära missförhållanden i hemmet.

Under pandemin har det framkommit att personer även avstått att delta i sina sysselsättningsverksamheter av rädsla för att smittas av covid-19. För att hindra smittspridning och skydda utsatta grupper har sysselsättningsverksamheterna behövt göra vissa förändringar i utförandet. Exempelvis har man, där det varit möjligt, utfört insatsen utomhus med social distansering. Utifrån insatsen sysselsättning nämner de personer som Sweco intervjuat att målgruppen troligtvis kommer att ha hamnat längre från arbetsmarknaden och kommer vara i behov av mer stöttning och arbetsträning för att öka möjligheterna att få ett arbete.

Om personer systematiskt tackar nej till insatser som sysselsättning och boendestöd uppstår risker i form av försämrat mående och därmed ytterligare och/eller allvarligare funktionsnedsättningar. Sysselsättning och boendestöd är två insatser som många gånger ges till personer i eget boende. Det innebär att de utgör en viktig förutsättning för att personer ska ges möjlighet till sociala sammanhang och vardagliga aktiviteter.

I Swecos rapport framkommer att en av de insatser där det procentuellt sett skett en relativt stor minskning av de verkställda besluten under året är insatsen bostad med särskild service (BSS) som beviljats enligt SoL. Stadsdelsnämnderna vittnade bland annat om ett minskat inflöde av ansökningar om BSS - en trolig konsekvens av att vissa boenden tvingats hålla stängt för besök på grund av ökad risk för smittspridning. Det har därmed inte varit möjligt för personer som ansöker om BSS att besöka potentiella boenden.

I rapporten framkommer att de grupper som anses lida mest av följderna av pandemin är de där telefon- och digitala kontakter har varit svårast. Bland annat nämns äldre personer med psykosproblematik, personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar samt personer med kognitiva funktionsnedsättningar. Dessa rymmer alla inom socialpsykiatriens målgrupp. Det digitala utanförskapet är, enligt intervjupersonerna, många gånger stort i dessa grupper. Ökad ångest, oro och risk för psykosgenombrott i kombination med digitalt utanförskap och minskad möjlighet till stödinsatser uppges i rapporten ha fått negativa följder för personer i socialpsykiatriens målgrupp.

Sweco konstaterar i rapporten att det är viktigt att stadens verksamheter framöver strävar efter att återgå till fysiska träffar med de grupper och personer där digitala kontakter försämrar stödinsatserna.

Vidare konstateras i rapporten att när stödinsatser tvingats stänga ner eller valts bort på grund av smittorisk har mer arbete istället hamnat på anhöriga. Flera intervjupersoner berättar om hur belastningen på anhöriga har ökat när deras närstående med funktionsnedsättning är hemma mer och många gånger mår sämre. Anhöriga och närstående har varit mer isolerade tillsammans och förlorat sina naturliga andningshål i form av exempelvis arbete och fritidsaktiviteter. I rapporten framkommer att verksamheterna har upplevt att fler anhöriga har mått sämre till följd av pandemin.

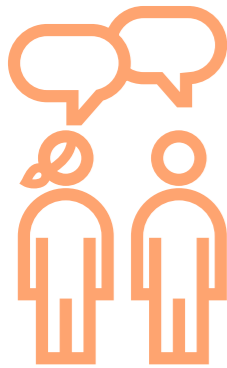
I rapporten konstateras även att det är viktigt för stadens verksamheter att ta hänsyn till att personer som söker stöd från eller har pågående insatser inom ett verksamhetsområde även kan vara i behov av stöd inom ytterligare områden. Det framgår tydligt i tider av pandemi att fungerande intern samverkan och samordning av insatser är avgörande för att bryta de negativa följder som pandemin kan komma att innebära för många individer.

⁵ *Death Associated With Coronavirus (covid-19) Infection in Individuals With Severe Mental Disorders in Sweden During the Early Months of the Outbreak – An Exploratory Cross-Sectional Analysis of a Population-Based Register Study* (2021) Martin Maripuu, Marie Bendix, Louise Öhlund, Micael Widerström, Ursula Werneke.

Kartläggning av socialpsykiatrins målgrupp 2020

Bakgrund, genomförande och målgrupp

Under våren 2020 gjordes en kartläggning av socialpsykiatrins målgrupp i Stockholms stad. Huvudsyftet med kartläggningen av personer med psykisk funktionsnedsättning inom socialpsykiatri i Stockholms stad var att kunna ge ett kunskapsunderlag för hur stöd och insatser till målgruppen ska kunna utvecklas och förbättras. God kunskap om både målgruppens storlek och behov av insatser är också central för att införa insatser som visar sig ha god effekt och bygger på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Frågematerialet i kartläggningen utgick från Socialstyrelsens underlag som finns i materialet *Att inventera behov – inventering av gruppen personer med psykisk funktionsnedsättning (2012)*. Kartläggningen genomfördes genom att handläggare registrerade aidentifierade uppgifter om sina aktuella ärenden i en digital enkät. En enkät besvarades per ärende. Totalt registrerades 3 354 svar, vilket motsvarar cirka 84 procent av de aktuella ärendena inom socialpsykiatri.

Målgruppen för kartläggningen definierades enligt definitionen från Nationell psykiatri-samordning. Denna definition avgränsar även socialpsykiatrins målgrupp inom Stockholms stad. Målgruppen avgränsades ytterligare till personer mellan 18–64 år. Kartläggningen avsåg endast personer med en aktualitet inom Stockholms stads socialpsykiatrierheter. Ärenden under pågående utredning utan beslutad insats omfattades ej.

Resultaten i korthet

Nedan redovisas utvalda delar av resultatet från kartläggningen i korthet. Resultatet är redovisat per stadsdelsnämnd. Kartläggningen genomfördes och sammanställdes innan sammanslagningen av stadsdelsnämnderna Hägersten-Liljeholmen och Älvsjö genomfördes, varför dessa stadsdelsnämnder redovisas separat.

Samverkan med externa aktörer och förekomst av SIP

I kartläggningen ställdes frågan om handläggaren hade samverkat med en annan myndighet eller organisation de senaste tolv månaderna. Majoriteten, 57 procent, hade inte samverkat med någon annan myndighet eller organisation det senaste året. Resultatet redovisas i tabell 8:2. Observera att siffran noll är avrundad, vilket kan innebära att det eventuellt finns en mindre andel enkäter där svaret ”ej känt” har uppgetts.

Tabell 8:2 Redovisning av resultat avseende fråga ”Har du under de senaste 12 månaderna samarbetat med annan myndighet/organisation kring den aktuella personen?”

Nämnd	Totalt	Andel (%)		
		Ja	Nej	Ej känt
Rinkeby-Kista	280	43	51	6
Spånga-Tensta	180	38	59	3
Hässelby-Vällingby	335	54	46	0
Bromma	140	21	78	1
Kungsholmen	131	50	50	0
Norrmalm	151	49	51	0
Östermalm	165	44	55	1
Södermalm	344	51	49	0
Enskede-Årsta-Vantör	391	34	66	1
Skarpnäck	233	39	56	5
Farsta	260	37	59	4
Hägersten-Liljeholmen	308	27	72	0
Älvsjö	102	58	42	0
Skärholmen	223	34	65	0
Enheten för hemlösa	110	63	37	0

Källa: Kartläggning inom socialpsykiatri 2020, dnr 3.1.1-134/2020.

Tabell 8:3 avser antal upprättade samordnade individuella planer (SIP.) Av de totalt 3 353 kartlagda ärenden fanns det en aktuell SIP i 24 procent av fallen. Att det finns en upprättad plan innebär att man aktivt har samverkat och upprättat en SIP tillsammans med regionen, med stor sannolikhet den psykiatriska öppenvården eftersom det var den vanligaste samverkanspartnern. I de två procent där man uppgett att en plan håller på att upprättas kan det syfta till att man påbörjat en samverkan tillsammans med regionen och inlett SIP-processen. Observera att siffran noll är avrundad, vilket kan innebära att det eventuellt finns en mindre andel enkäter där svaret ”ej känt” har uppgetts.

Tabell 8:3 Redovisning av resultat avseende fråga ”Finns aktuell samordnad individuell plan för personen upprättad i samarbete mellan kommun och landsting enligt 2 kap. 7§ SoL eller 3f§ HSL?”

Nämnd	Totalt	Andel (%)			
		Ja	Ja, plan håller på att upprättas	Nej	Ej känt
Rinkeby-Kista	280	21	2	60	16
Spånga-Tensta	180	20	3	71	6
Hässelby-Vällingby	335	33	2	65	0
Bromma	140	19	2	79	1
Kungsholmen	131	34	1	65	–
Norrmalm	151	26	1	72	1
Östermalm	165	29	2	68	1
Södermalm	344	31	1	68	1
Enskede-Årsta-Vantör	391	18	2	79	1
Skarpnäck	233	23	4	71	3
Farsta	260	18	1	70	11
Hägersten-Liljeholmen	308	14	1	79	6
Älvsjö	102	25	6	70	–
Skärholmen	223	15	4	81	–
Enheten för hemlösa	110	54	2	44	1

Källa: Kartläggning inom socialpsykiatri 2020, dnr 3.1.1-134/2020.

Det är vanligt förekommande att SIP ses som ett verktyg att ta till när samverkan inte fungerar, och används inte alltid när planeringen i ärendet är väletablerad och redan förankrad hos samtliga parter. Det förekommer att handläggaren inte alltid får gehör från psykiatri när denne initierar SIP och att det finns skillnader mellan de olika öppenvårdsmottagningarna. Det förekommer också att den enskilde inte ger samtycke till att handläggaren kontaktar psykiatri.

De siffror som rör SIP bör förstås utifrån pågående pandemi. Kartläggningen genomfördes under våren 2020 då det fanns rekommendationer från Folkhälsomyndigheten att arbeta hemifrån och undvika kollektivtrafik, varför många samverkansmöten med vården inte kunde äga rum som planerat. Istället har man hittat alternativa sätt för samverkan via exempelvis telefon och digitala möten, men enligt arbetsgruppen har arbetet med SIP inte varit prioriterat under pandemin.

Minderåriga barn

En del i kartläggningen rörde frågor om minderåriga barn i socialpsykiatrins ärenden. De senaste åren har det pågått ett omfattande arbete i staden med att implementera barnrättsperspektivet i socialtjänstens vuxenutredningar. FN:s barnkonvention blev även svensk lag 1 januari år 2020, varför socialtjänsten har en skyldighet att uppmärksamma minderåriga barn som även finns i ärenden där insatserna i första hand beviljas till den vuxna föräldern.

I tabell 8:4 framgår antal personer som uppgetts ha hemmavarande barn yngre än 18 år, där handläggaren har uppgett att det är den enskildes egna barn. Observera att siffran noll är avrundad i tabellen, vilket kan innebära att det eventuellt finns en mindre andel enkäter där svaret ”ej känt” har uppgetts. Bland de personer som kartlagts inom socialpsykiatrien uppges 13 procent ha hemmavarande minderåriga barn. Det är en ökning från föregående kartläggning 2013 där motsvarande resultat var tio procent. Det vanligaste är att det är personens egna barn och att det i hushållet finns ett barn. 18 procent av kvinnorna respektive fem procent av männen hade hemmavarande barn under 18 år, vilket innebär att kvinnorna är överrepresenterade. Ökningen av andel minderåriga barn i de socialpsykiatriska ärendena kan ses som en indikation på att målgruppen förändras och ställer därmed höga krav på verksamhetsutveckling för att bemöta de nya behov hos målgruppen som kan uppstå i samband med detta.

Tabell 8:4 Redovisning av resultat avseende fråga ”Har personen hemmaboende barn yngre än 18 år? Egna barn”

Nämnd	Totalt	Andel (%)		
		Ja	Nej	Ej känt
Rinkeby-Kista	280	16	83	0
Spånga-Tensta	180	18	82	0
Hässelby-Vällingby	335	14	86	0
Bromma	140	14	86	0
Kungsholmen	131	2	98	0
Norrmalm	151	12	88	0
Östermalm	165	12	88	0
Södermalm	344	5	95	0
Enskede-Årsta-Vantör	391	16	83	1
Skarpnäck	233	12	88	0
Farsta	260	10	89	0
Hägersten-Liljeholmen	308	11	89	0
Älvsjö	102	17	83	0
Skärholmen	223	17	83	0
Enheten för hemlösa	110	0	100	0

Källa: Kartläggning inom socialpsykiatrien 2020, dnr 3.1.1-134/2020.

Att växa upp med en förälder som lider av psykisk ohälsa kan innebära oro, orimligt stort ansvarstagande, förändringar i vardagen och svåra upplevelser. För barnet kan det leda till skolsvårigheter, egen ohälsa och andra negativa konsekvenser på sikt.⁶ Genom utveckling av organisatoriska strukturer och rutiner, enskilda initiativ och engagemang kan bättre förutsättningar för barn stärkas.⁷ Flera goda exempel finns där stadsdelsnämnden har tagit fram och implementerat processflöden för intern samverkan mellan socialpsykiatrien och familjeenheterna. Dock finns det anledning att fortsättningsvis arbeta aktivt med att uppmärksamma de barn som har föräldrar som tillhör socialpsykiatriens målgrupp och stärka barnrättsperspektivet i de utredningar som görs när föräldern behöver en eller flera socialpsykiatriska insatser.

⁶ Läs mer på Socialstyrelsens hemsida, under *utveckla verksamhet*.

⁷ Läs mer på NKAs (nationellt kompetenscentrum anhörig) hemsida, under *inspirationsmaterial*.

Arbete och sysselsättning

Ett antal frågor i kartläggningen berörde personers högst fullföljda utbildning, deltagande i sysselsättning och arbete och/eller studier. Resultatet redovisas per stadsdelsnämnd i tabell 8:5. Av personerna i kartläggningen har 24 procent högst en fullgjord gymnasial utbildning. Kvinnor har i högre utsträckning en högre fullföljd utbildning än män. I handläggarenkäten har handläggarna registrerat *ej känt* för 22 procent av de kartlagda ärendena, varför andelarna ovan är underskattade. Handläggarna ombads även svara på frågan huruvida personen haft någon form av arbete eller sysselsättning de senaste tolv månaderna, där det framgår att 51 procent inte har haft det. I de 47 procent som hade någon form av arbete eller sysselsättning var det vanligast förekommande att man hade en biståndsbedömd sysselsättning via socialpsykiatrien.

Tabell 8:5 Redovisning av resultat avseende fråga ”Har personen haft någon form av arbete eller sysselsättning de senaste 12 månaderna?”

Nämnd	Ja (%)	Nej (%)	Ej aktuellt (%)	Ej känt (%)
Rinkeby-Kista	36	62	2	1
Spånga-Tensta	43	53	4	1
Hässelby-Vällingby	49	46	4	1
Bromma	57	39	1	4
Kungsholmen	57	42	0	1
Norrmalm	65	35	0	0
Östermalm	57	42	0	1
Södermalm	52	47	0	0
Enskede-Årsta-Vantör	44	53	1	2
Skarpnäck	44	55	0	1
Farsta	39	59	0	2
Hägersten-Liljeholmen	49	49	0	2
Älvsjö	52	48	0	0
Skärholmen	45	54	0	0
Enheten för hemlösa	17	79	4	0

Källa: Kartläggning inom socialpsykiatrien 2020, dnr 3.1.1-134/2020.

Rådande situation kring covid-19 kan ha viss påverkan på resultatet avseende sysselsättning. När kartläggningen genomfördes var det ett flertal deltagare på sysselsättning som inte ville gå till verksamheterna av rädsla för smittspridning. I vissa fall pausade man insatsen och i vissa fall avslutade man den inom stadsdelsnämnderna, vilket kan innebära att deltagandet i sysselsättning egentligen kan vara högre än vad dessa siffror visar.

Försörjning

Handläggarna fick i enkäten besvara frågor som rörde den enskilda individens försörjning, där 52 procent av de kartlagda ärendena får sin försörjning genom sjuk- eller aktivitetsersättning. Män är något överrepresenterade i denna grupp. Bland personer som är mellan 45-64 år är detta den mest förekommande försörjningen. Resultatet från denna fråga redovisas per stadsdelsnämnd och typ av försörjning i tabell 8:6.

Näst vanligast är att man får sin försörjning via försörjningsstöd. Denna grupp utgjorde 23 procent av de kartlagda personerna. Detta var vanligast i åldersgruppen 18-25 år. Trots att 23 procent av personerna i kartläggningen uppbar försörjningsstöd, var det endast 13 procent som hade kontakt med Arbetsförmedlingen eller verksamheter inom arbetsmarknadsförvaltningen. Det kan bero på att vissa av personerna som uppbar försörjningsstöd är sjukskrivna med otillräcklig sjukpenning eller utförsäkrade från Försäkringskassan och där planeringen inte är att den enskilde ska stå till arbetsmarknadens förfogande.

Tabell 8:6 Redovisning av resultat avseende fråga "Vilken försörjning har personen haft? Ange huvudsaklig försörjning"

Nämnd	Lön av arbete (inkl lönebidrag) (%)	Sjuk- eller aktivitetsersättning (före detta förtidspension) (%)	Sjukpenning (%)	Försörjningsstöd/ ekonomiskt bistånd från socialtjänsten	Försörjning genom anhörig/närstående eller eget kapital (%)
Rinkeby-Kista	6	49	13	30	5
Spånga-Tensta	8	44	11	31	3
Hässelby-Vällingby	12	52	14	26	2
Bromma	14	51	11	22	4
Kungsholmen	16	64	15	9	5
Norrmalm	18	60	17	17	3
Östermalm	11	55	16	13	7
Södermalm	13	60	16	13	2
Enskede-Årsta-Vantör	14	50	18	20	3
Skarpnäck	10	54	14	25	3
Farsta	9	55	15	22	2
Hägersten-Liljeholmen	17	56	18	14	6
Älvsjö	17	43	22	33	4
Skärholmen	14	37	11	38	5
Enheten för hemlösa	4	50	5	44	2

Källa: Kartläggning inom socialpsykiatri 2020, dnr 3.1.1-134/2020.

Samsjuklighet mellan psykisk sjukdom och missbruk/beroende

I enkäten fick handläggarna skatta frågor avseende personers hälsotillstånd. I skattningarna som rörde *alkoholproblem* och *narkotikaproblem* skattades elva respektive nio procent ha problem med detta. Alkoholproblem uppges vara ungefär lika vanligt förekommande i alla åldersgrupperna. Vad gäller problem med narkotika var det något vanligare i åldersgruppen 25-44 år. Resultatet redovisas i tabell 8:7 och 8:8.

Tabell 8:7 Redovisning av resultat avseende fråga "Skattning av personens hälsosituation: alkoholproblem"

Nämnd	Inga problem finns (%)	Problem finns (%)	Ej känt (%)
Rinkeby-Kista	88	5	8
Spånga-Tensta	84	2	14
Hässelby-Vällingby	82	10	8
Bromma	79	9	12
Kungsholmen	82	8	11
Norrmalm	73	21	7
Östermalm	70	7	24
Södermalm	73	12	15
Enskede-Årsta-Vantör	68	12	21
Skarpnäck	63	11	26
Farsta	70	10	20
Hägersten-Liljeholmen	70	9	20
Älvsjö	67	26	7
Skärholmen	90	8	2
Enheten för hemlösa	45	34	22

Källa: Kartläggning inom socialpsykiatri 2020, dnr 3.1.1-134/2020.

Tabell 8:8 Redovisning av resultat avseende fråga "Skattning av personens hälsosituation: narkotikaproblem (inkl. narkotikaklassade läkemedel)"

Nämnd	Inga problem finns (%)	Problem finns (%)	Ej känt (%)
Rinkeby-Kista	92	3	6
Spånga-Tensta	82	4	14
Hässelby-Vällingby	84	8	8
Bromma	84	7	9
Kungsholmen	88	3	9
Norrmalm	85	10	5
Östermalm	73	5	22
Södermalm	78	9	13
Enskede-Årsta-Vantör	69	10	20
Skarpnäck	65	8	27
Farsta	74	7	19
Hägersten-Liljeholmen	75	6	19
Älvsjö	65	26	9
Skärholmen	90	9	1
Enheten för hemlösa	46	35	19

Källa: Kartläggning inom socialpsykiatri 2020, dnr 3.1.1-134/2020.

I förhållande till nationell statistik från Socialstyrelsen är andelen med alkohol- och narkotikaproblem i målgruppen som ingick i kartläggningen låg. Enligt Socialstyrelsen har 30 till 50 procent av de personer som vårdas för missbruk även en samtidig psykisk sjukdom. I jämförelse med befolkningen i övrigt är missbruk och beroende vanligare bland personer med psykisk ohälsa. Bland de personer som är aktuella inom vården på grund av psykisk ohälsa har omkring 20 till 30 procent ett samtidigt missbruk och beroende.⁸

Enlig Socialstyrelsens nationella riktlinjer för schizofreni och schizofreniliknande tillstånd har närmare hälften av alla med schizofreni ett långvarigt substansberoende. Missbruket försvårar diagnostik och behandling, och de som har ett samtidigt substansmissbruk har ofta allvarigare psykiska symtom. Kombinationen psykisk sjukdom och substansberoende ger ökad risk för ensamhet, hemlöshet, följsjukdomar, dålig följsamhet till medicinsk behandling, ökad familjebörda, upprepade återfall i både psykisk sjukdom och missbruk.⁹

En förklaring till att resultaten i kartläggningen avseende denna fråga kan vara att personer som är i ett aktivt missbruk i stor utsträckning handläggs på stadsdelsnämndernas enheter för vuxen/missbruk. Kartläggningen omfattar enbart ärenden aktuella inom socialpsykiatri. Det är troligt att ärendena aktualiseras inom socialpsykiatri först när nykter- och/eller drogfrihet har uppnåtts för stöd i den psykiska funktionsnedsättningen som kan vara bestående i större utsträckning.

⁸ Socialstyrelsen (2019), *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende – Stöd för styrning och ledning*. Art.nr. 2019-1-16, s.56.

⁹ Ibid, s. 14.

Utskrivning från slutet hälso- och sjukvård

Lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutet hälso- och sjukvård reglerar utskrivningsprocessen för enskilda som behöver insatser från socialtjänsten, den kommunalt finansierade hälso- och sjukvården och/eller den regionfinansierade öppna vården efter utskrivning. Lagen omfattar en heterogen grupp individer i alla åldrar med olika typer av behov av insatser. Den ställer höga krav på anpassade arbetssätt hos aktuella aktörer och samordning av gemensamma insatser kring den enskilde.

Kommunalt betalningsansvar pausat under 2021

I enlighet med lagen finns ett kommunalt betalningsansvar kopplat till utskrivningsprocessen¹⁰ och ett antal villkor för att betalningsansvaret ska gälla: att inskrivningsmeddelandet har skickats i rätt tid, att den regionfinansierade öppenvården har utsett en fast vårdkontakt, att berörda parter är informerade om att den enskilde är utskrivningsklar och att den regionfinansierade öppenvården har kallat till SIP (om behov finns). Utifrån rådande pandemi har det uppstått hög belastning och behov av omställning inom stora delar av vården och därmed har det kommunala betalningsansvaret varit pausat under 2021.

Förseningar i införandet av nytt IT-stöd för utskrivning från slutenvård

Ett informationssystem för utskrivningsprocessen gällande vuxna och barn och unga i psykiatrisk heldygnsvård (även beroendevård) samt somatisk slutenvård där klienterna har eller ska ha kontakt med socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården har länge efterfrågats. Stockholms stad tecknade under 2020 ett avtal med regionen om att ansluta sig till ett nytt IT-system.¹¹

Det system som ska införas är standardsystemet Lifecare samordnad planering (SP). Lifecare SP är ett informationsöverföringssystem mellan sjukvården och kommunen och ska bidra till en stabilare utskrivningsprocess, minskad manuell hantering samt bättre uppföljningsmöjligheter. Lifecare SP ersätter det befintliga systemet WebCare och kommer införas i verksamheter som idag inte har något IT-stöd.

Det nya systemstödet planerades att införas etappvis under 2021 men har senarelagts bland annat på grund av det rådande läget kring pandemin.

Säkra digitala möten

För att säkerställa en trygg och säker, samordnad utskrivning kan digitala SIP-möten vara ett verktyg som underlättar processen. Flera av stadens verksamheter inom olika verksamhetsområden vittnar om att det finns svårigheter med att få till digitala samordningsmöten med regionen, på grund av att regionen och kommunen använder olika digitala plattformar för säkra möten.

Ett arbete med att införa en tjänst för säkra möten är påbörjad.

¹⁰ Antalet frist dagar, alltså dagar från utskrivningsklar fram till att kommunens betalningsansvar inträder, regleras i en regional överenskommelse. Från och med januari 2020 gäller 5 kalenderdagar för den psykiatriska slutenvården och 2 kalenderdagar för den somatiska slutenvården.

¹¹ Överenskommelse mellan Region Stockholm och kommunerna i Stockholms län gällande IT-stöd inom förvaltningsobjektet "Samverkan vid vårdövergångar" inför nytt IT-stöd för utskrivning från slutet hälso- och sjukvård.

Insatser, biståndets omfattning och utformning

Sysselsättning

Under 2021 hade 1 012 personer någon form av biståndsbedömd sysselsättning inom socialpsykiatri, vilket är nästan 24 procent av målgruppen. Motsvarande siffra för 2020 var 1 090 personer. Sett över tid minskar deltagandet i sysselsättning. Det kan också finnas anledning att tolka dessa siffror med hänsyn till pandemin som bröt ut 2020. Flera sysselsättningsverksamheter behövde anpassa sina verksamheter för att minska smittspridning. Deltagarna på sysselsättning kan också ha valt att pausa eller avsluta sina insatser av rädsla för att bli smittade och insjukna i covid-19.

Sysselsättning för personer med psykisk funktionsnedsättning har varit och är ett fortsatt prioriterat område i budgeten för Stockholms stad.

Av de som hade biståndsbedömd sysselsättning under 2021 var 56 procent kvinnor och 44 procent män. Majoriteten av deltagarna på sysselsättning är mellan 55 och 64 år, vilket redovisas i tabell 8:9. Att majoriteten av deltagarna på sysselsättning är mellan 55 och 64 år kan bero på att denna åldersgrupp i större utsträckning har varaktigt sjukersättning och är beviljad sysselsättning för att ges möjlighet att ingå i ett socialt sammanhang. Det finns anledning att tro att den yngre målgruppen i högre omfattning hellre har arbetsmarknadsinsatser via exempelvis Arbetsförmedlingen än beviljad sysselsättning inom socialpsykiatri och att man i bedömningen väger in om behovet kan tillgodoses på annat sätt och om andra möjligheter till sysselsättning är uttömda. Ett exempel är att personer som har försörjningsstöd i första hand hänvisas till stadens Jobbtorg, vilka är en del av stadens arbetsmarknadsverksamhet.

Majoriteten av personer som deltar i sysselsättning är i de äldre åldersspannen, och staden behöver sträva efter att erbjuda sysselsättningsverksamheter som motsvara behoven hos såväl yngre som äldre personer med psykiska funktionsnedsättningar. Staden behöver även säkerställa att det finns tillgång till insatser inom socialpsykiatri för personer inom målgruppen som önskar finna, få och behålla ett arbete eller studier.

Tabell 8:9 Antal personer mellan 20–64 år med biståndsbedömd sysselsättning inom valfriheten (LOV), uppdelat på kön och åldersgrupp, 2021

Åldersgrupp	Kvinnor	Män	Totalt
20–24 år	15	12	27
25–34 år	71	82	153
35–44 år	94	99	193
45–54 år	166	108	274
55–64 år	217	148	365
Totalt i staden	563	449	1 012

Källa: Sociala System.

Forskning tyder på att sysselsättning i någon form främjar egenmakt, engagemang i aktivitet och socialt nätverk bland deltagarna.¹² Sysselsättning som insats kan ha flera olika syften för enskilda individer. Det övergripande syftet är att på ett eller annat sätt främja den enskilde i dennes individuella återhämtningsprocess. Sysselsättning kan beviljas i syfte att bryta isolering, tillgodose den enskildes behov av social samvaro och meningsfull vardag samt främja den enskildes delaktighet i samhället. Sysselsättning kan också ha ett tydligt arbetsförberedande syfte för personer som har en målsättning att närma sig och på sikt etablera sig på arbetsmarknaden. Arbete och/eller sysselsättning har en väsentlig betydelse för personlig återhämtning.¹³ Att stödja personen att etablera relationer med andra människor och att hitta och inta betydelsefulla roller i samhällslivet är andra viktiga komponenter.¹⁴

¹² Eklund och Markström. Outcomes of a Freedom and Choice reform in Community Mental Health Day Center Services, Vol. 4, Nr 6, Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research, 2015.

¹³ <https://www.vetenskaphalsa.se/darfor-ar-arbete-sa-viktigt-for-unga-med-psykisk-ohalsa/>

¹⁴ Socialstyrelsen (2012), Att inventera behov – inventering av gruppen personer med psykisk funktionsnedsättning. Art.nr. 2012-1-34, s. 15.

1 012

personer hade någon form av biståndsbedömd sysselsättning inom socialpsykiatri under 2021.

Tabell 8:10 Genomsnittligt antal beviljade sysselsättningstimmar per månad samt fördelning över tidsintervall per nämnd för personer 20–64 år med biståndsbedömd sysselsättning inom valfriheten (LOV), 2021*

Nämnd	Totalt Syssel- sättning h/m (Mv)	Andel (%)		
		Tidsintervall 1–12 h/v	Tidsintervall 10–24 h/v	Tidsintervall 22–40 h/v
Rinkeby-Kista	16	86	14	0
Spånga-Tensta	11	89	11	0
Hässelby-Vällingby	17	91	9	1
Bromma	12	95	5	0
Kungsholmen	17	89	11	0
Norrmalm	18	98	2	0
Östermalm	12	93	7	0
Södermalm	17	98	2	0
Enskede-Årsta-Vantör	13	87	12	1
Skarpnäck	14	88	12	0
Farsta	12	94	6	0
Hägersten-Älvsjö	14	91	8	1
Skärholmen	18	88	10	2
Enheten för hemlösa	9	96	0	4
Totalt i staden	15	92	8	0

Källa: Sociala System.

* Genomsnittligt antal sysselsättningstimmar per månad är närvarorapporterat av utföraren. En och samma person kan ha sysselsättning i mer än en stadsdelsnämnd under året.

I tabell 8:10 ingår enbart beslut där utföraren är ansluten till stadens valfrihetssystem. Valfrihetssystemet innebär att brukaren själv väljer någon av de utförare som finns inom valfriheten. Ytterligare sysselsättningsbeslut finns där beställaren har tecknat individuella avtal med utföraren. Snittdeltagandet i sysselsättning över staden är 15 timmar per månad, vilket är en ökning från 2020 då motsvarande siffra var 13 timmar per månad. Det förefaller sig så att antal personer som deltar i sysselsättning har minskat, men de personer som har insatsen sysselsättning deltar i större tidsomfattning i sysselsättningsverksamheterna.

Majoriteten av deltagarna i sysselsättning deltar någonstans mellan 1–12 timmar/vecka. Ett fåtal individer befinner sig i tidsintervallet 22–40 timmar/vecka. Observera att siffran noll är avrundad, vilket kan innebära att det eventuellt finns en liten andel personer som har detta tidsintervall beviljat i stadsdelsnämnderna trots att det i tabellen är redovisat som noll.

Alfa och IPS-programmet

Inom Arbetsmarknadsförvaltningen finns verksamheten Alfa, som är en förkortning av *Alternativ förmedling av sysselsättning, studier, praktik och arbete för personer med psykisk funktionsnedsättning*. Alfa är en resurs för socialpsykiatriens målgrupp och är en icke biståndsbedömd insats. Detta innebär att personer inte behöver ha kontakt med handläggare inom socialpsykiatri för att ges möjlighet att delta i Alfors verksamhet. Vägledning via Alfa underlättar både för brukare och professionella och ger snabb och aktuell information om den enskildes möjligheter att hitta önskad form av sysselsättning utifrån olika myndigheters uppdrag.

Under 2021 deltog totalt 86 personer i någon av Alfors verksamheter. Antal nya deltagare under året var 13 personer. Alfors deltagare får i dagsläget kontakt med verksamheten antingen via stadens stadsdelsnämnder eller via specialistpsykiatri och har då inte alltid en kontakt med stadens socialpsykiatriska enheter.

Inom Alfa finns även ett IPS-program. IPS står för *Individual placement and support* och är en evidensbaserad metod som innebär att individer inom socialpsykiatriens målgrupp får stöd att hitta, få och behålla ett arbete eller studier. Metoden rekommenderas med högsta prioritet i de nationella riktlinjerna för psykosocialt stöd till personer vid schizofreni och schizofreniliknande tillstånd.

Boendestöd

Boendestöd är den vanligaste insatsen inom socialpsykiatri. Under 2021 var det 2 796 personer som hade boendestöd, vilket motsvarar nästan 66 procent av målgruppen. Detta redovisas i figur 8:11. Antal personer med boendestöd har ökat från föregående år, då motsvarande siffra var 65 procent. Av personerna med boendestöd under 2021 var 59 procent kvinnor och 41 procent män.

Tabell 8:11 Antal personer mellan 20–64 år med boendestöd inom valfrihetssystemet (LOV), uppdelat på kön och åldersgrupp, 2021

Åldersgrupp	Kvinnor	Män	Totalt
20–24 år	93	56	149
25–34 år	318	218	536
35–44 år	348	245	593
45–54 år	429	270	699
55–64 år	462	357	819
Totalt i staden	1 650	1 146	2 796

Källa: Sociala System.

Boendestöd beviljas i antal timmar per månad och ersättning utgår till utförare per timme. Det finns tre olika tidsspann som kan beviljas: 1–7 timmar, 8–18 timmar och 19 timmar och uppåt. Fördelningen mellan tidsintervallerna uppdelat på stadsdelsnämnd framgår i tabell 8:12.

Tabell 8:12 Andel personer 20–64 år med boendestöd inom valfrihetssystemet (LOV) per nämnd, fördelat på tidsintervalle, 2021

Nämnd	Tidsintervall		
	1–7 timmar (%)	8–18 timmar (%)	>19 timmar (%)
Rinkeby-Kista	45	51	3
Spånga-Tensta	84	14	1
Hässelby-Vällingby	74	25	2
Bromma	62	38	1
Kungsholmen	61	39	1
Norrmalm	79	21	1
Östermalm	43	56	2
Södermalm	74	26	0
Enskede-Årsta-Vantör	60	39	1
Skarpnäck	44	53	2
Farsta	69	28	2
Hägersten-Älvsjö	55	44	1
Skärholmen	51	47	1
Enheten för hemlösa	67	33	0
Totalt i staden	61	37	2

Källa: Sociala System.

15

timmar per månad avser det genomsnittliga antalet sysselsättningstimmar i staden totalt.

Skillnaderna i den tid som stadsdelsnämnderna beviljar inom ramen för boendestödet lyfter frågan kring likställighet i staden.

Genomgående för boendeinsatser är att fler män än kvinnor beviljas insats i form av boende. Kvinnor beviljas istället insatser i hemmet, exempelvis boendestöd och sysselsättning.

Omfattningen på boendestödet skiljer sig åt mellan stadsdelsnämnderna. Spånga-Tensta har bedömt att 84 procent av boendestödsärendena ligger i spannet 1–7 timmar per månad. Östermalm har bedömt att 43 procent av boendestöd ligger i ovan nämnda spann.

Ju yngre person, desto större andel med ett färre antal timmar: för åldersgruppen 20–29 år är det 70 procent som har 1–7 timmar per månad och endast 28 procent av dem har 8–18 timmars boendestöd per månad. Män har ett något färre antal timmar än kvinnor. För män är det 65 procent som har 1–7 timmar per månad medan det för kvinnor är 58 procent.

Observera att siffran noll är avrundad, vilket kan innebära att det eventuellt finns en liten andel personer som har detta tids spann beviljat i stadsdelsnämnderna trots att det i tabellen är redovisat som noll. Det är också av vikt att poängtera att personer med boendestöd även kan ha andra samtidigt pågående insatser vilket kan påverka bedömningen av omfattning. Staden behöver dock fortsätta sträva efter en likställighet mellan stadsdelsnämnderna.

Det är av vikt att utförare och beställare samverkar och har en dialog kring vad insatsen ska innehålla och vilka aktiviteter som förväntas genomföras inom den givna tidsramen som beviljats den enskilde. Från utförarna inom boendestöd har det lyfts vissa svårigheter att arbeta kontinuerligt och strukturerat om aktiviteterna i beställningen är för omfattande och inte motsvarar den tids omfattning som beviljats.

I genomsnitt beviljas personer inom socialpsykiatri sju timmar boendestöd per månad, vilket redovisas i tabell 8:13. Det är en minskning sedan föregående år. Minskningen kan ha att göra med pandemin som fortsatt rådde under 2021, där boendestödet behövde göra vissa förändringar inom ramen för utförandet. Exempelvis kan hembesök ha ersatts med digitala möten eller telefonmöten, vilket kan ha lett till att man inom ramen för beställningen minskat tiden.

Tabell 8:13 Antal boendestödstimmar inom valfriheten (LOV) per månad och nämnd i genomsnitt, totalt och uppdelat på kvinnor och män, 2021

Nämnd	Boendestöd h/m (mv)		
	Kvinnor	Män	Total
Rinkeby-Kista	9	9	9
Spånga-Tensta	5	5	5
Hässelby-Vällingby	7	7	7
Bromma	8	6	7
Kungsholmen	7	7	7
Norrmalm	6	5	6
Östermalm	10	9	9
Södermalm	7	6	7
Enskede-Årsta-Vantör	7	7	7
Skarpnäck	8	8	8
Farsta	8	7	7
Hägersten-Älvsjö	8	8	8
Skärholmen	9	7	8
Enheten för hemlösa	6	7	7
Totalt i staden	8	7	7

Källa: Sociala System.

I genomsnitt beviljas en person som ansöker om boendestöd på Östermalm nio timmar boendestöd per månad, medan Spånga-Tensta i genomsnitt beviljar ca fem timmar boendestöd per månad. Detta redovisas i tabell 8:13. De olika stadsdelsnämndernas demografi spelar med stor sannolikhet roll när det kommer till hur många som beviljas boendestöd och i vilken omfattning, samt hur varje stadsdelsnämnd gör sina individuella bedömningar. Skillnaderna i den tid som stadsdelsnämnderna beviljar inom ramen för boendestödet lyfter frågan kring likställighet i staden och vikten av att klargöra vad boendestöd är för typ av insats och dess innehåll.

Boendeformer

I *socialtjänstlagen 5 kap. 7 §* framgår att socialnämnden ska medverka till att människor som av psykiska skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd. Dessutom ska kommunen inrätta bostäder med särskild service för dem som till följd av sådana svårigheter behöver ett sådant boende.

Inom socialpsykiatri i staden finns relativt många personer som är i behov av en boendeinsats till följd av de svårigheter som funktionsnedsättningen medför. Dessa boendeformer har olika karaktär och beskrivs i detta avsnitt.

Tabell 8:14 Antal personer 20–64 år boende i respektive boendeform inom socialpsykiatri, 2017–2021

Boendeformer	2017	2018	2019	2020	2021
HVB	209	213	200	222	227
Stödboende	401	403	389	389	410
Bostad med särskild service SoL och LSS	169	173	177	164	148
Försöks-/träninglägenheter	434	412	399	419	411

Källa: Sociala System.

Genomgående för boendeinsatser är att fler män än kvinnor beviljas insats i form av boende. Kvinnor beviljas istället insatser i hemmet, exempelvis boendestöd och sysselsättning. Särskilt tydlig är tendensen vad gäller insatsen stödboende, där 64 procent av de boende var män.

Hem för vård och boende (HVB) och hem för viss annan heldygnsvård (HVH)

HVB och HVH är tillfälliga boendeformer som ofta drivs i privat regi och som staden upphandlar via ramavtal. Syftet är att komplettera de boenden som erbjuds inom valfriheten då utbudet är underdimensionerat. Under 2021 bodde 227 personer mellan 20–64 år på HVB eller HVH, vilket är en ökning med fem personer från föregående år. Av de som bodde på HVB och HVH 2020 var 44 procent kvinnor och 56 procent män. Nästan hälften av de boende var mellan 55 och 64 år (49 procent) och 4 procent var mellan 20 och 24 år.

Stödboende

Stödboende är en boendeform inom stadens valfrihet. Det är ett mellanboende för personer som för närvarande inte klarar att bo i egen lägenhet. Personaltöd finns på dagtid och helger. Inom valfriheten fanns det 237 lägenheter under 2021.

Under 2021 hade 410 personer mellan 20 och 64 år insatsen stödboende. Det är en ökning med 21 personer från föregående år. Att det är fler personer som bor i stödboende jämfört med antal lägenheter inom valfriheten beror på att även socialförvaltningens boendeformer samt ”boende med stöd” genom SHIS registreras som stödboende.

7

timmar. I snitt beviljas 7 timmar boendestöd per person och månad.

Av de som bodde på stödboende var 36 procent kvinnor och 64 procent män. I tabell 8:15 redovisas antal personer som bodde på stödboende, uppdelat på kön och åldersgrupp. Andelen kvinnor som bodde på stödboende har ökat med en procentenhet sedan föregående år. Av de 410 personerna var 30 procent mellan 55 och 64 år och 8 procent var mellan 20 och 24 år.

Tabell 8:15 Antal personer mellan 20–64 år på stödboende inom socialpsykiatri, uppdelat på kön och åldersgrupp, 2021

Åldersgrupp	Kvinnor	Män	Totalt
20–24 år	18	15	33
25–34 år	27	60	87
35–44 år	27	52	79
45–54 år	37	49	86
55–64 år	39	86	125
Totalt i staden	148	262	410

Källa: Sociala System.

Bostad med särskild service

Bostad med särskild service är en permanent boendeform inom stadens valfrihet där stöd erbjuds dygnet runt. Boendet ansvarar för hälso- och sjukvård upp till sjuk-sköterskenivå.

Det finns totalt 155 lägenheter i stadens boenden med särskild service inom valfrihetssystemet. Under 2021 bodde 148 personer mellan 18–64 år i en bostad med särskild service (både enligt SoL och LSS) vilket är en minskning med 16 personer. Att antalet personer har minskat beror sannolikt på att dessa har fyllt 65 år och att insatsen istället beviljas genom äldreomsorgen. Detta är även anledningen till att det bor något färre personer i bostad med särskild service i förhållande till det antal lägenheter som finns. Antal personer med beviljad insats har dock minskat över tid. En förklaring är pandemin, vilket har inneburit att färre personer har ansökt om bostad med särskild service. Jämfört med föregående år har andelen kvinnor ökat med fyra procentenheter. Av de boende var 49 procent kvinnor och 51 procent var män. Majoriteten, 55 procent, var i åldern 55–64 år.

För flertalet av verksamheterna som erbjuder bostad med särskild service till personer med psykisk funktionsnedsättning gäller att majoriteten av de boende redan är eller närmar sig 65 år. Det innebär bland annat att krav på högre kompetens gällande omvårdnad och åldrande hos personalen efterfrågas. Då bostad med särskild service ses som en permanent boendeform innebär det att personer bor kvar även efter 65-årsdagen. För att möjliggöra för fler personer att bo på bostad med särskild service är det av stor vikt att staden planerar för nya bostäder av denna typ.

Försöks- och träningslägenheter

Försöks- och träningslägenheter är en resurs för personer som till följd av svårigheter som exempelvis beror på psykisk funktionsnedsättning behöver stöd från socialtjänsten för att få, klara och behålla ett eget boende. Insatsen kombineras alltid med boendestöd. Under 2021 hade 411 personer insatsen försöks- eller träningslägenhet via socialpsykiatri, vilket är en minskning med åtta personer jämfört med föregående år.

Förmedling av boenden

På stadens hemsida finns alla utförare inom valfrihetssystemet samlade. Där framkommer att det under 2021 fanns det 20 stödboenden och 10 boenden med särskild service inom i valfriheten i Stockholms stad. Fyra stödboenden ligger utanför staden och drivs i privat regi. Inga boenden med särskild service drivs i privat regi. Boenden inom valfrihetssystemet förmedlas centralt genom socialförvaltningen.

I slutet av 2021 stod 50 personer i kö till bostad med särskild service. Det är en ökning med tre personer jämfört med 2020. Kön till bostad med särskild service är relativt konstant, exempelvis stod 55 personer i kö år 2017. Under 2021 förmedlades elva lägenheter i boenden med särskild service. Det är något färre jämfört med 2020 då 19 lägenheter förmedlades.

För stödboende stod 15 personer i kö under slutet av 2021, vilket är fem färre än samma tidpunkt år 2020. Under 2021 förmedlades 76 lägenheter i stödboenden, vilket är en ökning med nio lägenheter jämfört med 2020. Under hela året har staden haft lediga lägenheter att förmedla i de stödboenden som ligger utanför Stockholm stad. Personer har tackat nej till att bo i angränsande kommuner, har haft önskemål om att bo på ett specifikt stödboende eller i specifik stadsdel och står därför kvar i kön.

Personligt ombud

Verksamheten med personligt ombud riktar sig till personer med långvariga och omfattande psykiska funktionsnedsättningar som har behov av särskilt stöd för att kunna tillvarata sina rättigheter i samhället. Ett personligt ombud arbetar på uppdrag av den enskilde och fungerar som ett redskap för att stärka dennes tillit till sig själv och få bättre kontroll och makt över sin egen vardag. Insatsen är inte biståndsbedömd.

I Stockholms stad bedriver stadsdelsnämnderna verksamheten i kommunal regi och har organiserat ombuden i två områdeskontor: ett för de södra stadsdelsnämnderna (Farsta, Skarpnäck, Enskede-Årsta-Vantör, Hägersten-Älvsjö) samt innerstaden (Kungsholmen, Södermalm, Norrmalm och Östermalm). Utöver detta finns det ett områdeskontor med upptagningsområde Hässelby-Vällingby och Bromma. Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta har varsin separat organisation för personligt ombud i respektive stadsdelsnämnd.

Totalt hade 589 personer stöd av personligt ombud under 2021. Fördelningen av antal aktuella personer som har kontakt med personligt ombud per områdeskontor eller stadsdelsnämnd framgår i tabell 8:16.

Tabell 8:16 Antal personer med stöd av personligt ombud, uppdelat på områdeskontor/stadsdelsnämnd och kön, 2021

Nämnd	Kvinnor	Män	Totalt
Rinkeby-Kista	38	31	69
Spånga-Tensta	41	41	82
Hässelby-Vällingby och Bromma	22	17	39
Innerstaden	92	94	186
Söderort	102	54	156
Enheten för hemlösa	14	43	57

Källa: Områdeskontorens rapportering för personligt ombud till Länsstyrelsen 2021.

De vanligaste anledningarna till att man tog kontakt med personligt ombud var att personer önskade stöd i frågor som rörde kontakt med myndigheter eller frågor som rörde ekonomi. Även frågor som rörde bostad, struktur i vardagen och kontakt med sjukvården var vanligt förekommande.

Systemfelsrapportering

Det ingår i ombudens arbete att identifiera och rapportera brister av serviceutbudet, som gör att enskildas behov inte blir tillgodosedda fullt ut. Exempel på brister är bland annat bristande samverkan med psykiatri och svårigheter i kontakt med Försäkringskassan. Andra exempel på brister är svårigheter att navigera i de olika socialförsäkrings-systemen samt Arbetsförmedlingens omorganisering som lett till att målgruppen inte får det stöd de behöver. Det har även rapporterats in svårigheter att nå handläggare, otydliga beslut och otydlig ansvarsfördelning.

Ytterligare brister som rapporteras in rör insatsen boendestöd. Flera av de personer som har kontakt med personligt ombud erhåller redan insatsen boendestöd. I rapporteringen uppmärksammar ombuden en varierande flexibilitet och kompetens hos boendestödjarna. De personliga ombuden rapporterar att den beviljade boendestöd tiden inte räcker till och att stadsdelsnämnderna snarare minskar omfattningen på boendestödet än att öka den. Detta leder till att det blir svårt för de personliga ombuden att avsluta kontakten trots att behovet kunnat tillgodoses med mer boendestöd.

Rapporteringen görs till ombudens ledningsgrupp och till Länsstyrelsen. Socialförvaltningen sammanställer årligen en rapport för personligt ombud där systemfelen sammanställs.

Indikator socialpsykiatri

Under 2021 infördes en ny indikator för socialpsykiatriens verksamhetsområde. En indikator är ett tal som följs över tid och som ska visa om utvecklingen går i rätt riktning och i rätt takt samt ge underlag för åtgärder och beslut.

Indikatorn för socialpsykiatri definieras som andel personer som själv upplever att de får en förbättrad situation av insatsen/insatserna de fått från socialtjänsten.

Målgrupp och insamlingsmetod

Populationen är klienter inom socialpsykiatri som under oktober månad hade ett fysiskt uppföljningssamtal med sin handläggare. Uppgifterna om dessa samlades in via en pappersenkät som klienten på egen hand fyllde i under uppföljningssamtalet. Undersökningen genomfördes som en totalundersökning. Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor fick totalt in enkäter från 178 respondenter. Av dem svarade 146 respondenter att de vill delta i undersökningen och resultaten bygger på dessa svar.

Frageställningen i enkäten var enligt följande: Om du tänker på det senaste året, hur har din situation förändrats av det stöd du har fått från socialtjänsten när det gäller socialpsykiatri? Möjliga svarsalternativ var: *förbättrats mycket, förbättrats något, oförändrat, försämrats något, försämrats mycket, vet ej/har ingen uppfattning*. Indikatorn mäts genom summan av andelarna för ”förbättrats mycket” och ”förbättrats något”.

Resultat indikator

Indikatorn för socialpsykiatri för hela staden är 71. Det är således 71 procent som upplever att de får en förbättrad situation av insatsen/insatserna de fått från socialtjänsten. När resultatet delas upp efter kön så kan det konstateras väldigt små skillnader. Indikatorn för kvinnor är 72 och för män 73 (talen är båda högre än den totala siffran vilket beror på att en del respondenter som ingår i totalen svarat ”annat kön” eller ”vill ej uppge”). Detta är första året som indikatorn tas fram och det är tänkt att dess utveckling ska följas över tid.

Brukardelaktighet

Stadsledningskontoret har genomfört brukarundersökningar för insatserna boendestöd, stödboende, bostad med särskild service enligt SoL, HVB och sysselsättning varje år sedan 2011.

Frågorna i brukarundersökningen är utformade som påståenden, som exempelvis *Jag blir bemött med respekt av personalen*. Brukarna svarar på enkäten genom att instämna i eller ta avstånd från olika påståenden. För att öka svarsfrekvensen har stadsledningskontoret anlitat oberoende brukarstödare på sysselsättningar, bostad med särskild service enligt SoL, stödboenden och vissa HVB. Brukarstödjarna stöttar enskilda i att fylla i enkäten.

Svarsfrekvensen på enkäten varierar och är som högst på sysselsättning och bostad med särskild service och som lägst på HVB och boendestöd. Andel svarande har ökat för alla insatser under 2021. Andel svarande på stadens brukarundersökningar per insats inom socialpsykiatri framgår i tabell 9:13.

Tabell 8:17 Andel svarande brukare på stadsövergripande brukarundersökningen inom socialpsykiatri, per insats, 2019–2021

Insats	2019 (%)	2020 (%)	2021 (%)
Boendestöd	40	33	39
Sysselsättning	45	47	49
HVB	37	18	33
Bostad med särskild service	55	46	53
Stödboende	37	35	41

Källa: Brukarundersökningen 2021 inom socialpsykiatri i Stockholm stad.

I brukarundersökningen får brukaren frågan om hur nöjd denne är med sin insats. Nedan redovisas andelen som är nöjda, uppdelat per insats.

Tabell 8:18 Andel personer som är nöjda* med sin insats, 2019–2021

Insats	2019 (%)	2020 (%)	2021 (%)
Boendestöd	91	90	91
Sysselsättning	95	96	92
HVB	70	86	80
Bostad med särskild service	82	85	83
Stödboende	86	83	85

Källa: Brukarundersökningen 2021 inom socialpsykiatri i Stockholm stad.

* Nöjd definieras som de brukare som svarat ”Stämmer mycket bra” eller ”Stämmer bra” på respektive insats.

Två av fem insatser har en ökad nöjdhet i brukarundersökningen för 2021. En förklaring till att nöjdheten har minskat för vissa insatser kan vara att verksamheterna inom socialpsykiatri behövt göra vissa förändringar på grund av pandemin och att dessa förändringar kan ha påverkat hur nöjd man är med sin insats.

Diskriminering

Frågan om diskriminering tillkom i enkäten år 2016. Frågan som ställs är om den enskilde upplever sig diskriminerad av sina boendestödjare, av någon på sin sysselsättning eller i sitt boende. Andel brukare som upplever sig diskriminerade redovisas per insats i tabell 9:15. Den enskilt vanligaste diskrimineringsgrunden är *för att jag har en funktionsnedsättning*. Inom insatserna boendestöd, bostad med särskild service och HVB är den näst vanligaste upplevda diskrimineringsgrunden *på grund av att jag är man*. Inom boendestöd är motsvarande *på grund av att jag är kvinna*. Det är dock vanligt förekommande att man inte vill uppge på vilka grunder man blivit diskriminerad och därmed använt svarsalternativet *vill ej svara*. Det är av stor vikt att man inom socialpsykiatri arbetar aktivt med frågor som rör jämställdhet och diskriminering, såväl i beställar- som utförarorganisationer.

Tabell 8:19 Andel brukare som uppger att de har blivit diskriminerade, per insats, 2019–2021

Insats	2019 (%)	2020 (%)	2021 (%)
Boendestöd	3	3	3
Sysselsättning	5	2	3
HVB	11	13	8
Bostad med särskild service	16	23	14
Stödboende	4	4	7

Källa: Brukarundersökningen 2021 inom socialpsykiatri i Stockholm stad.

Delaktighet

Ett flertal påståenden i enkäten tar sikte på om den enskilde känner sig delaktig. Påståendena varierar något beroende på insats. Exempel på påståenden är: *jag har inflytande över hur det stöd jag får utförs, jag vet vart jag ska vända mig om jag vill lämna synpunkter och klagomål på mitt boende/min sysselsättning/mina boendestödjare och jag är nöjd med hur många timmar boendestöd jag får per månad*. Andel brukare som är nöjda med möjligheterna att påverka sitt stöd redovisas uppdelat på kön och insatser i tabell 8:21.

De insatser där de svarande är mest nöjda med möjligheterna att påverka sitt stöd är inom insatserna boendestöd och sysselsättning. Flera verksamheter inom staden har anställt peer supportrar (även kallade brukarspecialister), som är ett sätt att adressera problematiken med bristande delaktighet. Peer support innebär att personer med egen erfarenhet av psykisk ohälsa anställs inom socialpsykiatriens verksamheter.

Tabell 8:20 Andel brukare som uppger att de är nöjda med möjligheterna att påverka sitt stöd, uppdelat på kvinnor och män. 2019–2021

Insats	2019			2020			2021		
	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt (%)
Boendestöd	88	86	87	88	87	87	86	87	86
Sysselsättning	89	88	88	88	90	89	83	81	83
HVB	72	61	65	67	76	73	71	64	66
Bostad med särskild service	71	81	76	75	75	75	60	73	65
Stödboende	83	74	77	76	74	75	76	80	79

Källa: Brukarundersökningen 2021 inom socialpsykiatri i Stockholm stad.

Bemötande

I varje enkät finns ett påstående som lyder *biståndsbedömaren behandlar mig väl*. Svaren på frågan är en sammanvägning av samtliga insatser och resultatet är uppdelat på insats, stadsdelsnämnd och kön. Resultaten av denna fråga redovisas i tabell 8:21. Majoriteten av de svarande instämmer med påståendet och menar att det stämmer bra eller ganska bra. Överlag har nöjdheten ökat för insatserna sedan föregående år, med undantag för sysselsättning där en liten minskning skett. Den största ökningen finns inom insatsen stödboende, där det har det skett en ökning från 80 procent nöjda till 93 procent.

95%

av de personer som bor i bostad med särskild service inom socialpsykiatri är nöjda med sin handläggares bemötande.

Tabell 8:21 Andel brukare som uppger att de är nöjda med handläggarens bemötande, uppdelat på kvinnor och män. 2019–2021

Insats	2019			2020			2021		
	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt (%)
Boendestöd	81	82	82	82	85	84	84	85	84
Sysselsättning	86	86	86	93	94	93	87	95	91
HVB	59	58	58	72	92	85	79	88	85
Bostad med särskild service	74	82	78	85	92	89	92	100	95
Stödboende	73	79	77	88	76	80	93	93	93

Källa: Brukarundersökningen 2021 inom socialpsykiatri i Stockholm stad.

Funktionsnedsättning

Det nationella målet, som har sin utgångspunkt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, är att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för målgruppen. Ett övergripande styrdokument för arbetet är Stockholms stads program för tillgänglighet och delaktighet som bygger på konventionen.

Stockholms stad ger individuellt stöd och service till barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning genom bistånd enligt *lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)* och bistånd enligt *socialtjänstlagen (SoL)*. Staden har även ett basansvar för personlig assistans till personer som av Försäkringskassan beviljats statlig assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken (SFB).

LSS är en utpräglad rättighetslag som har tillkommit som ett komplement till socialtjänstlagen och annan lagstiftning. Det övergripande syftet med insatser enligt LSS är att främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Målet är att människor med stora och varaktiga funktionsnedsättningar ska kunna leva som andra och genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Enskilda ska ges största möjliga inflytande över hur insatserna ges.

Stöd enligt LSS ges till personer som omfattas av LSS personkrets 1, 2 eller 3 och som har behov av lagens insatser som inte är tillgodosedda på annat sätt. De tre personkretsarna enligt 1 § LSS är:

- personkrets 1: utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd
- personkrets 2: betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom
- personkrets 3: andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Lagen omfattar tio insatser. Andra individuella behov prövas med stöd av SoL, även om personen omfattas av LSS.

Enligt SoL ska socialtjänsten verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. Socialtjänsten ska även medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter sina behov av särskilt stöd. SoL är en ramlag och genom bistånd enligt lagen ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet har också en rehabiliterande komponent genom att de insatser som ges ska stärka den enskildes möjligheter till att leva ett självständigt liv.

Effekter av covid-19

Socialförvaltningen har med hjälp av Sweco identifierat och analyserat följderna för utsatta grupper med anledning av covid-19-pandemin¹. Av rapporten framgår att många personer med funktionsnedsättning har upplevt negativa följder av pandemin och att den har haft stor påverkan på många personer med funktionsnedsättning. Personer som är beviljade insatser enligt SoL och LSS tillhör ofta riskgrupper för covid-19 och har därmed varit extra utsatta för att drabbas av smitta. Denna ökade risk har även medfört

¹ Analys av följder av covid-19-pandemin på särskilt utsatta grupper Dnr 2.3.1-34/2021.

att många personer med funktionsnedsättning har minskat sina sociala kontakter och levt mer isolerat än tidigare. Många brukare har inte kunnat nyttja beviljade insatser som de har behov av, då de som en följd av ett skört allmäntillstånd riskerar allvarliga konsekvenser om de drabbas av covid-19. Vissa brukare har valt att avsäga sig eller skjuta upp verkställigheten för att inte smittas själva eller för att bidra till minskad smittspridning. Stadens verksamheter har vittnat om en ökad påfrestning för målgruppen när stödinsatserna har minskat i kombination med att olika funktionsnedsättningar och sjukdomssymptom många gånger ökar risken för bland annat oro och ångest.

Stadens utgångspunkt har varit att alla beslutade insatser ska verkställas i enlighet med vad som krävs enligt gällande rekommendationer och direktiv. För att skydda personer i riskgrupp och för att minska smittspridningen beslutade stadens krisledningsnämnd om olika åtgärder såsom skyndsamt handläggning av tillfällig utökning av personlig assistans samt möjlighet till utökad flexibilitet inom ledsagning och ledsagarservice. Dessa beslut fortsatte att gälla även under 2021.

Ambitionen har under året varit att de dagliga verksamheterna ska vara öppna för de brukare som önskar och har möjlighet att delta. För att undvika stängning av de dagliga verksamheterna har man i verksamheterna haft en medvetenhet och beredskap för förändringar och växlingar gällande pandemiarbetet. Verksamheterna har i de fall situationen krävt det även behövt arbeta flexibelt och med individuella lösningar. Detta har inneburit att många brukare inte har kunnat delta i verksamheten i samma omfattning som vanligt. Om andra kompletterande insatser behövs för att daglig verksamhet inte har kunnat erbjudas i tillräcklig omfattning så har stadens inriktning varit att ha ett generöst förhållningssätt gällande detta. Ett generöst förhållningssätt har även tillämpats avseende turbundna resor till och från daglig verksamhet.

Rapportering av ej verkställda beslut

Kommunen ska rapportera alla gynnande beslut enligt 4 kap. 1 § SoL och 9 § LSS som inte har verkställts inom tre månader från dagen för beslutet till inspektionen för vård och omsorg (IVO). Rapporteringsskyldigheten omfattar även gynnande beslut som inte har verkställts på nytt inom tre månader från den dag verkställigheten avbrutits. Socialnämnden rapporterar kvartalsvis antalet ej verkställda gynnande beslut genom ett tjänsteutlåtande till kommunfullmäktige i Stockholms stad. Den senaste rapporten² lämnades i februari år 2022 och avser kvartal 3 år 2021. Av rapporten framgår det att antalet ej verkställda beslut enligt LSS uppgick till 153 stycken kvartal 3 år 2021. Detta är en minskning med 122 beslut jämfört med kvartal 3 år 2020. Antalet ej verkställda beslut enligt SoL uppgick till 92 stycken. Det är en minskning med 20 beslut jämfört med kvartal 3 år 2020.

I rapporteringen av ej verkställda beslut anger stadsdelsnämnderna olika skäl till varför ett beslut inte verkställts såsom resursbrist, att den enskilde tackat nej eller annat skäl. Av socialnämndens rapportering framgår att den vanligaste orsaken till annat skäl enligt LSS och SoL kvartal 3 år 2021 är avbrott i verkställighet till följd av coronapandemin. Coronapandemin har angetts som orsak till ej verkställt beslut i 31 procent av ärendena enligt LSS och i 12 procent av ärendena enligt SoL. Det är en minskning med 37 procentenheter för LSS-insatser och 58 procentenheter för bistånd enligt SoL. Trots att de negativa följderna kopplat till pandemin har fortsatt även under 2021 så visar socialnämndens rapport att antalet ej verkställda beslut har minskat.

De LSS-insatser där antalet ej verkställda beslut har minskat är daglig verksamhet, kontaktperson, korttidsvistelse, korttidstillsyn och personlig assistans. Daglig verksamhet utgör 36 procent av ej verkställda beslut enligt LSS kvartal 3. I 90 procent av de ärendena har coronapandemin angetts som orsak till att beslutet är ej verkställt. Antal ej verkställda beslut om daglig verksamhet har dock minskat från 172 ej verkställda beslut kvartal 3 år 2020 till 55 ej verkställda beslut kvartal 3 år 2021.

De SoL-insatser där antalet ej verkställda beslut har minskat är hemtjänst, boendestöd, dagverksamhet och kontaktperson.

Barn och unga med funktionsnedsättning

Myndigheten för delaktighet (MFD) har genomfört en kartläggning av konsekvenser av coronapandemin för barn och unga med funktionsnedsättning. Resultatet av kartläggningen presenterades i en rapport i mars 2021³. Av rapporten framgår att pandemin i högre grad och på särskilda sätt har påverkat livssituationen för barn och unga med funktionsnedsättning. Till stor del handlar det, enligt MFD, om indirekta effekter som beslut och allmänna råd sammantaget fått. Barnens funktionsnedsättning har ibland gjort att de drabbas, även när en rekommendation eller ett råd utformats för att inte få konsekvenser för barn och unga. MFD:s kartläggning visar att oro har lett till att en del familjer och unga i hög utsträckning ställt in även sådant som hållits öppet under pandemin, både fritidsaktiviteter och stödinsatser. Kartläggningen visar att det är de uteblivna fritidsaktiviteterna och den sociala samvaron med andra som barn och unga själva uppfattar som en av de mest påfrestande konsekvenserna av pandemin.

De insatser enligt LSS som riktar sig till barn och unga och som ger möjlighet till fritidsaktiviteter och social samvaro är framförallt korttidsvistelse, korttidstillsyn och ledsagarservice. För dessa insatser har det inte skett mer än marginella ökning/ minskningar i antalet ej verkställda beslut i Stockholms stad kvartal 3 år 2021 jämfört med kvartal 3 år 2020.

För insatsen korttidstillsyn rapporterades inga ej verkställda beslut för kvartal 3 år 2021. För insatsen ledsagarservice rapporterades tolv ej verkställda beslut. Det framgår inte av rapporteringen hur många av de ej verkställda besluten om ledsagarservice som avser barn och unga. För insatsen korttidsvistelse rapporterades 22 ej verkställda beslut. I 22 procent av de ärendena har coronapandemin angetts som orsak till att beslutet är ej verkställt. Det framgår inte av rapporteringen hur många av de ej verkställda besluten om korttidsvistelse som avser barn och unga.

Att beslut inte rapporterats in som ej verkställda innebär inte att den enskilde alltid har nyttjat insatsen fullt ut under pandemin. Av Swecos rapport framgår att ansvariga för verksamheter som erbjuder bland annat ledsagarservice enligt LSS uppger att ledsagarservicen minskat avsevärt som en följd av pandemin. Många personer som har haft beslut om ledsagarservice har valt att inte använda beviljade timmar⁴.

Under coronapandemin har en del verksamheter vittnat om att en del brukare valt att isolera sig och därmed inte vistats på korttidsboendena på flera månader. Detta bekräftas även av stadsdelsförvaltningarna som uppger att en anledning har varit att föräldrar varit oroliga för att deras barn ska utsättas för smitta i verksamheten.

En förklaring till att beslut om korttidsvistelse och ledsagarservice inte alltid rapporterats in som ej verkställt trots att den enskilde inte nyttjat insatsen kan bero på att dessa insatser kan användas flexibelt. När det gäller insatsen korttidsvistelse har den enskilde möjlighet att själv fördela hur antal beviljade dygn ska nyttjas under hela beslutsperioden. För insatsen ledsagarservice har det funnits en möjlighet att använda antal beviljade timmar flexibelt under en sexmånadersperiod. Detta kan innebära att beslut inte rapporteras in som ej verkställda, trots att den enskilde inte nyttjat insatsen under en längre period.

² Rapportering av ej verkställda beslut enligt lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och socialtjänstlagen (SoL) Dnr 123-466/2022.

³ Barn och unga mitt i en pandemi. Konsekvenser av coronapandemin för barn och unga med funktionsnedsättning 2021:9.

⁴ Analys av följder av covid-19-pandemin på särskilt utsatta grupper Dnr 2.3.1-34/2021.

Målgruppsbeskrivning

Målgruppen omfattar barn, unga och vuxna personer med funktionsnedsättning som har insatser enligt LSS och/eller SoL.

Insatser enligt LSS ges inom verksamhetsområdena funktionsnedsättning, socialpsykiatri och äldreomsorg. I detta kapitel redovisas alla LSS-insatser som ges i Stockholms stad oavsett ålder eller verksamhetsområde.

Insatser enligt SoL som redovisas i detta kapitel avser endast insatser för personer med funktionsnedsättning 0-64 år. Personer med psykisk funktionsnedsättning betraktas i staden som en egen målgrupp och insatser enligt SoL för den målgruppen redovisas i denna rapport i kapitel 8 som avser socialpsykiatri.

Siffrorna i kapitlet har med något undantag mät datumet 1 oktober 2021 med anledning av att Socialstyrelsen gör sin insamling och sammanställning av nationell LSS-statistik då. Så långt det är möjligt återanvänds Stockholms stads underlag till Socialstyrelsens LSS-statistik i denna rapport då dessa siffror har granskats på individnivå av varje stadsdelsnämnd. Om ett annat datum har använts än den 1 oktober eller om en annan källa använts än stadens verksamhetssystem *Sociala system*, anges detta för respektive tabell.

Antalet unika individer med insats enligt LSS var under 2021 totalt 4 647 personer (exklusive insatsen råd och stöd som regionen ansvarar för), vilket innebär en ökning med 41 personer från året innan. Antalet personer med bistånd enligt SoL var 2 615 personer, vilket är en ökning med 78 personer.

Antalet unika individer med insats enligt både LSS och SoL var totalt 688 personer under 2021, vilket innebär en ökning med 16 personer från året innan. En vanligt förekommande kombination av insatser enligt båda lagrummen är boendestöd enligt SoL och daglig verksamhet enligt LSS.

Antalet personer med beslut om assistansersättning enligt Socialförsäkringsbalken (SFB) från Försäkringskassan var totalt 1 070 personer i december 2021, vilket är en minskning med 13 personer på ett år. Kommunen är kostnadsansvarig för de 20 första timmarna per vecka för varje enskild person som har beslut om assistansersättning.

Fördelningen mellan män och kvinnor samt totalt antal för respektive lagrum de senaste tre åren redovisas i kommande tabell.

Tabell 9:1 Antal personer med insats enligt LSS, SoL respektive SFB per lagrum, samt fördelning mellan kvinnor och män, 2019–2021

Lagrum	2019			2020			2021		
	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal totalt	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal totalt	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal totalt
LSS*	41	59	4 530	39	61	4 606	38	62	4 647
SoL*	54	46	2 594	53	47	2 537	53	47	2 615
Både LSS och SoL*	37	63	599	50	50	672	52	48	688
SFB**	44	56	1 111	43	57	1 083	43	57	1 070

Källa: Sociala System.

* Avser nettovärdet, det vill säga unika individer med insats enligt endast LSS, endast SoL, eller både LSS och SoL.

** Källa: Försäkringskassan december 2021.

Av de personer som var aktuella inom de olika lagrummen var fördelningen mellan könen densamma som föregående år. Kvinnor erhöll insatser enligt LSS samt socialförsäkringsbalken (SFB) i mindre utsträckning än män. Vid insatser enligt SoL var skillnaden mellan könen mindre men något fler kvinnor erhöll insatser enligt SoL i förhållande till män.

I Stockholms stad erhöll totalt 4 647 personer insatser enligt LSS och 2 615 personer insatser enligt SoL under 2021. Det var 688 personer som erhöll insats enligt både LSS och SoL. I kommande tabeller redovisas fördelningen av dessa ärenden utifrån respektive lagstiftning fördelat på kön och nämnd för 2021.

Tabell 9:2 Antal personer med insats enligt LSS och SoL per nämnd, samt fördelning mellan kvinnor och män, 2021

Nämnd	LSS***			SoL***			Både LSS och SoL***		
	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal totalt	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal totalt	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal totalt
Rinkeby-Kista	35	65	355	51	50	200	62	38	42
Spånga-Tensta	38	62	253	55	45	122	48	52	44
Hässelby-Vällingby	33	67	442	51	49	284	54	46	94
Bromma	37	63	294	59	41	147	63	37	60
Kungsholmen	43	57	198	57	43	151	40	60	35
Norrmalm	37	63	236	**	**	84	58	42	19
Östermalm	43	57	172	52	48	106	71	29	24
Södermalm	42	58	505	56	44	332	44	56	39
Enskede-Årsta-Vantör	40	60	517	54	46	258	54	46	111
Skarpnäck	33	67	266	49	51	195	52	48	48
Farsta	35	65	417	55	45	261	59	41	59
Hägersten-Älvsjö	41	59	608	54	46	296	47	53	55
Skärholmen	37	63	339	55	45	161	28	72	58
Socialnämnden	31	69	45	*	*	18	–	–	0
Totalt i staden	38	62	4 647	53	47	2 615	52	48	688

Källa: Sociala System.

*Antal under 4 redovisas ej.

**Motsatsgrupp för få för att redovisas

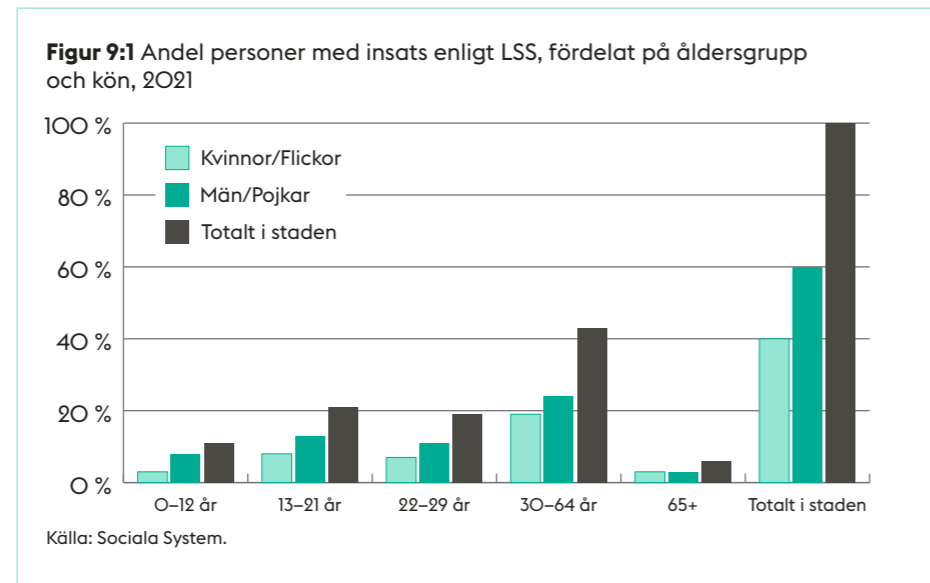
***Avser nettovärdet, det vill säga individer med insats enligt endast LSS, SoL, eller både LSS och SoL.

Hägersten-Älvsjö var den nämnd som hade flest antal personer med beviljad insats och socialnämnden var den nämnd som hade minst antal personer med beviljad insats. Med socialnämnden avses här personer med insats beviljad via gruppen för bedömning och förmedling (avser främst bostad med särskild service enligt LSS) samt Enheten för hemlösa (insatser enligt SoL).

4 647

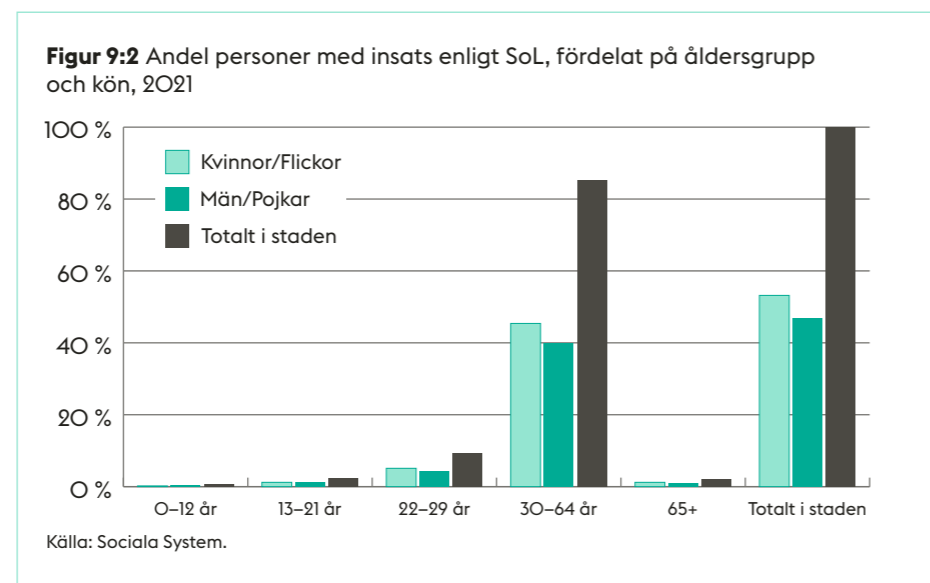
personer erhöll insatser enligt LSS och 2 615 personer erhöll insatser enligt SoL. 688 personer erhöll insats enligt både LSS och SoL.

I följande två figurer redovisas andelen personer med beslut enligt LSS och SoL fördelat på åldersgrupp och kön.

Andelen pojkar eller män som fick stöd enligt LSS var högre än andelen flickor eller kvinnor i alla åldersgrupper utom 65 år och äldre.

En förklaring till könsskillnaderna kan vara skillnader i förekomst av olika diagnoser vilket Socialstyrelsen konstaterat i lägesrapport 2020 avseende insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning. Av lägesrapporten framgår att vissa diagnoser som är kopplade till personkrets 1 är vanligare bland män än kvinnor i totalbefolkningen, så som utvecklingsstörning och autism⁵.

När det gäller insatser enligt SoL är fördelningen förhållandevis jämn mellan könen men en viss skillnad finns. Andelen pojkar eller män som fick stöd enligt SoL var något högre i åldersgrupperna 0-12 år och 13-21 år. I övriga åldersgrupper var andelen kvinnor som fick stöd enligt SoL högre. Skillnaden mellan könen var störst i åldersgruppen 30-64 år.

Insatser enligt SoL ges främst till vuxna personer med funktionsnedsättning. Inom åldersspannet 0-12 år var det endast 22 personer som erhöLL insats enligt SoL. En förklaring till att få återfinns i det lägsta åldersspannet kan vara att barn med funktionsnedsättning som har behov av insatser från socialtjänsten i stor utsträckning tillhör någon av personkretsarna i LSS och därmed erhåller insatser enligt denna lag. De allra flesta som erhöLL insatser enligt SoL befann sig inom åldersspannet 30-64 år (85 procent) vilket motsvarar 2 817 personer. Åldersspannet 65 år och över utgjorde endast två procent vilket motsvarar 69 personer. Anledningen till att få återfinns i det högsta åldersspannet är att de flesta ärenden inom lagrummet överlämnas till äldreomsorgen i samband med att den enskilde fyller 65 år. De ärenden som fortsatt finns kvar inom området funktionsnedsättning rör med stor sannolikhet personer som av olika anledningar ännu inte hunnit överlämnas till äldreomsorgen trots att de fyllt 65 år.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

Insatser enligt LSS

I Stockholms stad handläggs ansökningar om insatser enligt LSS i de 13 stadsdelsnämnderna, samt inom socialnämnden. Med socialnämnden avses i det här sammanhanget gruppen för bedömning och förmedling.

LSS har tio definierade insatser, av vilka regionen ansvarar för den första insatsen (rådgivning och annat personligt stöd) och kommunen för de nio övriga insatserna.

Verkställda beslut enligt LSS

På ett år har antalet verkställda beslut enligt LSS ökat med 24 beslut (från 7 696 beslut 2020 till 7 720 beslut 2021). Flest verkställda beslut fanns inom insatserna daglig verksamhet (2 934 beslut) och bostad med särskild service för vuxna (1 689 beslut).

Daglig verksamhet ökade med 66 verkställda beslut, bostad med särskild service för vuxna ökade med 28 beslut och avlösarservice ökade med sex beslut. Från att tidigare ha minskat i antal har antalet verkställda beslut om bostad med särskild service för barn och ungdomar ökat under de senaste två åren. Från år 2019 har antalet verkställda beslut om bostad med särskild service för barn och ungdomar ökat från 72 till 89, varav 12 av dessa har verkställts under det senaste året.

Personlig assistans och ledsagarservice minskade med elva verkställda beslut vardera. Insatsen korttidstillsyn minskade med tre beslut och kontaktperson minskade med fyra verkställda beslut. Den största minskningen avser insatsen korttidsvistelse som har minskat med 59 beslut sedan föregående år. En förklaring till att antalet verkställda beslut om korttidsvistelse har minskat kan vara att antalet verkställda beslut om bostad med särskild service för barn och unga har ökat. En annan förklaring kan vara att ett av de korttidshem som ingick i stadens valfrihetssystem stängde permanent i juli 2021. Enligt stadsdelsförvaltningarna har flera av de personer som hade ett verkställt beslut om korttidsvistelse på detta korttidshem valt att inte ansöka om fortsatt insats efter nedstängningen.

Fördelningen mellan könen är ojämn, sett till antal verkställda beslut. Pojkar och män hade fler verkställda beslut än flickor och kvinnor inom samtliga LSS-insatser. Skillnaderna var som minst inom insatserna kontaktperson och personlig assistans och som störst inom insatserna avlösarservice och bostad med särskild service för barn och unga.

Pojkar och män hade fler verkställda beslut än flickor och kvinnor inom samtliga LSS-insatser år 2021.

⁵ Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning Lägesrapport 2020 – Socialstyrelsen.

Tabellen nedan visar antal verkställda beslut enligt LSS uppdelat på respektive insats i alla åldrar. En individ kan ha beslut om flera insatser samtidigt.

Tabell 9:3 Antal verkställda beslut enligt LSS per insats, totalt och uppdelat på kön, 2019–2021

Insats	2019			2020			2021		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Personlig assistans	125	145	270	130	158	288	122	155	277
Ledsagarservice	305	401	706	298	422	720	296	413	709
Kontaktperson	240	262	502	228	249	477	224	249	473
Avlösarservice	123	324	447	121	351	472	123	355	478
Korttidsvistelse	258	408	666	260	432	692	242	391	633
Korttidstillsyn	158	271	429	158	283	441	147	291	438
Bostad med särskild service för barn/ungdomar*	26	46	72	23	54	77	27	62	89
Bostad med särskild service för vuxna	663	958	1621	686	975	1661	694	995	1689
Daglig verksamhet	1 187	1 654	2 841	1 184	1 684	2 868	1 230	1 704	2 934
Totalt i staden	3 085	4 469	7 554	3 088	4 608	7 696	3 105	4 615	7 720

Källa: Sociala System.

*Barn och ungdomar definieras som personer upp till och med 23 år.

Bostad med särskild service för vuxna

Bostad med särskild service för vuxna enligt LSS verkställs i gruppboende eller serviceboende. Boende i gruppboende är till för vuxna personer som har ett så omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov att mer eller mindre kontinuerlig närvaro av personal är nödvändig. I gruppboendet ska det finnas fast kollektiv bemanning som i huvudsak ska vara tillräcklig för att täcka den enskildes hela stödbehov. Antalet boende i en gruppboende bör vara litet. En serviceboende består av fullvärdiga lägenheter som är geografiskt samlade i samma bostadsområde. De boende som så önskar har tillgång till samvaro i gemensamhetslokal. Dygnet-runt-stöd med en fast personalgrupp finns och den enskilde ska erbjudas stöd i den egna lägenheten utifrån sitt behov. Lägenheterna är ofta anpassade efter den enskildes behov och samlade i samma hus eller i kringliggande hus.

Behovet av bostad med särskild service har inte kunnat tillgodoses inom stadens befintliga verksamheter på flera år och anledningarna till detta är flera. Långa byggprocesser och svårighet att matcha behov med utbyggnadstakt är några förklaringar. För att tillgodose behovet av bostäder med särskild service behöver stadsdelsförvaltningarna upprätta avtal med privata aktörer utanför stadens valfrihetssystem (LOV).

Stadsdelsförvaltningarna uttrycker att det finns behov av fler gruppboenden för målgrupper med specifika behov såsom personer med autism och/eller intellektuell funktionsnedsättning som har ett svårt utmanande beteende, personer med förvärvat hjärnskada, yngre personer med demenssjukdom och personer i behov av tecken-språkig miljö.

Stadsdelsförvaltningarna uttrycker att det finns behov av gruppboenden för målgrupper med specifika behov.

Tabellen nedan beskriver fördelningen av antal verkställda beslut om bostad med särskild service enligt LSS uppdelat på gruppboende eller serviceboende fördelat på kön.

Tabell 9:4 Antal personer som bor på bostad med särskild service för vuxna enligt LSS, uppdelat på typ av bostad samt kvinnor och män, 2021

Typ av bostad	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Totalt antal
Gruppboende	41	59	1 173
Serviceboende	41	59	499
Uppgift saknas	29	71	17
Totalt	41	59	1 689

Källa: Sociala System.

En övervägande del av besluten om bostad med särskild service verkställs på gruppboende. Fler män hade verkställda beslut om bostad med särskild service än kvinnor. Fördelningen mellan könen är densamma oavsett om insatsen verkställs på en gruppboende eller en serviceboende.

Antal verkställda beslut per stadsdelsnämnd

Tabellen nedan visar hur antalet verkställda beslut för insatserna personlig assistans, daglig verksamhet, avlösarservice, bostad med särskild service för vuxna och kontaktperson är fördelade per 10 000 invånare och stadsdelsnämnd. Skärholmen uppvisar högst antal verkställda beslut för samtliga insatser som redovisas i tabellen. Lägst antal beslut avseende insatsen personlig assistans återfinns på Östermalm och Kungsholmen. Rinkeby-Kista och Östermalm uppvisar lägst antal verkställda beslut när det gäller insatsen kontaktperson. För resterande insatser som redovisas i tabellen återfinns lägst antal verkställda beslut på Östermalm.

Tabell 9:5 Antal verkställda beslut enligt LSS per 10 000 invånare efter stadsdelsnämnd, 2021

Stadsdelsnämnd	Personlig assistans	Daglig verksamhet	Avlösarservice	Bostad med särskild service	Kontaktperson
Rinkeby-Kista	7	41	6	23	2
Spånga-Tensta	6	43	8	19	4
Hässelby-Vällingby	2	41	6	17	6
Bromma	2	27	2	13	5
Kungsholmen	1	22	2	14	3
Norrmalm	2	18	3	15	4
Östermalm	1	14	2	10	2
Södermalm	2	22	5	16	3
Enskede-Årsta-Vantör	4	34	5	17	7
Skarpnäck	2	37	5	21	8
Farsta	3	41	9	21	6
Hägersten-Älvsjö	2	28	6	18	5
Skärholmen	8	56	11	30	13
Totalt i staden	3	30	5	17	5

Källa: Sociala System och SCB.

En övervägande del av besluten om bostad med särskild service verkställs på gruppboende jämfört med serviceboende.

Daglig verksamhet

Den som omfattas av LSS personkrets 1 eller 2 och är i yrkesverksam ålder, saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig har rätt till daglig verksamhet. Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) har i en dom 2014⁶ fastställt att yrkesverksam ålder i bestämmelsen om daglig verksamhet motsvarar förvärvsarbete fram till normal pensionsålder. Beträffande vad som är normal pensionsålder utgick HFD från att pensionssystemet då byggde på en rätt att kvarstå i anställning till 67 års ålder. Yrkesverksam ålder motsvarar enligt HFD därmed tiden för rätt att kvarstå i anställning. Från 1 januari 2020 höjdes pensionsåldern och därmed rätten att kvarstå i anställning till 68 år. Från 2023 höjs rätten till 69 år. HFD:s prejudikat av vad som avses med yrkesverksam ålder höjs därmed också.

Med anledning av HFD:s dom har det förts en diskussion i staden gällande hur många personer som kan komma att beröras om insatsen daglig verksamhet avslutas för samtliga personer som uppnår pensionsålder och vad som skulle kunna ersätta insatsen så att de som berörs fortsatt får en meningsfull tillvaro. I stadens riktlinjer framgår att det inte finns något som hindrar att en person som uppnått pensionsålder kan få behålla sin insats för att förebygga isolering och passivisering. Utifrån detta finns det därför en möjlighet att efter individuell prövning bevilja fortsatt insats i form av daglig verksamhet när den enskilde uppnått pensionsålder.

År 2021 var det totalt 13 personer i staden som hade kvar insatsen daglig verksamhet när de fyllt 68 år. Åtta av dessa personer bor i en bostad med särskild service enligt LSS.

Insatser enligt SoL

I Stockholms stad handläggs ansökningar om insatser enligt SoL i de 13 stadsdelsnämnderna, samt inom socialnämnden. Med socialnämnden avses i det här sammanhanget gruppen för bedömning och förmedling samt Enheten för hemlösa.

Inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning beviljas bland annat insatserna avlösning, boendestöd, bostad med särskild service, dagverksamhet, hemtjänst, kontaktperson, korttidsboende för barn och unga, korttidsboende för vuxna, ledsagning och trygghetslarm enligt SoL.

Verkställda beslut enligt SoL

Under det senaste året har antalet verkställda beslut enligt SoL ökat med 110 beslut (från 4 017 beslut 2020 till 4 127 beslut 2021).

Flest verkställda beslut fanns inom insatserna boendestöd (1 404 beslut) och hemtjänst (1 313 beslut). Antal verkställda beslut om boendestöd har ökat med 91 beslut och antal verkställda beslut om hemtjänst har ökat med 29 beslut. Korttidsboende för vuxna har ökat med sex beslut och trygghetslarm har ökat med åtta beslut. Från att mellan år 2019 och 2020 ha minskat med 31 verkställda beslut ökade insatsen bostad med särskild service enligt SoL med 13 beslut. Kontaktperson minskade med 10 beslut, avlösning minskade med 4 beslut och ledsagning minskade med 17 beslut. Även insatserna korttidsvistelse för barn och unga och dagverksamhet har minskat sedan föregående år.

En förklaring till ökningen av verkställda beslut inom insatserna hemtjänst och bostad med särskild service kan vara situationen med covid-19 och att många enskilda i början av pandemin valde att avstå ifrån att ansöka om insatser, alternativt valde att avbryta eller skjuta upp verkställigheten för att undvika att själva bli smittade eller bidra till ökad smittspridning. I oktober 2021 hade många personer, både brukare och personal, hunnit få vaccin vilket kan vara en förklaring till att fler hade möjlighet att ta emot insatser som vanligt.

Till skillnad från verkställda beslut enligt LSS, där män hade fler verkställda beslut än kvinnor inom alla insatser, hade kvinnor fler verkställda beslut än män inom cirka hälften av insatserna enligt SoL.

Det finns en tydlig korrelation mellan ålder och antal verkställda beslut enligt SoL. Åldersgruppen över 50 år är den grupp som erhöll flest antal insatser, och då främst hemtjänst, trygghetslarm och ledsagning, medan åldersgruppen 18–29 år i första hand erhöll boendestöd.

I tabellen nedan redovisas antal verkställda beslut enligt SoL per insats, totalt och uppdelat på kön, 2019–2021. En individ kan ha beslut om flera insatser samtidigt. Antal verkställda beslut som avser insatserna avlösning, boendestöd, hemtjänst, korttidsvistelse för barn och unga, ledsagning och trygghetslarm 2019 och 2020 har justerats ner med anledning av att vissa beslut redovisats dubbelt i tidigare års socialtjänstrapporter.

Tabell 9:6 Antal verkställda beslut enligt SoL per insats, totalt och uppdelat på kön, 2019–2021

Insats	2019			2020			2021		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Avlösning	19	22	41	13	16	29	8	17	25
Boendestöd	592	660	1 252	645	668	1 313	705	699	1 404
Bostad med särskild service	36	59	95	27	37	64	31	46	77
Dagverksamhet	8	22	30	4	15	19	**	**	**
Hemtjänst	767	595	1 362	722	562	1 284	747	566	1 313
Kontaktperson	42	28	70	36	24	60	33	17	50
Korttidsvistelse barn/unga*	0	8	8	0	5	5	**	**	**
Korttidsboende vuxna	4	8	12	6	13	19	12	13	25
Ledsagning	226	185	411	228	172	400	213	170	383
Trygghetslarm	455	363	818	458	366	824	470	362	832
Totalt i staden	2 149	1 950	4 099	2 139	1 878	4 017	2 227	1 900	4 127

Källa: Sociala System.

* Barn och unga definieras som personer upp till och med 17 år.

**Antal under 4 redovisas ej.

Kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning

I Stockholms stad finns ett kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning (KBF). Bostadsbidraget är ett åtagande från stadens sida och ska utgöra ett komplement till de bostadsbidrag och bostadstillägg som söks hos Försäkringskassan. Syftet är att underlätta för personer med funktionsnedsättning att få en bostad som är ändamålsenlig med hänsyn till funktionsnedsättningen.

En förutsättning för att KBF ska kunna beviljas är att den enskilde är folkbokförd och bosatt i Stockholms stad och kan påvisa en merkostnad för bostaden. Med merkostnad avses att behovet av bostaden ska vara föranlett av den enskildes funktionsnedsättning och att kostnaden för bostaden överskrider aktuella gränsvärden. Handläggning och beslut om KBF sköts av stadsdelsnämnderna. Beslut om KBF fattas med stöd av 4 kap 2 § SoL eftersom någon rätt till kommunalt bostadsbidrag inte finns enligt socialtjänstlagen.

Kvinnor hade fler verkställda beslut än män inom boendestöd, hemtjänst, kontaktperson, ledsagning och trygghetslarm enligt SoL.

6 HFD 2014 ref 41.

KBF har beviljats för sammanlagt 712 personer under 2021. Antalet personer som erhåller bidraget har minskat under de senaste fyra åren, det senaste året med 31 personer. Fördelningen över staden varierar mellan 10 personer (Spånga-Tensta) och 102 personer (Södermalm). Av de som erhöll bidraget under året var 46 procent kvinnor och 54 procent män.

Åldersfördelningen för de personer som hade beslut om KBF var följande: andelen personer i åldern 18–29 år med bidrag var 23 procent, för åldersgruppen 30–49 år var andelen 40 procent och över 50 år 37 procent. Rinkeby-Kista och Skarpnäck har en förhållandevis hög andel av de som är över 50 år (58 respektive 50 procent), medan Östermalm och Norrmalm däremot har en högre andel än övriga stadsdelar av de som är 18–29 år (35 procent respektive 33 procent).

Tabell 9:7 Antal personer med kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning (KBF) per nämnd, totalt samt uppdelat på kön, 2021

Nämnd	Kvinnor	Män	Totalt
Rinkeby-Kista	15	21	36
Spånga-Tensta	*	*	10
Hässelby-Vällingby	26	22	48
Bromma	26	34	60
Kungsholmen	32	38	70
Norrmalm	43	37	80
Östermalm	25	23	48
Södermalm	50	52	102
Enskede-Årsta-Vantör	27	34	61
Skarpnäck	**	**	32
Farsta	12	21	33
Hägersten-Älvsjö	43	57	100
Skärholmen	13	19	32
Socialnämnden	0	0	0
Totalt i staden	326	386	712

Källa: Sociala System.
* Antal under 4 redovisas ej.
** Motsatsgrupp för få för att redovisas.

Totalt redovisar staden 11 696 890 kronor för kostnader för KBF 2021. Stadens kostnader har minskat med 58 105 kronor under det senaste året. År 2021 var den genomsnittliga årskostnaden för KBF 16 428 kronor per person och år, vilket motsvarar 1 369 kronor per månad. Både antal personer som beviljats bidraget samt kostnaderna har minskat sedan föregående år.

712

personer var beviljade kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning år 2021, vilket är en minskning med 31 personer sedan föregående år.

Tabell 9:8 Antal kronor i kostnad för kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning (KBF) per nämnd, 2019–2021

Nämnd	2019	2020	2021
Rinkeby-Kista	555 188	498 478	418 540
Spånga-Tensta	124 208	124 180	111 652
Hässelby-Vällingby	569 987	462 556	441 898
Bromma	886 216	870 500	878 979
Kungsholmen	1 373 326	1 302 170	1 367 756
Norrmalm	1 642 973	1 625 666	1 529 145
Östermalm	1 278 638	1 320 393	1 257 361
Södermalm	2 321 321	2 106 873	2 075 599
Enskede-Årsta-Vantör	795 713	804 083	893 827
Skarpnäck	300 605	371 684	271 601
Farsta	410 871	354 687	445 149
Hägersten-Älvsjö	1 554 371	1 564 584	1 628 884
Skärholmen	323 332	349 141	376 499
Socialnämnden	4 836	0	0
Totalt i staden	12 141 585	11 754 995	11 696 890

Källa: Stadsledningskontoret.
2019–2020 uppgifter i tabellen är hämtade från tidigare socialtjänstrapporter.

För att skapa ytterligare incitament för stadsdelsnämnderna att bygga grupp- och servicebostäder, vilka berättigar till KBF, ges stadsdelsnämnderna möjlighet att söka ersättning från kommunfullmäktige för de kostnader de har för KBF. Möjlighet till ersättning omfattar samtliga boenden, både befintliga och nybyggnation.

Insatser som kan ges enligt SoL eller LSS inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning

Ledsagarservice och ledsagning

Ledsagning är en insats som syftar till att möjliggöra för personer med funktionsnedsättning att vara delaktiga i samhällslivet. Insatsen beviljas enligt LSS (ledsagarservice) eller enligt SoL (ledsagning).

I Stockholms stads riktlinjer framgår vad insatsen kan omfatta med utgångspunkt i den enskildes behov och önskemål. Riktlinjerna omfattar även en modell som ger möjlighet till flexibelt användande av insatsen och möjlighet att utföra aktiviteter som medför omkostnader för ledsagaren samt möjligheten att ansöka om omkostnadsersättning för en mer kostsam aktivitet en till två gånger per år. Insatsen beviljas i ett visst antal timmar per månad och flexibiliteten innebär att beviljade timmar kan fördelas enligt den enskildes önskemål under perioder om tre månader. När en tremånadersperiod tar slut börjar en ny. Timmar kan inte föras över mellan tremånadersperioderna. På grund av situationen med covid-19 beslutade Stockholms stads krisledningsnämnd vid två tillfällen under 2020 samt vid tre tillfällen 2021 att tillfälligt utöka flexibiliteten på så sätt att det var möjligt att spara ledsagartimmar upp till sex månader i stället för tre månader. Detsamma gällde för omkostnadsersättningen. Besluten fattades mot bakgrund av att det var många brukare som inte kunde nyttja beviljad ledsagning eller ledsagarservice trots möjligheten till flexibilitet upp till tre månader.

Fler personer har beviljats insatsen enligt LSS (709 personer) än enligt SoL (383 personer) år 2021. Antal personer per stadsdelsnämnd som beviljats insatsen enligt LSS eller SoL varierar. Inom ledsagarservice (LSS) var spannet i stadsdelarna från 15 till 81 personer och inom ledsagning (SoL) var spannet från 4 till 83 personer. Socialnämnden har under året inte beviljat varken ledsagarservice enligt LSS eller ledsagning enligt SoL. Antal personer som har beviljats insatsen, både vad gäller LSS och SoL, har minskat sedan föregående år.

Genomsnittligt antal beviljade timmar är något högre inom ledsagarservice enligt LSS i förhållande till ledsagning enligt SoL. Det genomsnittliga antalet beviljade timmar har minskat sedan föregående år.

Genomsnittligt antal timmar enligt SoL och LSS varierar mellan stadsdelsnämnderna. Det kan finnas olika anledningar till dessa skillnader så som demografi, enskilda individers individuella behov samt eventuella domar från förvaltnings- och kammarrätt.

Tabell 9:9 Antal personer med beslut om ledsagarservice enligt LSS och ledsagning enligt SoL per nämnd, samt genomsnittligt antal beviljade timmar uppdelat på kön, 2021

Nämnd	LSS			SoL		
	Antal personer	Antal timmar		Antal personer	Antal timmar	
	Kvinnor (Mv)	Män (Mv)	Totalt	Kvinnor (Mv)	Män (Mv)	Totalt
Rinkeby-Kista	12	13	81	6	7	45
Spånga-Tensta	14	12	33	5	8	4
Hässelby-Vällingby	12	10	71	7	7	22
Bromma	12	12	28	11	17	6
Kungsholmen	24	15	15	15	15	17
Norrmalm	18	16	22	21	14	7
Östermalm	18	15	20	8	16	8
Södermalm	13	13	76	10	11	83
Enskede-Årsta-Vantör	12	12	76	10	10	44
Skarpnäck	14	13	54	15	12	17
Farsta	13	14	81	15	16	71
Hägersten-Älvsjö	12	13	81	10	15	30
Skärholmen	14	15	71	10	8	29
Socialnämnden	-	-	0	-	-	0
Totalt i staden	13	13	709	11	12	383

Källa: Sociala System samt uppgifter till Socialstyrelsen (LSS).

Avlösarservice och avlösning

Avlösning innebär att en person tillfälligt övertar omvårdnaden om den enskilde från anhöriga eller andra närstående och beviljas enligt LSS (avlösarservice) eller enligt SoL (avlösning). Insatsen ska utformas utifrån den enskildes behov och önskemål och med stor flexibilitet. Insatsen beviljas med ett antal timmar per månad. De timmar som inte nyttjas kan inte flyttas över till nästkommande månad.

Avlösarservice enligt LSS är vanligast förekommande bland barn och ungdomar samt unga vuxna som fortfarande bor kvar hemma med sina föräldrar. Avlösning enligt SoL kan beviljas till barn och ungdomar som har ett stort omvårdnads- och tillsynsbehov men som inte tillhör någon av LSS personkretsar. Insatsen kan även beviljas till vuxna personer vars anhöriga vårdar och hjälper den enskilde i hemmet.

Fler personer har beviljats insatsen enligt LSS (478 personer) än enligt SoL (25 personer) år 2021. Genomsnittligt antal beviljade timmar är dock högre inom avlösning enligt SoL i förhållande till avlösarservice enligt LSS. En anledning till att genomsnittligt antal timmar är högre enligt SoL kan vara att insatsen ofta ges till personer som har ett omfattande omvårdnads- och tillsynsbehov som inte kan tillgodoses på annat sätt. Antal personer per stadsdelsnämnd som beviljats insatsen enligt LSS eller SoL varierar. Inom avlösarservice (LSS) var spannet i stadsdelarna från 13 till 70 personer och inom avlösning (SoL) var spannet från 0 till 5 personer. Socialnämnden har under året inte beviljat varken avlösarservice enligt LSS eller avlösning enligt SoL.

Genomsnittligt antal timmar enligt SoL och LSS varierar mellan stadsdelsnämnderna. Det kan finnas olika anledningar till dessa skillnader så som demografi, familjesammansättning, enskilda individers individuella behov samt eventuella domar från förvaltnings- och kammarrätt.

Tabell 9:10 Antal personer med beslut om avlösarservice enligt LSS och avlösning enligt SoL per nämnd, samt genomsnittligt antal beviljade timmar uppdelat på kön, 2021

Nämnd	LSS			SoL		
	Antal personer	Antal timmar		Antal personer	Antal timmar	
	Kvinnor (Mv)	Män (Mv)	Totalt	Kvinnor (Mv)	Män (Mv)	Totalt
Rinkeby-Kista	12	9	33	-	8	*
Spånga-Tensta	10	10	31	-	-	0
Hässelby-Vällingby	16	12	42	12	-	*
Bromma	12	10	20	-	-	0
Kungsholmen	9	19	13	-	9	*
Norrmalm	15	15	24	40	13	4
Östermalm	12	19	13	12	-	*
Södermalm	16	16	59	-	11	*
Enskede-Årsta-Vantör	11	11	55	12	20	*
Skarpnäck	10	11	23	-	43	*
Farsta	18	14	56	8	-	*
Hägersten-Älvsjö	13	13	70	8	8	5
Skärholmen	13	19	39	12	31	5
Socialnämnden	-	-	0	-	-	0
Totalt i staden	13	13	478	18	17	25

Källa: Sociala System samt uppgifter till Socialstyrelsen (LSS).
*Antal under 4 redovisas ej.

Valfrihetsystem

Stockholms stad tillämpar valfrihet enligt lagen om valfrihetsystem (LOV) vilket ger den enskilde möjlighet att välja vilken utförare som ska utföra vissa insatser enligt SoL och LSS. De verksamheter som ingår i valfrihetsystemet är utförare i stadens egen regi, upphandlade entreprenader samt de som ansökt om och slutit avtal med staden enligt LOV. Verksamheterna presenteras på stadens hemsida, Hitta service. Här kan den enskilde läsa fakta om verksamheterna, dess inriktning samt befintlig kompetens. Ovanstående är olika faktorer som kan vara till hjälp för den enskilde i valet av utförare.

I stadens förfrågningsunderlag finns det reglerat vilka krav som gäller för de privata verksamheter som ingår i stadens LOV. För att främja likvärdiga insatser, bidra till ökad kvalitet samt förtydliga att samma krav gäller för stadens egen regi som för privata verksamheter med LOV-avtal finns uppdragsbeskrivningar inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning. I uppdragsbeskrivningarna beskrivs kraven som staden har på verksamheter i stadens egen regi för respektive insats.

Tabell 9:11 Antal verksamheter med LOV-avtal per insats, 2019–2021

Insats	2019	2020	2021
Ledsagar-/avlösarservice (SoL och LSS)	69	85	77
Korttidshem	43	36	36
Korttidstillsyn	9	9	9
Bostad med särskild service för barn och unga	9	9	9
Bostad med särskild service vuxna	2	3	4
Daglig verksamhet	131	135	144
Totalt antal	263	277	279

Källa: Juridik och upphandling, socialförvaltningen.

Verksamhetsområdet daglig verksamhet är den insats som ökat mest under 2021, nio nya verksamheter har gått med i stadens LOV.

Verksamhetsområdet daglig verksamhet är den insats där antalet verksamheter har ökat mest under 2021, nio nya verksamheter har gått med i stadens LOV. För insatsen bostad med särskild service för vuxna finns det sedan tidigare två utförare med verksamheter anslutna via LOV-avtal med staden. En av utförarna har under året startat upp en ny verksamhet och har nu tre verksamheter inom LOV, den andra utföraren har en verksamhet. Staden arbetar aktivt med att kartlägga behovet, samordna och planera för att möjliggöra fler platser i bostäder med särskild service samt att verka för att fler utförare ska sluta avtal med staden. Antalet verksamheter inom ledsagar- och avlösarservice (SoL och LSS) har minskat under året. En förklaring till minskningen är att avtal har sagts upp eller hävts efter att IVO beslutat att inte bevilja tillstånd. Tillståndsplikt gäller för dessa insatser sedan år 2019.

Nedan redovisas antal verkställda beslut fördelat per insats och regiform. Ett individuellt avtal innebär att handläggaren behövt verkställa insatsen hos en verksamhet som inte är med i LOV. Orsaken till det kan bland annat vara att den enskildes behov inte kan tillgodoses hos någon av verksamheterna eller att det inte finns tillräckligt med platser inom LOV. Handläggaren behöver då förhandla med verksamheten om kraven och priset för insatsen. Individuella avtal förekommer i stor utsträckning inom insatsen bostad med särskild service för vuxna. Andelen beslut inom insatsen som verkställs med individuella avtal ligger kvar på samma nivå som förra året, det vill säga runt 25 procent.

Tabell 9:12 Antal och andel verkställda beslut för vuxna per insats (LSS och SoL), uppdelat på regi samt kvinnor och män, 2021

Regi		Ledsagning (SoL)/ Ledsagarservice (LSS)		Avlösning (SoL)/ Avlösarservice (LSS)		Korttidsvistelse (LSS)		Bostad med särskild service (LSS)		Daglig verksamhet (LSS)**	
		Antal	Total (%)	Antal	Total (%)	Antal	Total (%)	Antal	Total (%)	Antal	Total (%)
Egen regi	Kvinnor	72		*		17		381		379	
	Män	94	21	*	*	26	32	489	52	434	28
Entreprenad	Kvinnor	19		0		15		164		78	
	Män	18	5	0	0	25	30	183	21	88	6
Privat regi (LOV)	Kvinnor	316		7		18		14		718	
	Män	267	72	11	67	18	27	10	1	998	59
Individuella avtal	Kvinnor	*		0		*		124		50	
	Män	*	*	0	0	*	*	303	25	173	8
Intraprenad	Kvinnor	0		0		0		7		0	
	Män	0	0	0	0	0	0	5	1	0	0
Uppgift saknas		*	*	*	*	*	*	9	1	16	1
Totalt		805	100	27	100	133	100	1689	100	2 934	100

Källa: Sociala System.

* Antal under 4 redovisas ej. Justerat totalt antal för korttidsvistelse. Andelen baseras på justerad totalen.

** Daglig verksamhet kan beviljas från 16 år.

Nedan redovisas insatser som riktar sig till barn och unga. Här kan man se att det förekommer flest individuella avtal för insatsen bostad med särskild service. Det har skett en ökning av antal verkställda beslut för insatsen bostad med särskild service och det har även skett en ökning av antalet beslut som verkställs med individuellt avtal. År 2020⁷ verkställdes 56 procent av besluten med individuella avtal i jämförelse med år 2021 då 60 procent av besluten verkställdes med individuella avtal. Antalet verksamheter inom LOV för bostad med särskild service för barn och unga har inte ökat under 2021 vilket kan vara en av förklaringarna till att fler beslut verkställs med individuella avtal, att efterfrågan är större än tillgången till platser.

Tabell 9:13 Antal och andel verkställda beslut för barn/ungdomar per insats (LSS och SoL), uppdelat på regi samt flickor och pojkar, 2021

Regi		Avlösning (SoL)/ Avlösarservice (LSS)		Korttidsvistelse (LSS)		Korttidstillsyn (LSS)**		Bostad med särskild service (LSS)***	
		Antal	Total (%)	Antal	Total (%)	Antal	Total (%)	Antal	Total (%)
Egen regi	Flickor	30		9		76		0	
	Pojkar	82	24	16	5	133	48	0	0
Entreprenad	Flickor	*		21		0		0	
	Pojkar	*	*	22	9	0	0	0	0
Privat regi (LOV)	Flickor	90		138		39		10	
	Pojkar	255	73	251	78	96	31	26	40
Individuella avtal	Flickor	0		8		29		17	
	Pojkar	0	0	10	4	60	20	36	60
Intraprenad	Kvinnor	0		0		0		0	
	Män	0	0	0	0	0	0	0	0
Uppgift saknas		*	*	25	5	5	1	0	0
Totalt		476	100	500	100	438	100	89	100

Källa: Sociala System.

* Antal under 4 redovisas ej. Justerat totalt antal för Bostad med särskild service; andelen baseras på justerad totalen.

** Korttidstillsyn kan beviljas för 12–23 år.

*** Bostad med särskild service kan beviljas upp till 23 år.

Brukardelaktighet

Varje år genomför staden brukarundersökningar där resultatet sedan presenteras på stadens hemsida. Svaren i brukarenkäterna utgör mått på hur väl indikatorerna för verksamhetsområdet uppfylls.

Resultatindikatorer

Indikatorer mäter i vilken mån nämnder, enheter och bolag uppfyller kommunfullmäktiges mål. Indikatorerna påvisar utvecklingen av verksamheternas resultat och beskriver måluppfyllelsen. I tabellen nedan visas resultat som är kopplade till några av de indikatorer som finns för verksamhetsområdet funktionsnedsättning.

I brukarundersökningen för insatsen daglig verksamhet fick brukaren ta ställning till påståendet *Jag trivs på min dagliga verksamhet*. I stadens brukarundersökning för korttidsboende fick brukaren ta ställning till påståendet *Jag är nöjd med mitt korttidsboende*.

Tabell 9:14 Andel nöjda brukare per indikator, uppdelat på kvinnor och män, 2021

Indikator	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt (%)
Jag är nöjd med mitt korttidshem	93	87	90
Jag är nöjd med min dagliga verksamhet	88	88	88

Källa: Brukarundersökning 2021 inom funktionsnedsättning i Stockholms stad, SLK.

Förklaring till "nöjd" såsom det skrivs i enkätundersökningen – ex stämmer ganska bra/stämmer helt är ihopslaget.

60%

av besluten för insats bostad med särskild service för barn verkställdes år 2021 med individuellt avtal, i jämförelse med 56 procent år 2020.

Brukarundersökning för insatserna daglig verksamhet samt bostad med särskild service för vuxna enligt LSS

Staden deltog under 2021 i Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) nationella brukarundersökning inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning, LSS, som genomförs i samarbete med Rådet för kommunala analyser (RKA). Vid genomförandet kan den som så önskar välja ljud- eller bildstöd. Staden har under 2021 valt till möjligheten att översätta enkäten till två språk, engelska och arabiska samt att välja tecken som stöd. Staden lade också till fem egna frågor för att kunna få svar på kommunfullmäktiges indikatorer som är kopplade till enkäten. Alla grupp- och serviceboenden samt dagliga verksamheter har erbjudits att delta i undersökningen.

Syftet med undersökningen är att få kunskap om hur brukarna upplever kvaliteten i verksamheterna för att sedan, tillsammans med brukarna, kunna utveckla och förbättra verksamheterna. Frågorna i undersökningen avser att mäta fem kvalitetsområden: självbestämmande, kommunikation, bemötande, trygghet och trivsel. För att stärka brukarnas delaktighet och inflytande var det möjligt för dem att besvara enkäten självständigt med hjälp av bild- eller ljudstöd eller med tecken som stöd. Även tillförlitligheten i resultaten ökade i 2021 års undersökning då en större grupp självständigt besvarade frågorna digitalt, i jämförelse mot tidigare när undersökningen var manuell. Undersökningsresultaten ger deltagande kommuner jämförbara mått på upplevd kvalitet som kan användas som ett kunskapsunderlag i förbättringsarbetet.

År 2021 anmäldes 1 179 brukare till undersökningen för gruppboendestad, av dessa svarade 620, vilket motsvarar 53 procent. Till undersökningen för serviceboendestad anmäldes 480 brukare varav 222 svarade, vilket motsvarar 46 procent. Vad gäller undersökningen för daglig verksamhet anmäldes 2 985 personer och 1717 svarade, vilket motsvarar 58 procent.

Nedan presenteras andelen som trivs i sitt boende totalt sett per stadsdelsnämnd. Frågan som ställdes i enkäten för gruppboendestad var *Trivs du hemma?* I enkäten för serviceboendestad ställdes frågan *Trivs du med boendepersonalen?* Generellt sett var upplevelsen av trivsel högre bland de som bor i en gruppboendestad än bland de som bor i en serviceboendestad.

Tabell 9:15 Andel brukare som trivs i sitt boende per nämnd, uppdelat på grupp- och serviceboendestad, 2021

Stadsdelsnämnd	Gruppboendestad (%)	Serviceboendestad (%)
Rinkeby-Kista	86	83
Spånga-Tensta	92	78
Hässelby-Vällingby	88	92
Bromma	83	50
Kungsholmen	91	63
Norrmalm	70	50
Östermalm	86	73
Södermalm	81	75
Enskede-Årsta-Vantör	79	86
Skarpnäck	77	86
Farsta	91	77
Hägersten-Älvsjö	86	77
Skärholmen	76	70
Staden totalt	84	76

Källa: Brukarundersökning 2021 inom funktionsnedsättning i Stockholms stad, SLK.

Brukarundersökning för insatserna korttidshem samt korttidstillsyn

SKR genomför ingen brukarundersökning för insatserna korttidshem och korttidstillsyn utan för dessa insatser gör staden egna brukarundersökningar. Undersökningen för korttidshem genomfördes med hjälp av brevutskick där möjlighet gavs att besvara enkäten via en webblänk med personliga inloggningsuppgifter eller manuellt med ett bifogat portofritt svarskuvert. Totalt för staden inkom 324 svar vilket ger en svarsfrekvens på 51 procent. Brukarundersökningen för korttidstillsyn skulle ha genomförts under hösten 2021 men staden valde att inte genomföra den. Anledningen var att det under hösten var ett ansträngt läge i många skolor och deras korttidstillsynsverksamheter, med hög sjukfrånvaro bland både barn och personal, detta som en konsekvens av coronapandemin.

Diskriminering

I brukarenkäten mäts andel brukare som uppger att de blivit diskriminerade. Frågan är sedan tidigare med i de enkäter som staden själv tar fram, brukarundersökningarna för korttidshem samt korttidstillsyn. Vad gäller brukarundersökningarna för gruppboendestad, serviceboendestad och daglig verksamhet så ställer staden samma frågor som SKR gör i den nationella mätningen men har även lagt till frågan om diskriminering. Tidigare har svarsalternativen enbart varit ja eller nej men i 2021 års undersökning har även svarsalternativet "ibland" lagts till. I tabellen nedan redovisas de som har svarat ja på frågan om de har blivit diskriminerade.

Som tidigare nämnts så har det inte genomförts någon brukarundersökning för insatsen korttidstillsyn för år 2021, därför kan ingen uppgift redovisas. Positivt är att andelen brukare som har uppgett att de blivit diskriminerade har minskat från år 2020 till 2021 i samtliga redovisade insatser.

Tabell 9:16 Andel brukare som uppger att de blivit diskriminerade, per insats, 2019–2021

Insats	2019 (%)	2020 (%)	2021 (%)
Korttidshem	3	3	2
Korttidstillsyn	20	–	–
Gruppboendestad	26	21	14
Serviceboendestad	10	12	6
Daglig verksamhet	–	9	7

Källa: Brukarundersökning 2020 inom funktionsnedsättning i Stockholms stad, SLK.
– Inget resultat finns att redovisa.

Stockholms stads alla stadsdelar

Staden är indelad i 13 stadsdelsområden (rosa linjer) och 132 stadsdelar.

Stadsdelarnas namn framgår av kartan.